BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

George MENIUC

INTERIOR COSMIC

LITERA

BIBLIOTECA ŞCOLARULUI

George MENIUC

INTERIOR COSMIC

LITERA
CHIŞINĂU 1998

CZU 859.0 (478.9)—8
M 58

Coperta: *Isai Cârmu*

ISBN 9975-904-41-6 © «LITERA», 1997

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Textele din această carte au fost selectate din volumele: George Meniuc, *Preludiul Bucuriei*, ediţie îngrijită (cu consimţământul autorului), note, comentarii şi glosar de A. Suceveanu, prefaţă de E. Lungu, prezentare grafică de I. Cârmu, Editura Literatura Artistică, Chişinău, 1988; George Meniuc, *Răvaşul ploilor*, proze, prefaţă de M. Cimpoi, Editura Literatura Artistică, Chişinău, 1986.

TABEL CRONOLOGIC

1918 *20 Mai*. Se naşte George Meniuc în oraşul Chişinău, cel de al doilea copil din familie. Tatăl, Nicolae al lui Onisim Meniuc, originar de prin părţile Viniţei, a fost funcţionar la oficiul poştal Nemţeni, apoi muncitor la depoul de tramvaie. Era un om "citit, bine pregătit din punct de vedere politic, cu înclinaţii filozofice". Mama Olga, născută în comuna Brânzeni, în familia cântăreţului de biserică Vasile Dimitriu, a fost taxatoare de tramvai.

Una din cele mai dragi şi luminoase fiinţe ce i-a îndulcit copilăria a fost bunica dinspre mamă Sofia Ardilean (fiica cântăreţului de biserică Gheorghe Ardilean), care l-a răpit de la părinţi pe când era de un an, crescându-l şi educându-l la ţară, în satul Hatmana, nu departe de Sângera, până la vârsta de şase ani. Bunica îl lua cu ea la muncile câmpului, la spălat rufe la oraş, purtându-l "într-un coş mare de rogojină", depănându-i întâmplări şi poveşti. "Da, bunica pentru mine era ca o mamă. Altă mamă nu recunoşteam, cu toate că mă vizita şi cealaltă mamă, adevărata mamă, care îmi aducea toate bunătăţile de pe lume: bomboane, păpuşi, îmbrăcăminte, mă strângea la piept, mă săruta cu dragoste. Dar eu o respingeam cu inima străină..." Datorită insistenţei bunicii, a dat examenele de admitere la liceul "M. Eminescu" din Chişinău. Către amurgul vieţii poetul îi va consacra o duioasă poezie, având ca titlu frumosul ei nume.

Anii copilăriei şi adolescenţei viitorului poet au decurs în atmosfera sumbră şi apăsătoare a mediului periferic, a acelui "infern viermuitor" populat de o lume cosmopolită, în care se consumau dramele celor nevoiţi să înfrunte zilnic mizeria neagră a vieţii. "Sărăcia lucie" în care trăiau părinţii săi l-au făcut încă de mic copil să-şi caute refugiul "cel puţin în lumea visurilor ireale", în lumea cărţilor, a poeziei. "Pe atunci, — va scrie poetul mai târziu în eseul "Imagini gorkiene", — mă duceam şi eu, ca şi Alexei Peşcov-copilul, să-mi cumpăr la talcioc, cu câţiva lei întâmplători de la părinţi, tot felul de cărţi, îngălbenite de vreme, rupte, adesea fără foaia de titlu, o ruină de pagini ciudate... Aroma acestor cărţi o păstrez şi acum în suflet".

A început să scrie în 1932. Mai întâi, "pur şi simplu", "pe negândite", a tradus o fabulă a lui Saltâkov-Şcedrin, apoi, luându-se după "Înşiră-te, mărgărite" de V. Alecsandri, a scris câteva poveşti în versuri. Iar mai pe urmă, a "ticluit un caiet întreg de poezii".

Astfel, într-o vacanţă de vară, împreună cu bunul său prieten din copilărie Teo Calian (evocat mai târziu cu atâta duioşie în eseul "Dialogul mă urmăreşte" sub numele de Teo Călin), se decid "să scoată o revistă lunară, pregătită în manuscris", şi "să se afirme în literatură".

1934 În toamna acestui an, fiind elev în clasa a VI-a la liceul "M. Eminescu", George Meniuc îşi face debutul literar în presă cu poezia "La ţară", apărută în paginile revistei literar-ştiinţifice a societăţii "Mihail Eminescu" din Chişinău. Ulterior, în paginile aceleiaşi publicaţii vor vedea lumina tiparului şi alte lucrări ale tânărului scriitor: poezii, schiţe, povestiri, articole, traduceri din H. Heine şi A. Malraux. Începând cu acest an, poeziile lui George Meniuc vor apărea în foile revistei de liceu "Licurici", "Armonia", "Revista noastră", precum şi în revista literară şi de cultură generală "Pagini basarabene". Mai târziu, în eseul "Cheile artei", George Meniuc îşi va carac-

teriza poeziile din perioada sa de debut în felul următor: "... Ştiu că din primele poezii m-am ostenit să descriu meleagurile de lângă Chişinău, meleaguri pline de legende curioase, fantastice, pe lunci cu şuieratul stufului de baltă şi focul de târşi în străfundul nopţilor de vară. Ştiu că îmi pierdeam zilele prin bălţile Bâcului ca Tobultoc-haiducul şi căutam nu o dată "hrubele" lui Kotovski prin văile de la Mălina Mică... Nu exagerez şi nu adaug nimic de la mine când spun asta. Ecouri, demult pierdute, se trezeau pe atunci în sufletul meu cu o rezonanţă imensă, zguduitoare. Ca să le exprim, m-am folosit de versuri populare. De alte "chei" n-aveam ştiinţă... Aceste toate, vă spun, le-am pomenit în versuri stângace, trandafirii, strigate din inimă, băieţeşte. Nimeni nu m-a consultat cum să-mi dreg "gersul", apărând efemer pe paginile unor tipărituri locale, ca să mă cunoască un cerc restrâns de oameni".

1936 La vârsta de numai 18 ani scrie un roman — *Jugul*, care rămâne nepublicat. În toamna acestui an devine redactor-şef al revistei de liceu.

1937 Figurează printre cei şase elevi (din 36 câţi erau în clasă) care au susţinut examenul de bacalaureat. În urma recomandării poetului N. Costenco, este primit ca ucenic la "Gazeta Basarabiei", în redacţia căreia lucra şi poetul Al. Robot. Dar nefiind plătit cum se cuvine, părăseşte ziarul şi se face legător de cărţi, preparator. Între timp, tatăl său devine şomer. Maică-sa părăsise mai demult lucrul, fiind bolnavă de tuberculoză.

În toamnă, "sclipuind de ici de colo nişte bani", pleacă la Bucureşti, înscriindu-se la Universitate, la Facultatea de litere şi filozofie. Pentru a-şi putea întreţine existenţa, se angajează ca chelner (în afara orelor de curs) la cantina studenţească. Apoi, dată fiind situaţia materială extrem de grea a părinţilor săi, şi ajutat de intendentul Universităţii este asigurat cu cămin şi cantină (în loc de bursă). Aici îi are ca profesori pe Tudor Vianu, P.P. Negulescu, Rădulescu-Motru,

D. Gusti, Mircea Florian, Bandasar, Al. Popescu, Traian Harseni, Oprescu, Henry Sthal ş.a.. Ca obiect principal de studiu preferă sociologia. Citeşte mult, scrie, munceşte "până la istovire", dezvoltându-şi cu insistenţă înclinaţiile literare, colaborează la mai toate publicaţiile importante ale vremii, inclusiv la presa basarabeană. Lectura poeziei moderne, studiile filozofice, cercetările sociologice pe teren îi dau "îndemnuri noi, până atunci nebănuite".

1938 Ia parte la o expediţie de cercetări ştiinţifice în localitatea Popeştii-de-Sus. Aici, împreună cu eminentul folclorist Petre Ştefănucă, se ocupă de culesul şi studierea folclorului.

Continuă colaborarea la revistele literare cu poezii, povestiri şi eseuri, în care evocă momente cu caracter autobiografic, descrie dramele "sfâşietoare" ale omului muncitor, înfăţişează scene din cadrul periferic al oraşului Chişinău. Conform unei înţelegeri cu redacţia ziarului "Gazeta Basarabiei", onorariul pentru articolele publicate săptămânal la rubricile "Note", "Însemnări", "Creionări" este transmis părinţilor săi, care se aflau într-o situaţie materială nespus de grea.

În luna martie îi moare mama.

1939 Odată cu înfiinţarea cenaclului literar şi a revistei "Cadran", îşi desfăşoară activitatea în jurul acestei publicaţii de atitudine democratică. Activează în cenacluri literare închise, fiind prezent la şedinţele clandestine care au loc la Dumitru Corbea, Geo Dumitrescu, Miron Constantinescu.

Îi apare prima carte de versuri: *Interior cosmic*. Placheta, editată la Chişinău în editura "Itinerar" şi întrunind 14 poezii selectate cu maximum de exigenţă din versurile apărute în periodice, are numeroase ecouri în presa vremii, fiind apreciată de redutabili critici literari şi consemnată, mai târziu, de G. Călinescu în monumentala sa "Istorie a literaturii..." În aceste poezii tânărul poet adoptă o atitudine filozofică faţă de realitate, meditând asupra corelaţiei dintre om şi elementele

naturii, asupra "viziunii universale a trecerii dintr-o formă în alta a materiei". Omul, în concepţia sa, nu este altceva decât "un interval celular, muzical între îndepărtatul trecut şi încă mai îndepărtatul viitor". Marile nelinişti spirituale, combustiile şi dramele interioare sânt exprimate într-o tonalitate reflexiv-filozofică, cu sonuri elegiace şi cu adânci reverberaţii sociale. Viziunea modernă a poeziilor, ţinuta intelectuală a versului, metaforele proaspete denotă sensibilitate poetică, talent şi o solidă cultură literar-filozofică. Într-o recenzie apărută în revista "Cadran" se menţiona că versurile din acest volum "mărturisesc o nelinişte creatoare ce justifică nădejdile cele mai optimiste în destinele viitoare ale tânărului poet George Meniuc". Într-adevăr, traiectoria lirică pe care s-a situat acest tânăr de numai 21 de ani era de-a dreptul spectaculoasă şi dătătoare de mari speranţe.

În această perioadă concepe un nou volum de versuri cu titlul *Preludiul Bucuriei*; intenţia, însă, rămâne în fază de proiect, urmând să se realizeze (parţial şi într-o altă formulă) abia prin volumul de faţă.

Întreprinde o expediţie de cercetări ştiinţifice în satele Vâprova şi Dâşcova din delta Dunării.

1940 La începutul anului apare la Chişinău cartea de eseuri *Imaginea în artă*, care pune în lumină aria vastă a preocupărilor estetice şi filozofice ale tânărului autor, meditaţiile sale asupra unor probleme de cultură, literatură, psihologie. Către sfârşitul vieţii poetul va fi tentat de ideea de a reveni la această lucrare, pentru a "polemiza" cu unele idei şi concepţii, "depăşite" de timp, şi a o rescrie din perspectiva unei alte vârste şi a altor experienţe artistice.

În aceeaşi primăvară scrie trei monografii sociologice despre satele Chirileni, Ignăţei şi Delacău. Una din ele, cea despre Chirileni, a apărut aparte, cea despre Delacău a fost publicată în revista "Sociologia românească", iar cea de a treia s-a pierdut.

În perioada sesiunii de vară încordarea sa sufletească ajunge la limită. În Chişinău trăiau într-o mizerie cumplită tatăl, bunica şi fratele mai mic Pavel. Abandonează ultimul examen şi se întoarce la Chişinău, cu numai câteva zile înainte de 28 iunie.

În toamna acestui an se angajează ca lucrător literar la postul de radio moldovenesc, fiind responsabil de emisiunile literare. Se încadrează în viaţa şi activitatea Uniunii scriitorilor, ce se înfiinţase, între timp, la Chişinău, culege folclor.

1941 În primele zile ale războiului se evacuează împreună cu fratele său Pavel în adâncul U.R.S.S.-ului, ajungând către toamnă în Uzbekistan, în localitatea Kitab. În ziua evacuării, toate manuscrisele sale îi rămân în locuinţa din strada Komsomolului nr. 4 şi nu vor mai fi găsite. Din cauza bombardamentelor neîntrerupte şi a învălmăşelii din oraş, nu reuşeşte să-l ia cu el pe tatăl său, care rămâne singur în Chişinău, în mahalaua Melestiu. În Kitab e contabil la o fabrică de vinuri, apoi lucrează într-o gospodărie silvică.

1942 În iulie, la chemarea Guvernului moldovenesc (transferat acum la Voroşilovgrad), pleacă la Moscova. Pe drum se îmbolnăveşte de malarie. Sosit, la 2 august, în capitală, este angajat la postul de radio în calitate de colaborator al redacţiei emisiunilor în limbile naţionale.

1943 În luna aprilie e mobilizat în armată, într-un regiment de artilerie antitanc. De aici este trimis la şcoala de ofiţeri din oraşul Kostroma, unde se va afla doar trei luni, fiind eliberat din cauza agravării bolii vechi (tuberculoză osoasă la trocanterul stâng) şi trimis înapoi la Moscova. În această perioadă scrie povestirile "Cristina", "Ivan Igorovici şi iezii", "Târgul moşilor", care s-au pierdut.

1944 Reîntors la Chişinău pe la sfârşitul lunii noiembrie, retrăieşte drama morţii tatălui său, care s-a stins de foame şi frig în

gerurile iernii lui 1943. O găseşte pe bunica în satul Frumuşica, nu departe de Revaca. Din aceeaşi lună ocupă postul de redactor-şef la Comitetul de radio din Chişinău. Se instalează într-o casă din str. Lazo nr. 6, avându-i ca vecini de curte pe Em. Bucov, I. Canna, D. Vetrov.

1945 În primul număr din acest an al revistei "Octombrie" apare poemul "Şoltuzul Graur", care îi va aduce, mai apoi, mari neplăceri, fiind criticat pentru inoportunitatea tratării unui subiect din istoria veche a Moldovei în perioada de restabilire a economiei naţionale ruinate de război.

În luna iulie se transferă la Institutul de limbă şi literatură "moldovenească", în calitate de colaborator ştiinţific superior, unde continuă să se ocupe de studierea şi valorificarea folclorului. În decursul verii întreprinde câteva expediţii folclorice în satele de pe malul stâng al Nistrului — Slobozia, Caragaş, Doibani, Malovata. În acelaşi timp, face investigaţii ştiinţifice în "Arhiva Basarabiei" şi scrie câteva studii asupra problemelor de folclor. Sub influenţa acestor preocupări scrie poveştile în versuri "Cerbul de aur" şi "Chiriac". Sub această înrâurire va scrie mai târziu cartea "La balul coţofenei" şi alte lucrări cu subiecte folclorice.

1947 Se transferă ca şef de secţie la gazeta "Ţăranul sovietic". În această perioadă, poetul cunoaşte amărăciunea denigrării publice şi a interpretării greşite a creaţiei sale, fiind învinuit de către "esteţii" dogmatici ai vremii de "influenţe moderniste", de ermetism şi decadentism.

1948 *Cântecul zorilor*, poem, Editura de Stat a Moldovei.

1951 *În august*, povestire pentru tineret, Editura "Şcoala sovietică".

Din acest an şi până în 1957 va deţine postul de secretar responsabil al revistei "Octombrie".

1953 *Pesnea zari*, poema, Editura "Sovetskii pisateli", Moscova.

1954 *Poezii*, Editura de Stat a Moldovei.

1955 *Balade şi sonete*, Editura de Stat a Moldovei.

Poveşti, versuri pentru copii, Editura "Şcoala sovietică".

1956 *Strofe lirice,* poezii, Editura de Stat a Moldovei.

Stihi, Editura de Stat a Moldovei.

La balul coţofenei, basme în versuri pentru copii, Editura "Şcoala sovietică".

1957 *Poeme,* Editura de Stat a Moldovei.

În luna ianuarie este numit redactor-şef al revistei "Nistru". În decursul celor trei ani cât se va afla în acest post va pleda cu înverşunare pentru repunerea în drept şi reintegrarea în circuitul de valori a scriitorilor noştri clasici, asumându-şi, alături de alţi scriitori de bună credinţă, responsabilitatea (uneori chiar şi riscul) de a publica în revista "Nistru" operele clasice ale literaturii române.

1958 *Versuri alese,* volum antologic, Editura de Stat a Moldovei.

Povestea vulpii, basm în proză pentru copii, Editura "Şcoala sovietică".

1959 *Iarba fiarelor,* eseuri literare, Editura "Cartea Moldovenească".

Este prima carte ce reprezintă în mod elocvent genul eseistic în literatura basarabeană. Alături de eseuri de dată mai recentă, volumul include şi lucrări scrise în perioada studiilor universitare — fapt pentru care aceiaşi "esteţi" dogmatici declanşează o nouă campanie publică împotriva poetului, învinuindu-l pe nedrept şi în mod tendenţios cum că s-ar afla "pe poziţii ideologice greşite", încriminându-i-se, între altele, "vina" că "în acea vreme G. Meniuc studiază filozofia idealistă a lui Schopenhauer şi Bergson". Trecând prin îndelungate eclipse sufleteşti, G. Meniuc va abandona pentru un timp poezia, rămânând mai mult în spaţiul prozei şi al traduce-

rilor. În anii ce vor urma va traduce o serie de lucrări, între care: "Revizorul" de N. V. Gogol, "Oameni sărmani" de F. Dostoievski, "O dimineaţă posomorâtă" de A. Tolstoi, "Călăreţul de aramă" de A. Puşkin, "Reportaj cu şreangul de gât" de I. Fucik.

Raţa şi răţuştele, piesă, în revista "Nistru" nr. 9.

Prâslea, poemî, skazki, Detghiz, Moscova.

Întrerupe activitatea de redactor-şef al revistei "Nistru".

1960 *Zelenîi krai*, stihi i skazki, Editura "Sovetskii pisateli", Moscova.

Stihi, Editura "Cartea Moldovenească".

Este distins cu ordenul "Insigna de onoare".

1961 *Nuvele,* Editura "Cartea Moldovenească".

1962 *Mioriţa*, novellî, Editura "Cartea Moldovenească".

Este ales în postul de locţiitor al preşedintelui Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor din Moldova — funcţie pe care o va deţine până în anul 1964.

1963 *Povestea vulpii*, basm în proză pentru copii, pictor L. Domnin, Editura "Cartea Moldovenească".

1964 *Tovarăşul nostru de drum — Poezia*, eseuri, Editura "Cartea Moldovenească".

U soroki na balu, stihi dlea detei, Editura "Cartea Moldovenească".

Cântec de oastea lui Igor, în tălmăcirea lui G. Meniuc, Editura "Cartea Moldovenească". Este prima transpunere în româneşte a marelui monument al literaturii şi culturii ruse. Limba adecvată a textului tradus, colorată cu expresii şi cuvinte vechi, cronicăreşti, denotă o adevărată măiestrie şi muncă de giuvaiergiu.

1965 *Versuri*, volum selectiv apărut în colecţia “Aurora”, Editura “Cartea Moldovenească“.

Ultimul vagon, povestiri, Editura “Cartea Moldovenească“.

1966 *Cadran solar*, jurnal, Editura “Lumina”.

Caloian, novellî i esse, Editura “Cartea Moldovenească“.

Pentru ciclul de povestiri publicate în revista “Drujba narodov” i se decernează premiul întâi al revistei.

1967 *Eseuri,* Editura “Cartea Moldovenească“.

Caloian, povestire, Editura “Lumina”.

1968 *Disc,* povestiri, Editura “Cartea Moldovenească“.

Jubileul de 50 de ani al scriitorului este consemnat în publicaţiile periodice republicane şi unionale (“Cultura”, “Moldova”, “Literaturnaia gazeta” ş.a.), la radio şi televiziune, prin articole şi grupaje de materiale semnate de A. Lupan, M. Cimpoi, N. Romanenco, An. Ciocanu ş.a.

1969 Este un an bogat şi de bun augur pentru poet. În urma unor investigaţii întreprinse în arhivele din România, criticul şi istoricul literar Simion Cibotaru redescoperă o serie întreagă de poezii ale lui G. Meniuc risipite prin periodica anilor 1937—1940 şi considerate de poet drept pierdute. Alături de cele 14 poeme din “Interior cosmic”, aceste poezii “întoarse din legendă“ după aproape 30 de ani, aparţinând “meşterului care a înviat din morţi”, formează structura volumului *Vremea lerului* — una din cele mai originale şi valoroase cărţi de poezii din literatura noastră. Convertit de alte principii şi adevăruri estetice, George Meniuc va căuta de acum înainte să reînnoade firele întrerupte ale unui flux poetic interior, să revină în albia firească a universului său liric, a temperamentului şi structurii sale sufleteşti.

Tot în acest an îi apar cărţile: *Delfinul,* povestiri, seria “Biblioteca şcolarului”, Editura “Lumina”; *Teni*, rasskazî, cu o

prefaţă de A. Lupan, Editura "Cartea Moldovenească"; *La balul coţofenei,* ilustraţii de P. Mudrac, Editura "Lumina"; *Prichindel,* poveste în proză, ilustraţii de P. Mudrac, Editura "Lumina".

1970 Apar la Editura "Cartea Moldovenească" două volume de *Scrieri*, cu o amplă prefaţă de S. Cibotaru, incluzând poezie, proză, eseuri, basme, teatru. Adoptând o atitudine severă faţă de propria operă, atitudine generată de o puternică conştiinţă artistică, G. Meniuc recurge la o selecţie riguroasă, lăsând în afara acestor volume de sinteză o serie de poezii inegale ca valoare estetică, conformiste, "dictate" de spiritul dogmatic al epocii — fapt ce a dus la o reevaluare şi reconsiderare a operei sale din partea cititorului.

La Editura "Hudojestvennaia literatura" din Moscova apare culegerea de versuri *Juravlinnîie tropinki,* cu o prefaţă de A. Lupan.

Disc (eleghia), Editura "Cartea Moldovenească".

1971 *Micul Icar*, povestire, Editura "Lumina".

Predutrennim ceasom, stihi, Editura "Cartea Moldovenească".

Apare la Erevan, în limba armeană, culegerea de basme pentru copii *La balul coţofenei.*

1972 *Colind de viteaz,* versuri, seria "Biblioteca şcolarului", Editura "Lumina".

I se decernează premiul de Stat al Moldovei pentru culegerea de povestiri *Delfinul.*

1973 *Delifin,* rasskazî i povesti, cu o prefaţă de A. Lupan, Editura "Cartea Moldovenească".

1975 *Poslednii vagon*, povesti i rasskazî, Editura "Sovetskii pisateli", Moscova.

1976 Apare la Kiev, în traducere ucraineană, culegerea de povestiri *Delifin (Delfinul*).

1977 *Delfinul*, povestiri, ediţie revăzută şi adăugită, cu o postfaţă de A. Lupan, Editura "Literatura artistică".

1978 *Coloana de tandreţe*, povestiri şi eseuri, Editura "Literatura artistică".

Ceasî zemli, povesti i rasskazî, Editura "Literatura artistică". Cu prilejul aniversării vârstei de 60 de ani, în gazetele şi revistele literare din republică şi din U.R.S.S. apar profiluri literare, pagini omagiale, articole privind viaţa şi opera lui G. Meniuc.

Este distins cu medalia "Veteran al muncii".

1979 *Florile dalbe,* versuri, cu o prefaţă de L. Damian, Editura "Literatura artistică". Cartea reprezintă o antologie de autor, incluzând şi un grupaj de inedite. Poeziile noi poartă însemnele unei metamorfoze lirice, ale unei noi vârste interioare. Spaţiul poeziei lui G. Meniuc include acum tot mai multe referinţe culturale, raportări la anumite simboluri şi ritualuri din mitologia universală şi cea autohtonă. Fiind expresia unei culturi vaste, pe deplin asimilate, elementele livreşti, în cazul particular al lui G. Meniuc, capătă dimensiuni şi semnificaţii noi, nebănuite, pline de farmec şi inefabil artistic.

Bâline, ilustraţii de R. Ghimon, Editura "Literatura artistică". Cartea include şapte bâline ruseşti în tălmăcirea lui G. Meniuc. Poetul readuce în circuit o serie de cuvinte, expresii şi simboluri culese din folclorul românesc, din limba vechilor izvoade, folosind în mod adecvat echivalentele frazeologice şi dialectale ale limbii noastre, cu tot "belşugul" lor "de culori şi nuanţe". Astfel, sub pana vrăjită a lui G. Meniuc, de neîntrecut alchimist al cuvântului, aceste şapte perle ale folclorului rus capătă o nouă strălucire.

Povesti i rasskazî, cu o prefaţă de V. Beşleagă, Editura "Hudojestvennaia literatura", Moscova.

Povestea vulpii, ilustraţii de A. Sveatcenko, Editura "Literatura artistică".

1980 Apare studiul monografic al Elizei Botezatu *Cheile artei* (Editura "Literatura artistică"), oferind o amplă analiză a operei lui George Meniuc sub toată multitudinea ei de aspecte.

1981 *Micul Icar,* povestiri, seria "Biblioteca şcolarului", Editura "Literatura artistică".

1982 *Le conte de la renarde* (*Povestea vulpii*), traducedre în limba franceză, Editura "Literatura artistică".

El cuento de la zorra (Povestea vulpii), traducere în limba spaniolă, Editura "Literatura artistică".

I se conferă titlul de scriitor al poporului din Moldova.

1983 Tipăreşte volumul de versuri *Toamna lui Orfeu*, cu 12 ilustraţii de I. Cârmu, Editura "Literatura artistică". Poeziile noi din această carte continuă viziunea celor din "Florile dalbe", indicând cu şi mai multă pregnanţă regenerarea spiritului poetic al lui George Meniuc, elaborarea unei formule lirice noi. Gândirea sa lirică, de esenţă reflexiv-filozofică, continuă sondajul în spaţiul artei şi mitologiei universale. Aceasta îi permite autorului să valorifice noi zone ideatice, realităţi interioare adânci, fără a-şi interzice, totodată, spontanietatea şi fervoarea actului creaţiei. Limbajul poetic continuă să fie unul modern, trecut prin fine retorte de alchimist, colorat de arhaisme "savuroase", de cuvinte rare şi preţioase. Cartea va fi calificată drept una dintre cele mai valoroase apariţii poetice ai ultimilor ani.

1984 *Stihi,* Editura "Literatura artistică". Ediţia îi oferă poetului bucuria unor traduceri adecvate din poezia sa, realizate de P. Gruşko, B. Kuprianov.ş.a.

În acest timp, G. Meniuc lucrează intens asupra traducerii a încă două bâline ruseşti. Nemulţumit de vechea sa traducere a poemului "Cântec de oastea lui Igor", purcede la o nouă transpunere în româneşte a acestuia, muncind zi şi noapte, până la extenuare. Dar elanul muncii şi revelaţia succesului sunt reconfortante.

1985 În ultimul timp este tot mai des vizitat de boală şi singurătate. Dar tihna noului apartament de la Budeşti-Ciocana Nouă, unde se mută spre sfârşitul anului, îi readuce în suflet bucuria şi optimismul. Spiritul îi este la fel de tânăr şi viguros, la fel de pur şi romantic, transformând suferinţa fizică şi morală în lumină şi speranţă. Revine mereu asupra conceptului cărţii "Preludiul Bucuriei", pe care o predase între timp la Editura "Literatura artistică", cizelând la nesfârşit anumite poezii, strofe şi versuri, stăpânit de dorinţa de a scoate la lumină o carte de sinteză "profundă şi originală".

1986 *Răvaşul ploilor,* proze, cu o prefaţă de M. Cimpoi, Editura "Literatura artistică". E un volum selectiv, cuprinzând povestiri, eseuri, piese.

Pe tot parcursul acestui an, retras în turnul solitudinii şi poeziei, scrie versuri, copleşit de noi subiecte şi proiecte literare. Concepe şi scrie începutul a două poeme, ce se anunţă a fi neobişnuit de originale şi interesante — "Estetica" şi "Tramvaiul". Lucrează, în paralel, la piesa "Târgul Moşilor".

Publică în săptămânalul "Literatura şi arta" două grupaje de versuri noi, de o nebănuită vigoare şi prospeţime, care sunt apreciate, alături de ciclul semnat de Liviu Damian, drept cele mai valoroase în contextul poeziei publicate de "LA" în 1986. "Simt că abia acum, — mărturiseşte poetul, — în ultimele cicluri de versuri, am revenit definitiv în albia mea de la începuturi… Căci multe au fost care să mă deruteze în anii de după război…"

1987 Intră în noul an plin de noi speranţe, dominat de "o dorinţă nebună " de a scrie versuri. Dar către sfârşitul lui ianuarie starea sănătăţii se înrăutăţeşte. În noaptea de 7 spre 8 februarie inima lui George Meniuc încetează să bată. La 10 februarie poetul coboară sub zăpezi, fiind înhumat în vechiul cimitir de pe Strada Armenească. În pagina comemorativă din "Literatu-

ra şi arta" poetul Leo Butnaru va scrie: "La cimitir, ele, zăpezile, sunt imaculate, neatinse, înalte. Geogre Meniuc va odihni în vecinătatea lui Alexei Mateevici. E o coincidenţă? Nu. O îndreptăţire a strădaniilor şi a destinului dumisale. Tot pe aproape odihnesc şi Liviu Deleanu, Emilian Bucov, Lidia Mişcenco. Când vom veni pe aici, primăvara, vara, vom asculta cu intensă atenţie foşnetul frunzelor. Poate să desluşim din acest foşnet câte ceva din cele ce şi le şoptesc acolo, dincolo, scriitorii vecini".

Numai la câteva zile de la dispariţia poetului, la Editura "Literatura artistică" apare în măiestrita sa tălmăcire cartea *Cântec de oastea lui Igor. Bâline*, ilustrată cu desene de R. Ghimon. Volumul, apărut într-o excelentă prezentare grafică şi execuţie tipografică, oferă cele mai desăvârşite modele de atră a traducerii. Peste câteva luni, la aceeaşi editură, apare în traducere rusească volumul *Disc* de George Meniuc, cu o prefaţă de M. Cimpoi, întrunind cele mai reprezentative poezii, povestiri, eseuri, piese.

1988 Apare, la Editura "Literatura artistică" antologia de autor "Preludiul Bucuriei", ediţie îngrijită, note, comentarii şi glosar de A. Suceveanu; prefaţă de E. Lungu.

Astfel, prin aceste cărţi, la care se adaugă şi volumul de faţă, opera lui Geogre Meniuc îşi începe destinul ei postum.

Arcadie SUCEVEANU

POEZII

CARUSELUL
(în loc de prolog)

Imprudent am pus culorile în morişcă
Şi le-am învârtit,
Le-am învârtit până la alb.
S-au dus de-avalma anii,
Amintirile, visele
Într-un tărâm de o culoare fără culoare.
Am vrut să mă opresc puţin, să strig la ele,
Dar şi strigătul s-a oprit în cascadă.
Torentul mi-a luat cuvintele neauzite
Şi le-a târât în marele infinit al mişcării.
O pălărie de paie, uitată la cişmea,
Şi plânsul meu de-acasă, s-au învârtit până la alb.
Un ghiozdan cu manuale,
În timp ce căscam gura la vitrină,
Şterpelit de cineva, s-a învârtit până la alb.
Vecinul bătut cu varga, la gardul cu sârmă ghimpată,
De soţia lui geloasă,
S-a învârtit până la alb.
Întâia senzaţie de înot şi întâia probă de înec
La ştrandul Bivol, s-au învârtit până la alb.
Rândunica mirosind a ploaie, şi albina a fagure,
Ticăind în palmă,
S-au învârtit până la alb.

Hei, carusel, cu căişori de lemn în horă,
Prinde mai repede,
Mai repede ceea ce se perindă.
Literele ce le-am citit la Democrit, în tinereţe,
Şi scenele văzute în dramele lui Shakespeare,
Amestecă-le într-o panoramă de umbre.
Palide umbre au rămas toţi anii mei,
Şi acelea abia înţelese de mine însumi.
Am alergat să desprind adevărul de minciună,
Fără să ştiu că ele dorm împreună,
Şi numai când se scoală din pat,
Observă că sunt personaje diferite.
Urneşte-te, carusel, încă o dată,
Memoria mea cu greu mai reţine ceva,
Cum nu mai reţine nimic floarea-soarelui
De lângă drum,
Bătută de arşiţe şi ploi,
Sprijinindu-se în cârja ei subţirică
Şi cu dinţii seminţelor căzuţi în pământ.

1986

CÂNTEC DE OLAR

Întoarse din legendă, adusu-mi-ai ulcioare,
Burluie, căni şi oale, cu smalţ acoperite.
Le-ai scos din prundul mării,
din pivniţe boltite?
Pe prepeleac, în stoluri, se zvântă iar la soare.

Ce stranii totuşi!
Zvelte, cu striuri vălurând,
Sunt ale mele oare?

Inscripţia pe torţi

E-a meşterului care a înviat din morţi.
În zugrăveli de haos pe mine mă surprind.

Risipitor amarnic, şi nici o bortă-n cer.
Să fi făcut avere din vasele ciudate.
Încălecat pe valuri, sucit corăbier,
Ce-neacă zdrobi de aur şi amfore bogate.

Mi-am ars în hleiuri gândul
să-l las pentru prieteni,
Ulciorul să mi-l ducă la apa de izvor.
Nu simţi mireasma stepei? sau muntele cu cetini?
Ce păsări cântă-n gura acestor ţivlitori!

Pierdute-n leaturi salbe, brăţări ca să le poarte
Frumoasa mea din Deltă în lotca de pescar.
Fiorul lor ca roua s-a scuturat departe
La cercănaş de lună, la bouri de hotar.

Le mângâi trist, pe gânduri, şi una câte una,
Răsar: o stea, o liră, o nalbă pe chenare.
Se bucură de viaţă în luncile cu soare,
Tânjesc în taină după pelagica minune.

De-ar fi rămas uitate, nimic, nici o stihie.
Argile are ţara şi meşteri buni, cu har.
O, fi-le-ar ceru-n stele şi calea-n colilie,
Să nu le meargă hula în târgurile mari.

1970

PRELUDIU

Topit în măşti, din sonor în sonor,
Bucurat Amurg, şi singur al toamnei,
Sufletul meu, pânză de corabie în soare,
Este marele pirat al acestui fior.

Vreau să iubesc frunzele, paşii alintând livada:
Zodier spurcat, alungă cirezile spaimei!
Vreau să iubesc odată ca iadul,
În mine focurile, în mine cascada.

Vântul acela viclean: Bucuria
Să mi-l aduci, tată, din vuietul toamnei.
Şi iubind carnea şi iubind ochii
Să nu mai ocolim, fiică a Obsesiei, haiducia.

Atâta fumegare pe veşteda apă, şi noi iubim.
Un muncitor a tuşit apropiat,
înfrânt, şi noi iubim.
Deschide fereastra, pământule, şi ascultă:
Melodia grozavă a poemului acesta n-are tărâm.

Foşnet zilei — mâna ta.
Maria Magdalena — privirea.
Albiile s-au şters de-am rămas o câmpie deşartă.
Sunt numai un sunet îngemănat cu flacăra
Şi răvăşirea.

1939

FIOR

Adulmec oglinzile aburitei dimineţi
Şi paşii de lup gâfâind pe câmpul cu frunze.
Ce aplecat orizont! Să fie acord? Să fie ceaţă?
Parcă te văd şi parcă te-aud, şi de-odată tresar.

Marşul piticilor sfâşiind mătăsurile apei
Şi acest paradis împăienjenit prin vechi melodii
Îşi culcă visarea pe arcuşul brumat. Aşteaptă să vii.
În lămâi şi aurora să vii şi să râzi.

Sub crengile roşii de Preludiul Bucuriei
Să râzi şi să fluturi fantezia părului.
Vor pleca pescarii dunăreni şi copiii Lerului
Să ne aducă balada unei scoici fermecate.

Îţi veghează liniştea goelanzii depărtărilor?
Un lac boreal îţi mângâie obrajii
Şi-ţi leagă sandala? Prin simfonia lianelor
N-au rătăcit cu piroga de mărgean?

1939

ŞERPII

Băiatule care mâi boii pe toloacă,
Azvârle băţul. E un şarpe! Tu nu vezi?
Aleargă acasă şi vorbeşte părinţilor
Că pe coarnele vitelor se zvârcolesc şerpii.

Tot pământul a înnoptat de privirea lor,
Toată pădurea e plină de şerpi:

Crengile se zbat, şoptesc, înţeapă şi râd ca şerpii.
Şi părul e şarpe. Şi vântul e şarpe.

Şi luna atârnă ca un şarpe fermecat.
Şi valea e plină de şerpi, şi drumurile.
Şi o stea a căzut ca o coadă de şarpe.
Şi lanurile se prefac în şuierat de şerpi.

Îi aud. Îi aud. Se apropie. Foşnesc.
Voi, paltini, tu noapte, ascundeţi-mă,
Zvonul acesta subţire, zvonul acesta tiptil
E al şerpilor care mă caută.

1939

APUS

Un corn de brumă, fruntea, prin ploaia mâinilor,
Se-ntreabă tulburată: ne cheamă iarăşi zarea?
Tu o mângâi necunten şi-n stepă n-auzi zvonul,
Şi-mi pare că amurgul a poposit pe mâini.

Ard lumii! Călătorii fiorului din ţărnă
Au pregătit Cetatea. Apleacă-te prin vânturi
Şi vino. Se aude, tot mai aproape, Omul.
Scrâşniri, eternitate. Eternitate, flăcări.

Tot mai sonor apusul de febra vieţii noi
Îngenuncheat pe şipot şi-atâtea oseminte.
Fâlfâitor viole ucişilor pe lespezi,
Ei cei mai singuri pentru Preludiul Bucuriei.

Vrei mâinile s-apropii de ceaţa zilei? Vino.
Vrei apelor din flaut văi muzicale? Vino.
Norodului incendii şi cântec şi maree
Oglinzi înfricoşa-vor prin meşterii de fier.

1939

CERC MEDIAL

Strâns în cătuşe, — acordul plutit şi blânda sară
C-o stea, cleştarul apei crestează-ncet, scalar.
Scumpesc grădina toată şi-n mine-ntâia oară
Mâini albe, aşternute spre linişte, tresar.

Tânjind desăvârşirea luceafărului singur,
În recea-i armonie, cu tine ard mai sus.
Întâmpine o liră, murită-n vânt şi crânguri
Şi logodind o doină, cu mări, viclean apus!

Din veghe şi otravă, interior a stinge
Şi-abia-nzilită viaţa, din leat, de unde vii?
Mişcarea minerală sau şarpele bea vin
În larma tulburată a stepelor din sânge?

Mă depărtez cu ochiul şi-s tot pe litoral,
Crescut din unda moale, cu rădăcini de fiară.
Zări fără anotimpuri, întinse medial,
Şi piscuri, line-n vale, doar ele înfioară.

Cer în fereastră: anii mai tremură, mai ard,
Făclii bengal pornite prin marele târziu.
Azur sau iad să depăn, spre asta vin? nu ştiu
Şi inima de ciudă se-nvăluie cu nard.

Strâns în cătuşe,—acordul plutit şi blânda seară,
C-o stea, cleştarul apei crestează-ncet, scalar.
Sălciu e cerul jos şi în suflet veşted, iar.
Cu spaimă număr paşii, dacă-n afund scoboară.

1939

MÂINE ALBINELE

Freamătă sfâşiate pânzele de pe corăbii
Sau inimile noastre cad pe ascuţiş de săbii,
Înroşind marea pe ţărmuri? Pe banchize şi grinzi
Moartea în crepuscul se plimbă ireală ca-n oglinzi.

Dă-mi mâna. Vreau să-i ghicesc imensa înviere
Împrăştiată-n ţelină, în apă şi tăcere.
Candidă şi vie, şi dumnezeu s-o capete, trudă grea.
Oare, curând, în ce firidă liniştit va sta?

Azi soră cu mierla, mâine pahar de cristal,
Mâine albinele vor strânge polenu-i floral.
Ce-am iubit, serveşte buzelor să bea vin,
Ce-am visat, rămâne miere pentru cineva străin.

Tânjesc zvâcnind în sângele din alba mână
Culorile soarelui şi aroma din grădină.
Câte plante, încă nerodite, azimă o vor!
Toate minunile lumii o cheamă. Dă-le-o lor.

Eu ce să mai străjui făclia unei stele,
Când nici călătoria materiei n-o înţeleg.
Hei, cântăreţi, aprindeţi vioara inimii mele
Să ardă cu dânsa universul întreg.

1939

GENEZĂ

Noaptea nu-i aceea ce-o vedem. E alta.
Sălciile despletite lângă râu
Sunt năframa vântului neogoit
Care vine şi plânge cu sughiţuri, în ele.

Satul e numai urma celor plecaţi de-aici.
Au fost oameni ce-au trăit şi-au murit.
Viaţa lor s-a destrămat în văzduh ca fumul,
Rămânând căsuţele albe şi goale.

Cerul nesfârşit e doar oglinda
Ce-nfăţişează tainele pământului:
Sunt osemintele sciţilor — stelele,
E comoara lui Dromihete — luna.

Buzele tale sunt altele. Sunt vii.
Jarul lor mă sufocă dureros.
Îmbrăţişarea asta nu-i patimă, nu-i iubire:
Ea germinează tot viitorul omenirii.

1938

CLASA III

Stranie trecere
Pe drumuri de fier.
Stranie trecere
Sub vânătul cer.

Şui, pe banca vecină,
Bătrânul înfige unghia-n geam.
Afară e noapte, înlăuntru noapte.
Întreabă cineva: ce-i în câmpie,
Sau locomotiva fumează şi tuşeşte?

Bătrânul se preface că doarme, şi tace.
Opacă trecere
Sub vânătul cer.
Şi iar cineva: mi se pare că s t ă m...

O sută de glasuri răspund: b a m e r g e m!
Invalidul: unde mi-s braţele? au fost...
Minerul: viermele beznei e omul...
Plugarul: ogorul şi ce singurătate...

Neliniştea gloatei nu ţipă: î n c o t r o...
Stână, telegraf,
poduri se desfac şi flutură
Pe lângă noi, străine.
Şi iar cineva:
ce ne aşteaptă î n a i n t e, vecine?

Şui, pe banca roşcată,
Bătrânul se preface că doarme, şi tace.
Amară trecere
Sub vânătul cer...

Se vesteşte a ploaie, a vânt, nu se ştie.
Păianjenii tremură-n bolţi pe reţele
Şi liniştea creşte în jur cât o nelinişte,
De-i auzi imensa călătorie.

De visul obrajilor tăi mă apropii
Şi, palido, nu ştiu ce vreau.
O flacără veche a sângelui nomad
Împunge cu furcile-n mine.

Şatrele toamnei poposesc pe frunte
Şi regrete răsar ca nuferii noaptea în lac,
Din crengile ce se zbat parcă pisicile miaună
Şi mă zgârâie cu arsura trecutului.

Răsăritul paşilor tăi, răsăritul acesta nou,
De undeva, din jalea norodului, e târziu.
Eşti ultimul meu răsărit, şi acesta târziu.
Mi-e teamă de mine şi nu ştiu ce vreau.

Vin ca un val spre ţărmul candorilor
Şi privesc sfâşiat:
Corola mâinilor pierde-o petală pe oră,
Iar ochii s-acopăr de pleoapa ţărânii.

Aroma din plante şi armonia lor
Se lenevesc în mâinile tale.
Să te cuprind în palme şi cum să te păstrez
Ca larma de ape-n ghioc?
Doar palmele fumegă, nu-s.

Mi-e teamă de mine şi nu ştiu ce vreau.
Şui, pe banca vecină,
Bătrânul se preface că doarme, şi tace.
Îl zgâlţâi:

— Moşule, mi s-a urât de călătorie.
Afară e noapte, înlăuntru noapte.
Călătorim în ceaţă sau în altă parte?
Mi s-a urât de pământ şi călătorie.

1939

ACESTUI APRIL

Acestui april răvăşit luciferic
Mărturisesc entuziaste vijelii de Început
Şi lângă pacea florilor, pe întuneric,
Tăcerea mea ciudată şi singură a apărut.

Cer voievodal de-asupra Mării Negre,
Corăbiile trecutului cu stea la proră,
Ca nişte umbre sau, poate, obsesii negre,
Le strig de pe ţărm şi le pierd în aurora.

Imaginaţia delirează. Încotro? Cine eşti?
Cu lacrima lăuntrică a materiei vorbeşti.
Numai Vega şi roua, şi iarba, şi mirişti
Umblă prin atâtea văzduhuri şi nelinişti.

Murmur pelagic răzbate de sus, vertical.
Şi scoici, şi transparenţe, şi-n veci itinerar.
Hai caravană de vâslaşi cu haine de var,
Hai viaţă de abur şi somn, neştiută pe mal.

1939

COSMOGONIE

Zorile încearcă strunele luminii,
Dar nu cântă. Hotarul lumii îşi sfârşea
Arderea zămislirii de demult tot aşa:
Încă noaptea limpezimile împleteau petale,
pentru crinii

Viitori, încă prin zgomote înnăbuşite-n pământ
Pacea întindea spre ceruri arcuri de argint.
Stihiile izvorâte din mări şi foc, de-a valma,
Au murit în linişte pe ţarina omului cât palma.

Acum soarele aruncă linii sclipitoare-n văzduh
Şi creşte pe deal ca-n ape belşugul de stuh.
Ce le pasă florilor, când visează într-un picior
De obârşia lor şi a vinului din ulcior!

Ce-ţi pasă ţie, vulture cenuşiu, când sui
Şi sfâşii cu aripa de oţel tăria,
Prin câte incendii a trecut armonia,
Păstrându-se cuminte în tiparele-i de azi,
şi oricui!

Brumată calcă ziua, şi nouă, pe poteci.
Nu-i nimeni să surprindă zbuciumul erelor,
cosmos mut,
Ce-au transplantat la noi, în şes, şi flori
şi ape reci,
Fărâmele atâtor miracole din trecut.

1938

CE VRAJĂ?

… Şi luna iar, şi snop de linii-n geam. Mai reci
Grădinile, mai potolită noaptea sus.
Şi tu prin parc oglinzi mai limpezi treci
De-au tremurat şi plopii, de vrajă, în apus.

Sălcii. Ape moarte. Umbre. Vânt nehotărât.
În bucuria umedă a orelor noastre
Am strigat Timpului călător printre astre.
Cenuşiu, nu s-a oprit. Blestemat, nu s-a oprit.

Prietene — tril trist, prea lin în stepa visătoare —
De unde vraja-n noi şi-n Cosmos jocul?
Ce vrajă începu nopţile şi întâia floare?
Ce gând văzduhurile? Ce cântec focul?

Emoţii universale de-a valma s-au clintit:
Atâta neodihnă şi larmă de nestins!
Crengile au febră ca şerpii-n asfinţit,
Şi fulguie Non-eul, bizar, de necuprins.

1939

ÎN SURDINĂ

Somnul rozelor fumegă-n tăcere
O rugăciune pentru pacea de mâine,
Când risipit celular prin spaţiu şi vreme
Mă vor culege apele şi codrii, pasager.

Steaua se-ntoarce pe cercu-i din cer
Nici mai târziu, nici mai devreme.
Subt arcade de bolţi, în imense sfere,
Nu-i punct fără mişcare, fără patine.

Umbra şi culoarea, parfumul şi grădina
Ca şi sufletul acesta îşi caută hodina.
Ca şi sufletul acesta e răsăritul lunii
Peste lunci şi peste neliniştea lumii.

În fiece cremene zac lumini învinse,
În fiece vale — ecouri înnăbuşite.
Sufletul acesta unde se stinse,
De-i caut ţipătul de păsări prăbuşite?

Vibrează sunete peste tot, în surdină,
Şi ard mocnite flăcări în unghere de pământ.
Timpul scrâşneşte. Doar visul, urzit din lumină.
Se prăvale genial pe mandolina ce cânt.

Înfiorat de spaţii muzicale, reci,
Mă sfâşii vouă asemeni unei pâini.
Strigă pământul în mine. Urlă poteci
De lupii trecutului. Se usucă frunte şi mâini.

1939

BUCURIE

Cu mâini de ceară îmi răcoreşti faţa
Ca o ploaie. Vraja lor adună oglinzi
De rouă, cu spaţii cereşti dimineaţa,
Spânzurându-le în mine, de grinzi.

Interior multicolor, eşti aşa de impur!
Interior bogat în geamuri pe coridoare,
Întoarce-ţi frumuseţea visului către soare,
Interior de trubadur, jefuit de azur.

Arc, năvoade, turme le-am pierdut
Prin vreme şi iată-mă plângând în pustnicie.
O, mâini dospite-n flori, o, mâini de lut,
Apropierea voastră aduce atâta bucurie.

Peste sufletul meu, sălbatice mâini,
Ce aşterne stepa năvălită de păgâni.
Nelinişti cosmice, călătorind prin infinit,
Îmi comunică larma, înzecit.

1939

UMBRE

Năruită melodia cu frunzele toamnei,
Ascult aripa ei de cocor: marea.
Această spargere de ghitară e a mea, e a cui?
Iscă talazul sau cine transfigurarea?

Pe ţărmuri lâncezeşte luna
Şi pumnii zdreliţi, pe valuri, luptă.
Oglinzi în ceaţă, în sânge, în lumină
Şuieră trecerea orizontal întreruptă.

Şi cerul se-ntoarce, şi cerul.
Şi apele bat biciul întoarcerii, şi apele.
Şi pădurea de jos se întoarce, şi pădurea.
Şi aproapele slovenește copiii, şi aproapele.

Femeie, de unde-i statuia furată?
Azurul ochilor şi obrajii de zăpadă
(Rândunici sub streşini, câmpie basarabeană)
Visau curcubeie sub altă arcadă.

Timpul a ţâşnit cu limpezimea stelei
În braţul acesta sălbatic de vrere.
În mişcările tale, ca fereastra, îngheaţă
Paradisul umbrelor, cu întârziere.

Unde sunt umbrele tale, în timpuri?
De unde lenevia gestului?
Nu-s ale noastre:
Legendele, vocile, întristările, paşii?
Ale cui sunt stepele albastre?

Mâinile noastre sunt mâini străine,
Sunt mâinile morţilor din câmpie.
Umbre mai vechi sunt umbrele noastre
Şi nimic nu-i al nostru, nici o făclie.

1939

FREAMĂT

Străbat în goană sălile tăcute
Şi strig urmărit de fantome călări pe lebezi.
Nu-mi răspund uşile, nu-mi răspund pereţii netezi.
Şi-n mine deznădejdea cuţitul îşi ascute.

Smulg draperiile, obloanele: beznă.
Deschid ferestrele şi oftez: nici o stea.
Cine pe culmi m-a legat cu lanţul de gleznă?
Aripi de vultur, prăbuşiri de pământ,
voi m-aţi scăpa.

Dorm în tăcerea sălilor întunecate
Statui prin unghere, ciuntite ori întregi.
Le pipăi cu băgare de seamă: au păcate
Şi par copiii mei ce nu-i mai înţelegi.

Cum i-aş da vânt uriaş inimii mele
Către stele!
În singurătatea mea, în neliniştea mea o furnică
De-ar poposi, i-aş spune ca la fiică:

— Ia cântecele mele. Ia-le cu tine.
Un leagăn e-n fiecare şi o săgeată.
Învaţă-le, dar fereşte-te bine:
Comorile înşală nebunii pe zloată.

1938

CICLU SFÂRŞIT

Spaţii, goale de vreme, oftează
Sub veştede stele, bezne eterne.
Ceasornice, ceasornice în glie şi rază
Viscolesc orele. Peste hoit nimic nu se cerne.

Topit în spuma verde, printre sălcii,
Îl străjuie alături un baldahin de stele.
Macabre râd orbite hâde, braţe grele,
Ce nu simt cum pe mal se-ngână melcii,

Ce n-aud ţipătul de pasăre în noapte
Rostogolit din fund ca piatra în câmpie,
Ce nu văd toamna despletită, străvezie,
Tuşind şi rătăcind cu poame coapte.

Tresar cadenţe vechi prin amintire.
Ce-ar spune şesul azi? sau Calea Laptelui?
Tâlharii aşteptau în râpă viaţa lui.
Doar a sclipit cuţitul şi bezna în privire.

A doua zi, sonore, scaldă lunca:
Tălăngi ca-n somn, căruţe, boi şi munca.
Deasupra mortului pe-un fir de rază
Pândeşte un păianjen, în tăcere.

Deşi nu-i nici un gong să bată în artere,
Tresar cadenţe vechi, mai oscilează;
Şi liniştea nu-i linişte, ci avatar
Universal, multicolor, crepuscular.

1939

SUB CER

Ne-am întâlnit privirea în seara-aceea grea.
Grădina era o mişcare, mişcarea toată de fier.
Vijelii răsunau împrejur, luna suia.
Iar flacăra plopilor încremenise sub cer.

În susur nescăzut, nălucită înălţare!
Zarea — orizont solitar ca doina în munţi,
Plopii — rugăciune cu lumânări,
Şi noi — vâlvătaie pe mări.

Ochii râdeau năborât şi cărunt
Ca împărăţia apelor cu dihănii pe fund.
Ochii — retină din fire şi sare,
Scot lumea pe dos, cu sclipiri şi tumult.

— Ascultaţi nisipul frunzelor, oseminte omeneşti.
Văzduh ruginit, liniar tăiat în apus,
Cine eşti tu? Cu timpul nevăzut ne logodeşti.

— Văzduhul e mort şi timpul e mort şi viaţa nebună.
Se despleteşte părul ca şerpii pe jos, în furtună.
Eşti creangă sau cântec înfrânt,
Ţi-s mâinile vânt.

Dar luna suia în noaptea de fier
Şi flacăra plopilor încremenise sub cer.

1939

TĂGĂDUIRE

În lături, ferestre! Amintiri, mirosind a pământ
Întârziate-au bătut în poartă, hoţeşte, cu spada.
Plopii tresar. Şi leandrii.
Se umple de glasuri ograda.
În lături, ferestre! Freamătă anii cu freamăt de vânt.

Gnomi nevăzuţi în odaia obscură,
Rătăcind pe pian, iscă frânturi de melodie.
A strigat cineva? Da, fluieră tata în vie.
Vedenii se-apleacă pe apă? Da, sălciile sure.
Afară nu-i toamnă? Da, latră Grivei.
— Obloanele! Draperiile! Anii nu sunt ai mei.

1938

ÎNSERARE

A strigat cineva? Da, fluieră tata în vie.
Vedenii se-apleacă pe mal? Da, sălciile sure.
Eşti aici, vântule? Da, anii cu freamăt de pădure.
Acesta e timpul?
E o fereastră, e o culoare, e o melodie.

Umblă mai încet. Şi cu mâinile acoperă faţa.
Pridvorul e singur. Seara e singură. Pe ape
Despletite şi singure, tremură ceaţa.
Cerul e trist. Tăcerea, aproape.

Cade oboseala peste rugina florilor
Şi-atâta sfâşiere sonoră pe pământ!
Ai auzit? Îndelungă trecerea orelor,
În tovărăşia umbrelor, fără cuvânt.

1940

BORDEI

Casă albă, casă mică,
Dărâma-te-aş c-un picior,
Stai ciupercă ori ulcior,
Unde râpa se despică.

Iarna vântul te răzbate
Şi te-ascunde în zăpezi;
Prin viforniţe te pierzi
Singuratică, uitată.

Rău slăbeşti la primăvară,
Curge lutul pe pereţi,
Goliciunea ţi-o arăţi
Şi n-ai vrea să piei, comoară.

Ani şi ani în râpa asta
Vieţuieşte un poet,
Versul şi-l ciopleşte-ncet —
În bordeiul lui, şi basta!

1937

ELEGIE

O, ţară! Şesurile tale verzi
Mereu cu ape limpezi le dezmierzi.
Eu inima cu ce s-o mângâi, zi,
Când toţi hulubii vieţii vor muri?

Înspăimântat că pierd luminile
Ce-mi fluturau în ochi ca nişte flamuri,
Voi răscoli, hoinar bolnav, grădinile
Ca să mă caţăr disperat pe ramuri.

Şi sufletul c-un strigăt va cădea,
Ca pasărea străpunsă de săgeată,
Subt arcuirea bolţii sângerate
De rana lunii, roşie şi grea.

Ca un naufragiat nocturn pe mare
Cu mâinile întinse către stele,
Voi cere-n preajma prăbuşirii mele
Fantoma unui ţărm cu piatră tare,

Un ţărm cu trepte de cleştar, gândit
De arhitectul lumii, meşter faur,
Şi zi cu zi stricat şi construit
De-albinele cu labe mici de aur…

1937

DESTIN

Povestea mea oricui e cunoscută:
Din lut provin, chezaş mi-e sfântul mit,
Din lutul ce nu poate să grăiască
Şi-a căpătat o formă omenească,
Prin naiul meu, deci, lumea veşnic mută,
Întreg pământul, poate, a grăit.

Aşa cum sunt: şi slab, şi orb, şi mut,
Luptând cu ce-i văzut şi nevăzut,
Ca toţi în timp şi spaţiu mărginit,
Eu, nefiind departe de pământ,
M-am ridicat pe scări spre infinit
Cu verbul meu de ciocârlii şi vânt.

Am rupt zăgazurile la vâltoare
Când hohotea în sufletu-mi revolta,
Am spart lăcăţi, am smuls zăvoare
Să fulgere şi greu să tune bolta.
Titan, simt totuşi că mă-nvinge zarea:
Eu cânt să nu mă-nece disperarea.

1937

PĂDURILOR!

Pădurilor! Voi rătăci cândva
Ca altădată prin poiene verzi
Să cat coliba Caprei cu trei iezi
De care-ades bunica-mi povestea?

Voi mai veni s-ascult ce-mi spuneţi voi
Într-un amurg de vară-mbălsămat,
Când vântul pribegeşte printre foi
Şi vă trezeşte graiul fermecat?

Câmpiilor! Împodobite-n veci
De soare, fluturi şi de ierburi moi,
Duioase cum duios e tot la noi,
Mă veţi simţi când ochii mi-or fi reci?

Izvoarelor! Al vostru clipocit
De vrajă plin, curând mă va uita,
În ziua ceea când voi fi murit,
Pe trup se va zvârli ţărână grea...

Dar mistuit de lutul pământesc
Şi prefăcut în ierburi, arbori, flori,
Eu voi simţi cum pretutindeni cresc,
Cum viaţa mă străbate în fiori.

Nu voi muri întreg, căci forţe vii
Mă ţintuiesc de univers legat
Şi-n veci voi fi cu voi îngemănat,
Cu voi, păduri, izvoare şi câmpii...

1937

ÎNSEMNĂRI

"Ce te uiţi aşa la mine,
cucoană? — şi calul murg fugea
pe sub streşinile dumbrăvilor..."
Sadoveanu

Ce-am îndrăgit în tine: cuvintele sau privirile?
Eu n-am visat niciodată raiul cu îngeri.
Tu ai crescut în inima mea ca iarba pe câmpuri
Şi deziluzia fu cea mai grea dintre înfrângeri.

Într-o noapte mi-am aprins casa, toată:
Mut şi îndelung am privit-o cum arde.
Flăcările pălălăiau în întuneric
Şi luminau câmpia până departe...

Apoi am plecat hoinar pe drumuri,
Nepăsător de soartă ca un bolovan.
Azi îmi place viaţa în libertate,
Azi nu mai iubesc prinţese şi sunt huligan.

1937

EPISOD

Paşi de catifea adie sub fereastră
Şi cresc fantome străvezii peste zăplaz.
Fâlfâie pe geam ascuţişuri de topaz
Să intre-n casă noaptea palidă, albastră.

Pumnii de nisip au ascuns larma
Şi ciocanul inimii pe nicovală s-a oprit.
Pe toate golfurile se zbate să n-adoarmă
Valul sângelui înnăbuşit.

Tăcere. Uşile au rămas deschise
Ca nişte guri întunecate de abise.
Săbiile zăvoarelor sunt rupte, lăcăţile sparte.
Furii ce strâng aur calcă prin corhane deşarte.

1937

SINGUR

Hei, unde vă sunt nevestele bălane,
Vitejilor cu săbii ca nişte făclii?
Aţi lăsat caii sibirieni prin câmpii
Şi străjuiţi singurătatea din gorgane.

Odată vă opreau apele pe maluri
Când luna se-nvăluie în stele şi şaluri.
Lângă foc strigau mânioşi bătrânii
Că numai voi sunteţi pe lume stăpânii.

Vă plăcea să spulberaţi aşezările omeneşti,
Să vedeţi numai lacrimi şi ruină.
Râdeaţi de ploaie, râdeaţi de lumină
Şi mâncaţi vite, iarbă şi peşti.

Păsările nu se înfricoşau de voi,
Drumurile îşi gârboveau umerii goi —
Să treceţi, barbarilor, cu înlesnire
În faimoasa şi straşnica năvălire.

Acum nesfârşitul stepelor pustii
Îngroapă cu voi leatul de bătălii.
Dintre voi toţi numai eu am rămas pe pământ —
Să cuget, să cânt...

1937

COPILĂRIA-MI VERDE

Copilăria-mi verde mai arde pe şes,
Mai aprinde câte-odată geamul în noapte
Şi amintirile din văgăuni căscate ies
Să-mi năvălească sufletul cu umbre şi şoapte.

Cărăruile şerpuite învie
Fuga picioruşelor de copii.
Ca din pământ aud strigăte în câmpii,
Ca-n ceaţă văd horele, toamna, la vie.

Unde este mama? Unde este tatăl?
Veniţi aproape, încet, şedeţi pe mohor,
Să vă spuie ce-a văzut în lume, bată-l,
Norocul să-l bată, al vostru fecior.

... Vântule, când soarele va fi asfinţit,
În ţintirim să-mi aduci copilăria dragă,
S-o mâi pe haturi, întreagă,
Să stea ca o turmă lângă mine, liniştit.

1938

MUZEU

În piatra albă, iată, s-a-ntipărit frumos
Şi limpede, din valve, conturul scoicii moarte.
O lume-ntreagă, vie, îngheaţă-n leat, departe,
Iar fumul ce rămâne e singurul prinos.

Plecat pe lancea ruptă sălbaticul învins
Veghează somnul rece-al borcanului cu peşte.
Blazate oseminte stau mute ca-n oglinzi.
… Ecouri insulare, doar viaţa vă lipseşte!

1938

VLAGĂ

Cine mi-a strigat că viaţa nu-i frumoasă?
Sunt setos de ea ca niciodată.
Nici un demon din infern nu surpă
Inima din hău când e curată.

Azi ca un titan eu piscuri sui,
Să înşfac de guler naltul cerului,
Să vestesc cu trâmbiţele Răsăritul,
Să întâmpin pe vitejii bravi de mâine.

În genuni haotice şi-ntunecate
S-ar rostogoli pământul fără mine!
Cine mi-a strigat că viaţa nu-i frumoasă?
S-o strivesc, fiindcă inima-i prea laşă?

Mâna nu m-ascultă, răzvrătită,
Să-mi reteze gâtul cu tăişul coasei;

Nu voiesc sub lună să mă spânzur
Ca păianjenii de grinda casei…

Haide, soare cald, râzi dimineţii!
Haide, suflete, ia cârja vieţii!

1938

HĂLĂDUIRE

Iarăşi plec, căsuţa mea, departe, departe…
Să-şi umple tristeţea-n desagă salcâmii din poartă,
Să-şi plece umerii împovăraţi de nămeţii grei,
Sub soarele de iarnă, rece şi mic…

Hei, nimeni nu ghiceşte când strâng pumnii mei,
Răzvrătirea mă-nnăbuşă sau tremur de frig!
În ţara asta eu umblu pribeag şi străin,
Tovarăş câmpurilor şi celor fără cămin.

Ce-i dacă mi-e sufletul din foc şi azur?
Ce-nseamnă azi o viaţă de trubadur?

Of, inimă, să nu fumegi în tine rugăciunile,
Tu leagănă armoniile în toate viorile,
Adună-ţi belşugul aromatic ca florile
Din pământuri, unde putrezesc mortăciunile.

Aş vrea odată jalea cuiva să o strig.
Dar ce ştiu oamenii, ce ştiu ei?
Hei, nimeni nu ghiceşte când strâng pumnii mei,
Răzvrătirea mă-nnăbuşă sau tremur de frig!

1938

FÂNTÂNILE TRECUTULUI

Anii mei au crescut ca livezile, hoinari,
Din fragede mlădiţe de vis.
Casele de nisip, rupte de vânturi, n-au fost tari
Şi-n fiecare loc o zare au închis.

Fântânile trecutului, de cleştar, nu seacă,
Nu toate stelele se sparg în copilărie.
Iată-le, strălucesc cu-aceeaşi mare bucurie.
Ascultă-le, bat în amintiri, ca o toacă.

O rană pe trunchi, tăiată cândva, e o carte.
Un cuib de rândunici sub streşini e o viaţă.
Parcă pământul s-a prăbuşit în ceaţă.
Totul aşa-i de aproape şi departe.

… Du-te, bătrânule, şi răscoleşte livezile.
Caută umbrele tale. Poate duzii
Le poartă în chip de omizi. Vezi-le, vezi-le.
Toţi piţigoii anilor, pe uliţi, auzi-i!

1938

OSEMINTE

Strigoi, ciudat câmpiei, suit pe o prăjină,
Un craniu, altădată hulit şi ars de bici,
Visează-n deal amurgul brăzdat de rândunici,
Să-l cheme iar cu mâna, din prag, câte-o mezină.

Ori la imaş să fugă de herghelia toată
Şi stuhul nopţii, singur, departe să-l străbată,

Arcuşul apei limpezi, pe şes câte-o nuia,
Vrăjit de murmur molcom şi cer întors, să-l bea.

De n-ar fi somnul veşted, în care inimi culci,
Ar rumega şi astăzi licoarea ierbii dulci.
Ciolan de roib, sprâncene, topite ca o sare,
Trec zări necunoscute cu ceaţă în spinare.

Ascunsă-n osul rece, e viaţa-i încropită.
Zăbala n-o mai poartă şi orzul nu-l mai ştie.
Nechez de mânz şi urmă de ţeapănă copită
S-au rătăcit cu anii şi ploaia în câmpie.

1938

UNIRE

Potecile, bătute de vânt şi frunze, aseară,
Au strigat către cerul înstelat şi tăcut:
Peste regrete, peste ani a trecut
Neliniştea apelor, crepusculară.

Şi umbre de cerbi, şi nopţi sihastre,
Şi flori ce visează, şi licurici
Au fugit în văluri de ceaţă, pe-aici,
De-au rămas obosite de chemare mâinile noastre.

Toamna e ridicolă şi crengile goale.
Solitudinea, odată cu luna pe deal,
Suie ca fumul în rotocoale.
Pare că moare cineva, de pildă, un cal.

Singuri din nou, cu mari nostalgii,
Ne întoarcem la păcatul moştenit.
Întoarcerea asta de mult ne-a unit
Între sapă şi copii.

1939

CLEŞTAR IMPUR

E tras în ţeapă somnul. Cad aşchii împrejur
Sau raze? Ciocârlia solfegii bea-n azur.
Cu mâinile în lături fântânile tresar:
La ghizd, sosit din stepă, opritu-s-a un car.

Înrourate pâlnii de bună-dimineaţa,
Sorbind sineală-n palme, se răsucesc pe gard.
Noi trecem peste puntea sub care-şi prinde aţa
Păianjenul, pe ape ce aspru-n soare ard.

Ca-n peşteri stalactite cresc linişti de zăpadă
În sufletele noastre. Dar ce ghiocul strânge?
Dulci zgomote de patimi se prăvălesc: cascadă,
Sensibil cântă lira şi-n degete şi-n sânge.

În ochi tăceri de-abise cu alge se aştern:
Privindu-ne, răsfrângem infernul în infern.
Asemeni cu poiana de-aromă şi lumini:
Trecând pe cărăruie grădini trec prin grădini.

E rară bucuria de inimi şi petale!
Îmi sprijin totuşi fruntea ca trandafirii-n spini
Şi caut izbăvirea de zodii ancestrale —
Să nu cuvânte glia în noi, ci vis de crini.

1938

INTERVAL

Singurătatea Ierbii am auzit-o. Hotarul ei
Înşfacă de păr sonora pădure din Văi.
Atâta surâs!
S-a căznit, razelor s-a deschis.

Zgomotoase Văi: această iarbă cu rouă!
Interval uluit, pentru cine floarea ta nouă?
Te cuprind cu sfială şi răcoarea o sărut.
Ca şi tine uşor, sunt mereu Început.

Enigme mă rup, efluvii mă cos.
Lângă seva ierboasă a vieţii, ca un Faun şiret,
Ascult energii ce-şi cântă geneza, încet,
Şi pe sus şi pe jos.

Văile tresar înlăuntru,
Văile vibrează lumina,
Văile îngână cântecul,
Văile ard pretutindeni!

M-am trezit ca un val!
Interval celular,
Interval muzical,
Unde mă duci? Sunt ca un zar.

1939

PE CĂRAREA CU GHIOCEI

Pe cărarea cu ghiocei o creangă
Se pleacă înspre mine vaporos.
Ce vrei? am întrebat-o mirat
Şi-am simţit o răceală de şarpe în piept.

Elegia fagului din Grădina Spaimei
Leagănă deasupra apei o privelişte de ceară.
Nu ştiu: om sau negură,
Acest muncitor agăţat de curea?

Bruma-i bate faţa,
Din sunet de trestii o bură de cântec.
Hai covali voinici, obloniţi cu ceaţă
Răzvrătitul!
Nimeni să nu afle ce-i în dosul ochilor.

Au rămas ursuze: fier, ciocan, sirenă,
Simfonia laminoarelor, energii.
Muri, înfrăţit cu singurătatea lumii,
Lângă viorile pământeşti un adaos, o cadenţă.

Creanga de frică tăcea.
Creanga n-a foşnit, n-a strigat:
Eşti flămând? Aprinde oraşele!
Straniul dor, netălmăcit, păli.

Pentru cine de-acum răcoarea fântânilor?
Pentru cine mierla în pădure?
Toate-au căzut undeva în apus,
Melodii minerale.

Şi eu am murit, şi eu de mult am murit.
În imaginea omului atârnat în văzduh

Este umbra din roua celui de-al doilea
suflet al meu,
Şi aceasta n-are cântec, n-are vânt, n-are trup.

Pe cărarea cu ghiocei o creangă
Se pleacă înspre mine, rugător.
Ce vrei? am întrebat-o învins
Şi am grăbit osânda paşilor pe colină.

1939

INTERIOR RĂVĂŞIT

Ţâşnesc arcade limpezi de linişti dimineaţa,
În parcul unde podul se dedublează-n apă.
Din adâncime ierburi visarea îşi dezgroapă
Şi moarte zăcăminte hrănesc cu lapte viaţa.

Se mai cunoaşte astăzi că ieri a fost furtună?
Hârtii, de vânt purtate, zac, triste, lângă porţi,
Iar prin tufişuri, unde vitralii se adună,
Tăcerea giulgi aşterne domol ca peste morţi.

S-au smuls din rădăcini
Atâtea flori candide cusute cu lumini.
S-au devastat boschete şi multe ramuri frânte
Se balansează-n aer rănite ca de flinte.

Nu-i nimeni să păşească pe vechile poteci
Şi sufletul acesta, cu mâini uşoare, reci,
Să-l facă nou. Iubito, nu-i nici un grădinar,
Ca parcul sufletului să-l rânduiască iar.

1938

NAUFRAGIU

Lopeţile s-au rupt în smoala valurilor. Pâclă
Pe geamul orizontului. Cerneală pe cer.
Drace, busola nu mai are ac, nici sticlă,
Chiar steaua polară ascunsă-i în mâl şi mister.

Pe semne farul şi-a spart capul de stânci,
Nu se văd malurile. Strigăt nu s-aude.
Ţi-s ochii împăienjeniţi, pleoapele ude.
Ceaţa şi vuietul pe navă, din hrube adânci,

Te împresoară, te izbesc ca berbecii nătângi.
Nu-şi mai bea soarele la răsărit ceaiul.
Luminile s-au stins. Toate şi-au pierdut graiul.
Taci, pe ţărm n-ai lăsat nimic ca să plângi.

Iată, răceala a bătut cu ciocanul în unghii
Şi hainei trupeşti i-a descheiat toţi bunghii:
Peşti de argint şi nimfele mării
Cântă pe harfe şi leagănă somnul tăcerii.

Ţi-e frică, suflete? Prin grădina miilor de alge
Paşi nevăzuţi uşor au să calce.
Deasupra, bulgări fosforescenţi au să cadă
Ca la nunta ciobanului din baladă.

1939

BALADĂ

Am sosit la zemnă vraişte, surcea:
— Bună ziua, mătuşică. Tiho îi la dumneata?
Baba Ioana nu prea vede. Mâinile îs cât cociorva.
Iese afară. A izbit cu uşa vântul din câmpie?
Când aude vorba
Mă îmbrăţişează cu blajină bucurie.

— Am pus gabja pe o hârcă, hâltoavă, colţată.
Nu ştiu botă ce-i cu ea.
Îi cam veche şi stricată.
Eu am dat de dâns
Şi tot eu am plâns.
I-am strigat crămăluit
Şi nu s-a trezit.
Ce-i cu ea? Ce-i cu ea?

— Nimeni nu ne-a şetărat.
Cauţi urmele ca un cântec care-a stat.
— Cine-o fi? Unde-o fi?
Au nu-i luceafărul dinspre miază-zi?

Mătuşă Ioană, ce s-aude?
Din genunea muntelui
Răsună buciumul,
Câinele morţii a lătrat
Şi, ca nişte frunze, corbii
Au căzut, s-au aprins, au crăpat.
Aripile pământului
Au sfâşiat pânzele cereşti.
Văzduh — nu mai este,

Vreme — nu mai este,
Tâlharii au târât ziua
Într-o poveste negăsită.

.....

Mătuşă Ioană, ce se vede?
În crângul cerului
Se bourează stelele.
În zarea cu furtună
La răspântia veştedă
Umbra gheboasă
S-a oprit nedumerită:
Unu-i drumul somnului,
Unu-i drumul dorului.
E un fel de ghicitură
Pe mâinile vrăjmaşului.
Din oasele tidvei, prin crăpătură,
A crescut spicul grâului.

.....

Pământule, negrule,
Dă-mi cheile Bucuriei,
Să-ţi deschid uşile
Şi să mă pierd în ape.

1940

PEISAJ

Arborii ornamentaţi de nea
Nalţă crengile spre bolţi cu stea.
Uite luna scutură polei
De lumină. Haide pe alei.

Vom topi tristeţea-n fulgii reci
Printre gene agăţaţi uşor.
Râul e-ngheţat de poţi să-l treci
Bocănind şăgalnic din picior.

Parcul cu obrajii mortuari
Nu ştiu ce aşteaptă, dezolat.
Haide la statui din bronz turnat
Să vedem artiştii solitari.

Să uităm c-au fost cândva aici
Şi splendori de calde primăveri
Când despică fumul alb din zări
Cete de mărunte rândunici.

Noaptea ce ne străjuie acum
E învestmântată glacial,
Parcă rătăcim pe-un litoral
Maritim, imens şi fără drum...

1937

PARADISUL PIERDUT

Oştirea nopţii s-a furişat în cetate...
Alături de pervaz, între flori, tresari la un semnal.
De ce-ai izbucnit în lacrimi pe neaşteptate?
Sufletul tremură autumnal.

Nectarul buzelor e amar. Privirea-i asasină
Şi fără aurora frumuseţii inocente. Noroi
Şi viciu pe obraji, dar nicăieri lumină.
Păcatul plânge, vinovat, pe umerii goi.

Dimineţile copilăriei cu pantofi de mărgărint
Te răscolesc întreagă, uneori. În nici o zi,
În nici o noapte nu mai eşti ca-n vechile zile
şi nopţi. Ai vroi
Seninul cerului şi te lipeşti, cu teamă, de pământ.

Amurgul plouă-n suflet tristeţi şi deziluzii
Şi fruntea tot mai neagră e arsă ca de stea.
Trecătorii pe străzi, cu pofte reavăne, auzi-i,
După ce-ai coborât din temple, piază rea.

Ţi-e pietruit trecutul cu uitare. Azurul
Ţi-e străin. Numai lira disperării, spartă de stei,
Aminteşte nopţile de pe Nistru, când huzurul
Cânta fierbinte din harmonică şi clopoţei.

1939

POEM

Închid ochii. Vom trece prin stepa
Ocârmuită de regele morţilor.
În depărtarea mahrămilor grele de fir
Scrâşneşte lupul încătuşat.

Unde să mâi? Hanul e îngheţat.
Şi sună argintul pe crengi, şi sună colinde,
Şi noi pribegim într-o mare tăcere
Până unde sfârşesc limpezimile.

Ehei! N-aţi rătăcit voi, cai adăpaţi cu rachiu?
Nu-i sania vis şi noaptea nu-i fum?
Clopoţei. Clopoţei. Clopoţei.

Tot vifor, zăpadă, tot crengi închircite pe drum.
Tot râde şfichiul zurliu.
Ce vrăbii zglobii de metal! Ce sunet de chei!

O ciută şovăită umblă pe furiş.
Pădurile sună, aerul sună.
Şi barba lui Şiuşilă
Fâşie aspru pe gheaţă.

Moş Pământul s-a învălmăşit în somn.
Noi trecem în grabă spre nu ştiu unde.
Moş Pământe! Moş Pământe!
Noi trecem în grabă spre nu ştiu unde.

Dă-mi mâinile tale din lemn de măr:
Vreau să mă pierd în grădinile lor.
Voi făuri omenirii un cântec al Preludiului
Şi-al unui Luceafăr nerăsărit!

A fi: Bucurie, şi nu: devastat crepuscul.
Nu căutăm noi drumul pierdut?
Arcade cereşti şi moara de vânt

Sunt de-aici, de pe-acest continent?
Le-a adus bătrânul Crăciun
Şi jocul e bun.
E-n fiece jucărie un iureş latent,
Un lăutar nevăzut
Şi-o horă cu paşi nevăzuţi, şi-i destul.
Clopoţei. Clopoţei. Clopoţei.
Ehei!
Ce vrăbii zglobii de metal! Ce sunet de chei!

Am trecut de ţara focului
Şi călătorim prin deşert
Până-n valea cu ceaţă.
Râurile Elivagar străbat zarea
În otravă, în pâclă, în scântei.

— Bună ziua, Nistru, Nistru, bătrânu.
Vântul bate apele de piatră.
S-aude, s-aude din cele patru dealuri
Dulăul Ghenarului şi răsuflarea peştelui...

Ehei!
N-aţi rătăcit voi, cai adăpaţi cu rachiu?
Nu-i sania vis şi noaptea nu-i fum?
Clopoţei. Clopoţei. Clopoţei.
Tot vifor, zăpadă, tot crengi închircite pe drum.
Tot râde şfichiul zurliu.
Ce vrăbii zglobii de metal! Ce sunet de chei!

1939

RÂSUL UMBREI

Fulgere vâslesc pe poteca boltită a oglinzii.
Lângă fereastră paşii înfăşuratei ploi.
Dincolo de ziduri molcom orologiul.
În oglindă râsul nu ştiu cui.

Arpegiu viclean din frunze de metal
Sau mână fără corp lunecând pe clavir,
Ora sună încet.

Un păianjen aşază năframa morţii
Deasupra oglinzii, cu sârmă subţire o leagă.
— Ce cauţi aici, păianjene bătrân?
— Bat în oglindă un pripon de argint.

— Ai arc şi eşti vânător.
Ce cauţi aici?
— Vreau să prind şi să ferec în lanţuri
Luceafărul straniu din fundul oglinzii.

Ora sună încet,
Fluid, în surdină.
Şi umbra-n oglindă începe să râdă:
Ha-ha-ha!

— Cine eşti? o întreb
Şi umbra iese din oglindă, sare pe masă.
Ha-ha-ha!
— Cine eşti?

Şi umbra îmi răspunde din stradă:
Ha-ha-ha!

Sub arcada somnului pleacă şi vin
Melodiile lumii în mişcare.
Murmure, murmure, câte murmure,
Şi eu, călătorul bizar, rătăcesc în univers.

Trec podul nostalgiei peste râul obsesiilor
Şi împrejur, în cor ab rupt al mării,
Tenebre se balansează pe ramuri.
Cine le vede? Cine le-aude?

Hei, voinic ortoman, trecător ca şi mine,
Nu mi-ai văzut umbra?
De ce eşti palid şi fugi în arama nopţii?
Opreşte!

Străinule ciudat, cu părul vâlvoi,
Tu mi-ai strigat:
— Se poate să meargă viii cu morţii?
O mână de vânt mă bate pe umăr:
Ha-ha-ha!

Fulgere vâslesc pe poteca boltită a oglinzii.
Unde păianjenul doarme,
Şi-i bate musteaţa coatele.
Şi-i zgârie barba genunchii.

1940

GAUGUIN

În Hiva Oa, pe ţărmu-i lăut în mirodenii,
Am o colibă-n care vopselile îmi ţin.
Te zămislesc, femeie, dospită din vedenii,
La margine de mare, pe pânza mea de in.

O trudă grea: din purpur, din umbră şi lumină
Să prind întreg fiorul ce îl strecori în mine.
Încinsă doar cu frunze şi în găteli cereşti,
De sub sprâncene negre, tânjesc să mă priveşti.

Nu-i rece armonia din linii drepte, pure?
Şi toate chiar sunt drepte şi pure-n infinit?

De ce bizari sunt munţii şi negurile sure?
A fost cândva în lume ceva desăvârşit?

Genunea şi noianul întinderii de apă
Vor să culeagă stele, în undă să le-ncapă.
Ce-i cremenea banală?
O ţandără-n scântei.
Şi totuşi are farmec asimetria ei.

Abia m-ating de pânză, de flacăra culorii,
Că mierlele îţi cântă pe umeri şi pe gură.
Mătasa pielii brune, mireasma şi căldura:
Agavă înflorită în fuga unei ore.

Ce stea în zarea lumii, ce aprig vânt, iubito!
Centauri plini de taină răsar pe litoral:
Cel sprinten este Timpul, cel galeş e Urâtul,
Cel năzdrăvan e Gândul, cu aripi de coral.

Te duci. Şi-n largul mării îţi fulguie barizul.
Mă-ntorc ca şi flamingo la cuibul părăsit.
De şevalet m-apropii înfiorat de briză
Şi îmi ridic penelul în lacrimi tăvălit.

1970

TOAMNA LUI ORFEU

... Trenul se puse în mişcare, contemplam din cupeu
Cum aleargă înapoi: halte, poduri, salcâmi.

Alergam şi eu, ca stâlpii de telegraf, înapoi,
Înapoi spre tine, văzându-te în gară,

Prin tufişurile aprinse de soarele roşu,
Prin ploaia ce-şi vărsa lacrimile pe geam.

… Avionul decolă în azurul grozav
Şi oraşul aţipi, ca o turmă lângă ape.

Zbura avionul, dar parcă nu zbura
Pe deasupra troienelor albe, de calcar,
Îngheţase soarele pe aripile lui,
De unde tu-mi fluturai cu batista.

… Vaporul ieşi în larg, elegant,
Din ceaţă se tânguiau pescăruşii.

Ţărmul se clătina, alungit,
Buiau talazurile negre la proră.
Nu era nimeni pe mare, dar eu te zăream
Cu ghiocei în mână pe cheiul pustiu.

… Luna îşi anina de nuc cosiţa
Într-o toamnă brumată şi nouă.

Tu erai demult plecată în lume.
Greierii amuţiră şi ei în grădină.
În solitudinea nopţii vedeam cum răsai:
Din iarbă, din aer, din valuri.

1979

CAVALCADA

Din leagăn priveam într-un punct rotitor,
Se mişca, oscila, prefăcut în morişcă.
Era unicul punct pe faţă şi pe verso,
Ca acela, de la facerea lumii.

Apoi am oblicit cai verzi pe pereţi,
Cai adevăraţi, deşi din imaginaţie pură.
Adică senzaţiile mele se găvozdiseră-n cai.
Sau, poate, erau cai daţi cu var de mama.

La doi-trei ani jucam călare pe băţ
Şi strigam — hiii, murgule, hiii!
Părinţii mi-au cumpărat un căluţ de lemn.
Călăream când eu pe el, când el pe mine.

Îmi plăcea să urmăresc pe nisip şi pe case
Cum sare umbra căluţului, cu a mea împreună.
Ramuri verzi îmi făceau nişte semne,
Parcă scuturau şi ele din coamă.

Semnele cabaline s-au răspândit în toate,
Până am crescut mare, cu doruri multe:
Ici graurul căra puilor din cuib câte-o gânganie,
Ici soarele urca pe cer, ca un cal de foc.

Tata lucra ca un cal la drumul de fier,
Iar eu zburdam ca un mânz pe toloacă.
Obosiţi se întorceau acasă mama şi tata,
Cum se întorc caii de la muncă, pe înserate.

Ce-s stelele? — potcoave de centauri săgetaţi.
Izvoarele? — lacrima, sudoarea cailor trudiţi.
Şi albinele? — cai ce răsuflă greu
Aducând nectarul de la cinci-şase vrâste.

Într-o seară l-am invitat pe Pegas.
A coborât cu foc pe nări, din înalturi.
— Ajută-mă, calule năzdrăvan, la meşteşugul poeziei,
Dă-mi o cheiţă să-i deschid cămările…

— Ah, am ostenit de-atâtea alergături,—
Mi-a zis Pegas,— cam mulţi sunteţi…
Arăta mai jigărit decât un cal pământean,
Copitele ştirbe, pe spinare bolfe cu muşte…

M-am simţit oarecum, şi l-am îmbărbătat:
— Pegas, curând vei avea mai puţin de lucru.
Vezi, maşinile mişună pe glob şi prin cosmos.
Ele vor ajunge şi la grajdurile tale cereşti.

Aşa au trecut anii, în muncă şi speranţe.
De pe urmele cailor am sorbit rouă.
Mă uitam la furnici, la veveriţe, la cocostârci,
Aduceam şi eu câte ceva la vatră, abia răsuflând.

Milioane de cai, păsări, jivine harnice
Şi-au lăsat oasele în Marea Sarmatică
Şi alte milioane vor urca înălţimile,
De unde coboară râul, codrul, soarele.

1978

MĂIASTRA

— Noa! dalbă maică, dă-mi o azimă, dară,
Plec la coadele mărilor hăt pe ţărmure,
Spre munţii cei cărunţi m-oi luare,
Să dau de urmele Pasărei Măiestre.
— Du-te, fătul meu! E-ţi azima şi fluieriţa.
Nu vei ajunge cu pasul, vei ajunge cu gândul.

— Unde te duci? mă întreabă pescarii,
Trăgând năvoadele din adâncuri cu tină.
— La munte! zic din drumul meu verde,
Suind către cercul lunii şi focul oilor.
— Unde te duci? mă întreabă păstorii
De pe vârşii munţilor cu negurice.
— La mare! zic din drumul meu aspru,
Şi cobor în diluviu la dunărice.

Au în partea de sus, au în partea de jos,
Zboară Pasărea la toate hotarele:
Prin rază-n şes, prin codru des,
Prin grădini crăieşti adormite...
O caut, vai, cât o caut pe Măiastra!

Unul o caută şi dă de borta vântului,
Altul o caută şi dă numai de-o pană:
Îşi pune pana la pălărie şi hehei! dragostile
Ciripesc ca presurile în calea lui.
Altul ţine pana-n călimar, când şi când
Scrie sureturi şi zapise sfinte.

1978

HAIDE

O, vino în grădina primăverii mele
Ca-n gravele gravuri din Ţările de Jos:
Plecate sălcii, mori de vânt şi mii de stele
Te-or aştepta din depărtări, neîndoios.
Nu vreau mişcarea molcomă şi prea curată
A mâinilor şi-a ochilor trudiţi ca marea
Să-şi schimbe perspectiva, geniul, culoarea,
Cu rezonanţa lor grovază, niciodată.

Aprilul răvăşeşte floare şi scântei
Şi toarnă-n suflete atâta bucurie.
Să mergem, logodiţi, pe neumblate căi,
Sonore, mari, cât vezi cu ochii-n zări câmpia.

Aprilul? mă întreabă Dunărea adâncă,
Şi turmele de oi pornesc la munte iar.
Ce dor e-n fiecare pajişte şi stâncă
De focurile primăverii albe: var.

Aprilul? spuse aspru nordicul lopar
Şi cu năvodul pleacă-n larg: pescar.
Departe — farul. Harpe vechi, orizontale,
Şi cântece de scald plutesc uşor pe valuri.

Aprilul? râde ţara-n dimineaţa verde.
Maşini, sirene, fum şi parcul aburit.
Şi dacă n-ai fi tu, peisajul liniştit
Al stepelor cu ciocârlii s-ar pierde.

1944

ÎN LUMEA ORAŞULUI MARE

Soarele zilei umbla
Mai blând în priveliştea sa,
Mai darnic în ore, culoare şi dor.
Banală, frunza cânta:
— Toreador!...

Etje, etaje, etaje.
Strigă birjarii, răsună sirenele-n zori.
Pe lac — iahtul cu pânze, dansuri pe plajă...
O, linie, sunet, lumină, zor
Şi diapazonul motoarelor!

Între vagoane, iarbă, păsări, eşarfe şi fum —
Omul e cel mai mare drum.
Jazul nu-i metal, nici menuetul vis.
Grimasele au şi ele câte un sens precis.

În lumea oraşului mare
Şi năibos,
Din soarele de sus, din glodul de jos,
Am încercat o bărbătească înălţare.

Prea omenesc era pământul în acea primăvară.
Eleganţa străzilor simple, dimineaţa,
Într-un fel de raze, într-un fel de ceaţă,
Mii de ochi şi zâmbete, planuri în alegro, seara.

Firmele, parcul, mâinile, ritmul, aprilul,
Cu câtă aromă, azur în leagănul zilei!

Cu câtă vigoare cerul râdea tuturora!
Un templu — flora.

Oameni de gintă latină bând pe la baruri bere
Declamau din Rainer Maria Rilke.
Se-nţelege, după safeuri, discursuri şi fiere
Îţi gâdilă artele gâlca.

Din fagii aceia subţiri, decoltaţi,
Veneau în mansardă glasuri străine.
O, pozeuri şi poeţi, o, actori şi paiaţe,
E-a voastră comedia, eternă şi divină!

1944

CADE ROUĂ

— Cade rouă..., —
rosti Heraclit, în zori, pe răcoare.
Uitaţi-vă, soarele e cât o călcătură de om.
Armoniile ascunse, — grăi el ucenicilor săi, —
Sunt cu mult mai motrice decât acelea aievea.

În timp ce vorbea, un abur pe mare se ridica.
Din măsura apei în măsura aerului se prefăcea.
Aerul în broboane de rouă se condensa.
Psyheia din rouă se zămislea.

1978

MĂRŢIŞOR

Nostalgic aşteptată, pe solitare maluri,
În pragul unei dalbe şi sfinte primăveri,
Cu torţe vii, ca luna ce trece prin portaluri,
Mi te apropii dulce şi plină de mister.

Îmi spui un vis de-aseară, şi-aud cum bate vântul
La geam, cu flori în mână, cu ţipăt de cocor.
Îmi spui un vis de-aseară, şi-mi pare că-nainte
Mi l-a mai spus odată un straniu călător.

Un beţigaş — penelul îl porţi de colo-ncoace,
Şi umbra mea se lasă pictată pe carton.
Ce arde-n mine-i umbră pe-o insulă de pace,
Ca soarele ce-apune: o pată pe plafon.

Aşterni culori, de toate, poieni întregi cu fluturi.
Mai pui şi piţigoii să şuiere în crâng.
Şi umbra mea tresare ca-n noapte alăuta
Când o cuprinde dorul sălbatic şi nătâng.

Întârziate patimi, cascade în surdină,
Făclii aprinse-n larguri, sub orizont stingher.
Vei mai veni aievea? Să te aştept şi mâine?
Ce zici, făptură dulce şi plină de mister?

1976

O ALTĂ FEMEIE

Melodiile lunii vibrează-n odaie.
Din raze se ţese un basm fermecat.
Te iubesc, eşti ultimul ţărm al inimii mele,
Vin ca un val spre tine mereu.

Îţi sărut buzele, umerii, sânii, adorato,
Torentul fiorului mă duce pe alt tărâm.
Din mâinile tale zboară pescăruşi spre stele,
Din privirile tale surâd toporaşi.

Dar iată din stele, din lună, din neunde,
Coboară o a l t ă f e m e i e, pe nevăzute scări.
Îi ascult tăcerea şi acea nostalgie, de care
Doar ochii cerboaicei rănite sunt plini.

În orele de beatitudine senină,
Când visuri urzim, de toate vrăjiţi,
C e a l a l t ă femeie, la marginea lumii,
Aşteaptă să-i scriu măcar un cuvânt.

Trec zilele, lunile, anii de-a valma.
Grijile vieţii ca brumele cad
Ba ici, ba dincolo pe cărările noastre;
Şi, panere întregi, le purtăm amândoi.

Te iubesc, eşti ultimul ţărm al inimii mele,
Vin ca un val spre tine mereu...
Dar nu pot uita c e a l a l t ă femeie,
Ce-mi caută umbra pe ploaie şi vânt.

1978

COLINDUL CERBULUI

Cerb, în brume învăscut,
Nenorocul te-a păscut...
Îngâmfat şi nărăvaş,
De ce mi te lăudaşi?
Şi-n poieni paşti iarbă verde,
Unde nimeni nu te vede,
Şi bei apă din izvoare,
Unde stelele coboară,
Şi ai cârduri de prieteni
Prin desimile de cetini,
Şi ţi-s urmele cu rouă
Când e muntele în prour,
Şi nu-ţi pasă de potăi,
De halice şi de găi...
Câte coarne, cornurele,
N-are bradul rămurele,
N-are şoimul zbor mai iute,
Surda ghearele-şi ascute.

N-ai putut să-ţi fereci gura,
Să te porţi mai cu măsură?
În codruţul înverzit,
Când strigai nestăpânit,
Văile s-au răscolit,
Buciumul a gomonit,
Vânătorii s-au trezit,
Vânătorii Lerului
La marginea cerului.

În dumbrava de aramă
S-a iscat atâta freamăt.
Clocoteau poticile,

Răbufneau halicele,
Prin zăvoaie, prin tufari —
Numai boturi de ogari!

Vai, cum ai boncăluit,
Când sub coastă te-au rănit!
Vai, ce flori, ce dalbe flori
Ţi-au întins pătucul lor,
Cerb ochios, cerb tretior!

Umbra ţi-a rămas pe ape,
Ochişorii prin hârtoape,
Corniţele rămuroase —
Pentru buciume frumoase,
Pielea — pentru păcurari,
Hălcile — pentru ogari,
Ungheaua — pentru păhărele,
Să bea păunaşi din ele...

Geaba mi te îngâmfaşi,
Geaba mi te lăudaşi!
Ai sbura pe mândru-ţi plai
Fără alte griji încai.
Ai bea apă din izvoare,
Unde stelele coboară.
Urmele înrourate
Nu ţi-ar fi, în munţi, uitate.
Ţintăţel şi drăgălaş,
De ce mi te lăudaşi?

1965

LA "PORTRETUL LUI DORIAN GRAY"

Foi cu note
pe pupitru au foşnit?
Tremurat-a paltinul?
Pasărea strigatu-m-a?
Ca-n pădure
în amurg învâlvorat
enigmele se-ndeasă, Oscar Wilde.

Te-a citit domniţa mea
în vara aceea.
M-a iubit, m-a aşteptat
în iarna aceea.
Azi citescu-te şi eu,
dar de nimeni aşteptat.
Iepuraşii cerului
dau de-a dura luna...

Ora dorului a sunat.
Lasă-mă
cu dimineţile, cu amiezile, cu nopţile:
vreau să le adulmec vrăjile,
apoi voi vâsli din nou.

1970

COMETA

Din leagănul enigmei priveghezi candidă
Cu părul despletit în spaţiul sideral.
De ce-ai venit? Ce lume nouă a deschide?
Arzând noptatică pe piscuri şi pe val?

Cine te-a rupt din galaxii lenticulare?
Te poartă-n zbor imens ce dor, ce joc, ce vânt?
Cu geniul tău ciudat, cu dulcea ta visare
Pătrunzi la toate vetrele de pe pământ.

Arzi lumii! Lacrima materiei, îţi spune
Stând la luneta sa un dascăl mai bătrân.
Eşti piaza rea sau bună? se întreabă unii,
Iar alţii îşi fac cruce şi-şi stupesc în sân.

Dispari apoi, în infinitul gol şi rece.
Tumultul din oraşe murmură banal,
Se ară şi se seamănă, şi ca-n toţi vecii
Luceşte soarele în luncă şi pe deal.

1975

REMBRANDT

Nestingherit, păşea prin sală singur,
Bulbucându-şi ochii lui aprinşi.
Saschia, Saschia, zugrăvită cu evlavie,
În dulci amurguri, intime, de dor.

Te uită şi senior France Baning Kok!
Aceşti puşcaşi râzând, cântând, strigând,
Ce ţanţoşi toţi în rondul lor de noapte!
Ah libertate vreţi, ah libertate...

Duce unul steagul, altul bate toba,
O copilă ţine un cocoş în poală;
Roşu, galben, verde, carusel de chipuri...
Bezmeticul şi-a implântat cuţitul.

Cu lupa tatonând asupra pânzei
Stau meşteri iscusiţi la încercare:
Lumini şi umbre flutură, neprihănite,
Culorile vibrează în surdină.

Să scapi o notă, un cuvânt, un benghi,
Ar însemna să vezi şi să nu vezi nimic;
Cascada unui suflet mare, în eternitatea sa,
Îşi mână visurile prin constelaţia Lirei.

Un epizod nocturn, dar câtă viaţă, larmă!
Migălează meşterii să-i readucă măreţia;
Vor să-i restituie elogiul omeniei,
Dintr-o furie oarbă pângărit.

1978

TAMIRIS

La Hebrus, râu sălbatic şi rece ca un şarpe,
Nici fluierul să ţipe, nici să îngâne harpa.
Doar îndelung să bâjbâi tăcut şi orb la munte,
Doar tainele-nserării să-ţi fulguie pe frunte.

La ce-ai ajuns, Tamiris, să nu te-ntreci cu sorii!
Lăuta să nu-ţi cânte la câte nunţi şi hore!
Un munte singuratic, bătrân, uitat de lume,
Cetate-n râpi surpată, rămasă fără nume.

Ţărâna se trezeşte din amorţirea iernii
Şi ramul dă în muguri, şi iarba se aşterne...
Tu împietreşti sub stele, tu înlemneşti sub rouă,
Tu ţi-ai pierdut şi umbra în valea cu ecouri.

O, muzelor viclene, purtate-n osanale,
Urâţi-l pe Tamiris, dar nu-i luaţi cavalul.
La vetre va aduce a visului scânteie.
Pe culmile din Hemus cununi de curcubeie.

1976

POSTUM

Mărule elipsoidal, ispită mare,
Tot muşcam din tine de-ţi plesnea şi coaja:
Într-o zi ţi-am pierdut cheile de la cămară,
Şi nu-s decât regn vegetal, cu cearcăn de vrajă.

Şi tu, vişino, aninată pe după ureche,
Zgârâiat de cătină, zburdam prin urbea veche:
O picătură de sânge mi-o clatini la soare.
Păcat, nu-i nimeni umbra mea s-o măsoare.

Şi tu, mintă rece, te ţineam pe cerul gurii,
Mirozná şi tihnă ca-n mijlocul pădurii:
Mi-ai luat tăcerea închisă-n rădăcină.
Iarbă de leac, tăcerea, şi nu numai în medicină.

Şi tu, viţă tămâioasă, mă răsfăţai cu struguri,
Cu vin de la cramă pritocit prin ulcele:
Beţia dragostei cu farmece şi filomele
Mi-ai luat-o înapoi, să fumege toamna pe ruguri.

1970

FOSILE

Au s-o mai căutăm pe Nessy prin ape şi prin ceaţă
Ori zmeul ce scufundă vapoare în Marea Sargaselor?
Se făcea dăunăzi că m-am pomenit în era cuaternară
Pe nişte banchize cu mamuţi acoperiţi de gheaţă.

Troglodiţii se apropiau de mine cu bâtele lor
Gata să-mi sfarme capul.
Sticleţii le cântau la tâmple.
Săreau lăcustele-mprejur ca nişte iepuri prin iarbă.
D-urla un vojot mare, urcând spre cerul incolor.

Huidumele pământului se încăierau între ele,
Unele cu obraze şi cu ţâţele de muiare,
Altele se târau de-a buşilea, răscrăcărate,
Flocoase, burduşite, ţipotind de foame…

Un brontozaur m-a oprit, zice:
— Moşule, chiar eşti bătrân ca vremea,
Te vom despuia în curând, carnea toată,
Lăsându-ţi numai ochii, şi aceia să plângă.—

Pe sus, din aripi plesnind, o corboaică a fâlfâit,
Era pasărea Arheopterix în persoană.
Râdea mărunţel, ca huhurezul noaptea, pe creangă.
Şi văzându-mă lăcrămând, se rosti la dânsa:

— Nu te olecăi, nu te dăoli, moşulică,
Doar sufletul ţi-l vom răpi, doar sufletul.
Vei trăi robotind ca moara de vânt, ca maşina,
Cum bate apa malurile sau o altă stihie.

… Când m-am trezit, la geam colcăia primăvara.
Orașul sclipea pe țărm, ca un potir de cleștar.
Vapoarele navigau, mirifice insule de coral.
Cânta duios o fată printre migdalii înfloriți.

Demult nu mai există namile în lume!
Stau încrustate în calcar,
în pliocenul lor sălbatic.
Abia savanții le mai află urmele pierdute.
N-or învia din morți, să zguduie pământul?

1982

VĂMILE VĂZDUHULUI

Îngerul a strigat:
— Al nostru e! Nu vă atingeți de el! —
Stăteam între îngerul morții și diavol.
Lângă pod vameșii se ciondăneau între ei.

Diavolul ținea în mâini o hârțoagă neagră
Și-mi număra, număra faptele rele.
Îngerul citea și el într-o carte albă
Și-mi cerceta, silitor, faptele bune.

Cumpăna nu se clintea nici într-o parte.
— Sunt câteva scăpări, — zise îngerul,
cu degetul pe foi. —
Mi-amintesc de unele fapte, nescrise.
(Îndreptarea, pe semne, încă nu apăruse).

— Așteptați-mă, vin peste o oră! —
Porunci îngerul și pluti în văzduhul cu stele.

M-am uitat la ceas, trecuse de miezul nopţii.
A i c i , o oră, înseamnă o mie de ani.

Eram la podul al şaptesprezecelea, de peste râu.
Podul dragostei, al simţurilor dezlănţuite.
Până acum scăpasem cu bine: cu trândăvia,
Zavistea, minciuna, pâra şi cu alte patimi.

Dar mai departe? De unde colaci,
Parale să-i vămuiesc, la poduri pe toţi?
Se cere vamă să dai, să dai necunten,
Ca să poţi trece în pometul raiului.

De două ori îngerul a venit şi-a plecat.
De două mii de ani, de când nu mai sunt.
Toţi m-au uitat, nu mă ştiu pe pământ.
Cine să-mi dea de pomană un ban, un covrig.

Atâtea chipuri dragi, şi nici o toacă-n amintiri.
Unde eşti, dragostea mea dintâi, în paradisul
umbrelor?
Şiraguri de epoci s-au dus pe Calea Lactee...
Tare sunt singur şi trist fără tine, femeie.

Îngerul întârzia, rătăcitor prin stele.
Un cocoş ţinea cu clanţul cumpăna mea.
Diavolul bătu din copite, îşi scărpină coada,
Se aşează pe o cometă, în aşteptare.

1978

NOA-NOA
(variantă)

Pe insula de păsări, mărgean şi mirodenii
Am o colibă-n care vopselile îmi ţin.
Te zămislesc, Tehura, dospită din vedenii,
La margine de mare, pe pânza mea de in.

O trudă grea: din purpur, din umbră şi lumină,
Să prind întreg fiorul ce îl strecori în mine.
Încinsă doar cu frunze şi în găteli cereşti,
De sub sprâncene negre aştept să mă priveşti.

Tresar de bucurie: îţi mângâi lin obrajii
Şi sânii-n aţâţare cu sfârcurile tari.
Şi fâlfâie flamingo şi spumegă talajii,
Şi stau la îndoială: ce îmi lipseşte iar?

Nu-i rece armonia din linii drepte, pure?
Şi toate chiar sunt drepte şi pure-n infinit?
De ce bizari sunt munţii? ce-s umbrele pădurii?
A fost cândva în lume ceva desăvârşit?

Genunea şi noianul întinderii de apă
Vor stelele şi cerul în undă să le-ncapă.
Un bulgăre de rocă e cremenea-n scântei,
Ciudată şi sublimă-i asimetria ei.

Deci pensula muind-o în ţipătul culorii
Ţi-am pus văpăi nestinse pe umeri şi pe gură.
Mătasea pielii brune, aroma şi căldura:
De parcă scânteiază din valuri madreporii.

În păr îţi cântă brize, şi fluturi zboară tiva.
Nisipu-n pete roşii se-aşterne sub picioare.
Îl calci cu tălpi de piatră, coloană primitivă,
Creaţie divină cu patimi seculare.

Şi-nrourând penelul în flacăra culorii
Am tras pe buze-o dungă, sărutul să mi-l vrea.
Mâini bătucite, aspre, cum vin să plângă norii,
Cum sapă-n glie ploaia când e femeie grea.

Făptura ta învie. Acum te duci, iubito.
Trei călăreţi din zare, centauri de coral
(Întâiul este Timpul, al doilea e Urâtul,
Al treilea e Păcatul), adastă lângă mal.

Încaleci pe-o sireapă, îţi fulguie broboada.
Alături nu-mi rămâne nici degetul tău mic.
Pe steiuri, prin liane se zbuciumă cascade.
Şi pensula mânjită de lacrimi o ridic.

1970

BOLERO

În sala mare arhiplină
Cânta o singură chitară.
Şi tu râdeai, plângea chitara
Sub candelabre de lumină.

La mese lungi cu porţelanuri
Căzură umbrele pe gânduri.
Şi tu râdeai, plângeau la geamuri
Cireşii albi în patru rânduri.

Ovale feţele sticloase
Înşurubate între umeri:
Şi cu painguri pe mătase,
Şi cu brăţări fără de număr.

În sala mare cu vitralii
Distinse doamne în dantele,
Şoptindu-se sub evantalii,
Se aşezau pe canapele.

Uncheşi cu pipele aprinse
Se întreceau în râs şi glume,
Jucau twist umbrele prelinse
Într-un ungher uitat de lume.

Dar iată-n sală, la intrare,
Mai apăru şi o ţigancă,
Cu sălbii multe, sunătoare,
Ca în amurguri, o talancă.

Bărbatul tău dansa cu Dânsa,
La început pe îndelete,
Apoi furtuna se desprinse
Cu zurgălăi şi castaniete.

Părea un Prinţ adus de soartă
În sara tainică din sală
Ca-n tropot legănat să-şi poarte
Crăiasa visurilor sale.

În sala mare arhiplină
Cânta o singură chitară.
Şi tu plângeai, râdea chitara
Sub candelabre de lumină.

La mese lungi cu porţelanuri
Nu mai şedea un om pe gânduri.
Şi tu plângeai, râdeau la geamuri
Cireşii albi în două rânduri.

1945, 1980

CLOPOTELE

Pe ţărm, lângă Havana, un pescar bătrân
îşi aprinde luleaua
şi-şi mângâie barba domol:
ascultă clopotele din cele două Americi…
De la dangătul lor, de la clinchetul lor de aramă
amurgul e roşu, amurgul năboieşte,
ca fulgerul înainte de ploaie.
Bătrânul pescar pregăteşte luntrea,
ascultă clopotele…

Ding, dang, ding, clopotele bat, clopotele.
Bim, bam, bim, clopotele trag, clopotele.
Dang, ding, dang, clopotele râd, clopotele.
Râd, plâng, râd, clopotele plâng, clopotele.

Arde câmpul, arde trestia, arde piatra,
arde apa, arde aerul, arde vinul,
arde cerul în munţi, la Sierra Maestra…
Cine să-l stingă, focul iscat din cenuşa
ucişilor de pe ogoare, de pe asfalt, din colibe?
Cine să-l ferece-n temniţi
focul aprins de voinici pe vatra părinţilor?

Văpaia lui se zăreşte în cele două Americi…
Bătrânul pescar îşi fumează liniştit luleaua,
aşteaptă zorile…

Dang, ding, dang, clopotele trag, clopotele.
Bam, bim, bam, clopotele bat, clopotele.
Ding, dang, ding, clopotele plâng, clopotele.
Plâng, râd, plâng, clopotele râd, clopotele.

1963

ŞOLTUZUL GRAUR

«cela ce va fura de la tatăl său,
veri mult, veri puţin, acela nice
o certare să nu aibă».

I

O, Moldovă, patru veacuri
Şi mai mult de jumătate
Drumurile tale pline
De cântarea păsărilor,

În câmpii, la cingătoare,
Cu mirozna florilor,
În păduri, lângă izvoare,
Cu vuitul frunzelor,

De la Marea pân-la munte,
Cum răsare geana zilei,
Eşti cusută-n fir de aur,
Ca şi stema ta pe flamuri.

Din Bizanţ tot vin la tine
Greci în straie de mătase,
În carete lucitoare
Şi cu daruri de la Poartă.

Caravele genoveze
Fac tot drumuri lungi şi grele
Până la Cetatea Albă,
Închinându-se lui Vodă.

La Suceava vin atâţia,
Din atâtea-mpărăţii,
Cu vestiri şi cu voroave
De la craii altor ţări.

O, Moldovă, eşti aleasă
Să împodobeşti pământul,
Căci aşa se face voia
Domnului Măriei-Sale.

La Suceava, la Suceava,
Pe cel drum, pe cel colnic
Aşternut cu brume sure,
Se grăbesc doi călăreţi.

Caii-i duc de şapte zile
Şi de şapte nopţi la rând,
Că aşa a fost porunca:
"V-au poftit, nu pregetaţi..."

Cel bătrân, Şoltuzul Graur,
Ştie drumurile toate,
Soarbe zările cu ochii
Şi zâmbeşte sub musteaţă.

Tânărul, feciorul Iorgu,
Pare ager ca şi tatăl,
De i-a stat ca unii munte:
Umbră, cerului: luceafăr.

Amândoi vin în cetate
De departe, de la munte.
Străjile îi lasă-ndată
Domnul ca să-i priimească.

— Ştefane, Măria Ta! —
Cade Graur în genunchi,
Sărutând cinstita dreaptă, —
Ne-ai chemat cum scrie-n carte...

Vodă, aşezat în jilţ,
S-a înseninat la faţă
Şi-a binevoit să zică,
Lung uitându-se la Iorgu:

— Are cuşmă de voinic,
Dar nu-i mare pentru dânsul?
Şi se ţine de matale
Ori mai mult de căprioare?

Spune Graur: — Ştie arcul
Să-l întindă într-o harţă,
Că la noi copiii-nvaţă
Jocul aspru-al bătăliei...

Stă pe gânduri Ştefan Vodă.
În cetate vin trimişi
Cu negoţ ori după zapis.
Unii vin, iar alţii pleacă.

— Căpitane, — zice Domnul, —
Pregăteşte-n astă lună
Tot ce ai în Gura Văii:
O să facem vânătoare.

II

Pe o vale-nrourată,
Ca pe crângul cerului,
Înşirate stau în soare
Casele din Gura Văii.

La o margine de codru
Sunt curţi mândre şi bogate,
Da-ntr-o curte cine şade?
Şade Ana, mândruleana.

Cu cosiţa despletită
Şi-n ilic făcut în floare,
Cu ochi negri de vădană,
Toarce caierul de lână.

Lângă dânsa cine şade,
Cu topor la brâul roşu?
Şade Graur, rezemat
Într-o ghioagă colţuroasă.

El din gură-aşa grăieşte:
— Mâine voi porni la cale
Vânătoarea cea domnească
Şi mă zbat cu gândurile.

Vodă singur hotărât-a
Să grijesc de tot alaiul,

Că ştiu drumurile toate
Pe lumina stelelor…

— Cu noroc vă fie-n toate,
Dar mi-e inima în cumpeni.
Cum mă laşi aşa, stăpâne,
Să te-aştept şi să mă zbucium?

Plânge Ana şi-şi ascunde
Chipul ei frumos în palme.
Simte că-i de-odată slabă
Şi la faţă că-nnegreşte.

Graur o mângâie-n treacăt,
Năvălit de gânduri multe…
Îi sărută obrajii umezi,
Gâdilind-o cu musteaţa.

— Lasă lacrimi, că-i mai bine
Să-ţi aduc negoţuri scumpe,
Vei primi ce se cuvine
Unei tinere vădane:

Şi băsmăli şi feregele,
Şi papuci italieneşti,
Şi inele de la Kaffa,
Şi cercei din Ţarigrad…

Trece vremea. Graur merge
Să încalece pe Murgu.
Bate vântul vălurele,
Frunza-n codru se răreşte.

Colo sus, în dealul mare,
Este-o turmă de bârâţe.
Dar la turmă cine umblă?
Umblă Iorgu, doine cântă...

Cine ştie dorul lui
Pe tăpşanul munţilor?
Cântă fluierul de jale
Sus în cerul zorilor.

Numai Ana îl aude
Şi-l întreabă-ncet pe Graur:
— Va pleca şi Iorgu-n codru?
— Se-nţelege! — spune Graur.

III

Se întinde, se aşterne
În pădure toamna sură.
Şi un corn departe sună
De vuieşte în prăpăstii.

Borangic e pedelături
Şi-n poiană numai pace,
Curg izvoare-n grohotişuri
Revărsate printre brazi.

Flori de brumă, umezeala
Pe cărări au năpădit
Şi prin pâlcuri de mesteceni
Asfinţitul se prelinge...

Ce-i în Gura Văii larmă
Şi nelinişti de odată?

Au nu-i tabără de luptă
De-i atâta lume-aici?

Împreună cu Domnia
Au pornit la vânătoare
Slujitorii şi răzeşii,
Vreo patru sute oameni.

Colo-n munţi pierduţi în neguri
Bouri sunt şi ciute repezi,
Între cetini şi ponoare
Traiul lor se potriveşte.

Dar ţepuşele şi arcuri
Teafără nu lasă prada,
Vodă are vânători,
Căpitani şi soţi de samă.

Dintre ei, Şoltuzul Graur,
Ştiutor de drumuri toate,
Merge-alături cu feciorul
Şi-l povăţuieşte-n cale:

— Du-te, Iorgule, la stânga,
Până-n muntele Oieru,
Unde Repedea-şi începe,
Dintre stânci şi fagi, izvorul.

Şi-apoi Cumpăna urca-vei
Ca să vezi poteca-aceea:
Nu s-a prăbuşit de ape,
S-ar putea să trecem caii?

Tu din corn sunând vesteşte
Semnele de la pârâu.
Noaptea pare-a fi senină
Şi vânatul cu noroace...

IV

Din cămări albastre tainic
Înălţimile se lasă,
Împânzite-n fir de stele
Peste plaiurile noastre.

Într-al doilea ceas al serii
Cine şuieră-n pădure?
Călător grăbit de doruri,
Cine trece prin brădet?

Călăreţul pare singur
Şi din cale nu s-abate.
Până unde vrea s-ajungă,
De ce Murgu-i plin de spumă?

Se văd râpi întunecoase
Şi-n afundul lor voinicul
Simte-al fiarelor nesomn.
Nu-s primejdii pentru el?

Pe sub bolţi pe crengi s-apleacă
Iorgu, tânărul fecior,
Şi-n poiana din Oieru
La izvor şi-adapă calul.

El mai şuieră o dată
De s-aude răscolind

Ca un bici, ca o chemare…
Au pe cine îl aşteaptă?

— Ai venit? şopteşte Ana,
Şi-l cuprinde, şi-l sărută.
Amândoi se pierd în codru,
Fermecaţi de visul lor.

La un schit răsună toaca
În acea singurătate,
Plini de care sunt şi munţii
Şi cărările ascunse.

Calu-i duce, ei să poată
Povesti a lor iubire,
Ceru-i siniliu, şi luna
Se străvede-mbourată.

Nimeni n-ar şti unde-i mână
Dorul inimii vrăjite;
Pe aici trec doar ciobanii
Când cu turmele coboară.

— Ah, mi-e teamă că bătrânul
A ghicit iubirea noastră…
Ea suspină şi se strânge
La voinicul piept al lui.

Iorgu tace, dar în umbră
Nu se vede chipu-i galben.
O priveşte cu durere
Şi nu vrea să se despartă.

— Până trece vânătoarea
Hai departe să fugim…
Ea-l mângâie şi-l dezmiardă,
Parcă simte că-l va pierde.

— Eu de dorul tău mă zbucium,
Dar curând vom fi-mpreună.
Cel ce-mi este astăzi tată,
Mâine duşman o să fie.

În dumbrava din Oieru
Ei vorbesc nestingheriţi,
Numai bolţile-şi strămută
Cumpăna spre alt hotar.

Neştiind ce-i mai aşteaptă
În viaţa lor de patimi,
Tinerii s-afundă-n codru,
În a lui singurătate.

Ei se duc, uitaţi de lume,
Fericiţi ca niciodată.
Numai crengile pădurii
Le ştiu dragostea ciudată.

V

Zorile abia mijiră,
Graur vine drept la Ana.
— N-ai văzut trecând pe Iorgu?
S-a pierdut fără de veste…

Ajungând cu vânătorii
În dumbrava din Oieru,

În zadar mi-era chemarea
Cornul lui ca să-mi răspundă...

Ana stă lină, mălină,
În broboadă şi ilic,
Păr legat de a cătare
Cu cordică de mătase.

Ah, el o priveşte ţintă
Parcă vrea tot adevărul,
Graur ţine mâna-n brâu
Şi la brâu e buzduganul.

Acum orice ar răspunde
El viaţa-i va răpune.
Are arme ghintuite
Şi privirea tulbure.

E răcoare că fiorii
Au cuprins-o dintr-odată?
Negură-i pe deal că ochii
Nu mai văd ca înainte?

Bate apa malurile
Ori se zbate inima?
Cad în crânguri frunzele
Ori se luptă gândurile?

— A intrat aseară Iorgu
În chilia mea, stăpâne.
De-ar intra chiar o furtună
N-aş schimba a mea credinţă.

El mi-a spus fără hâtrie
C-ai plecat pe totdeauna
Să rămâi într-o cetate
Undeva la asfinţit.

De copilă sunt sfioasă,
Ca o floare primăvara,
Aş trăi în aşteptare,
Împreună cum vorbisem.

Dar voinicul drag îmi cade,
Lui viaţa mea se-ncrede...
Iartă-mă, stăpâne, — acuma
Vrea voinicul să mă fure...

Stă Şoltuzul, nici nu poate
Ca să-i creadă pe cuvânt.
E-ncruntat Şoltuzul Graur
Şi-n priviri întunecat.

Ce-a spus Ana? Că feciorul
A-ndemnat-o la iubire?
Dar mai bine ea să piară,
Decât Iorgu să se piardă!

Parcă zboară rândunele
Ori s-ascunde vulpea hâtră,
Aşa Ana îl îmbie
La o tainică poveste.

El pricepe înţelesul
Vorbelor ce n-au fost spuse.

De la brâu a scos hangerul —
Şi s-a stins viaţa Anei.

Şi cum părul se deznoadă —
I se pare că-i un şarpe,
Şi cum ochii îngheţară —
I se pare că-i un demon.

Frunza toamnei sună aspru
În livada cea pustie.
Pleacă. Buciumul răsună
Unde-n munţi e vânătoarea.

VI

Raza soarelui pătrunde
Chipul marelui pământ.
Şi din cer în Gura Văii
Bate drumurile toate.

Pe cărarea dintre paltini
Vine Iorgu fluierând.
E un cânt de voinicie
Ori şăgalnic, de iubire?

De-ai vroit o viaţă-ntreagă
Să petreci şi să te bucuri,
Din prihana zilei lasă
Încântarea acestei clipe.

De-ai crezut în veşnicia
Şi în farmecul iubirii,
Din durerea zilei uită
Întâlnirea-acestui soare.

Vine Iorgu pe cărare
Ca şi-n ziua cea dintâi
Şi la capătul grădinii
Dă cu ochii de-al său tată.

Se privesc. De-ar fi o luptă
Între oşti, ai şti mânia…
Graur zice: — Ea te-aşteaptă…
Şi arată unde-i Ana.

Ce i-a spus şi ce-i arată?
Iorgu mai că nu pricepe.
Cum să afle adevărul?
Cine, unde îl aşteaptă?

Se-nfioară şi tresare,
Se grăbeşte în grădină.
Vede trupul Anei, rece,
Nemişcat, cu ochi de gheaţă.

Ana, cum de-ai fost ucisă?
Morţii oare mai învie?
El din piept şi-ar smulge-acuma
Inima îndurerată…

Şi cum părul se deznoadă —
I se pare că-i o rază,
Şi cum ochii n-au lumină —
I se pare că-i un înger.

Numai Graur ştie fapta
Şi tăria mânii sale.

Nu degeaba el e tată
Şi-i umblat pe calea vremii.

— Lasă, fiule, — acuma
Să boceşti pustiul vieţii.
Un voinic deaceea-i mândru
Că nu crede unor umbre…

Ca să fie cu dreptate,
Te-am iertat, luându-i viaţa.
Vom fi ca şi-ntotdeauna,
Tu, fecior, şi eu, părinte…

Iorgu mai că nu-l ascultă
De mâhnire şi de jale:
— Sunt nevrednic de-al tău nume,
Iar de Ana-n piept mă doare.

Şi s-a dus, s-a dus în lume,
Ca să-şi caute norocul.
Până azi în Gura Văii
El se ştie dus în lume.

VII

"Io Ştefan Voievod
În al ţării scaun domn,
Fiul lui Bogdan Voievod,
Blagocestivul domn.

Din porunca mea s-a gătit
Clopotul cel sunător,
În Gura Văii s-auzi
Pomenindu-l pe Graur Şoltuz.

Că era vrednic la stat
Şi ager la minte,
La cârmă era bărbat
Şi lucrul său îl ştia.

Că fără drum, fără povaţă,
Câte erau strâmtori,
Trecut-a muntele adânc,
S-a dus prin locuri pustii.

De Iorgu a-ntrebat,
De feciorul Iorgu,
Pe Iorgu n-a aflat
Şi-n scârbă mare s-a stins.

Ci numele lui pomenind,
A lui Graur Şoltuz,
Din porunca mea s-a gătit
Clopotul mănăstiresc,

În leatul şase mii
986 curgător,
În luna Ghenarului,
24 de zile".

1945

COLIND DE BĂIAT

Chiuie, cine chiuie?
Leroleo!
Chiuie Ioniţă.
Văile îl strigă,

Ca în zori un cucurigu.
Daili-la, daili-la,
Merge Ioniţă la
Olimpiada raională.
Lume peste lume-n sală.
Ia hai-hai, Ioniţă, hai,
Cine-i mai dihai?
La vioară Dămian
A ieşit pe locu-ntâi.
Vasâlie cu dalbul nai
Pe locul al doilea.
Cântă Anton din trombon?
Ori trombonul din Anton?
Anton, mare galanton,
Pe locul al treilea.
A păşit şi Ioniţă...
Când a dat a chiui:
I-i-i-i şi i-i-i-i!
Pământul s-a cutremurat,
Candelabre s-au clătinat.
Un bătrân cu toiegel
A-ntors barba către el:
— Ce te, ţică, vânzoleşti?
Mai ai mult până-ai să creşti...
Nici nu-i pasă! Ioniţă
Râde, plânge mulţămit
C-a venit şi-a chiuit.
De-aşa chiot viorint
Nemurele pe pământ,
Sor' cu frate,
Frate cu sor'—
Bucurându-s-or.

Râul
Cu malurile,
Marea
Cu valurile —
Lăudându-s-or.
Sculaţi, zorilor, pe rouă,
Mânaţi oile împroor.
Sculaţi, păsări mâţâţele,
Ciripiţi pe crăcurele,
Sculaţi, ciute şi cerboane,
Iarba-i otova-n poiană.
Ioniţă se trezeşte,
Cu apă se răcoreşte,
Iute-ncalecă pe cal
Şi vă chiuie din deal...
Colinduţa-i atâta.

1978

COLIND DE FATĂ MARE

— Hoi le lele maica mea-re,
Mă fărâmă o lungoare.
Zorile vin rourând,
Prindu-mă în pat plângând.

Stan prepoartă-se, poartă,
Nu mai şuieră la poartă.
De-ar veni, i-aş da guriţă,
I-aş cânta ca o mierliţă.

Vedea-l-aş atâtica
Să-mi revenesc ţâţica.

— Taci tu, Stanco, nu mai plânge,
Inimioara nu i-o frânge.

Nu-i aşa de negru dracul,
Îţi găseşte mama leacul.
Stele mari şi mărunţele
Se aprind pe măgurele.

Maica-şi merge la vecină,
La vecina ei, Grăchina.
Uite-aşa, şi-aşa, îi zice
Toate patimile fiicei.

De când Stan nu se arată
Mitutica zace lată.
Vedea-l-ar atâtica
Să-şi revenească ţâţica.

— Poj să-ţi spun, Ioană dragă,
Boala Stancăi nu-i de şagă.
Hai să mergem pe muncele
Unde luce colb de stele.

Tocma vremea, vremea vine
Când răsare luna plină...
Cucuveaua — uhu, hu! —
Din hogeag le petrecu.

Colo-n deal, după deal
Spânzură al nopţii şal.
Merg femeile-amândouă
Pe pripoarele cu rouă.

Ia Grăchina o prăjină,
O întinde bine, bine,
Spune ceva, spune, spune,
Tii, din cer pogoară luna!

— Pune gabja, fa Ioană,
Eu oi mulge-o pe bârsana...
Sună laptele-n găleată,
Arde ca un jar pe vatră.

Luna geme, behăieşte.
Cu copitele trânteşte.
Şi, la urmă, mulsă măr,
Se întoarce sus pe cer.

— Să te duci, Ioană, duci,
La casa lui Stan din lunci.
Dă-i să bea lapte de lună,
O înghiţitură bună.

N-a mai avea somn a somni,
Hodină a hodini,
Oblu la Stanca ţi-a veni...

Merg femeile-amândouă
Pe costişele cu rouă.
Duc cu grijă în găleată
Cea licoare fermecată.

Zorile pripesc pe culmi,
Aprind creştete de ulmi.
Păsări se trezesc şi ele,
Ciripesc în crângurele.

La o poală de pădure
Cu rugi înfloriţi de mure
Şed doi doişori în iarbă,
Se sărută, se dezmiardă.

El îi strânge mijlocelul,
Gângurind ca porumbelul.
Pe-a lui braţe mitutica
Îşi reveneşte ţâţica.

Ea îi Stanca, el îi Stan,
Frunză verde măghiran.

1978

LULU

Au-u-u! Unde eşti, Lulu?
La miazănoapte, la miazăzi?
Când floarea merilor se risipi,
Ai urcat în tren şi nimeni nu te mai văzu.

Din Sahalin am primit scrisoare:
O jumătate de insulă — nămeţi şi ger,
O altă jumătate — canari în plină vară.
Lucrai la spital, cu două anotimpuri sub cer.

Toamna trecută erai la Baikal.
Într-o brigadă de tineri inima bate mai cald.
Mi-ai scris şi de-acolo o carte poştală:
Ţi-e dor de codru, de satul din vale.

Iată, acum aflu că trăieşti în Tartu.
Ce corăbier te-a ochit, ce pui de tartor,
Altfel nu-mi vine pe limbă să zic!
Eu credeam… Ba nu mai credeam nimic!

Zăpezile lunecă. Îţi trimit un răvăşel.
În plic ţi-am pus şi un ghiocel.
În timp ce-ţi aştern aceste rânduri, Lulu,
O ghionoaie bate: tu-tu…

1978

VASUL-NĂLUCĂ

Din gomănul nopţii o stea se agaţă de păr
şi-ţi lunecă între sâni.
În cadrul ferestrei îţi contemplam silueta, —
aşa o schiţează doar pictorii inspiraţi.
Pluteam, pluteam pe vasul-nălucă
spre ţărmul unei insule fabuloase.
Zbură către noi un porumbel:
— Vrei mei, pasăre albă?
I-am dat mei.
Alergă un cerb către noi:
— Vrei fân, cerbule ochios?
I-am dat fân.
Se târî o şopârlă verduncă:
— Vrei o musculiţă, şopârlo?
I-am dat o musculiţă.
Pluteam, pluteam pe vasul-nălucă,
între pământ şi cer, în uitare.

Ai plecat şi nu te-am mai văzut niciodată.
De atunci a pierit porumbelul,
a fugit cerbul,
a dispărut şopârla.
Am murit şi eu.
Adică nu cu totul, însă
nu mai sunt cel ce-am fost.
Umblu pe pământ,
precum drumeşte luna pe ape,
în căutarea ta.

1979

PORUMBEII LUI FRANŢ

— Franţ, mi se pare că nu mă iubeşti.—
Cânta gramofonul din casa lui Franţ.
Porumbei, porumbei în tăriile cereşti,
Iar eu căscam gura, hoinar fără un sfanţ.

Deşirat, cu favoriţi stufoşi pe obraze,
Producea impresie, mai ales printre fraieri.
Ziua fluştura cu prăjina pe sus, prin aer,
Da seara durmea, neştiind ce-i necazul.

Mai ţinea canari, sticleţi, papagali, o droaie,
Toată casa îi ciripea ca într-o dumbravă.
Eram copil, mă duceam pe vânt, pe ploaie,
Să-i văd păsăretul, marea lui ispravă.

Duminica se pornea la piaţă, în Târgul Vechi,
Cu o duzină de colivii şi cuşti de sârmă.

Zgâiam ochii şi eu, dar odată m-a tras de urechi:
— Nu pune mâna, scârnă!...

După război, în oraşul spart ca o oală,
Printre ruini l-am văzut pe Franţ, în piaţă.
Purta cojoc tivit cu flori şi căciulă moale,
Şi lângă el muierea, o izmă mărgăreaţă.

Stăteam de vorbă cu doi soldaţi, unul în cârje,
Când Franţ m-a strigat cu voioşie în ochi:
— A, muşteriul meu vechi! Tovarăşe, bu jur, noroc.
Chit că n-avea medalie, avea vocile dârze.

Bobotea prima toamnă de după război.
Doream o cană cu must, un strugure de poamă...
Franţ, de lângă tejghea, mă chema înapoi:
— Măi, oame! Nu te scumpi, măi oame!

De s-ar putea şi peste o mie de ani, vă spun,
Franţ scula-s-ar din mormânt şi ceaţă:
Tot să fluşture prin aer cu prăjina de alun,
Tot coşuri de păsărele să le care la piaţă.

1979

OBSESIE

Ah râsul tău cu clopoţei între silabe
În serile de mai m-a ameţit al naibii.
Credeam că porţi cu tine-un titirez sonor
Ce-l zvârli să zboare-n sus, ca fluturul, uşor.

În serile de mai, de-un timbru inefabil,
Ah râsul tău cu clopoţei între silabe
Părea o ploaie veselă, cu licăriri,
Cu spiriduşi ghiduşi ce zburdă pe clavir.

Acum e toamnă despletită, pală, grea,
Coboară amintirea de pe rămurea.
Ah râsul tău cu clopoţei între silabe
Pe lună a tulit-o, n-avea altă treabă?

Pierdut în forfota unui modern foburg,
Îl mai ascult, retras pe gânduri, în amurg,
La geamul meu, furat de o nădejde slabă, —
Ah râsul tău cu clopoţei între silabe.

1979

COLIND PENTRU ALBINĂ

O albină din câmpuri zbura,
Ostenită, pe ram se oprea,
Până la stup departe era,
Noaptea pe pământ cobora.
Copacul nu-i spuse nimic,
Aţipise şi el un pic.
Greierul din iarbă ieşea,
Cântece de leagăn zicea.
Cu desagi de polen şi nectar,
Somna albina-n frunzar.
Domnul Paing, sănătosu şi grosu,
Pe fir lunecând cât mai josu,
Şi cu sabia şi cu veninu

A ucis albina! a ucis albina!
Mierea-n ceară nu se făcea,
Făclia nu se aprindea,
Pământul nu se lumina.
Greiere, tu nu mai cânta,
Albina n-o mai legăna...

1980

ARC VOLTAIC

Ieri şi mâine — o arcadă perenă sub care trecem zilnic.
Ne zbatem între amintirea ceterei atârnate-n cui
În marile visuri, aşteptând să le bată ceasul.
Ieri şi mâine — o arcadă perenă sub care trecem zilnic.

Ah destin eşti ca un foc stârnit de vânturi.
Cu cât mai multe fapte, mai tare luminezi.
Se spulberă puterea ta, dacă nu-i nici o faptă.
Ah destin eşti ca un foc stârnit de vânturi.

Eşti ca un ogor ce-şi răstoarnă brazdele către soare.
Se înalţă grânele, cântă pasărea-n zări.
Vai, fără sămânţă, te mistui în flori de pârloagă.
Eşti ca un ogor ce-şi răstoarnă brazdele către soare.

Amintirea buciumă-n munţi, nu cade ca o stea în noapte.
Se sperie zeii de flamura ei, roşie-n piept.
Ca să nu fie învinşi, aţâţă tulburări şi războaie.
Amintirea buciumă-n munţi, nu cade ca o stea în noapte.

1978

CÂNTECUL LUI ROLAND

O-nfrângere a fost, în văgăuni adânci,
Când ceata lui Roland, împresurată
De umbre şi săgeţi, târându-se pe brânci,
Se retrăgea sub luna-mbourată?

Din cornul lui suna-n zadar, neauzit
De rege şi de toată avangarda,
Pe la apus de soare-n paloş sprijinit,
Ardea ca paltinul trăznit de moarte.

Viclene Ganelon, vulpoi peştit viiar,
Ce-s pufnetele-ţi în înalte sfere?
S-au vestejit ca frunzele într-un ierbar,
Ce nu le rumegă nici dromaderii.

Bat grindeni de săgeţi, se-ntunecă pe deal.
Şi, răzemat cu spatele de stâncă,
El până azi stă dârz la Roncesvalles...
Şi cornul lui Roland mai sună încă.

1978

MUNTELE FUJI

Lui Hokusai

S-a stins vulcanul de pe Fuji Yama,
Şi, cine ştie, în adânc, ce-l roade...
La munte puie ciutele-n zăpadă,
Curmalii-şi flutură pe ţărm năframa.

Pe funduri crabi şi dediţei-de-mare,
Spinări de peşti-cu-spadă pe talazuri,
Prin tot brădetul păsări gălbioare
Pe care raza soarelui le rază.

S-a stins vulcanul de pe Fuji Yama...
Şi, dacă va erupe într-o noapte?
Ah Mama Cerbilor, duioasa mamă,
Cu ugerele obrintind de lapte!

1978

PERLA

M-ai rugat să scriu ceva frumos ca o perlă,
Îţi suna vocea la telefon gângurindă, uşoară.
De unde s-o capăt, s-o scutur de şperlă,
Ca un cărbune din jăratic, stimabilă domnişoară?

Un fir de nisip nimerind între valve
Devine cu timpul o perlă, neagră sau albă.
Molusca şi-acoperă rana ce-o doare
Cu straturi fine de sidef, cu unsoare.

De unde să ştiu ce mă doare anume,
Să fie podoabă magică pe acropola lumii?
Ce fir de iarbă, ce muchie de cuţit, ce vânt?
Oare toate durerile aduc mărgărint?

M-am retras în conştiinţa mea zbuciumată,
În interiorul meu cu o sumedenie de umbre.
N-am găsit, sincer să-ţi spun, nici o perlă adevărată,
Decât numai măşti, vesele şi sumbre.

Rătăceam printre ele, prin evocări în ceaţă,
Prin cele văzute şi nevăzute-n viaţă.
Am întrebat măştile —
n-aţi observat în mare
Mărgăritarele mele imaginare?

Măştile, chiar şi cele mai sumbre, au râs.
Numai celui menit i se cuvine acest paradis.
Numai el stăpâneşte comori şi lacrimi.
Lacrimi ce n-ai să le ţii în poşetă ori în lacră.

Din lacrima lui Dumnezeu s-a plămădit pământul.
Din lacrima mamei te-ai născut tu, domnişoară.
Eu de unde să ştiu, la răscruci de vânturi,
Ce Cuvânt m-a durut mai aspru, mai tare?...

1979

CRINUL VĂILOR

Plonjează curcubeul, dedublat, în ape,
Pod eleat, sublim în umedele zări,
Pe lunci jivinele din curcubeu se-adapă,
Îl suie ciocârliile pe muzicale scări.

Furnica iar aleargă-ncolo şi încoace,
Ducând în gură-un şold de buburuz ucis.
Mai este mult până la triste promoroace,
Dar se grăbeşte, harnică, fără dichis.

După atâţia ani de visuri şi uitare,
Ne-am întâlnit aici, în parcul limpezit.

Pierdută-n basme vechi, micuţă şi netare,
Te văd în faţa mea, de patimi răscolit.

Ce să-ntrebăm prin câte am trecut în viaţă
Şi ce destin ne mai aşteaptă-n viitor?
Să ardă pururea acest ciudat fior,
Ce fâlfâitu-ne-a ca un cocor în ceaţă.

Din amforele crinilor se varsă rouă
Pe mâinile subţiri ce mă cuprind cu drag.
Iubirea mea dintâi, din soarele pribeag
Prin secole, ne cade-o lacrimă şi nouă.

1978

OMUL DE STICLĂ

"Nenorocitul şi-a închipuit
că e făcut din sticlă..."
Cervantes

Nu vă loviţi de trupul meu uşor,
Sunt fragil din cap până-n picioare.
Sunt străveziu ca apa de izvor,
Sunt diafan ca aerul de seară.

Cum mă cheamă? N-am făcut nici o gafă,
Dar lumea-mi zice senior Garafă,
Dar lumea-mi zice Clopoţel de cristal,
Strop de rouă din cleştar matinal.

Prin mine puteţi vedea peştişori cum înoată,
Ciocârlia cum zboară în azur,
Lumea o puteţi vedea, mărită sau micşorată:
Sunt de sticlă jur-împrejur.

N-am nici o vină, dar sunt de sticlă.
Am fost din fire de nisip, în trecut.
Iar pe urmă m-am topit în foc şi pâclă.
O femeie mi-a dat nişte vrăji de băut.

Ah, cât aş vrea să fiu din ţărnă în poieni,
De fier în munţi, de lemn sub soare!
Dar unde s-a pierdut şireata vrăjitoare,
Ca să-mi descânte cu alte buruieni?

1980

ECOURILE MEMORIEI

Maşinile fojgăie pe bulevadrul cu mesteceni.
Mă strecor printre clădirile dalbe, pe colină.
Caut adresa unui amic din tinereţe.
Dar iată, o vagă nelinişte mă cuprinde.

Aici, pe terenul de joacă al copiilor,
Unde-i nucul acesta bătrân, solitar,
Am venit şi eu cândva pe maidan,
Să bat "fundul" la oină, cu băţul.

O vagă nelinişte, gravă şi neînţeleasă,
Asemeni murmurului de cascade subterane.
Pe creanga nucului, ziua-n amiaza mare,
Am prins o bufniţă sură, catifelată.

Se nimerise cuminte, nici gând să fugă.
"Aţi prins o bufniţă?" — aud o copiliţă.
Îi sfârâie călcâiele spre gangul apropiat.
"Mamă, un moş a prins o bufniţă vie!"

Din fundul curţilor cu clădiri înalte
O ploaie de ecouri: “MAMĂ, MAMĂ, MAMĂ!”
Parcă zidurile au şi ele ce spune,
Amintiri şi doruri netălmăcite.

“Aţi prins o bufniţă?” — mă întreabă un pici,
Şi pedalează în cercuri, cu sumeţie.
“Tată, vino o bufniţă să priveşti!”
Şi pedalează mai departe, pe cărare.

Năvalnice ecouri: “TATĂ, TATĂ, TATĂ!”
Izbucnesc ca o liotă de ciori speriate.
Ferestre zângănind, chimvale lovite,
Paşi tropotind de la etaje, pe scări.

“Aţi prins o bufniţă, cică?” mă întreabă
Bunicile, taţii, mamele toate.
“Da, vreo cincizeci de ani în urmă…”
“Aa!” dezamăgită, se împrăştie lumea.

Amicul meu, adresa căruia o caut,
A plâns atunci, cerându-mi-o în dar.
Ce-a făcut cu ea? A ucis-o?
Ar trebui să-l întreb, dacă-şi mai aminteşte.

Avea ochii larg deschişi, cu cearcăne roşii.
Ciudată pasăre! O fire-ntoarsă…
Ziua nu vede, tocmai când vezi mai uşor.
Vede doar noaptea, când e mai greu să vezi.

1979

VOUĂ

Vouă, femei adorate, vă cântă harpele mării
De când Venus s-a ivit dintr-o scoică în spumă
Şi primii meşteri v-au modelat în grote, mări,
Figurinele zvelte, din piatră şi humă.

Pomenescu-vă scribii cetăţilor bătrâne
În care mai învie câte un tors de zână
Şi murii vechi cu lei, gheparzi în goană
Sub lăncile dure ale bărbatelor amazoane.

Îngână-se molcon luceferii de seară
De când madona le-a surâs cu pruncul în braţe,
Dalbă fiică a Vrajei, înlăcrimată faţă,
În cerul pânzelor de taină şi visare.

Dar şi mai mult îndrăgostitul cu ghitara,
Ce cheamă vântul albastru să-i joace pe strune,
Vă lasă nedormite în nopţile cu lună,
De parcă-ntre cearşafuri se zvârcoleşte marea.

1979

DE DRAGOSTE

Svetlanei

Puica mamei cea frumoasă,
Gânduri grele mă apasă.
Sări din casă-n blugi înguşti
Au că fată, au că puşti.

Ca şi mine, bietu-ţi tată
Nu mai ştie: eşti băiată?
Liliană, fiică dalbă,
N-ai tu rochii, n-ai tu salbe?
Spune-mi: sâni, şolduri rotunde
N-ai cu ce a le ascunde?
Blugii tăi înguşti de fată
Toate formele-ţi arată:
Spate gol, buricul gol,
Ţuşti din casă rostogol…
Ah, erai mai delicată
Dragostea de altădată!

Nici prin gândă n-ai gândit
Cât de gingaş m-a iubit
Dragu-ţi tată, Filimon,
Cu guriţă de cucon,
Când venea la întâlnire,
Luna, stelele de seară
Clipoceau în casa mare
Cu lumina lor subţire
Pe oglinzi şi pe covoare
Ca la sfânta sărbătoare.
Struţ de mintă sus pe coardă,
Vâzdogele, busuioc…
O mireasmă care arde
Ca şi vrăjile pe foc!
Parcă-l văd: îşi pune-n cui
Mândru pălăria lui.
La oglindă stă un pic
Cu musteaţa-n varvaric.
Când mi-a scos din cap basmaua,

Am simţit că-i dandanaua...
Neuitate nopţi şi zile
Subt zăbreaua cu zambile.
Ah, era mai delicată
Dragostea de altădată!

1980

SOFIA ARDILEAN

Luându-mă-n cârcă, într-o coşniţă mare,
Bunica se pornea la lucru de cu noapte.
Luna încă se dădea huţa la mărgioară,
Galbenă printre ramuri ca gutâia coaptă.

"Mâcă, cine îlţână salcâmul? Vântul?"
Întrebam scoţând capul, în strada pustie.
"Duhul rău!" îi auzeam, neînţeles, cuvântul
Şi mi se năzărea în aer o neagră străşnicie.

"O stea a căzut! Cine a lovit-o?"
"Duhul rău!" îi desluşeam vorba şoptită
Şi-mi închipuiam o namilă cu prăjina lungă
Care poate, la nevoie, şi soarele să-l ajungă.

"Pământul îl cutremură cine? Peştii?"
"Duhul rău!" îmi suna în urechi aceeaşi poveste
Şi-mi părea că se ascunde o vicleană şopârlă
La mari adâncimi, şi din copite azvârle.

După război am găsit-o pe bunica la ţară.
Am adus-o în oraş, să stea împreună cu mine.

Afumat, oraşul meu se prăvălise într-o rână.
Prin turle stâlcite, luna trecea ca pe şfoară.

"Duhul rău a-ntors lumea pe dos" îmi zise
Bunica îngândurată, slabă, aproape străvezie.
Îmi venea să râd, se-nvălmăşiră anii copilăriei
De pe uliţele nostime şi triste ale periferiei.

Ea credea adânc în legea faptelor bune,
În ţărna puhavă, în spicul de grâu, în ploaie.
Niciodtă omul n-ar nimici în văpaie
Floarea, pasărea, albina sau altă minune.

Cam în sus, cam pe lângă cer
Coşniţa cea de papură cine-o poartă?
Stelele, poate, ori luna de fier
Unde nu-i viaţă nici moarte.

1981

CÂNTIC DE IUBOSTE

Tu nu mă chemi prin nici un semn de porumbiţă
În caldul tău sălaş sau în livede.
Dar vrei să vin la ceasul cuvenit, se vede,
Cum bate pintenii un cavaler de viţă.

Prin stepa mâinilor, sortită şi nurlie,
Voi alerga ca o furnică zăpăcită.
Haida, haida, lasă-te zburând ca păpădia,
Saltă-ţi rochia să-ţi văd rândunica adormită.

Ţine lună, stele şi luceferi în ulcele,
Noaptea s-o mai prelungim, acoperiţi de noor.
La moşi de toamnă, fără plocon şi răvăşele,
Ţi-oi trece pragul iar, să gust din pârga noao.

1980

CALEAŞCA SOARELUI

Pe zvelte oluri de pământ, soarele afumat
Prin peşteri, în fumul cu raze, s-a repetat.
Vracii isteţi l-au adus în palate de piatră,
Lângă tronul regesc, să ardă în focul din vatră.

L-a înscris Arhimede pe nisip, cercul solar,
Şi fetele-n hore străbune rotitu-l-au iar.
Soldatul roman, buimac de-a zilei arsură,
L-a ucis pe moşneag când scotea a lumii măsură.

1981

HAOS

Pasărea Stixului, buhna, fâlfâia în beznă.
Şi tocmai luna răsărea. Sisif o aştepta.
Rouă-n vale d-arginţel până la glezne.
Pe răzlogii umezi poliedrul bine-aluneca.

Lumina arunca petale ca pe gheţuş de piatră.
Aşa scânteia joacă în focul de pe vatră.
Îl săgeta plăcerea să-şi vadă plăsmuirea:
A nopţii oglindă, a lumii cetire.

Şi-ar spune dorul lui aprins, dar n-avea cui.
În cete vesele, bacantele trecură dănţuind.
O, iată-l, în sfârşit, şi Caron, gârbov, şui,
Care-i răspunse la bineţe-n barbă surâzând.

Tăcut, îi măsură cu ochii poliedru dăltuit.
Îşi scoase pălăria, în cap o puse iar.
Atât.
Porni spre luntrea de pe mal, legată de un par.

Sisif rămase singur, sub luna tainică, de ceară.
Împinse poliedrul pe răzlogii-nrouraţi.
Că stânca a cioplit-o, nu-i prima încercare:
El îi sfida, plin de năduh, pe zeii înfumuraţi.

Mai ticluise nu demult din marmură o sferă.
A tot rostogolit-o până-n vârf de deal.
Nu-i soarele o sferă-n adâncile mistere?
Şi ochiul omului nu-i tot sferiodal?

Au râs mai toţi, cum râde numai iadul.
Abia ajuns în pisc, spre asfinţit de lună,
În vale a lăsat lucrarea lui să cadă,
De se-auzeau la fund cutremure nebune.

Apoi a ciuruit petroiul ca să-l facă nai.
Eol de va sufla, să fie cânt pe plai.
La poale multă lume să se strângă,
S-asculte muzica, să râdă şi să plângă.

Şi n-a stat mult. Aici nu bate vântul.
Pustia toarce din al tăcerii caier.
Petroiul îmbrâncit în hău doar şuiera în aer,
De parcă şerpii împresuraseră pământul.

Împinse poliedrul hăt spre bolta înstelată.
Trăgea nădejde să-l aşeze cât mai sus.
Ce-or spune zeii, umbrele? Nimic nu au de spus.
Vor râde, poate.

Să râdă Hades, hâdul zeu, şi Persefona,
doamna lui ţepoasă.
Să râdă toţi, de nu-l vor înţelege, deşucheţii,
Ce poliedru vrea să-nalţe-n deal, sub lună răcoroasă,
Cum îi luceaua Dunării, pe cele şase feţe.

Aşa îşi zise, frământat. De pe pripor, alene,
Scobora o mătăhală ca pe scară,
Tot căutând ceva-mprejur cu felinarul.
Era, nici vorbă, Diogene.

— Mă uit, Sisif, schimbi stâncile mereu.
Faci în zadar acelaşi lucru, nu ţi-e greu?
— Dar tu, în viaţa ta de pe pământ, sub soare,
N-ai căutat un om, şi tot cu felinarul?

— Îl caut neistovit, măi vere.
Adevărul… natura îl ascunde în fântână.
— Nimic nu-i în zadar. Nici valurile mării,
Nici soarele ce-apune şi răsare pe colină.

— Şi care-i sensul acestei stânci cioplite?
— În patru zări stă lumea, e-n patru unghiuri casa…
— Zici casa? Mi-a fost o amforă frumoasă,
Pe-o coastă prăvălită.

— Din pragul ei râdeai, dogit ca din butoi.
— Ba zeii râd de câte facem noi. —

Şi Doigene,
bâjbâind cu felinarul, se grăbi la vale,
În lumea visurilor sale.

Sisif împinse poliedrul mai departe.
În neant cădea o stea, iar luna, la zenit,
Părea un talger mare, cu aur poleit
Pe fila cerului, o înţeleaptă carte.

Trecu Orfeu, la braţ cu Euridice:
Nu mai cânta din liră, dar era ferice.
Şi alte umbre s-au perindat pe-aproape,
Ca negrele lebezi pe negrele ape.

O amforă? se întrebă Sisif, cutremurat.
Să fie amfora esenţa vieţii noastre? —
O nostalgie îl cuprinse, de ar striga la astre,
O sete de-a trăi cu-adevărat.

În amfore ţinea cele mai bune vinuri.
În amfore păstra talanţi şi grâne.
În amfora cea dalbă, noaptea când e caldă,
Venea iubita lui femeie să se scalde...

O amforă va face din marmură de Paros
Cu două torţi şi zugrăveală de argint,
S-o ducă-n deal cu Thanatos, pe care
L-a mai prostit odată în Corint.

Aşa îşi zise-n gând, îmbărbătat de vis.
Şi-mpinse poliedrul în abis.

1980

SFINX

Şedea-ţi-ar bine susu, în marmoră sculptat.
Tăcerea ta de aur învăluită-n taină
E galeşă ca floarea ce-i în reverul hainei.
Şidea-ţi-ar bine susu, în marmoră sculptat.

Ho, paza bună trece primejdia cea rea.
Din datini vechi dedusă, o porţi la adunare
Şi taci, chiar dacă vorba răsună de ocară.
Ho, paza bună trece primejdia cea rea.

Viţel blajin, cuminte, n-ai supt la două vaci?
Abia se-ntrezăreşte ce-ai fost în tinereţe.
Amicii tăi sunt alţii şi alta e tandreţea.
Viţel blajin, cuminte, n-ai supt la două vaci?

Eşti om distins, cu gluga de ploaie şi de soare.
Ba vii, ba pleci cu treburi, în linişte şi pace.
Virtutea e uşoară când n-ai nimic a face.
Eşti om distins, cu gluga de ploaie şi de soare.

1980

COLUMB

Ce căutai în zare: ţărmuri line, ape negrăite,
Fantasme rătăcind prin munţi, pe văile rotunde?
Abia răsună-şi goarna-n ceaţă răsăritul,
Ai şi pornit catargele după Imago Mundi.

Infatuatul Ferdinand de Aragon
Şi Isabela de Castilia, pistil sticlind în vânt,

Poruncă-au dat s-aduci la falnicul lor tron
Grămezi de perle, aur şi argint.

O, Indiile noi, descoperite din greşeală,
Ca două constelaţii gemene în marea sinilie!
Chetsalul, pasărea sfântă, a strigat cu jale:
— Vine-şi, vine-şi neagra urgie!...

Luna îşi spăla aurul în râurile Europei
Şi visele erau de aur în somptuoasele palate.
Corăbierii băteau drumurile, dar nu ca Odiseu, odată,
Ce s-a întors fără o leţcaie la sânul Penelopei.

Chetsalul grăia indigenilor îngroziţi:
— Cei dintâi oameni s-au născut din cenuşă, să ştiţi.
Printre noi se strecoară Marele Vânt.
De asta trăim puţin, aici, pe pământ!

Uitat şi singur, de hulă n-ai scăpat uşor.
Astfel s-au stins mai toate firele alese.
Cununa ta de lauri o poartă alţii, lor
Şi stelele le plouă cu aur pe faleze.

Ah, porumbel-columb din Carpaţii noştri bătrâni,
Moaştele ţi-au fost duse tocmai la Santo-Domingo.
Totuşi s-ar fi putut să dormi pe veci mai pe lângă
Târgul Putna, mai aproape de mioritice stâni.

Înr-un miez de noapte te-ai scula din mormânt
Şi auzind glas de bucium pe plai sub stele-făclii,
De iznoavă ai sta de vorbă cu Ştefan cel Mare şi
Sfânt
Dinspre poznele tale şi marile călătorii.

1980

RAIGARDAS

Lui M. Čiurlionis

Ce asculţi, copile, colo-n deal? Ce muzică senină?
Abia respiri în faţa păpădiei aţipite.
Cling, cling, burează vesel flautele nevăzute,
Horiri de buciume răsună-n aerul de vară.

Din turnuri singuratice, învăluite-n ceaţă,
Bat clopotele de aramă lung, de vânt atinse.
O poartă se deschide-n vis, prejur cetate, pacea.
Şi cântă lumea, se revarsă la cel pod de rouă.

Catargele cu pânze vin din larg?
Nu-i sărbătoare?
Atâta zvon de tâmpene şi surle, fără margini!
Elitra şi-o încearcă gâzele, sorindu-se pe ramuri.
Ţurliu, ţurliu, se zbenguie şi râde ciocârlia.

Ce-a fost pe-aici cândva?
De ce-i împăjâştit pământul?
Raigardas — vechi oraş,
demult ce-i prăbuşit în ţărnă:
Bogat prin temple, bolte zugrăvite, chihlimbare,
Vestit prin meşteri năzdrăvani
şi lăutari de doine.

Trăia oraşu-n iureşe de clinchete voioase:
Suna securea când se înfigea în lemnul tare,
Suna şi dalta-n marmură, şi coasa prin fâneaţă,
Suna ciocanul pe ilău, cum ceasul vieţii bate.

În zurgălăi căruţa roşie cu bivoili roşii
Trăgea la nunta norocoasă sau la moartea tristă.
Învăţul pruncului era cu cânticel de leagăn…
S-a prăpădit Raigardas în pământ,
la fundul mării!

Pe ţărmuri unde Egli îşi aşteaptă îndrăgitul,
Iar împăratul apelor n-a mai ajuns s-o vadă,
Şi graiul celor morţi
şi vocea celor vii, necunten,
Se întretaie, scapără, ca-n lumea cu ecouri.

Copile, muzica nu moare, lunecă pe raze.
Ghiocul tău, din care marea s-a retras, auzi-l.
Raigardas ţi-a lăsat minunea sunetelor sfinte.
Şi Pasărea Codalbă ce te strigă de pe culme.

1981

LAMURĂ

De unde, încotro? Întârziat,
Ca pasărea-n amurg peste liman,
Mă mir că azi în mine m-am uitat,
La ţărmure cu murmure de ani.

Colind pribeag, colind fără hrisoave
În vremea Lerului cu bucium drag,
Am rătăcit prin ceaţă şi ostroave,
Cu stelele în torbă ca un mag.

În deal am ascultat tălăngi şi crengi
Boltite pe cărările pădurii,

Am stat lângă fântâni pe lespezi sure,
Citind ale luceferilor vrăji.

Răzbind prin forfota de pe pământ,
Am strâns în mădularele trudite,
Ca un catarg cu pânzele în vânt,
Amurguri triste, albe răsărituri.

Aievea sau în vis? Zbârcita mână
Mai caută argile şi culori,
Mai scoate-n lume bulgări de lumină,
Făpturi ciudate pentru visători.

1965

SOLITUDINE

De toate am: talazul mării, scara cerului,
Pe care se urca în slăvi uibirea noastră,
Enigma plopilor când îmi lipesc urechea
S-ascult viorile ce ne-au cântat şi nouă.

Şi totuşi ce le pasă amurgurilor line
Şi codrilor de-aramă: dacă sunt trist ori nu?
Aceste stane reci ale eternelor splendori
Nu pot să-mi dăruie măcar o-mbrăţişare.

Cum pleacă rândunelele în alte ţări mai calde,
Aşa îţi pierd lumina într-un meleag tăcut.
Nu-ţi mai aud paşii pe cărări uitate,
Doar crengile se leagănă sub răbufniri de vânt.

1970

VESTIGII

Vor lucrurile astăzi un limbaj sonor,
Obiectele nu pot vorbi, şi totuşi vor!
Chiar singuratica mea umbră, pajul meu,
Îmi pare s-a-nnegrit ca de la fum de seu.

Lângă fereastră păsările cerului
Pe coarda primăverii blonde au cântat.
E un senin al zilei ori al nu ştiu cui
Că şi vopselile s-au cam decolorat?

Apoi te-aud păşind pe vechiul coridor
Şi două mici scântei de-odată mă privesc.
M-ai aşteptat? Întrebi c-un gest copilăresc
Şi cartea-mi ei din mâini, geloasă pe-autor.

Oglinda te cuprinde (trestie în lac)
Şi voluptoasă nu-ţi place nicidecum,
Citind în ochi fermecători acestui veac
Roman de linii şi mătase, de parfum.

Azi toate nu-s aşa, cum m-am deprins
Pe vremea când era mişcare, viaţă, râs.
Imaginile dulci şi limpezi din oglinzi
S-au volatilizat în transparentul vis.

1945

AFRICA

… Ce-i cu Bubu? Nimeni nu-i răspunde!
Bateţi mai vârtos în tamtamuri, bărbaţi,
Prin păduri şi lacuri mi-l căutaţi.
Bubu! Eşti, fiule, unde?

Leul te-a sfâşiat? Tăiaţi-i coada!
Nigerul te-a înecat? Seca-i-ar apa!
În munţi nu te-o fi târât cascada?
Treci prin pustii ori zburzi pe aproape?

Nu te-a încolăcit şarpele cu venin?
Săgetează-l, Soare, vânătorule divin!
Barza-i fericită, iar eu de ce nu sunt?
Elefantul se scaldă, iar eu rătăcesc pe pământ!

.. Ah Bubu! S-a fost ivit în poiană.
Şedea tupiluş şi mânca o banană.
Maimuţa-husar mi-a adus marea veste.
Oare-i adevărat? Nu-i oare poveste?

Numai crocodilul nu s-a mirat deloc.
Zice, trecut-a Bubu pe spinarea lui
Când tocmai îl moleşise al soarelui foc.
Somnore, şi n-ai spus nimănui!

Pe urmă, s-a jucat pe-al fluviului mal,
Privegheat de umbra unui curmal.
Bateţi tobele mai iute, bărbaţi!
Bubu s-a găsit! Ce staţi, nu cântaţi?

Să fie ceaţă? Ori îmi curg lacrimile pe gene?
Hodineşte, fiule, în leagănul tău frumos.
N-ai nici o teamă de tigri şi de hiene.
Înfloreşte, fiule, ca o creangă de abanos.

Norii vin peste munţi, de pe mare?
Stai liniştit, fiule, nu-i grozăvie mare!
Tună şi plouă, trăznesc fulgere albastre?
Stai liniştit, fiule, în coliba noastră!

Nu mai bateţi tobele, gongurile, bărbaţi!
Ajungă-vă să tot cântaţi, să jucaţi!
Doarme Bubu în leagăn de mătase.
Nici şoarecele pas de să mai iasă.

1980

AŞIJDERILE

Eu n-am văzut Parisul
răsturnat în oglinzile mele,
Nici măcar Sena
cu atâtea reflexe în crepuscul,
Nu l-am întâlnit pe Apollinaire
coborând încet din stele,
Subt podul Mirabo să-mi spună:
"Trec zilele, eu am rămas".

N-am fost să-l văd pe Picasso
lucrând cu capul în ninsoare
La G u e r n i c a , o, acest strigăt
din Europa peste oceane,

La figurinele lui exotice
din aparenţe bizare,
La columba sa înţeleaptă,
solie a Păcii.

Nu l-am prins pe Modigliani
pe rue Lepique în atelier
Să-i contemplu
portretele damelor languroase
Cu gâtul subţire de lebădă
într-o linie demnă,
Să-l ascult vociferând aprins,
exploziv în toate.
Şi nici cu nea Constantin Brâncuşi
în strada lui retrasă
N-am stat de vorbă
pe îndelete despre M ă i a s t r a ,
Ce se subţia mereu
până la esenţă, idee, reverie,
Cum s-a întâmplat cu Icar
când se pregătea să zboare.

Podgoriile
de pe malurile bătrânului Nistru,
Cu ţâţa strugurilor copţi
iţindu-se din frunze,
Îmi amintesc de vechiul Languedoc,
bogat în poame,
Şi de apele Rhônului
ce l-au slăvit trubadurii.

Bugeacul alintat de soare,
scăldându-se în lacuri,
Aproape că-i Provenţa dulce,
în aşteptarea ploii.
A c o l o fetele se uită galiş,
cum la Renoir, pe iarbă,
Aici, pe ţărmul Mării Negre,
nu-s mai puţin candide.

Colinele şi văile
se întretaie mute,
După măguri se deschid
alte măguri senine.
Aici pentru ultima oară
s-a împărtăşit M i o r i ţ a ,
Iar acolo R o l a n d a sunat din corn,
în singurătate.

Când aud câte-o copilă
cântând în livadă, departe,
Parcă-i Mireille Mathieu
ce colindă lumea întreagă.
Nu-i de mirare:
pe marile exprese şi pacheboturi
Comunică între ele
muzica, parfumul şi culoarea.

1986

COLIND DE ZUGRAV

Sticleşte Vâlcovul, veneţian,
Jur-împrejur cu burta pe apă
Şi cu durăt de vânt pogan.
Aici în prundul Mării Negre
Am tras în gazdă la pescari,
Roşu soarele să-l prind
În boială şi oglind:
Zugrave albastre toporăşii
Cu stele ca nişte făclii,
Zugrave toporăşii albastre
Cu dulci anemone în glastre,
Zugrave cu păsări din buhaz
Pe catarge de barcaz.
Şi, abia am bucurele
Din vravul zugravelor mele,
Dulf de Mare se arată,
Îmi dârăşte pânzele toate.
— Dulf bolând şi spurc, savai,
D-unde pornitu-o-ai?
Au ce-mi eşti? Tăgadă cu venin?
Căinţă din cer senin?
Dulfu tace, nu-mi răspunde.
Nici vede-se, nici aude-se.
Vine ziua-nturnătoare-ş,
Mă apuc de lucru iarăşi:
Sub penel se mişcă steaua —
Titireaza, mitoteaua,
Iote, fluturele zboară —
Icar cu aripi de ceară.
Prind o rază în peniţă

Pe chenare de d-umbriţe,
Daurel un boţ de humă
Soarele — policandrul lumii.
Şi, abia am bucurele
Din vravul zugravelor mele,
Dulf de Mare se arată,
Îmi dărăşte pânzele toate.
— No, vezi, Dulf afurisit,
Dragi zugrave mi-ai pocit!
Ce-mi eşti? Cobe de ocară?
Apă îndoită cu sare?
Lacrimă dulce amară?
Nu-mi dai pace şi hodină,
Din negre întunerici mă chinui...
Dulfu tace, nu-mi răspunde,
Nici vede-se, nici aude-se.
Vine ziua-nturnătoare-ş,
Mă apuc de lucru iarăşi.
Primiţi, gazde, jucărele,
Mult să-mi fiţi sănătoşele.

1979

MĂRUL ROŞU

Din zări o femeie venea
Dalbă ca lacrima,
Eu de pe deal am ghicit-o:
Mi-era femeia iubită.

Trecea râul, trecea valea,
Nu se oprea din cale.

Despletită, slabă, şuie,
Trebuia ceva să-mi spuie.
Soarele ardea în creştet,
Câmpul tânjea veşted.
În aerul fără boare
Şuiera o prigoare.
Mă uitam cum vine, vine
Femeia prin sulcine.
Nu ştia că sunt altul,
Suind în înalturi.
Că la a mea rădăcină
Puiatu-mi-a vidra neagră
Că în trupuşorul meu,
Puiatu-mi-a cal gelben.
Că în vârfurile mele
Puiatu-mi-or şoimi vineţi.
Cu glasul ei dulce, iată,
Mi-a zis minunată:
— Mărule de lângă cer:
Rogu-te, ascultă ce-ţi cer:
Pleacă-ţi vârfurile
Cum te-ar bate vânturile,
Dărui-mi-ai trei smicele,
Bucura-ne-vom de ele:
Fiul tău în câmpul verde
Cu lumina soarelui,
Fiica ta în casa-mare
Cu lumina lunii,
Eu la focul de pe vatră
Cu lumina dorului.

Am tremurat de sus
Şi cu mâhnire i-am spus:

— Din vârf nu mă pot pleca,
Vidra prinde a lătra,
Cal galben a necheza,
Şoimi vineţi a şuiera.
Mi-a crescut lemnul în stele,
Cum să rămân fără ele?...

În zare mi se tot ducea
Iubita, muza mea,
Dalbă ca lacrima.

1986

CHEILE

Mama o cheie mi-a dat,
Să-mi fie ceva de jucat.

O cheie cam ruginită,
Cam demult rătăcită.

Am pus-o în buzunar,
Să n-o prăpădesc în zadar.

În livadă am găsit alta,
Le păstram laolaltă.

A doua zi încă una,
Le-am legat împreună.

Peste-o lună sau trei
Ţineam o legătură de chei.

Nimic n-aveam ce încuia,
Nici ce descuia.

Nu ştiam de lăcate,
Zăvoare şi multe de toate.

Legătura mea de chei
Avea glasuri de clopoţei.

Ciripeau cheile bine,
Ca vrăbiile de pe coline.

Sunau, sunau, ca-ntr-o colindă,
În curte, pe uliţi, în tindă.

Am alergat mamei să-i spun
De marile lor minuni.

Dar mama nu mai era.
N-a mai ajuns vestea mea...
Cheile! Atâtea chei!

La plecare-n zori, ehei,
Mi-a dat tata nişte chei.

"Încuie uşa de la intrare,
Garderoba-n casa-mare".

Am încuiat uşa, portiţa,
Dulăpaşul şi lădiţa.

Nu cumva tâlharii roată
Să ne scoată averea toată.

Am închis în şopron o căţea,
Ce-a pierit de foame, vai de ea.

Am închis o găină în coteţ,
La uşă am pus două lăcăţi.

Am astupat şi cişmeaua,
Ca s-o n-o spurce haimanaua.

Pe culme-n grabă am urcat
Şi soarele l-am încuiat.

Am ascuns cheile sub streşini,
Să nu le afle megieşii.

Mi-am oblonit sufletul, în mine,
Să nu-l descopere nimeni.

Şi m-am simţit singur ca un câine,
Priponit într-un colţ de grădină.

Am alergat tatei să-i spun
Pătărania cu amărăciuni.

Dar tata nu mai era.
De-auzit, nu mă auzea...
Cheile! Atâtea chei!

Într-o vreme într-un vis
Bunica mi-a zis:

“Nepoate, ia un ulcior,
Adă-mi apă de la izvor”.

Mergeam pe cărare în vâlcea,
Izvorul în soare lucea.

Cu cheile lui, cu cuvântul
Destupa glia, pământul.

Iar sus ciocârlia cânta,
Pe scări de peruzea suia.

Cu cheile ei, cu graiul
Deschidea cerul şi raiul.

Prin fâneaţă albina robotea,
Nicăieri nu hodinea.

Cu cheile ei, cu harul
Alegea floarea, nectarul.

O zână veni din pădure
Cu cheile zângănind uşure.

Mi-a deschis pieptul cu cheile ei
Din care-au zburat porumbei.
Cu apă-nencepută-n ulcior
Înapoi am pornit-o de zor.

Acasă soţia era.
A râs de păţania mea…
Cheile! Atâtea chei!

1980

ADIO, MUZE!

Parnas imaginar, alintat de nimfe şi muze,
Cu murmur veşnic de cascade şi cu fântâni vrăjite,
Pentru ultima oară călătorind pe rouă, pe ceaţă,
Îmi las umbrele-n iezere, pe limpezişuri de plai.

Adulmec amintirile, cum aş vâna nişte ciute.
Ele fug speriate, străine, în zări nevăzute.
Le caut urmele ce s-au şters pe marginea apei.
Din vuietul toamnei mă strigă vedeniile lor.

Ce vrea Caliope? Isteţ la vorbă n-am fost niciodată.
Când şi când am drămăluit cuvintele, pe gânduri,
Aşa cum au făcut-o strămoşii
pe la vetrele lor sărace,
Meşterind întâiul jug de frasin, întâiul plug de fier.

O, Melpomena mi-a dat de furcă,
mereu cu măştile ei!
Nici una n-o găseam potrivită, aidoma vieţii.
Urgiile secolului douăzeci, bântuit de războaie,
Mai poate corul antic — să le cânte,
să le exprime?

Neprihănită mi-a fost tovărăşia cu Erato.
Îmi vine azi să mă destăinui…
Ce-or spune oamenii oare?
Se căina şi alde Costache Conachi lăcrămând
După o dragoste veche, după o dragoste veche…

Parnas imaginar, alintat de nimfe şi muze,
Cu murmur veşnic de cascade şi cu fântâni vrăjite,

Chiar şi trupul soarelui îţi coboară muntele-n apus.
Cobor şi eu. Întunecându-mă? Luminând?

Ca şi Hefaistos, ingeniosul meşter-faur,
şchiop şi gârbov,
Înduplecat de zei să vină la Olimp, fără zăbavă,
Ce-a mers călare pe măgar,
în sunetul lăutelor şi tobelor,
Prin forfota menadelor şi a calicilor puzderie,

Mă duc în locuri desfătate,
cu ochelarii aburiţi pe nas,
Ţinând în mână făclioara mea încă arzândă:
Zadarnic mânioasele Erinii s-au năpustit asupra ei,
N-au să mi-o stingă totuşi... Muzelor, adio!

1980

PAPAGALUL

Un papagal de speţa cea mai rară
Trăia la nişte paiaţe lângă mare...
Îl chema musiu Coco.
Şi se simţea bine? Oho!
Sporovăia toată ziua,
Bată-l pustia!

În colivia lui cu zorzoane, betele,
Îl purtau la circ, prin cafenele,
Iar în zilele de târg, la piaţă,
Mă rog, trai de paiaţă!
Cel mai mult îi plăcea pe plajă,

Între dune de nisip şi mlajă,
Unde se îngâna cu pescăruşi-de-gheaţă,
Atât de trişti seara şi dimineaţa!
Noaptea adormea şi visa vapoare,
Luna pe catarge ca o banană,
Stoluri de colibri pe ţărmuri de mare
Şi o colibă de pescar lângă Havana...

Într-o vară, sub umbrele, pe litoral
A apărut un bătrân general.
Se mutase cu locuinţa la mare.
Deşi în retragere, tot dornic de viaţă, mişcare.
Venea cu şevaletul şi un scăunel.
Prindea talazul, şalupa sub penel.
Chiar şi brizele sunau din clopoţei
Pe pânzele lui modeste, cu dediţei.
Paiaţele l-au îndrăgit pe general.
Tot îi dădeau târcoale, la o adică.
Şi-l instruiră pe musiu Coco, fireşte,
Să salute milităreşte:
— Bravo, maestre! Bravisimo! Genial!
Pufnea de râs întregul litoral.
Râdea şi generalul. Ce să zică?

Ştiţi ce crâncen e destinul:
Tună,
Şi-n ţăndări se sfarmă seninul,
Vine furtuna!

Au venit paiaţele într-o seară
În vizită la general acasă.
Plecau în turneu peste hotare

Pe cinci luni ori pe şase.
Nu poate găzdui papagalul?
— Cu mare plăcere, — a zis generalul.

Alei, ce mai încolo-încoace,
Cine n-are noroc, nu-l are şi pace.
Peste o lună şi jumătate
A murit generalul pe neaşteptate.
Cum să vă spun, ce-i după moarte?
S-au grăbit moştenitori de departe…
A sosit şi ţaţa Mariţa de la Soroca,
Haia, care înainte vindea vinul cu oca,
O nepoată oacheşă, încă vădană,
Cu cosiţa împletită şi cu nuri de Cosânzeană.

A împachetat schiuri, bicicleta, lighene,
Acuarele, schiţe, portrete, desene,
Policandre, albumuri, straie, perdele,
Telefonul din priză şi alte bagatele.
Ce mai rămăsese? O uniformă de gală
Şi, aha, papagalul.

Când s-au arătat primele stele,
Cu catrafusele troian adunate,
Ţaţa Mariţa s-a cărat la Cetate.

Musiu Coco tăcea.
Nu mai toca.

Ţaţa Mariţa la treizeci împliniţi
Aştepta, între flori, musafirii poftiţi.
Era o splendoare Nistrul în luna mai,
Cu bucate pe masă în evantai.

Când festinul tocmai ajunsese în toi
S-a auzit vocea pasărei de soi…
Au lăsat oaspeţii cuţitul şi furculiţa,
S-au bulucit la draperia din ungher.
O, mister!
Musiu Coco scuturând aripile, zise
Aidoma după culise:

— Mersi de adio, falcă prăjită,
Ia spune-mi ceva de hamantu…
Vorbise întâmplător sau dinadins?
Ţaţa Mariţa izbucni în plâns…
Mult timp mai pe urmă musiu Coco tăcea.
Zilele trec, parcă trece aţa prin mărgea.
La ce se gândea, la care scântei de memorie,
La câte rampe, fărâme de glorie?

Într-o noapte de tuci şi de vise,
Cu luna peste vârfuri de tise,
Când ţaţa Mariţa taman adormise,
O mătăhală de bărbat
(Era chiar hamantu
Şarmantu berbantu)

Agale s-a furişat
În ungher la sufragerie
Şi-l scoase pe musiu Coco din colivie.

Sucindu-i capul şugubăţ,
Îi smulse penele verzi, galbene, albastre
Şi rânjind mălăieţ
Îl azvârli la mâţe pe fereastră.

1986

LA DULCE BUCOVINĂ

Uuuu! s-aude gomăn la munte.
Buciumul îi răspunde din dumbravă.
Între ecouri curge Siretul,
Între ecouri locomotiva trece podul,
Între ecouri trec şi eu.

În ţintirim mă apucă amiaza.
Umbra mea fuge pe sub picioare.
Pe lespede citesc cuvinte săpate
Atât de simplu: A r u n e P u m n u l .
Copaci. Nici o columnă.

Aici a stat într-o zi Poetul.
Tânăr, cu negre plete.
Din turlă un dangăt de clopot.
Părea un Prinţ necunoscut.
Cu frunze de stejar încununat.

Îmi vine să strig: — Bade Mihai,
Mi-a fost dor să te văd...
Din turlă un dangăt de clopot.
Scârţâie cumpăna la o fântână.
Copaci. Nici o columnă.

Uuuu! s-aude gomăn la munte.
Buciumul îi răspunde din dumbravă.
Între ecouri curge Siretul.
Între ecouri locomotiva trece podul.
Între ecouri trec şi eu.

1986

PROLEGOMENE

Învăţătorul s-a îndepărtat de catedră,
A luat creta şi a scris pe tablă:

“Unul zice: “cade rouă“, şi se duce”.

Elevii s-au uitat între ei, în aşteptare.
Unii aruncau o privire pe fereastră
Înspre drumurile Şorocarilor şi Ciricului,
Unde câmpurile rourau de dimineaţă.

Învăţătorul a luat buretele în mână,
S-a gândit şi a şters cuvintele scrise.

“Altul calcă pe urmele lui,
Cercetează de ce predecesorul
A zis: “cade rouă“. Filozofează“.

Elevii ştiau prea bine că învăţătorul
Are obiceiul să le vorbească în pilde,
Nu mai privea nici unul la fereastră,
Care desculţ, care în cămaşă ruptă.

“Apoi vine altul
Ca să cerceteze filozofia lui”.

Un băiat năsos şi-a pus căciula
Pe bancă, să nu i-o azvârle colegii
Când a suna clopoţelul la recreaţie.
“Altul vine pe urmele altora”.

Un alt băiat a început să noteze-n caiet
Ceea ce scria pe tablă învăţătorul.

“Aşa mergem
Unul după altul,
O coloană infinită“.

Elevii îşi opreau răsuflarea, numai ochi,
Ca să afle ce-o să fie mai departe.

“Cine-i mai deştept dintre toţi?
Noi acei de azi?
Voi acei de mâine?”

Asta n-o ştia nimeni, nici Cozma
Din faţa catedrei, care învăţa
Cel mai bine, era dobă de bucoavne.

“Ori, poate, acela
Care cel dintâi a zis: “cade rouă“...

Astfel Ion Creangă şi-a început lecţia
La şcoala primară din Păcurari.

1986

ÎNTOARCEREA LUI ULISE

Deci, iată-l în Itaca, în sfârşit!
Ca o săgeată luceafărul de seară
Străpunge cerul sumbru, ostenit.
Corabia lui Alcinou se duce
Spre orizontul fumuriu şi mut.

Foşnesc în preajmă rodii-ntunecate,
Încolo nici un glas de om pe mal.
Doar umbre multe şi lumini aprinse,
Şi cântece la curţile din deal.

Deodată îl întâmpină un câine,
Ce schelăie, se gudură pe drum.
"Vai, Argos, eşti jigărit ca mine,
Aproape orb, dulăul meu iubit!"
Şi cade câinele pe iarbă fără viaţă,
Îndată bruma morţii l-a-nvălit.

Eumeu, porcarul, îl mai ştie oare?
Ce spune lumea despre el? Ori l-a uitat?
Îi pare că împrejurimea, chiar şi cerul,
Sunt altele, aproape totul s-a schimbat.
La vatră stă încovoiat bătrânul
Şi-şi pregăteşte cina lui pe foc.
Aruncă o privire ca la oaspe
Ce vine de departe, flămânzit.

— Mai şezi pe scăunel,
Am pus mâncarea la încălzit...
Nici o emoţie, nici o mişcare.
De-asupra flutură amurgul lin.
De-atâţia ani mulţi nu mai sunt în viaţă.
Din viţele de ieri cresc alţi voinici.
L-aşteaptă Penelopa, dar căruntă.
Cum zboară-n larg un stol de rândunici,
Aşa privirea i se pierde-n zări mereu.
Mai bine Telemac să ieie cârma ţării,
Decât zănaticul de taică-său.

Eumeu oftează.
El parcă vede-n negură lumini.
— E-n fiecare câte un Ulise, —
Adaugă Eumeu cu un suspin.

Ulise ia toiagul, merge pe cărare.
Trăiește ca-ntru-un vis de necrezut.
Eumeu nici n-a ghicit cu cine stă de vorbă.
Ca pe străin din prag l-a petrecut.
Ce-i trebuie acum cunoaştere, scrutare
A unor adevăruri efemere, drumul greu
Ce i-a căzut prin insule ciudate?
Ah încercările de bine şi de rău!

Aude o fâlfâire de aripe.
O coţofană drept pe umăr i s-a pus.
Îl strigă: — Ulise! Ulise! Ulise!
Ea singura ce numele i-a spus.
Pribeag se întoarce la vatră
Ca o epavă neagră, solitară.

LERULE

Pierdute sunt urmele tale în munţi şi pe ape.
Pădurea îţi ştie numele, umbra, graiul.
De treci prin livezi, cu naiul la gură,
Te-aude Greul pământului, te simte orice cărare.

Zăboveşti pe la câşle, unde stave de cai galbeni
Pascu-se, sorescu-se în câmpia întinsă.
Din vâzdoaga stropită cu rouă sorbi mirozne,
Din sineala cerului îţi şterpeleşti o năframă.

De sub sprâncene privesc ochii tăi şăgalnici,
În care se oglindesc păţanii cu nemiluita.
În deosebi dragostile nicicum nu-ţi dau pace,
Pe unde calci noaptea, luminează licuricii.

Spre toamnă amuţesc paşii tăi fără preget.
Brumele, negura ce se lasă, promoroaca,
Îţi aduc somnolenţa pârdalnică, amorţirea,
Tocmai când se prujeşte a râs la gura sobei.

Atunci îţi pui clăbăţ de ţap în cap, iei băţul
Cu zurgălăi în spinare, te duci prin sate şi târguri,
De Anul Nou să vesteşti primăvara, florile dalbe,
Să-ţi asculte gazdele colind de cerb, de mioară.

Cuvintele tale aprind lumânări pe ramuri ninse,
Trezesc glia din somn sub cojocul ei de gheaţă,
Cheamă înapoi cocorii, stârcii cu pene de zare,
Alungaţi de moş Corociun cu bulgări de zăpadă.

1986

OGLINZI FERMECATE

La plecare ţi-ai lăsat oglinda pe scrin.
M-am uitat în ea doar într-o doară:
Nici o imagine interioară!
Sucitu-o-am, scuturatu-o-am:
Sticlă tăcută şi goală!
Atunci am aruncat-o în ogradă
Şi oglinda s-a spart în aşchii,
În zeci şi zeci de oglinzi fermecate.
Am luat un ciob şi m-am uitat:

Mă privea o jumătate de ochi balcâz,
Din care curgea o lacrimă dalbă,
Pe marginea pleoapei — o muscă verde.
Am luat un alt ciob şi am privit:
Stârceau urechile lui Midas!
Am pus repede mâna la gură, nu cumva
Să mă vadă colegii mei binevoitori,
Că lui Apolo i l-am preferat pe Pan,
Auzindu-i fluierul din pădure.
De-acum eram curios să ştiu ce bucluc
Mai poate fi şi-n celelalte oglinzi.
Într-una am zărit un picior de cal
Ce zbura, zbura — nu era Pegasul?
Într-alta: o bucată de fluture
În gura unei furnici înfometate.
Şi-ntr-alta: cânta o mierlă de se spetea,
Dar nu-i auzeam glasul în oglindă.
Şi-ntr-alta: peisaje multicolore
Ca într-un pai încovrigat,
Dar cu salivă şi picurat
Cu lăptişor de susai, la soare!

Într-o oglindă un băiat ţinea globul
Şi juca fotbal, ca şi politicienii
De pe Hudson, mai mult vedete
Decât oameni cu scaun la cap.
Apoi şi pe tine te-am văzut în oglindă:
În braţele altuia, sărutându-te,
Dar nu m-am supărat câtuşi de puţin,
Pentru că totul se petrecea în imagine
Şi nu în realitatea pură şi crudă.

Ce-i drept, dispoziţia mi-a fost stricată.
Am luat-o la picior spre domiciliu,
Adormind sub două pături de Islanda.

Noaptea, prin geamul deschis, am văzut luna.
Mi s-a năzărit că-i tot fermecată.
Am aruncat cu papucul în ea, departe.
Luna s-a sfărâmat în mii de bucăţele.
Tot cerul era împânzit de oglinzi.
Oare prin hublou ce văd cosmonauţii,
Când navighează spre stele?
Ar trebui să luăm un interviu de la ei.

1986

BASTONUL

Medicii mi-au prescris să umblu cu bastonul.
Ce-i bastonul? Ca orice băţ cu două capete.
Îl învârţi şi cu un vârf arăţi zenitul, soarele,
Alt vârf presupune îngheţul, nadirul.

Deal şi vale sunt contrarii foarte nostime.
Dacă le uneşti, te trezeşti în pustie.
Ciupercile nu-s toate comestibile.
Dacă le amesteci, te doare stomacul.

Lăstarii înăbuşă copacii bătrâni,
Uitând că şi ei îmbătrâni-vor într-o vreme.
Zi şi noapte, alb şi negru, viaţă şi moarte:
Balansează pe sârmă, văzute şi nevăzute.

Câteodată îmi strunesc bastonul:
— Arată-mi vrăjile universale, frate,
Mi-e sete de necuprinsul lor…
Mi se pare că Puşkin nu se despărţea de el.

1986

STRÂMBĂ-LEMNE

Dedal i-o fi zis lui Icar:
— Du-te, fiule, în pădure
şi adă-mi un trunchi uscat,
să tai nişte scânduri de pardoseală.

Icar a clintit din umeri,
schiţând gestul lui de totdeauna.
A purces greoi, câtilin.
Pământul ofta şi gemea
sub picioarele lui.

În codru Icar s-a apucat de treabă.
Prăvălea arbori seculari,
cum se îndoaie raza în pahar
şi se frânge la fund.

El căuta o tulpină
mai potrivită, mai acatării.
În sfârşit, găsi o tisă
şi o aburcă în spinare.

Acasă cretanii alarmaţi
îi povestiră lui Dedal
că insula a rămas chilugă.

— Nătântocule, — i-o fi zis Dedal,
Văzându-l pe Icar la poartă, —
n-ai putut oblici lemn mai tare?...

N-am ştiut că pe Strâmbă-Lemne
împrumutatu-l-au şi nouă eroii Eladei.

1986

CERESCUL VULTUR

În Grădina zoologică din oraş
Am văzut cerescul vultur în volieră,
Prins nu ştiu pe unde şi de cine.

Din piscul lui de sus, proptit în bolţi,
A nimerit într-o capcană haină.
Aripile ce-i lopătau în marele azur
Le strânge acum pe o coardă de oţel
Cu puţine mişcări, stângace şi timide.

Nimeni nu i-a auzit plânsul în laţ,
Când s-a zbătut să-şi apere libertatea.
Doar până la el a ajuns:
Strigătul peştelui prins în cârlig,
Strigătul florilor lovite de brumă,
Strigătul prepeliţei în botul vulpei,
Strigătul cerbului încolţit de ogari,
Strigătul delfinului străpuns cu harponul...

De la Giordano Bruno strigăt nu s-a auzit,
Când flăcările i-au cuprins mădularele:
Fiindcă pe rug fiecare devine liber.

1986

BALADA PIRAMIDELOR

Am zburat de la Keops spre Mediterana.
Piramida se estompa într-o minusculă prizmă
Şi marele Sfinx pe labe rămase-n pustie,
Propunând călătorilor câte-o enigmă perfidă.
Între Scylla şi Charybda n-am dat de nici o piramidă.
În schimb, la Pizza turnul mai stă înfipt,
Deşi era gata să cadă din clipă-n clipă.
M-a uimit biserica sfântului Petru daurită,
Parcă-şi schimbase o faţă laterală şi poligonul.
Peste Alpi mi-a aţinut calea un nouraş.
Pe acel nouraş şedea Marc cu ţigara,
Făcându-mi semne, să ne întreţinem de vorbă.
Şaretele lui elegante, conduse de femei,
Îndată le-am văzut plutind în aer.
Erau uşoare-n azur ca pana de gâscă.
O cizmă cu pinteni, uitată de un ofiţer,
Se luase pe urmele lor, imponderabilă.
După cizmă am zburat şi eu din inerţie.
Catedrala Notre Dame era o piramidă sublimă,
Însă Fernand Léger m-a bătut pe umăr
Şi mi-a spus: "Culoarea îmi trezeşte bucurie.
Prefer culori puternice, contraste violente.
Ele parcă îşi mistuie flacăra pe ziduri!"
Era ceva în cele spuse, şi mi-am notat în minte.
Când am ajuns la Turnul Eiffel
Am observat că-şi face-n caiet nişte schiţe.
Dintre toate piramidele în Europa,
Se prea poate că asta era cea mai modernă.
Mai departe în parcul Vigheland din Oslo

Am zărit înălţându-se "Arborele vieţii",
Ca o piramidă ce-l ridică pe om în slavă.
Aproape nu mai vroiam să plec din fiorduri,
Când am auzit în antenele mele zvonuri,
Parcă se căţăra pe nişte schele ruginite
Turnul Faimei din "Metamorfozele" lui Ovidiu.
Dârdâia de furie "Europa liberă" în eter...
În vârful piramidei scăpăra ochiul lui Polifem.
Prin vântul rece ce-l întâmpinam în văzduh
Am văzut profilându-se o piramidă neagră.
Era cimitirul Piskarev din Leningrad.
Sute de mii de cranii, aşezate-n triunghiuri,
Şi-n fiece orbită mai trăia un gând, o iubire,
O baladă amară pe buzele însângerate,
Curcubeie solare în ochii de mult dispăruţi.
În război nuclear, o, Pământe, vei deveni
O piramidă cu feţele laterale către stele.

1986

FĂT-FRUMOS

Deconectat de la lună, de la stele,
N-am găsit pe pământ decât surprize.
M-am uitat: roboţi pe toate dealurile,
Şi fiecare îndeplinea câte o misiune.

Erau mai mari şi mai mici, în multe variante.
Unii băteau din aripi ca pe gard cocoşii,
Alţii învârteau ca morile lui Don Quijote,
Nici un robot nu sta pe loc, în tihnă şi pace.

Un cilindru albastru s-a apropiat de mine
Şi cu antena m-a pipăit pe frunte.
S-a clătinat, a dat din cap a înţelegere,
Şi mi-a răspuns, aprinzând un bec în gură:

— Întrebi, unde-s oamenii?
Au plecat în Cosmos.
Avem contact cu ei prin telecomunicaţii.
În prezent alte galaxii le tot populează.
Ultimele ştiri sunt foarte îmbucurătoare.

Aş fi vrut o murgă prin apropierea mea.
Toate vietăţile parcă au intrat în pământ,
Ca apa ce-o torni pe nisip să creşti o floare.

Un dolmen cu şuruburi mi-a priceput gândul
Şi vag a încercat un zâmbet pe muchia goală:
— Oamenii au luat cu dânşii vietăţile toate,
Să le înmulţească pe Saturn, pe Marte...

Afectat, am pus mâna pe o sferă sticloasă:
— Dar versuri scrie cineva, mai cântă?
— Poftim! Şi albe, şi rimate, şi-n metru antic! —
Mi-a spus un romb (avea voce plăcută) din stânga.

— Poftim! s-a asociat o ladă trandafirie
Şi s-a oprit în dreapta ochilor mei dilataţi:
Dintr-o firidă s-au desfăşurat rulouri de hârtie
Cu multe cifre şi semne de exclamaţie.

Atunci s-a apropiat de mine un ciclop de metal
Şi m-a întrebat: — Cine eşti? De unde vii?

N-am depozitat în memorie nimic despre tine.
Încerc să aflu, dar îmi este o noţiune incoloră.

— Sunt Făt-Frumos! Am plecat trei veacuri în urmă…
— Eşti simpatic, ai putea să rămâi cu noi împreună.
Însă nu ne ştim deloc, suntem din generaţia nouă.
Regretăm că n-ai lăsat semne, ţi-ar prinde bine…

— Tii! m-am gândit, ce pustietate şi plictiseală,
Numai cuburi, nici măcar o vrăbiuţă…
— Vrăbiile au rămas, uite-le lângă fântână! —
Mi-a citit gândurile cilindrul albastru cu antene.

Era fântâna veche, am recunoscut-o îndată.
Mi s-a făcut atâta dor de namile, de cosânzene,
De fapte de vitejie cu lupul năzdrăvan…
M-am apucat de ciutură, am coborât în fântână.

1986

INTERLUDIU

De când m-am născut pe lume
Trebuia să aleg între Da şi Nu,
Şi-l acceptam cu regret pe Nu
Tocmai când vroiam pe Da.
Ca să nu mă pierd în reflecţii eterogene,
Nu-urile mele s-au iscat de la bunica.
Era destul să-mi fac vânt peste gard,
Cum că mă silea să merg ca un viţel cuminte.
Cerul îmi părea concav ca o boltă zugrăvită,

Dar la şcoală am aflat cu surprindere
Că-mi duc traiul numai pe o emisferă a Terrei,
Ce se învârte după soare, îi face cu ochiul.

Probabil, furnica aleargă între Nu şi Da,
Fiindcă şi eu în viaţă am alergat ca ea.
Ci mai mut mă izbeam de Nu-uri, de Nu-uri,
Încât îmi rămânea doar să-l visez pe Da.
Orice răsărit este Da, orice apus este Nu.
Mă bucură cum răsare soarele în holde,
Mă bucură cum răsare luna la căpătâiul mării.
Pentru că răsăritul este Da, apusul este Nu.
Ah acel Da ce-l adie lemnul de tei,
Ah acel Nu ce-l aduce corboaica!
Mă zbat, mă stărui să trec nezărit de Nu,
Prin vlagă în trup îl aud pe Da.

1986

BALADA ŞARPELUI DE CASĂ

Pe drumul oilor cobor de la munte.
Ştiu graiul muntelui pe dinafară:
Când se-ntunecă, ninge şi plouă,
Când se luminează, arde neaua sub soare.

Luaţi rouă din căciub şi sfinţiţi turma.
În frunte va merge moaşa noatinilor,
Oaia bătrână, împreună cu batalul.
Îmi iau şi marţu, şarpele de mărgele.

Nu uitaţi şarpele de sub talpa stânei.
El veghează asupra turmei, în luncă.
Şi cârligul, bâta cioplită frumos
Cu cap de balaur, la capăt întors.

Vă las tambarea, straiul meu de capră.
De-oi muri, puneţi-o pe un pat de ramuri.
Să vie fârtaţii mei la priveghi, să-l plângă
Pe cel nelumit, nescos la nuntă.

Astrucat, îngropat în câmpia largă,
Mi-oi asculta fluieraşul cu hudele către vânt.
Şi dacă şarpele meu va pieri, o rază
Se va prelinge din ochii lui înţelepţi.

Raza lui va ajunge la vatra mea dragă,
Cum trece băltăreţul prin râpi şi prăpăstii,
Să vă aducă numele meu de mocan, pe care
Soarele l-a scris, ploile l-au plâns.

PRINŢUL

Zăpezi. Pretutindeni zăpezi.
Tril cristalin de piţigoi şi cintezi.
Fulguia cu raze uşoare
Şi cu miresme de ghiocei, sub soare!

Cantemir mi-a zis:
— Te lepezi de scris, eşti un învins.

Înainte Xerxes bătea marea
Cu toiegele
Ca să-i stăpânească legile,
S-o pună în obezi.
Unde-i acum?
Numai cuvântul nu-i fum,
Cu cinste rămâne
Să-şi ducă lumina.
Scrisorile
Iască şi strămurare sunt.

Cantemir a adăugit:
— Dar şi cuvântul de adevăr,
Curat şi nezugrăvit,
Cere faptă, simţire,
Mai întâi
Sunt cele văzute şi auzite,
Apoi
Sunt cele nevăzute şi neauzite,
Pe care se cere a le ghici,
A le adulmeca
Sub semnul înţelepciunii.
O troică se arăta
Peste Neva îngheţată,
Nu multă vreme trecea
Şi din ea cobora împăratul.

II

Au purces săniile una după alta
Ca nişte caravele cu pânze umflate.
Troicele au fost bine alese, sprintene,
Zurgălăii sunau cu clinchet zglobiu.

În frunte zbura Petru, cu Maria alături.
Striga ceva, arunca din cap fluturând.
Un măscărici pe cal s-a luat după dânsul,
Sufla în surlă din toţi bojocii.

Apoi şi Menşikov cu ţarina Katerina,
Cancelarul Golovkin şi amiralul Apraksin.
În timp ce troica alerga prin nămeţi,
Alergau şi gândurile lui Cantemir,
Se alcătuiau ca degetele de la mână:
Cum se alcătuiesc în natură,
Cum poartă albina "sămânţa şi suliţa,
Mierea şi fierea tot într-un pântec".

III

Era tocmai amiaza în cerul de var.
Săniile se opreau, brumate de ger,
În faţa palatului lui Cantemir.
Alaiul urca scările, în glume şi râs.

Cantemir mi-a zis:
— Împăratul a pus ochiul pe Maria.
Îmi pare o dragoste mare se-ncheagă.
Toate, doinaşule, se-ncep cu cunoştinţa inimii.

— Drept ai grăit, Măria Ta, serenisime,
Dalbă fiică ai, floarea câmpului,
Ruptă din soare de mâna răposatei Casandra.
Cu linul meu suflet i-aş doini şi eu...

Cantemir s-a uitat la mine pieziş,
Aşijderea precum tatăl său Constantin-vodă

(“om viteaz şi cu sfat bun”),
Carele într-o noapte cu lună
Lângă o fântână părăsită
I-a luat capul lui Velicico-hatmanul.

Fulguia cu raze uşoare
Şi cu miresme de ghiocei, sub soare!
Tril trist de piţigoi şi cintezi.
Zăpezi. Pretutindeni zăpezi!

1986

BISERICA VASILE BLAJINU

Nimic nu stă pe loc, nici imaginea
Pe care-o văd proiectată-n zare.
De fiecare dată îşi schimbă dimensiunea,
Devine aproape ca umbra serii.

La biserica Vasile Blajinu
Era locul nostru de întâlnire.
Niciodată la fel, la amiază însă,
Când orele ne ocroteau iubirea.

Din turle ne scruta îndepărtat trecutul
Prin geamuri înguste cu chenare
Vopsite în roşu, galben, verde,
Ca-n tipăriturile vechi cu ozoare.

Ne ţineam de mână, mai mult în tăcere.
Deasupra aerostate-n azur.

Şi era o lungă aşteptare de fier
În Piaţa Roşie, severă şi demnă.

Din ochii tăi mă privea sihastru
Şi cu zâmbetul îngheţat pe buze
Andrei Rubliov, căzut pe gânduri
La zăbreaua unui pervaz albastru.

1986

CADRAN

M-am dus la meşterul de la biserica Sculeni,
Să-mi repar ceasul de mână: alerga înainte!
Uite-aşa: îl pun la 6 fix, se schimbă în 8 jumate,
Mă culc pe înserate şi mă trezesc la chindie.

— Ai cadranul cam accelerat, — mi-a zis.
E foarte greu să modific, să îndrept.
N-am izbutit până acum, dar mai ştii
De unde sare iepurele? Să încercăm!

Peste o săptămână mă duc iar la gheretă.
— Ţi-am schimbat cadranul, acele. Poate
Îţi va surâde norocul, dar nu-ţi garantez...
Am pus ceasul pe mână cu o brăţară nouă.

Ca să vezi, lucrurile s-au repetat întocmai.
Afară era dimineaţă, şi totodată noapte.
Vine prânzul, şi luna de-acu se zgâieşte.

Au înflorit salcâmii, şi bat brumele toamnei!
Ca să vezi, întâmplarea mă derutează, nepoate,
Altădată timpul parcă trecea mai încet…

Nepotul şi-a urcat strănepoţii în helicopter
Şi a tulit-o în constelaţia Leului.

1986

METAFORE

Imaginea este o oglindă sonoră
a sufletului tău ca o coardă întinsă.

Imaginea îşi schimbă formele,
dar rădăcina niciodată.

Datorită ei, chipul tău îmi vine
în cuget cu viteza luminii.

Datorită ei, soarele din spaţii cereşti
îl bei cu ceaiul fierbinte din cești.

Consonantele, atinse de raza gândului,
orchestrează vocalele din culise.

Şi imaginea ta împrumută ceva
de la soare, de la lună…

Ba lună nu-i!
E doar pecetea soarelui apus.

Drum bun! zici cocorilor
înşiruiţi pe cobiliţa zării.

Şi totodată îi auzi, îi auzi
întorcându-se, vestind primăvara.

1986

TURNUL FAIMEI
(după Ovidiu)

La capătul mărilor, între pământ şi eter,
Se află piscul acesta năboit de mister.
Aici sălăşluieşte Faima într-un turn anume,
De unde se poate vedea orice parte a lumii.
Şi-n care veştile sosesc de-avalma, plouă,
Ca într-o oglindă sonoră ce repetă ecouri.
Prejurul turnului numai borţi deschise-n afară,
Ca un burete enorm fără uşi ori ferestre.
Pereţii lui de aramă vibrează dimineaţa şi seara,
Absorbind cuvintele, redându-le-n spaţii terestre.
Nu-i tihnă în turn, ci dăinuie murmure, şoapte,
Ca vuietul ciudat al mării ce se pierde în noapte.
Ori ca tunetul ploii îndepărtat, bubuitor,
Când Jupiter plesneşte cu biciul de foc peste nori.
La agora, prin case mulţimea se adună,
Avidă de ştiri, ascultă şi rele şi bune,
Susură zvonuri, bârfeli, o pădure nebună,
Şi minciunile trec dintr-o ureche în alta,
Ca nişte orăcăieli, pe înserate, în baltă.
Ba unii mai trândavi, chiar neavând ce face,

Le-ntorc, le sucesc, scot pui noi din găoace,
Iar alţii, uşuratici, crezându-le adevărate,
Le poartă într-aiurea, cu inima împăcată.
De unde şi iscă Încrederea naivă, Deşertăciunea,
Îngăduinţa, Spaima, cu glas de-ngropăciune,
Apoi şi Răzvrătirea, ce duduie ca vântul.
Iar Faima cu palavre înconjură pământul.

1980

HAI, SOARE!

— Hai, soare, să te prind în oglinjoară! —
Striga băiatul alergând prin şes.
— Şi eu, în mreaja mea de la răstoace! —
Râdea pescarul cu luleaua-n dinţi.

— Şi noi! — roşiră macii în poiană
Şi se şoptiră clătinând din cap.
— Şi eu, să-mi fie-n cuib un ou de aur, —
Pe culme clămpănea un cocostârc.

— Şi eu cu roua vreau să-l car acasă! —
Zâmbea cumătra Vulpe din răchiţi.
— Şi eu din cer l-oi pune în ştiubeie! —
Cânta albina-n urdinişul ei.

Un lăutar îl prinse în vioară,
De scăpără pe coarde sub arcuş:
Ba dimineaţa-i tremura luceaua,
Ba-i clipocea steloiul în amurg.

1986

ÎNTR-O ZI PLOIOASĂ

Într-o zi ploioasă te aşteptam în grădină.
Aerul se îndoia: o parte boltită din cer
Era imaculată ca ochii tăi mari, albaştri,
O altă parte atârna de nori ca o momâie.
De sub frunziş contemplam fulgerele repezi,
Şi ploaia râpâia ca pe clavir, deşucheată.
Nu-i ştiam intenţia, fiindcă se oprea uneori,
Şi în pauză meliţa o coţofană din platan.

Mă uitam pe alei, pe poteci aburite, pe lac,
De unde scăpa câte-un jet curcubeul umed,
Cu trupul lui zugrăvit ca o arcadă-n temple,
Dar nu te vedeam zorind, în mână cu umbrela.
Ceva s-a întâmplat, am decis înlăuntru.
Unde plouă la fel cu iluminări în gând.

Am mers peste pod să văd curcubeul pe ape
Şi lebede negre plutind în singurătate.
Am pus mâna pe curcubeu: era sonor înlăuntru!
Nu s-a întâmplat nimic, mi-a spus, nu-ţi bate capul.
În depărtarea de sticlă sclipea evaziv,
Ca unul ce nu-şi poate aprinde ţigara.
Undeva bubuia, dar atât de slab, în fund,
Ca bătrânul cerb în codru, aproape de măguri.

1986

CÂNTEC

Colindă, colindă,
A vieţii oglindă.

Colindă, colindă,
A morţii oglindă.

Colindă, colindă,
A lumii oglindă.

O fâşie de cer
Hăituită de Ler.

Apelor, sfintelor,
Ce vă clătinaţi?

Plaiule, gazdelor,
Ce aşteptaţi?

Colind cu măr roşu,
Ler cu soare roşu.

1986

BALADA STELELOR

Peste oraş a zburat o hlamidă neagră
Şi n-am observat la ce şi încotro anume.
A-nnoptat adânc, păsările au adormit în lemn,
Numai felinarele moţăie de plictiseală, în stradă.

Un murmur încet, în surdină, abia perceptibil,
Curgea din somnoroasele ramuri, sub clar de lună,
Şi o mare tăcere se-ntinde, ca o apă fără hotare,
Coborâtă din cer, în parcuri şi bulevarde.

Mă uit la spuza de stele, la Calea Lactee,
Mereu clipocind în spaţii ovale, pustii.
O muzică nemaiştiută, imensă, divină,
Le dirijează şi mersul, şi focul, necontenit.

Pe unda luminii ce-aleargă cu mare viteză
Colindă imaginea aştrilor în infinite goluri,
Nu-i vreme, ci doar eternitate, şi sfere, şi raze,
Nu-i nici început, nici sfârşit călător, nicăieri.

Mă înspăimântă aceste nemărginiri înstelate,
Cu îndelunga lor tăcere, misterioasă şi grea.
Oricâte semnale se expediază de pe Pământ,
Ele se pierd fără întoarcere, cad în haos.

Îmi vine să urlu, să strig spre zările mute,
Să mă zbat ca taifunul în gigantic râs homeric,
Dar vocea mea imprimată pe disc, pe bandă
În nici o galaxie nu va fi auzită.

Pe nave cosmice zboară şi zboară astronauţii,
Tot ei au făcut primii paşi prin pulberea Lunei,
Totuşi nimeni n-a prins în super-antenele sale
O voce de om rostită ori schiţată din bolţi.

Ah Blaise Pascal, prea sinceră ţi-a fost uimirea:
În târiile acestea rostitoare, vaste, reci,
Omul nu-i decât o Trestie Fragilă, gânditoare,
O singuratică Trestie în Univers.

1986

PROZĂ

DISC

1. Întoarce-te, corabie...

Ce pârdalnică, misterioasă carte! O ţin în mâini, fără să ştiu cine-i autorul şi ce reprezintă cartea în sine. O răsfoiesc alene, îi urmăresc ilustraţiile în culori, peste toată pagina.

Câteva colţuri de natură le trec cu vederea, distrat. Şi de odată, spre sfârşitul cărţii, tresar cu uimire în faţa unui desen extravagant.

De pe pagină mă scrutează un ochi balcâz, încununat cu o sprânceană stufoasă şi căruntă. Ochiul clipeşte de mai multe ori, se mişcă într-o parte şi în alta, ca orice ochi de om viu. După zbârciturile strânse în preajma ochiului şi din felul de a mă fixa, semeţ şi întrucâtva ironic, am impresia că mă cunoaşte în de aproape şi că aparţine unui bărbat în vârstă, trecut prin multe şi încercat în toate.

Dar un crâmpei de frunte şi o fărâmă de obraz încă nu-ţi dezvăluie în întregime chipul omului. El rămâne pentru mine o enigmă.

Asemenea ilustraţii instantanee şi bizare n-am avut nicăieri prilejul să le văd. Ochiul acesta mă fascinează şi mă dezarmează totodată, îmi scormoneşte sufletul, mă întreabă, mă condamnă, mă analizează neînduplecat şi rece. Oare al cui e? Ce fel de om să fie, necunoscutul acesta

posomorât? De ce stă în faţa mea, în odaie, de parcă e *corbul* lui Edgar Poe, ca să-mi strige la orice nădejde, la orice dorinţă acel groaznic *niciodată,* de ce îmi încurcă destinul şi fără asta împleticit, de ce şi cu ce drept, mai la urma urmei? Ce fel de om să fie, necunoscutul acesta posomorât?

Parcă nu survine nimic, dar cartea nu se mai răsfoieşte, ilustraţiile nu se mai arată în mişcare, devin ordinare şi banale, precum sunt multe în viaţa cea de toate zilele. Cartea se termină prompt, dispare puterea ei miraculoasă. Imagini şi figuri statice, ca şi cum gravate în lemn sau pe plăci de metal.

Mă trezesc din somn. Pe frunte simt broboane de sudoare rece. Visul, aparenţele lui ciudate se împrăştie ca o negură uşoară. Deslușesc odaia, garderoba, fereastra şi zarzărul, despuiat de frunze, stând amorţit afară. Printre crengi scânteiază ţurţuri de cleştar — clopoţei de gheaţă, iar pe geamuri ozoarele brumate, ingenioase îmi amintesc de licheni şi de elani încornoraţi în imensele pustietăţi ale nordului hibernal. Mă trezesc de-a binelea.

O bătaie în uşă. Mă scol anevoie şi mă uit prin geam. În dreptul locuinţei mele stă o fată necunoscută, în scufiţă roşie. Bate uşurel-uşurel, dar cu insistenţă. O văd cum răsuflă cu aburi, îmbujorată.

Până când mă îmbrac la repezeală, mai bate o dată, încet, delicat. Deschid uşa. Scufiţa roşie nu manifestă nici o surprindere când mă vede buimac de somn şi cu părul vâlvoi. Mă întreabă:

— Tovarăşul Mihail Vrâncean?

— Eu în persoană.

— Am o vorbă cu dumneata.

— Poftim.

Intră în casă, mulţumită că a dat de căldură. În timp ce îi agăţ în cuier paltonul, încearcă să-şi scoată botinele.

Mâinile îi sunt îngheţate, o botină o face pe încăpăţânata, n-o poate descheia.

— Ajută-mă, te rog.

Fata se aşează pe scaun, iar eu mă pun într-un genunchi şi-i deschei fermuarul de la botină. De zăpăceală, nu pot rosti un cuvânt. Şi nedumerirea îmi creşte cu fiece clipă.

Apoi, c-un zâmbet drăgălaş, se apropie de oglinda ovală de pe scrin, ca să-şi îndrepte coafura. Şi-mi întinde mâna:

— Marcela.

Numele ei, la drept vorbind, nu spune nimic memoriei mele. Marcela îmi observă nedumerirea şi, încălzindu-şi mâinile la calorifer, oftează:

— Ah, bărbaţii!

O privesc mai atent. Are vreo douăzeci de ani, poate un pic mai mult. Părul bătând în vânăt ca pana corbului. Ochii mari, căprii, plini de agerime, blândeţe şi gingăşie. Când zâmbeşte, ochii Marcelei prind altă viaţă, scânteiază multicolor, ca nişte pietricele pe ţărmul mării, sub apă. Nasul cam turtit, cu nările mari, ca la primitivele femei de pe Tahiti, între agave. Buzele puţintel răsfrânte-n afară, umede, senzuale. Şi subţirică, mlădie, cum e trestia în bătaia vântului de vară. De undeva, nelămurit şi îndepărtat, răzbate parcă o amintire, dar asemeni Marcelei nu-mi răsare în minte nimeni. În rochia ei simplă, vişinie, şezând pe scaun, cu poalele în evantai, îmi pare o rujă sălbatică în dimineaţa asta de iarnă. Oare ciudatul meu vis mai continuă şi acum?

— M-ai uitat. Îmi dau seama.

— Tot ce se poate. De unde eşti?

— Din Antifala.

— ...

— Războiul se încheiase. Într-o zi ţi-ai făcut apariţia, toamna târziu.

Ani şi ani. Întoarce-te, corabie, îndărăt. Atâtea valuri te-au izbit în coaste, atâtea vânturi te-au mânat spre alte ţărmuri.

— Marcelo, erai o copiliţă, un pui de potârniche!

— Nu zic ba. Eram. Nici nu pornisem încă să învăţ la şcoală. Dar ţin minte tot ce spuneai despre mine. Dumneata spuneai că sunt foarte drăguţă, îmi cumpărai bomboane şi te plimbai cu mine pe malul Dunării. Acum, fireşte, după două decenii, m-ai uitat cu desăvârşire. Ah, bărbaţii! Aveţi o memorie şubredă.

N-am o memorie fenomenală. M-a ferit natura. Aş ţine minte, pe lângă miracole şi beatitudini rare, şi toate neroziile câte le-am săvârşit, în viaţa mea împânzită de ghinioane. Prieteni am avut mulţi, dar am rămas cu puţini, şi aceştia răzleţiţi prin întreaga lume.

— Şi pe maica mea, pe Iolanda Mladin, cum de-ai putut s-o dai uitării?

— …

— Şi pe taică-meu, pe Adrian Tonegaru, zis Soveja, prietenul dumitale, apropiat, dispărut fără urme în pălălaia războiului, cum de l-ai uitat?

E adevărat, după război, am fost în Antifala. Dar vai, eram ca un fluture cu aripile arse…

— Marcelo, viaţa, în cele din urmă, şi-a reluat firul său obişnuit. În linii generale…

— Povestea vieţii noastre e cu multe hopuri. Dă-mi voie, în linii generale, să-mi dezmorţesc mădularele. Avem răgaz.

Marcela înţelege în felul ei cum să-şi dezmorţească mădularele. Apucă un ştergar la nimereală, îşi încinge mijlocul tras ca prin inel, păşeşte în bucătărie.

— Ajută-mă, te rog, să pregătesc dejunul.

În timp ce trebăluieşte la diferite tigăi, află cum trăiesc, unde lucrez, ce planuri am pe viitor, mă împresură cu

întrebări, şi când aude că nu-s căsătorit, îmi aruncă o privire mirată, plină de dojană:

— Ce fel de viaţă duci, ca Daniil Sihastru?!

Mă grăbesc să-i spun că, în definitiv, căsătoria nu-i mare scofală, se poate înjgheba oricând.

— Crezi? Curioasă teorie!

Fata aceasta neastâmpărată, suavă, ageră, căzută cu hârzobul din cer peste capul meu, are să mă scoată din sărite. Iată, acum pătrunde în dormitor şi-mi face patul, pe care l-am lăsat în dezordine. Ia pernele şi plapuma în braţe şi iese cu ele afară. Lângă nişte tufe de liliac vede un gărduleţ înzăpezit, pe parii căruia pune plapuma şi pernele, ca să le bată gerul. Ce-or crede vecinii?...

— Te-ai supărat? N-ai de ce.

Dejunul e aproape gata. Marcela însă nu poate sta locului. Mai aruncă o privire prin geam, ca să vadă dacă javrele din curte n-au încolţit aşternutul meu, şi de odată plesneşte din palme, spunând cu o bucurie nestăpânită:

— Vezi şi dumneata ce droaie de piţigoi au dat năvală pe tufa aceea de liliac! Se iau la bătaie, vezi şi dumneata!

Tufa e toată vie, plină de piţigoi. Se alungă unul pe altul, scuturând omătul de pe rămurele. Parcă liliacul a rodit stoluri de piţigoi.

— Putem, după dejun, să mergem în piaţă şi să cumpărăm o colivie. Prindem vreunul...

— Nici o colivie, rogu-te. Piţigoii vor mâncare. N-ai o bucăţică de slănină proaspătă, nesărată, sau o mână de păsat? Ia să vedem la bucătărie!

Peste câteva clipe Marcela aşează cu multă îndemânare o cutie de carton în rămurişul liliacului (piţigoii au zburat pe salcâmii de lângă poartă şi de-acolo, aţâţaţi de curiozitate, îi urmăresc mişcările), apoi, după ce se convinge că totul e

în regulă, toarnă un pahar de păsat, adaugă şi nişte fărâmituri de pâine. Bucăţica de slănină, legată cu sforicică, o agaţă de-o crenguţă mai înaltă, ca să n-o înhaţe javrele.

— Poftiţi încoace, piţigoilor, mâncaţi!

Aşa cum stă lângă tufa înzăpezită, în bluza ei albastră, îmi pare că, pe neprins de veste, a înflorit o rămurică de liliac, de-i simt chiar şi mirosul gingaş, vegetal, de mai. Marcela surâde pe deplin satisfăcută, ochii îi licăresc exact ca şi la piţigoii aceia. Se întoarce în fugă.

— Acum putem înfuleca şi noi. Ne-am făcut datoria. Nu-i aşa?

În timp ce pune două tacâmuri pe masă (desigur, mi-a cotrobăit prin toată bucătăria, ştrengăriţa!), gândurile mă duc departe, în alţi ani, şi încep să înţeleg că Marcela n-a venit aşa, întâmplător, de dragul unei simple vizite.

În zâmbetul ei potolit observ o tristeţe ascunsă, o taină ce se cere dezlegată.

— Te-ai spălat?

— Nu.

— Du-te şi te spală mai repede. Se răceşte mâncarea.

Apa ţâşneşte din robinet. Îmi afund capul în clăbuci de săpun, în şuvoiul de apă încălzită, împrospătându-mi faţa şi pieptul. Apa gâlgâie impetuos, din adâncul pământului, îmbietoare şi veselă.

Mi-e greu să mă deprind cu gândul că Soveja nu mai trăieşte. A dispărut în ceaţa zărilor ca o pasăre călătoare, pe care o aştepţi la primăvară, fără să ştii dacă n-o fi căzut undeva învinsă pe drum.

În primele zile ale războiului a fost mobilizat şi îmbarcat pe un vapor al flotei sovietice. De atunci l-au înghiţit depărtările.

În clipele de reminiscenţă solitară încerc să mi-l readuc aievea: pe străzi, acasă, la ţară, în tren, şi în toate

amănuntele. Dialogurile noastre continuă ani de-a rândul, pe îndelete, într-o atmosferă intimă. Şi imaginea lui mă doare ca o rană nevindecată.

Chiar şi în iarna aceasta, într-o după amiază, am avut o năzărire extraordinară: Adrian Tonegaru îmi răsărise înainte dintr-un vifor nebun de zăpadă, cu clinchete de zurgălăi în preajmă. Din cuşma brumărie a cerului se scutura un potop de petale jucăuşe, ce se lipeau pe buze, se strecurau pe după guler, jilave şi reci.

— Noroc, măi!

— Ho! Demult nu ţi-am văzut ochelarii.

— Nici eu clăpăugile tale.

— Gură tărcată ai rămas, bat-o pustia s-o bată!

— Mai slăbeşte-mă, bre! Îmi trosnesc ciolanele.

— Taci, prăpăditule. Te-aş mai strânge o dată, de bucurie, dar mă tem, ţârule, să nu te duci pe copcă. Noroace, prietene. Ho!

Năzărirea se şterse, abia mi-am dat jos ochelarii aburiţi. Ningea bezmetic. Deasupra-mi scârţâiau salcâmii, cu păstăile lor uscate.

— Îţi place, probabil, să fii aşteptat, — o aud pe Marcela Tonegaru la spatele meu. — Ah, bărbaţii!

Era întâia toamnă de după război, când am dat o raită pe la Antifala.

Până acum îmi tot murmură Dunărea tulburată…

— A, Mihu-Copilul! Oare eşti tu, cu adevărat? — m-a întâmpinat Iolanda în prag. — Mamă, i-a trâmbiţat vocea ca în faţa unei minuni, — a venit Mihai Vrâncean! — şi cu amândouă mâinile m-a cuprins pe după cap şi m-a sărutat pe obraji oftând.

În sinea mea, într-un ungher ascuns, preferam să rămân pentru Iolanda tot Mihu-Copilul, acela de altădată, precum

mă botezase dânsa într-o zi. Molâu şi nehotărât din fire, sfrijit şi miop, leit antipodul voinicului din cunoscuta baladă. Dar şi antipozii, încărcaţi de ridicol, provocând zâmbete ironice, în faţa unei tinere femei nu-s tocmai oameni lipsiţi de virtute. După ani şi ani de aşteptare, am simţit cum zăgazurile mâhnirii se zdruncină, se dărâmă sub năvala unei duioşii curate, lăsând loc clipelor sfinte de regăsire sufletească. Îmi vuia trupul de bucurie.

Înaltă, slăbănoagă, cu mişcări iuţi, s-a arătat şi bătrâna Glafira, parcă mai severă la faţă, mai costelivă ca înainte. Îşi ştergea pe furiş, cu un colţ al testemelului spălăcit, ochii uscaţi, fără lacrimi.

— Am ghisat asară c-ai să vii, — zise încet. Şi-mi luă pardesiul şi valiza, ca să le ducă în casă. — Fii binevenit la vatra noastră, Mihăieş.

Moş Zaharia nu mai era, murise.

Apoi mă aştepta "mica gustare" tradiţională, de care nici un oaspete nu scapă. Iolanda a luat un ulcior din tindă şi a dat fuga la vecini, după vin. Glafira mi-a adus un prosop curat ca să mă spăl de pe drum. Scânteile galbene ale toamnei pâlpâiau molcom la geamuri, strecurându-se printre frunzele de aramă a câtorva gutui din faţa casei.

După ce m-am spălat, am început să examinez sufrageria, doar voi da cu ochii *de vreo schiţă de-a lui Soveja*. Unicul tablou ce atârna pe perete, între cele două ferestre cu gratii, era portretul Glafirei (Adrian îl numise "Mocanca"). O femeie dârză, cu trăsături colţuroase, gata să înfrunte asprimile vieţii, cu priviri deştepte ce-ţi citeau în adâncul sufletului — de unde vii, unde te duci. Purta şalincă neagră şi rochie de-un verde-închis ca muşchiul de pădure. În spatele ei, în lunca largă, nesfârşită, Dunărea sireapă alerga, se revărsa înspumată, sălciile tot fumegau pe maluri, îşi flutur-

au năframele spre cerul imaculat, săgetat de cocori. Femeia arăta cam exotică, *în trecere* pe aceste meleaguri de baltă.

— Cine-i oaspetele, bunicuţo, îi de departe foarte? — meliţa o voce alintată, de copiliţă, în odaia alăturată.

—De departe şi nu prea.

— Aaa, ştiu cine-i! Acela care acum o lună i-a trimis mamei o scrisoare. Vechiul prieten al tatei... Mult timp va sta la noi?

— Cât i-a hi voia, Marcelo.

Am stat la masă, depănând pe îndelete mărunţişuri, dar fără a ne dezvălui pe dinlăuntru, de parcă nimic nu se schimbase în aceşti patru ani. Chiar ne aşezarăm pe aceleaşi locuri şi pe aceleaşi scaune vieneze. De pe privaz ne zâmbeau din glastre sfioasele muşcate, furând din comorile tainice ale toamnei câte-o luminiţă rătăcită.

Urmăream fiecare mişcare a Glafirei, îngrijorat de umbra din găvanele ochilor ei. Totdeauna mi-a plăcut femeia aceasta ce n-avea la suflet nici o prihană. De obârşie, era munteancă. Povestea vieţii este întreţesută din dorinţi şi izbucniri neprevăzute, revelatoare pentru destinul unui om, şi poate la o vârstă mai înaintată regretăm uneori că *lucrurile n-au luat altă întorsătură,* judecăm cu mintea *cea de pe urmă a moldoveanului,* deşi, dacă s-ar întoarce tinereţea înapoi, am comite gafe şi buclucuri, numai de altă factură. Glafira n-avea ce să regrete. Când era fată mare, într-o toamnă l-a rugat pe tata să-l însoţească şi ea cu ciopoarele de oi până la Dunăre, la iernat. Năstrușnică dorinţă, dar tatăl i-a îndeplinit-o. Aici o prinse dragostea de Zaharia Mladin, pescar din neam în neam. Imaginea munţilor coborî în taina apelor dunărene, în voloace cu peşti zbânţuiţi. Zaharia, pescarul din Deltă, îi fu menitul, şi nu s-a căit: era în toate celea isteţ, negâlcevitor, mai vârtos în muncă

decât în daraveri şi cumpănii, în care îşi pierd rostul multe capete de bărbaţi. De obicei, Zaharia lipsea de acasă cu săptămâinile, fiind dus cu luntrea în împărăţia apelor. Glafirei nu i-a fost o povară nici felul acesta de trai. Intrase în obişnuinţă să-l aştepte pe Zaharia al ei cu drag, cu nelinişte, cu amărăciune, ca pe urmă, după zile şi nopţi de veghe, să-l întâmpine, în sfârşit, sleit de osteneală, aducându-i în odăi, din depărtări, ameţitoare izuri de peşti şi de alge marine. Acum îi rămăsese doar *scaunul* din capul mesei, gârbov şi gol.

— De cum a izbucnit războiul, — a zis Glafira, — parcă Dumnezeu a lovit în gloată cu biciul.

Când treci pragul unei case vechi, bine cunoscute, şi nu mai afli pe cineva din familie printre cei vii, te simţi străin şi nepoftit în mijlocul unei dureri înăbuşite. Parcă e cu totul altă casă! În tot timpul războiului Adrian Tonegaru n-a dat semne de viaţă. Căpătând o pneumonie acută, moş Zaharia într-o seară a închis ochii. În casa aceasta bătrânească s-a născut o făptură nouă, gângurindă şi neastâmpărată, Marcela. A rămas, din scutece, orfană de tată.

Am tresărit la cuvintele Glafirei:

— Dacă n-ai fost la înmormântarea unui om apropiat, nici nu-ţi vine a crede că a murit. Îl aştepţi. Îl aştepţi din forfota lumii. Iar el, dalbul de pribeag, plăteşte vămile văzduhului... Tot astfel s-a întâmplat şi în vara aceea de gheenă, în luna lui Cuptor.

Singurul zvon ce pătrunse în Antifala, era că avioanele nemţeşti în plină noapte au scufundat în apropiere de Jenucla un pachebot sovietic ce-şi luase cursul spre Tauria. Nimeni n-a scăpat cu viaţă. Cel puţin aşa se vorbea. Moş Zaharia, care în ultimii ani se lăsase de pescărit, fiindcă pâclele reci, sărate ale mării îi vătămară, albuşul ochilor,

după o scurtă călătorie pe litoral, s-a întors acasă fără să afle ceva, răpus de jale şi cu junghiuri în piept. S-a stins, cum ai sufla în lumânare.

Asculţi, Mihai, ce povesteşte bătrâna, sau lângă drum lăcrămează o cişmea? Bate ornicul din perete, acela de altă dată, sau bate toaca sub murii mucezi şi surpaţi? Măi Vrâncean, doar nu eşti cerbul din sihlă boncăluind...

Marcela, isprăvind cu mâncarea în doi timpi şi trei mişcări, mi-a adus albumul şi caietele, ca să-i apreciez desenele: case cu fum prin hogeac, cocostârci deşiraţi înghiţind brotăcei, pelicani clempănind în baltă.

— O, eşti mare meşteriţă! — i-am lăudat eu plăsmuirile îngereşti.

Întârziata vizită, la prietenii mei de la Dunăre mi-o închipuisem în cadrul vechilor şi obişnuitelor întâlniri, fără mari schimbări în rânduiala dată. Deaceea, aflându-mă din nou aici, miresmele din casă de mintă, de cimbru, de pojarniţă, de buruieni uscate, m-au ameţit mai tare ca vinul amărui de culoarea murei.

Tot căutam în ochii Iolandei o licărire de nădejde, — poate îl mai aşteaptă pe Adrian? Însă Iolanda n-o întrerupea pe maică-sa, rătăcind cu gândurile în altă parte.

Înserarea s-a lăsat pe neaşteptate, Iolanda a aprins lampa. Fitilul a pâlpâit capricios, ca să se potoale îndată: o lumină palidă scotea în relief feţele noastre trase, îngândurate.

Într-o odăiţă dosnică, lunguiaţă, cu o singură fereastră ce da în livadă, odăiţa visurilor de fată a Iolandei, mi s-a aşternut patul, deşi nu-mi ardea nici de somn, nici de odihnă. Moartea sau dispariţia misterioasă a lui Adrian, sfârşitul năprasnic al lui moş Zaharia, şi una şi alta de necrezut, fatale, m-au zdrobit cu totul, şi mi-a părut chiar bine de odăiţă.

— Îţi las lampa ca să citeşti dacă n-ai să poţi dormi, — mi-a spus Iolanda. — Prea mult nu-ţi dau voie, căci mâine dimineaţă mă duc la şcoală, unde predau istoria şi vreau să luăm dejunul împreună.

— Eu dorm iepureşte, Iola, n-ai idee.

— Mie-mi spui? Ştiu cum dormeai înainte, cu soarele pe nas. Până nu te stropeam cu apă rece...

— Acum sunt altul, Iola, m-am schimbat.

— Mă faci să râd. Eşti tot Mihu-Copilul, te prevezi de la o poştă.

Iolanda m-a sărutat şi s-a retras în odaia alăturată, în care dormea Marcela.

Rămânând singur, în loc să mă culc, am început să cercetez încăperea. Am văzut pe pereţi, atârnate în rame, desene în creion, schiţe, tablouri în ulei. Ca să le disting mai bine, am luat lampa în mână şi m-am apropiat de ele. Umblam dintr-un colţ în altul, ca pasărea într-o colivie de aur. Umbra mă însoţea mereu, ba se apleca, ba se ridica, fâlfâind ca o mătăhală.

Studiile erau de o rară fineţe şi cu mult spirit de observaţie. Toate au fost efectuate în vara lui 1936. Da, da, ţin minte, în timpul unei expediţii de cercetări ştiinţifice, la sat. Unele din ele Adrian mi le-a arătat, iar celelalte, ce surpriză!

Între savanţi cu renume am fost luaţi şi noi, câţiva studenţi, în echipă, ca să însuşim "materia" pe teren. Iată-l pe geologul nostru neistovit, care cerceta pliocenul sarmatic, iată-l şi pe botanistul nostru, cel mucalit şi muieratic, cu buruienile lui de leac. Dar prezentă peste tot era, desigur, Iolanda! Pe prispă, pe malul unul lac, la masa de scris, în căruţă, pe un pod de lemn, în poiană, numai Iolanda, prinsă de ochiul neadormit al tânărului pictor. Mă uitam la aceste lucrări fugare, pestriţe, solare, şi de odată parcă snopul de

lumină al unei lanterne puternice îmi descoperi în noaptea aceasta o taină: minunata colecţie din odăiţa Iolandei are un tot unitar, în îmbinarea ei reprezentând preludiul unei mari iubiri. Îmi pare că *am pus şi eu mâna* la crearea acestui preludiu... Pentru prima dată domnişoara Mladin şi-a făcut apariţia la ora mesei. Era în bluză roşie strâns lipită pe sânii tari, în fustă maro mai sus de genunchi. Ah, surâsul acela al ei, candid, ce-i flutura pe buze, ochii negri, mura câmpului! Şi părul ei bălai, din raze împletit! La masă eram numai bărbaţi, şi toţi ne-am întrerupt conversaţia presărată cu anecdote şi spirite trecând la o curtuoazie spontană, de muşchetari încercaţi.

Fărâme, neaparţinând cenuşei, schiţele lui Adrian, m-au întors la multe scene petrecute aievea. După ce expediţia îşi încheiase lucrările, Adrian şi cu mine ne-am angajat provizoriu la Institutul de statistică pentru a totaliza datele de pe fişe. Aici pe neaşteptate mi-a venit o carte poştală. Nici prin minte să-mi treacă! Mi-o trimisese Iolanda Mladin. Prin cuvinte calde şi înflorite mă invita la Antifala, împreună cu Adrian. M-am simţit măgulit de atâta atenţie şi drăgălăşenie din partea ei, dar am tărăgănat răspunsul. Într-o zi Adrian mi-a propus: — «Întruct tragi mâţa de coadă, hai să răspund eu.» — «Poftim», — am consimţit eu imediat, — mă scapi de o povară. Orice corespondenţă mă dă gata». Aş fi uitat cu desăvârşire acest epizod neînsemnat, însă toamna «m-a dat gata» o telegramă laconică şi semnificativă: «Invităm duminică logodnă Iolanda Adrian». Vrasăzică, iată cum s-au întors lucrurile, şi cât de repede! Invitaţia am pus-o în acelaşi buzunar, în care mai purtam cu mine vechea carte poştală («Măi Vrâncean, amice ortoman, tot îl mai cauţi pe Mihu-Copilul din balade? Nu-l mai căuta, că eşti chiar dumneata»), aşteptând prilejul fericit de a aşterne o scrisoare mai chibzuită, mai lungă...

Am pus lampa pe masă, căci mi-a venit o poftă nebună să fumez o ţigară. Am ieşit în cerdăcel, în răcoarea umedă a nopţii. Beznă mută, grea, de tuci.

Uzina electrică, ruinată de război, încă nu era în stare să asigure tot orăşelul cu lumină.

— Ce-ai ieşit aşa, în cămaşă? — m-a întrebat din întuneric glasul Iolandei, şoptit şi duios. — Ai să răceşti! Intră în casă. Nici mie nu mi-e somn. Mai bine hai să vorbim.

— Haide.

Am stat lângă soba de teracotă, unul lângă altul. Iolanda tremura de emoţie: revederea noastră era de neînchipuit! Părul ei bălai, aproape incolor, moale, unduios, mi se revărsa pe umăr.

— Am obosit, Mihai, tot aşteptându-vă, pe Adrian şi pe tine. Pierdusem orice nădejde, dragul meu. Ani de zile să nu ştii absolut nimic! Tot zvonuri... Ce coşmar! Incertitudinea e mai amară decât o ştiinţă tristă. Într-un timp casa asta în care m-am născut mi-a devenit nesuferită, ca o casă a sufletelor moarte.

— Război, ce vrei, Iola!

— Da, război... Mama, de se lua cu biserica, avea grijă ca înainte de liturghie să înscrie în pomelnice şiraguri de nume. De rând cu Adrian, te-a trecut şi pe tine la lista morţilor.

— Vrasăzică, nu m-aţi dat uitării. Mulţumesc.

— Vreau să-ţi povestesc un fapt extrem de curios. Puţin după moartea tatei, ne-a făcut o vizită neaşteptată un pescar din Deltă, care îl cunoscuse cândva pe tata. Bătrânul pescar mi-a adus un răvaş de la Adrian. Îţi închipui, Mihai! A scăpat cu viaţă de pe vasul scufundat, şi nu numai el, ci şi un tânăr polonez. Împreună au ajuns la coliba bătrânului pescar, obosiţi şi lihniţi de foame. Noaptea au dormit acolo. Înainte de plecare, Adrian mi-a scris câteva

cuvinte pe un petec de gazetă. Iată-l, — şi Iolanda scoase din raft o carte în care păstra răvaşul lui Adrian.

Moartea m-a cruţat.
Pe fluviile mâinilor tale am văzut vapoare.
Pe viorile buzelor tale am auzit ciocârlii.
Ceasornicul pământului mi-arătă calea.

Da, rândurile aşternute într-un colţ al ziarului, într-adevăr, aparţineau lui Adrian. Scrisul lui îmi era prea bine cunoscut.

— După acest răvaş, — a continuat Iolanda, — n-am mai primit nimic de la el, n-am mai auzit nimic despre el. Parcă s-a prăbuşit la fundul pământului. Totuşi întoarcerea lui din morţi o aştept…

De odată îmi trecu din nou pe dinaintea ochilor panorama expediţiei ştiinţifice la sat, când întâia oară o cunoscusem pe Iolanda Mladin, în mijlocul savanţilor entuziaşti. Voioasă, glumeaţă, surâzândă, era mereu în centrul atenţiei tuturora. În deosebi Paul Enişteа, entomolog de vază, care răscolise bălţile din împrejurimi în căutarea unor gângănii rare, se dădea în vânt după Iolanda. Însă ori de câte ori se apropia de dânsa, hop şi noi acilea, Adrian şi cu mine, ca şi cum din întâmplare. El, plin de gravitate, privindu-ne absent, se îndepărta cu paşi măsuraţi, iar noi, în urma lui, povesteam păţanii năstruşnice cu tot felul de ţânţari, cărăbuşi, păianjeni, libelule, la care Iolanda râdea de se prăpădea.

În sara aceasta, lângă sobă, arăta abătută, slabă, ca o femeie care nu ştie ce-i va aduce ziua de mâine.

— Îl voi aştepta, dar nu mai mult de un an. La anul voi pleca din Antifala.

— Unde?

— Unde mi-or vedea ochii, unde m-or duce picioarele.

— Dar Marcela…

— Maică-mea rămâne să trăiască aici, în casa bătrânească. De fapt, m-a şi prevenit că nu mi-o lasă pe Marcela nici în ruptul capului. Zice, războiul i-a răpit dragostea ei dintâi, acum nu mai poate renunţa la dragostea ei de pe urmă.

— Nu-ţi pierde cumpătul, Iola!

— Taci, Mihai! Vezi cum procedează viaţa: întoarce lucrurile pe dos! Ah, dacă mi-ai fi răspuns atunci la cartea mea poştală…

— Iola, ce-i cu tine? — m-am alarmat eu de izbucnirea ei.

Iolanda nu-mi răspunse. Dispăru în odaia Marcelei. Ceasornicul din sufragerie bătu ora trei.

Am stins lampa.

2. Vinicer

Vinicerul era cu toane. De obicei, limpede în înălţimile cereşti şi începând să bată în gălbui pe pământ. Mai totdeauna senin şi darnic, cu struguri în palme, cu nuci în poale şi cu must dulce în ulcioare, atunci, în toamna lui 1940, avea multe toane: ba auea un vântuleţ subţire şi rece prin frunzişul încă verde, ba se aşterneau brumele ca să ardă iarba. Trecea pe cărărui Vinicerul, cu căciula pe-o ureche, ameţit de tulburel.

De câteva zile îl ştiam pe Adrian bolnav, aflându-se într-o şandrama, la moara lui Haidrih. Aveam frică să n-o păţească rău.

Moara nu mai funcţiona demult, zidurile ei se ridicau solitare şi taciturne. Nici stăpânul nu se arăta pe-aici, trăia undeva în oraş. Când nimereai pe Rareşoaia, între cocioabe pipernicite, intrate în pământ, zidăriile morii le vedeai de departe, împungând obraznic azurul.

În curtea mare a morii era o casă deşirată, care acum servea drept cămin pentru muncitori. Căminul se iscase întâmplător: acolo dormea cine vroia. Curtea era plină de camioane militare şi forfotă de soldaţi. Cum şi de ce nimerise Adrian tocmai la această moară, n-am înţeles decât mult mai târziu. Starea lui era destul de gravă, zilnic îl găseam leoarcă de sudoare, imobilizat în pat.

Am alergat şi-n acea după amiază, umedă şi rece, să-l văd şi, poate, să-i vin în ajutor. L-am găsit însă mai bine, criza trecuse.

— A adormit. Vorbeşte mai încet, — mi-a zis Magda Nicoară, care zile şi nopţi de-a rândul îl îngrijise pe bolnav. — A aiurit toată noaptea. Am tras o spaimă numărul unu.

— N-o fi un şoc nervos?

— Ce-ai spus?

— N-o fi o criză de nervi, o zguduire sufletească?

— Acum de-alde astea cine nu le are?

— Eu, cel puţin, le-am evitat.

— Tu eşti laş, te acomodezi la orice situaţie. Şi tu eşti laş, fiindcă îţi place curvăsăria. Bărbatul se cunoaşte de la primul sărut, s-o ştii de la mine.

Am simţit că roşesc şi m-am uitat în lături. Parcă mi se rostogoli în burtă un sac cu pietre. În odaia plină de paturi nu era nimeni. Toţi plecaseră la lucru. Prin fereastră răzbătea lumina lâncedă, ofilită a toamnei. Flutura ca o mână de prieten din tren, la gară. Se auzeau în curte râsete, comenzi militare, huruit de motociclete şi maşini, răbufniri de cântec la baian. Aici în odaie domnea linişte, şi ochii Magdei, verzui, de smarald, mă cercetau glacial, ca pe un oaspete nepoftit. Privirea fetei mi-a rămas în minte, după cum şi glasul ei tremurător, oarecum dezamăgit.

— Mi-e drag, — şopti Magda, — tare mi-e drag. Tu nu ştii ce-i asta, tu n-ai avut de suferit pentru o iubire. Te-ai smiorcăit câte odată, dar aşa, fără păs. Iubirile le-ai gustat ca sarea, de pe vârful cuţitului. Adrian mi-e drag, fiindcă nu mă vrea.

— Şi mie-mi pare.

— Tacă-ţi fleanca, — se întunecă la faţă Magda. — Nu mă vrea, deoarece îl preocupă alte lucruri. Întotdeauna l-au preocupat alte lucruri, de când îl cunosc.

— Ce lucruri?

— O faci pe niznai, o faci pe zmintitul naiv. Doar îl cunoşti mai bine ca mine şi mă întrebi. De atâţia ani îl cunoşti şi mă întrebi. Lehăieşti, cum zice maică-mea, numai ca să lehăieşti. Aşa bat câinii în nopţi cu lună.

Magda s-a aplecat asupra lui Adrian şi l-a sărutat încet pe obrazul nebărbierit. L-a mângâiat pe mâna întinsă peste cearşaf, a îndreptat un colţ de plapumă până sub bărbia lui, ca să nu-i fie pieptul descoperit. Ciudată mai era! Nu-mi mărturisise nici odată vre-un asemenea sentiment, şi încă faţă de Adrian, iar acum ce-o găsise? Eu îi eram străin şi depărtat, deşi am dorit-o mereu. Se încolăcea, suspina, talaz fierbinte. Şi îi rămăsesem străin. Nici un cuvânt de dragoste nu mi-a strecurat, prefăcuta lumii! Ai, ai viclene gânduri, se ascund în dosul ochilor verzui. Păzea, Adrian! Când ai să vezi că fata suferă, şi suferă într-adevăr, ce-ai să-i faci? Dar cine-i de vină? Toamna? Vâltoarea zăludă a vieţii?

Adrian făcuse cunoştinţă cu Magda Nicoară într-o seară ploioasă, pe stradă. Îi propusese să pozeze în atelierul lui. Acel atelier nu era decât o cămăruţă modestă, închiriată temporar. Se hotărî la acest pas, pentru că acasă, la părinţi, se iscaseră nişte ciondeneli, mai cu seamă în ultimii ani. Aici în cămăruţa lui putea să lucreze în tihnă.

Fata venea în zilele şi la orele fixate. N-a lipsit şi n-a întârziat măcar o dată. Cocheta uneori, se uita galeş la Adrian, îndoindu-şi făptura mlădioasă, provocându-l. Atunci Adrian striga la ea supărat, o certa neînduplecat, spunând că prin purtarea ei îi strică tot farmecul lucrării. Magda rămânea mută şi serioasă. Abia la plecare arunca o privire asupra pânzei lui Adrian, ca să vadă cum *îi stricase tot farmecul.* În petele colorate aproape nu se recunoştea. Într-o zi îi spuse:

— Îmi pare că nu-s aşa cum mă vezi. Îs alta.

— Nimic mai simplu. Pentru mine eşti alta, nu ca pentru toată lumea.

Magda a dat din cap în semn de înţelegere, cu toate că n-a înţeles mare lucru. Se mulţămea cu lauda lui Adrian că-i serveşte drept o «natură candidă». După ce se îmbrăca, trecea nepăsătoare pe lângă pânzele lui. (Acele câteva nuduri i-au displăcut şi lui Adrian, mai târziu. «Am zugrăvit un pom despuiat de frunze, prea însingurat şi rece», — îmi zise el.) Magda nu-l mai împresura cu întrebări. Şedea languroasă, plină de seva tinereţii, şi ciugulea din struguri ori mânca un măr, o prăsadă, privind în gol.

Chiar de la întâia mea vizită am observat o privire şireată, îndreptată asupra mea, scăpărând din capătul divanului. Adrian mi-a dat drumul în atelier, foarte distrat, apoi s-a zăpăcit: «Magda, acoperă-te cu pledul acela, avem musafiri!» Fata a râs, şi-a aruncat pledul pe umeri alene. Şindată am prins în lucirea ei o nuanţă de complicitate.

Tot în prima seară am condus-o acasă. Mă luă de mână şi mă purtă printre lighene, căldări şi scaune în tinda întunecoasă, unde se auzea un sforăit greu şi o tusă seacă. "Mama doarme", — îmi şopti Magda. Într-o odăiţă sărăcăcioasă, cu pereţii goi, chibritul aprins rătăci câteva clipe şovăitor până găsi un sfeşnic bătrânesc de alamă. «N-ai

frică, mama ştie», — îmi spuse Magda. Căpeţelul de lumânare pâlpâi, o flacără gălbuie şi tristă porni să clatine umbrele noastre. Sfârşitul acestei lumânări mi-a rămas şi acum în minte pe retina ochilor, în ritmul fluid al sângelui, mi-a lăsat în gâtlej şi nări un miros de stearină arsă amestecat cu parfumuri ieftine. Magda nu putea fără de lumânare, o aprindea din nou când se stingea, sau mă ruga pe mine s-o aprind. Umbrele se mutau pe pereţii coşcovi, pe garderoba veche, se legănau ca două gheburi de cămilă prin deşert.

Lumânarea pâlpâia şi tremura, însoţită de tusa seacă din tindă...

— Mai leapădă-ţi visările, — se răsti la mine Magda, neştiind unde mă poartă gândurile. — Crezi că te mint? Toate aceste zile şi nopţi, de când Adrian este aici, m-am pătruns de speranţa unei bucurii apropiate. Parcă n-am voie să sper?

— El are logodnică, îl aşteaptă.

— ... logodnica lui! Îl aşteaptă! Iar eu l-am aşteptat, se prea poate, încă înainte de-a fi târfă. Nici vorbă, îl aşteaptă! El să-i facă *plezirul* acela mare, s-o giugiulească. I-e teamă să nu rămână *horholină* fudulă şi proastă.

— Nu-i deloc proastă şi fudulă. Îl iubeşte. Îi trimite scrisori în fiecare zi. Şi-l aşteaptă la Antifala, pe Dunăre, tânjeşte după el.

— ... scrisorile ei! Le picură cu parfum ca să-l aţâţe, pentru că bărbaţii îs nătărăi şi trăiesc din imaginaţie. Spune-le o vorbă caldă, şi se topesc ca un boţ de ceară.

— Eşti nedreaptă, Magda. Nu preţuieşti sentimentele altora.

— Da tu m-ai întrebat ce simt, măcar cândva? Ai preţuit numai treaba aceea. Şi de ce-aş fi nedreaptă? Pentru că îl aşteaptă o mangosită bălaie, sări-i-ar ochii! Am văzut-o pe

fotografii, le are Adrian boldite pe toţi pereţii. Nu-i de fel *şarmantă*, nu ştiu ce-a găsit la ea. Are dinţi mărunţei ca la şoarece. Mândră *rozătoare* şi-a ales. Va fi o cloşcă cu pui, distinsă şi înfoiată.

— E fiica unui pescar dunărean, a dus o viaţă grea. Tatăl ei aproape-i orb de ceţuri sărate, friguri pe mare, muncă aspră, în umezeală. Logodnica lui Adrian nu-i o păsărică din ceruri. N-ai dreptate, Magda.

— Ştii ce? Scoateţi ochelarii de pe nas. Totdeauna îmi pare că ascunzi ceva după sticlele tale. Nişte firişoare ce abia se întrezăresc. Trebuie să jupoi buşteanul de scoarţă, ca să găseşti gândacul, cariul. Astfel, *onorabil* la suprafaţă şi dăunător de dedesubt, îţi strică lemnul.

— Poftim. Mi-am scos ochelarii. Dar nu-ţi ascund nimic. Adrian îşi cunoaşte logodnica de la Arcodabara, o minune de oraş din ţinutul muntos al Arboratei. Patru ani am studiat aici, la universitate. În patru ani poţi să cunoşti un om, bun sau rău.

— Poţi cunoaşte, dar nu o muiere, — a râs Magda. — Muierea e din altă sămânţă, e dată dracului, şi n-ai s-o cunoşti nici după ce ai mâncat cu ea trei puduri de sare. Aşa-i, fătul meu. Şi încă mi te lauzi că patru ani aţi buchisit în Arcodabara. Poate şi eu aş vrea o dată în viaţă să văd munţii. Nu mi-a fost norocul, sări-i-ar maţele în căldare.

— Nu mă laud. Am spus toate acestea ca să-ţi explic ce-a fost. Şi ca să vezi, cum n-ai dreptate.

— Îţi place să trăncăneşti despre dreptate. Noţiunea asta nu-i de-o potrivă pentru toţi. Am terminat şi eu trei clase de liceu, nu mă lua peste picior cu filozofia. Am vrut şi eu să văd munţii, dar n-am văzut decât împuţitura asta de oraş. Ramidava mi-e leagănul şi mormântul. Aici şezum şi plânsem, cum zice Dosoftei. Dacă mi-ar fi trăit tata, aş

fi studiat şi eu la Arcodabara, între munţi carpatini. Dar a murit într-o catastrofă de tren. Adică, nu ştiu dacă totul a fost din întâmplare. Trenul a deraiat din pricina lui. Asta e sigur. De celelalte nu prea sunt sigură. Cred că mama poartă o vină mare. Îşi găsise un amant şi porcul ei se înfrupta din bunătatea mamei, umbla cu paiul în rât, cum umblă toţi porcii în ajunul furtunii. Tatăl meu era om blajin, tăcut, şi dacă mocnea, ce folos? Am terminat numai trei clase de liceu, drăguţule, însă aş fi putut să văd şi eu munţii ceea, pe unde *a junit* Adrian, de-a împuns cu coarnele în logodnica sa, lua-o-ar dracul. Îţi spun drept în ochii tăi obraznici de jigodie, că dacă n-ar fi fost nenorocirea acea de la Buciumeni, când pe tata l-a tăiat trenul, aş vedea şi eu munţii, şi mai puţin m-aş lăuda în faţa unora ca mine, ajunse târfe. Hai, pune-ţi ochelarii la loc, căpăţâna ta e ca un pepene galben sau ca un bostan cu vrejul uscat. Mai bine ascunde-ţi cariul sub scoarţă, decât să te văd bleg şi mohorât. De stricată, sunt stricată, dar nu-s o piază rea. Lumea-i aşa cum este, şi ca dânsa suntem noi, zice poetul. Ce crezi, aşa e? — Şi Magda mi-a înscăunat ochelarii pe nas.

— Aşa e, Magda. Dacă lumea se schimbă înspre bine, mai buni devenim şi noi.

Încet i-am pus mâna pe umăr, ne-am sprijinit unul de altul frunţile ca doi cârlani ce se joacă în prour pe un petec de păşune.

Am vrut să-i destăinuiesc ceva, dar n-am spus nimic. Era ca o scrisoare netrimisă, pe care în loc s-o pui în cutia poştală, o arunci la subsol, ca pe urmă, împreună cu tot felul de resturi, s-o dai la foc. Îţi pare rău sau îţi pare bine mai târziu, depinde de împrejurări.

Asemănarea cu «pepenele galben» şi cu «vrejul uscat» m-a izbit drept în creieri. Un fior nevăzut a mişcat nişte

roticele, şi m-am trezit în vara aceea secetoasă, când terminasem şi eu trei clase de liceu. Tocmai jucam «oina» în Valea Bouraşului, fiecare dintre băieţi ne întreceam «să batem fundul», unul mai strălucit ca altul. Aici ne-a venit groaznica ştire că trenul a tăiat un om. Că mai încolo a deraiat şi trenul de pasageri, ciocnindu-se cu nişte vagoane de marfă, am aflat abia a doua zi. Am alergat la calea fierată.

Omul mergea pe traverse, năucit de gânduri. Mergea înainte, fără să audă trenul. Aucm zăcea mort tăiat peste şolduri, în două. Era pentru prima dată când vedeam picioare de om în şanţ şi jumătatea lui pe şine: avea capul *îngălbenit,* de ceară, mut pe totdeauna. Stăteam alipit de un stâlp de telegraf şi-i auzeam zbârnâitul intern, ciudat. Frigea soarele şi era pustiu împrejur. A venit un poliţist şi ne-a gonit de acolo. Am fi plecat şi singuri, buimaci. Nu înţelegeam de ce omul s-a împărţit în două şi zace pe traverse. Anevoie m-am dezlipit şi eu de stâlp, l-am lăsat să vuiască mai departe, ca un ştiubei, care îşi vede de treburile lui, fie soare, fie ploaie cu găleata. Am uitat de "oina" noastră, ne-am împrăştiat pe-acasă. Căram traversele în suflet, zguduiţi de întâmplare.

Dar eu n-am putut şedea acasă, şi m-am întors înapoi. Nu ştiu de ce m-am întors. Mai bine n-o făceam. Pe locul acela era o căruţă, cu loitrele din scânduri groase. Aşa cum sunt căruţele pentru transportul cărbunelui, legumelor, gunoiului. În căruţa asta au pus fărâmele omului. Erau şi câteva femei acolo. Au venit de pe străzile apropiate. Stăteau de-o parte, şoptindu-se cu mâna la gură. Pe urmă, căruţa, a urnit-o din loc.

Căruţa, cu loitrele murdare de balegă, gunoi, glod, a urnit-o din loc. Surugiul era slăbănog, bătrân, cu o pălărie veche, bortelită, pleoştită peste ochi. Îşi trăgea piciorul stâng oarecum. Purta papuci cu tălpile desprinse, legate cu sârmă.

El a mânat gloabele, şi căruţa o porni domol, acoperită cu paie şi ciuhale. Nu se vedea ce-i într-însa. Se porni, ca şi cum ar fi dus cioturi de curechi. Şi-n urma ei s-au clintit şi femeile fără glas. Mogâldeţe tăcute. M-am luat şi eu după ele. O roată din partea dreaptă, dinainte, scârţâia şi abia se ţinea de butuc. Îmi părea că o să cadă. Surugiul păşea alături de cai, iar femeile iarăşi au început a se şopti din urmă. În mine mai bocea stâlpul de lângă calea ferată.

Apoi la ceata noastră s-a mai alăturat o femeie în broboadă de un *galben* aprins, ca o flacără. De parcă purta o răsărită în cap. A întrebat pe femei ce-i şi cum. Femeile i-au spus ceva încet şi ea a dat din cap. Şi femeile au mai îndrugat câteva vorbe, iar femeia în borboadă *galbenă* iarăşi a dat din cap. Pe urmă toate au păşit în tăcere. Pe urmă femeia în broboadă *galbenă* s-a apropiat de căruţă şi a dat la o parte un ciuhal, a împrăştiat oleacă paiele. De odată, am văzut-o albă ca varul la faţă, am auzit un strigăt sfâşietor. Era soţia mortului de pe traverse.

Aşa a rămas Magda Nicoară orfană de tată.

Mai ţineam mâna pe umărul Magdei. Am zis:

— Vreau să fumez o ţigară, căci nu mai pot. Chiar dacă se trezeşte Adrian , nu-i mare lucru. Trebuie să vorbesc cu el.

— Te rog să-i vorbeşti. Eu mă sfiiesc nu ştiu cum, mi-e teamă să nu fac o greşală.

— Totdeauna ne ferim de greşeli. Avem oroare de greşelile părinţilor, dar şi singuri facem greşeli. Urmaşii se vor teme de greşelile noastre, în schimb le vor avea pe ale lor. Aşa se-nvârte pământul.

— Nu de aceste greşeli mă tem. Mă tem să nu fiu *franţă* prea mult. Vorbeşte cu el, Mihai. Aprinde ţigara mai repede.

— La dracu ţigările. Trebuie să înveţi, mai departe. Dacă n-ai putut să înveţi, trebuia s-o ajuţi pe mama. Dacă n-ai putut nici atâta, trebuie să munceşti.

— Tot ce *trebuia* am făcut. Şi tot ce *trebuie* voi mai face. Însă tu nu poţi să nu ştii (doar ai studiat la Arcodabara, ai văzut munţii, ţi-ai ros coatele prin biblioteci), că peste un an sau doi începi să-ţi dai seama ce *nu trebuie* să faci. Uite-aşa a fost şi cu mine, mereu. Uite-aşa, de când cu trenul acela.

— Vinovat e acarul Nicoară.

— Iar îţi lucesc lentilele ca oţelul. Te-nşeli amarnic. Mi-am dat silinţa s-o ajut pe mama. Pierzându-şi minţile, a început să bea. Începând să bea, primea *indivizi* acasă. Prin aburii fierbinţi de peste hârdău vedeam cum se destramă imaginea ei de odinioară, frumuseţea şi frăgezimea ei. M-am aranjat să lucrez la o frizerie. Frizerul m-a momit să-i fiu ibovnică. «Apoi, scăfârlie cheală ce eşti, parcă ai nevastă şi copii». — «Am. Dar mai am şi un *modus vivendi*». Chiar aşa mi-a zis. Şi *m-a penit* «bărbierul din Sevila». Nu zic ba, eram şi eu o hulubiţă bună. Apoi am intrat la tramvai taxatoare. Într-o zi urcă în vagon un *fraier* cu tiuleie sub bărbie şi-ncepe cai verzi de pe pereţi. S-a amorezat şi basta, nu poate trăi fără mine. Tinerel, banditul, îşi bunghea ochii piezişi de motan, de-mi îngheţau mădularele. Mă vede azi, mă vede mâine, vorba ceea, iar într-o seară îmi fură poşeta cu banii de pe bilete. M-au dat afară de la lucru, am primit *conced* şi m-am dus. Şi iar am văzut din aburii fierbinţi, înecăcioşi chipul ruinat al mamei. Şi iar *trebuia* să fac ceea ce trebuie şi nu trebuie, Mihai. Acum mă tem să nu rămân singură.

— De ce singură?

— Acum mă tem să nu rămân singură. Acum unii plâng, alţii se bucură. Unii rămân, alţii pleacă în zări. Ramidava s-a răsturnat cu fundul în sus. Nu mai înţeleg nimic. Mama se veseleşte şi bea. Ea şi când plânge bea. Stau noaptea în

pat, şi nu pot dormi. Mă uit în tavan şi mă tem să nu rămân singură. Ca mama. Vreau să am familie, copii.

— N-ai să rămâi singură, Magda. Mai ales acum. La Dunăre n-are nici un rost să pleci. Acolo îl aşteapă logodnica lui.

— … logodnica lui!

— Dar cum de-a nimerit el încoace? Ce l-a trăznit?

Am întrebat ceea ce vroiam să întreb mai înainte, de cum am păşit pragul acestui cămin, alaltăieri, dar gândurile îmi tot fugeau în altă parte. Ah, Magda. Cine a pierdut *ceea ce putea să nu piardă*, rămâne singur. Cine a visat să-şi dăruie iubirea şi n-a dăruit-o nimănui, rămâne singur. Atunci se caţără mâhnirea în coşul pieptului, se-nvârteşte într-un cerc vicios, se învârteşte veveriţa mâhnirii pe aceeaşi roată, aleargă stând pe loc, şi tocmai când îi lipseşte pădurea, munţii, azurul, lumea mai face şi haz în preajmă.

— Vrasăzică, vă tot şoptiţi… Splendid! — interveni vocea ironică a lui Adrian. Se sculase în capul oaselor şi ne scruta zâmbind. — Dar vă lipseşte darul complotiştilor: şoaptele şi paşii furişaţi îl trezesc pe om mai lesne ca zgomotul.

— Ba să am iertare, Adrian, — am protestat eu. — Dacă starea gravă în care te afli nu-i obiect de îngrijorare, atunci auspiciile noastre de ce să fie ignorate?

— Am tras aseară o spaimă numărul unu, — mărturisi Magda. — Ţineai prin somn nişte discursuri lungi şi aprinse.

— Să vorbeşti prin somn este cel puţin inofensiv, — râse Adrian.

— Cum de-ai nimerit încoace? Ce te-a trăznit?

— Repeţi întrebarea, Mihai. Desigur, Magda nu ştie nimic. Nu-i împărtăşesc asemenea lucruri. Are destule pe cap.

— M-a îngrijorat boala, la care ai căzut, şi nu alte motive, — îl întrerupse Magda, cu glasul scăzut, pe Adrian.

— Mulţămirile mele, ai fost ca un înger de veghe. M-ai readus la nivel. Dacă nu erai tu...

— Fleacuri. *Desigur, Magda nu ştie nimic,* — sună glasul trist al Magdei. — Nici dacă, plecând cu cocorii, te vei întoarce cu ei la primăvară, în Ramidava.

— Ceea ce spui, într-adevăr, e greu de precizat. Nu fiecare cocor are norocul să-şi revadă cuibul în care s-a născut.

— Ai avut neplăceri acasă? — am întrebat, trăgându-mi taburetul mai aproape de căpătâiul lui Adrian. — Arăţi foarte dezolat, ca şi cum ţi-ar fugi pământul de sub picioare.

— Vulcanul Fudzi a erupt cu lavă, pietre şi cenuşă.

— Tatăl?

— Tatăl ş.a.m.d.

Magda se retrase în bucătărie, ca să pregătească de-ale mâncării. Cu o bătaie uşoară la geam, începu a bureza. Adrian întoarse capul spre ferestrele aburite, ascultând foşnetul copacilor şi murmurul înfundat al ploii. Vremea se posomorî subit: glugă umedă aruncată pe umerii morii. Peste câteva clipe, îngândurat, îmi zise:

— Taică-meu, iconar de meserie, deprins cu mănăstiri şi biserici, a hotărât să plece la Ulmetum.

— Ce l-a găsit?

— Susţine că n-are altă ieşire. Ca iconar, se simte stingherit, îşi consideră meseria în noile împrejurări, de când cu regimul popular, pierdută. I-am demonstrat că poate lucra tapiţer, zugrav, tâmplar, meşter de mobile. Cine munceşte cinstit, trăieşte cu conştiinţa împăcată. "Tocmai, — îmi răspunse el, — tocmai aceasta vreau s-o fac, să rămân cu conştiinţa împăcată". Lăsându-l în plata domnului, am plecat în oraş. O noapte întreagă am hoinărit pe străzi, până s-a arătat geană de ziuă. Şi lângă piaţă, pe strada Tigheciului, am întâlnit-o pe Magda.

Magda, păşind în odaie, auzi ultimele cuvinte ale lui Adrian. Aduse de-ale mâncării, ceai fierbinte. Mai puse pe măsuţă un talger cu struguri, pere, nuci.

— Erai livid, stors de puteri, — oftă Magda. — Am tras o spaimă grozavă, lua-i-ar naiba pe toţi.

— Eşti o minune de fată, Magda, — zise Adrian.

— Nu ştiu cum sunt. Eu pot fi o camaradă bună, dar pe *indivizi* nu-i sufăr. Rânjesc unul la altul şi cred că tu eşti gloabă, să *le duci dinţii* în spinare.

— Ai vrea să pelci cu mine la Dunăre?

— Nu mă *tachinezi*? Spune-mi cinstit.

— Cinstit ţi-o spun. Hai să plecăm. Acolo se află Iolanda Mladin, iubita mea. Vei trăi în delta Dunării, căsătorită cu un pescar. În mijlocul apelor, sălciilor, vei renaşte, Magda, vei începe o viaţă nouă.

— Dar Marea Neagră o pot vedea acolo?

— Şi Marea Neagră, însorită şi zbuciumata mare, şi miile de păsări mişunând prin bălţi şi lacuri.

— Şi vapoarele cu fum pe coşuri?

— Şi vapoarele.

— O iau şi pe mama. Să scape de *indivizi*. Dar până atunci, până apucăm să vedem pelicani şi lişiţe, te aşteaptă mâncarea. Şi ceaiul. Trebuie să prinzi la putere, ca să faci un asemenea drum. Tare departe mai sunt munţii aceea, şi Marea Neagră!

Pe neaşteptate au izbucnit întârziate fulgere şi tunete în cer, un fenomen destul de rar în vremea toamnei. Fulgerele scăpărau şi se desprindeau de pe spiţele unei roţi uriaşe, nevăzute, urmate de tunete vesele, zurbagii, rebele. Ce va să însemne şi asta? Negreşit, Vinicerul îşi avea toanele lui.

De câte ori măştile ce le purtăm în suflet se dovedesc a fi ridicole, grimase anodine. Pe atunci Magda îmi era supe-

rioară prin dorinţele sale romantice. Poate dobândise o înţelegere mai adâncă a frumosului în orele ei de prezenţă la atelierul lui Adrian, când îi poza pentru tablouri (fapt extravagant în traiul ordinar şi trist al Magdei). Plecă la Dunăre mult mai târziu, în anii războiului. Nici pe Adrian nu-l mai află, nici cele făgăduite de el: Marea Neagră, vapoarele cu fum pe coşuri, miile de păsări mişunând prin bălţi şi lacuri. Într-o speluncă din port o spintecă cu cuţitul un hoţ de cai, ameţit de băutură. Parcă anume venise aici, ca să moară în lumea unor iluzii pierdute.

3. Rădăcini

Strada Olarilor a mai rămas cu numele, dar e alta. Du-te şi o caută, n-ai s-o găseşti: urmele ei au intrat în pământ şi-n amintiri.

Casa de piatră, între măslini sălbatici, acoperită cu ţiglă, chiar lângă staţia de apă de pe strada Olarilor, Virgil Tonegaru a moştenit-o de la părinţii săi, coborâtori din Muntemeleag. Tot de la ei a dus mai departe şi meseria de iconar. S-ar părea că lucrurile se repetă, îşi reiau firul vechi ca să parcurgă un acelaşi circuit, ca să păstreze ce răbufnise la predecesori, când Adrian, de copil încă, se puse a mâgzăli întâile schiţe.

Apoi băiatul a crescut mare, era şi fiu, şi calfă. Virgil Tonegaru se grăbea să îndeplinească la timp comenzile urgente. Cererile de la biserici şi mănăstiri nu se mărgineau numai la icoane, dar includeau şi chenare de uşă crestate cu motive geometrice şi flori de lalea, tot felul de jilţuri sculptate şi policromate, speteze de strană, tetrapoduri. La asemenea îndeletniciri Virgil Tonegaru se pricepea de minune,

era socotit printre cei mai buni meşteri în Ramidava. Ce-i drept, repeta modelele şi metoda de lucru a tatălui său, care ajunsese vestit prin puterea lui de expresie a imaginilor oleografice. Virgil Tonegaru urma cinstit şi fără o clipă de tăgadă sau răzgândire învăţăturile asimilate în tinereţe. Lucrul de migală era o datorie de prim ordin, de pe urma căruia avea o satisfacţie deplină. Canoanele nu-i displăceau, ci, dimpotrivă, îi păreu fireşti şi chiar de laudă. Orice abatere de la canoane ar ieşi din comun, ar trezi nedumeriri, ar isca divergenţe de păreri. «De parcă n-ai să mai fii, aşa să-ţi plăsmuieşti făcătura, de parcă e ultima ta filă din poveste, aşa să munceşti la fiece pas», — auzea mereu Adrian. Şi el se străduia din răsputeri în ucenicia sa. Iar în zilele când comenzile erau de neamânat şi tatăl său umbla cu foarfeca musteţilor răsucită în sus, oţărât, nerăbdător, Adrian nu se mai arăta nicăieri. Degeaba îl chemau băieţii de la poartă în fel şi chip, fluierându-i ba ca mierla, ba ca piţigoiul. Adrian continua să şadă la copierea nenumăratelor adormiri ale maicii domnului, a cinelor de taină, a coborârilor de pe cruce, supus şi tăcut.

Cât am trăit pe strada Olarilor (şi am trăit o grămadă de ani), n-am observat nimic remarcabil în aspectul ei. Poate doar colbul şi muştele... Da, da, în această privinţă, n-aş fi găsit o a doua pe faţa pământului! Totuşi farmecul străzii se isca din altceva, din culori de altă natură, decât cele obişnuite. Lumea de pe aici era nostimă, avea preocupări năstruşnice, hilare, trăsnite, ceea ce mă punea adesea în încurcătură. Ferească sfântul, strada Olarilor n-a fost pomenită în «Istoria ieroglifică» a lui Dimitrie Cantemir şi n-a purtat pe umeri niscaiva monumente cu ducipali de bronz. Strada Olarilor era capabilă să stârnească uimirea şi admiraţia oricui prin sumedenia meşterilor iscusiţi din co-

cioabele ei, acoperite cu carton gudronat, prin acei tâmplari, lăcătuşi, zidari, geamgii, fierari, cizmari, tăbăcari, croitori, zugravi, vatmani, zeţari, care îşi schimbau aspectul într-o adâncime nevăzută. Parcă lângă fiece cocioabă de lut trebăluia un uriaş al pământului. Era o atmosferă de basm, care mă copleşea. Cu acest fior al evlaviei păşeam pe caldarâmul străzii, aşteptându-mă să văd pe la porţi guliveri tot unul şi unul! Din vraful de impresii adunate, una mai acută mi-a rămas: cum de se face că unii oameni ştiu o mulţime de lucruri, pe care tu abia dacă le bănuieşti? Umbra acestui simţământ de covârşire, de timiditate şi de inferioritate m-a urmărit un şir întreg de ani, amarnic şi crâncen, cum îl urmăreşte pe orice infirm ce-i sortit să-şi ducă beteşugul prin forfota de valizi. Nu-i vorbă, am încercat şi eu să meşteresc unele lucruri, dar m-am ales de fiecare dată doar cu nişte bagatele.

Mă lega de Adrian o prietenie indisolubilă, întemeiată pe discuţii nesfârşite în jurul problemelor de artă, deşi amândoi eram încă prea puţin iniţiaţi în tainele creaţiei. Adrian citea enorm de mult şi, când ne plimbam pe colinele verzi sau pe ulicoarele patriarhale, îmi demonstra cu însufleţire preferinţele sale pentru cutare pictor, pentru cutare filozof, pentru cutare poet. Îmi plăcea să-l ascult. Povestea amănunte şi epizoade, la care nu m-aş fi gândit singur, şi o făcea într-o manieră proprie, vizuală, încât mă trezeam înaintea ochilor, la un moment dat, cu scene în plină mişcare, cu ficţiuni de loc ireale, aproape palpabile. Adrian umbla năuc zile şi nopţi întregi, trăia intens ideile împrumutate. Lectura lui se prefăcea în ardere interioară, "lumea cea gândită" era mai reală ca viaţa. Ascultându-i frământările, începeam şi eu să văd altminteri multe lucruri. Aprinderea mi-era mai calmă şi mocnită, însă uimirea ţinea îndelung: strada Olari-

lor sălta ca o corabie pe valuri, la proră având anemone. Anume Adrian mi-a vârât în cap această "idee". Mi-a arătat albumul în culori, în care păstra şi tablourile lui Ştefan Luchian. De unde le procurase, n-am întrebat. Încântarea lui Adrian faţă de acest pictor de-o tensiune lirică neobişnuită mi s-a transmis şi mie. Într-adevăr, parcă se născuse şi trăise în suburbiile noastre! Mizeria periferiilor sordide, precum era «Mahalaua draculiu», nu trebuia s-o cauţi prea departe, ea se afla lângă noi, învăluită indiscret în marama amurgurilor line. Acelelaşi case pipernicite, răsturnate strâmb, bălăbănindu-se în aer, ca nişte vechituri demult lepădate, dar încă servind unor nevoiaşi. Pictorului îi plăcea «fumul argintiu care se împrăştie din sălcii în lumina de amurg», dând la iveală mâhnirea tăcută a unor colţuri intime de natură. O şi mărturisea: «Noi, artiştii, privim cu ochiul, dar lucrăm cu sufletul». Puterea sufletului i se răspândea în orice dumitriţă, garoafă, tufănică, anemonă: toate ca şi cum te privesc din glastră. Adrian îmi arăta «Sălciile de la Keajna», tulburat până la culme, înfrigurat: «Observă, Mihai, bagă de seamă şi tu, aici e ceva din expresia lui Van Gogh, dar acela-i departe, iar acesta e cu mine, în Valea Bouraşului, în locurile noastre, cu umbră răcoritoare şi apă clipocind sub sălcii. Caută atent, Mihai, la celelalte, din câteva frânturi simple ale traiului se dezvăluie esenţa poeziei». Mă uitam şi eu desigur. Anemonele îmi grăiau ceva drăgostos; îmi surâdeau cu bunătate. În drama socială «La împărţitul porumbului» observam linia cuşmelor negre, ca o brazdă reavănă, şi mulţimea copiilor. Iar în acel «Peisaz cu case de ţară» descopeream cu mirare întocmai casele din capătul străzii Olarilor, cumpăna fântânii, cerul imens, bălăriile şi copacii de lângă drum. Câtă asemănare între una şi alta! *Cărbunarul* parcă-i leit Oreste Cinupocă al nostru, harabagiul, iar *Safta Florăreasa* e tot a noastră, adică

Constanţa Cerchez, pe urmele căreia în fiece săptămână zboară cuţitele îndrăgostiţilor. Aoleu, strada Olarilor mi-a părut dintr-odată o insulă de coral, înmiresmată, enigmatică, populată de zei muncitori, gata oricând să aducă lumii binele şi frumosul: poftiţi, luaţi-le degeaba!

După un şirag de ani e anevoie să reconstitui din rămăşiţe tabloul întreg al unor scene, firul incandescent al unor impresii. Ceea ce rămâne, poate-i fum, poate năzărire, poate zdreanţă; nici o memorie nu-i în stare să reţină totul. În raporturile mele cu Adrian a fost ceva indestructibil, suna o melodie ce vibrează şi acum. Nu vi se pare că aţi trecut prin aceleaşi ipostaze? Timpul s-a scurs ca o revărsare de primăvară, în depărtări albastre, dar copacii robuşti au rămas pe malul râului, îmbietori cu umbra lor răcoroasă, şoptindu-se în creştet cu azurul ameţitor. Colinele tac, îngândurate, şi drumurile tac, gata să primească orice drumeţ. Ce-ai să întrebi strada Olarilor, când e alta, ireversibilă în alergarea ei pestriţă, neogoită?

Intram la Adrian, în ograda lui îngrijită, presurată cu lalele şi bujori, şi totdeauna îmi găseam hodină pe banca de sub nuc. Dacă lucra, nu-l stinghéream, citeam o carte sau conversam cu Năstaca. Năstaca era maica lui Adrian. Îmi plăcea cum vorbeşte în graiul ei vechi, nealterat de urbanisme. Florile erau pasiunea şi bucuria acestei femei. Pe straturi îi surprindeam mereu figura slăbănoagă, adusă în spate. Pornind de aici, de pe straturi, să fi avut în culoarea feţii nuanţe violete şi în ochi negrimea ţărânei? Ştia să gătească de minune, tot bucate moldoveneşti, dar la masă abia dacă se atingea de ele, se mulţumea să-i vadă pe alţii înfulecând. Şi ori de câte ori duceam o convorbire, Năstaca îmi rostea ceva din Biblie, blajin şi trist, ceva în legătură cu vremelnicia existenţei umane pe pământ, desluşeam în glasul ei un

dalang-dalang de clopot îndepărtat, sunând a vecernie. Se îmbrăca sărbătoreşte, ca şi cum în fiecare zi era duminică sau era poftită în ospeţie. Adrian o iubea, o jelea, ceea ce contrasta direct cu atitudinea tatălui său.

Virgil Tonegaru era o natură plină de vigoare, în veşnică goană după bani. Treptat-treptat meseria lui de iconar se transformă în mijloc de înavuţire. Dacă în tinereţe mai păstrase oarecare ambiţie să se distingă prin darul său de zugrav, mai târziu spiritul întreprinzător a evoluat, l-a stăpânit în întregime, căutările au dispărut. Putea să repete modelele de ieri-alaltăieri la infinit, în serie, şi era mulţămit că treburile îi merg bine. Acasă dădea dispoziţii, cerea să fie respectat, se irita grozav dacă era contrazis. Faţă de Năstaca n-avea simţăminte gingaşe, deşi nu-i refuza nimic. Năstaca gospodărea din zori şi până-n seară, el îşi căuta de treabă, nu-i spunea nici odată vre-un cuvânt de laudă. În schimb, faţă de Ştefania, fiica sa, avea o mare slăbiciune. O răsfăţa în toate. Chiar şi căsătoria fiicei sale cu ziaristul Bazil Apostol, un celibatar trecut de cincizeci, nu l-a indispus. Dimpotrivă. Acum avea ocazia să calce pragul unor persoane din lumea înaltă, să fie şi el o «spiţă» din roata epocii. Ziarul lui Bazil Apostol nu se bucura de public numeros, era o foaie provincială ce se pretindea apologetul tradiţiilor naţionale, neatinse de «microbii revoluţiei». Nu o dată Virgil Tonegaru a fost nevoit să-şi dezlege baierele pungii ca să-l ajute pe ginerele său, altfel «foaia pentru trup şi suflet» ar fi dat faliment, uitată de toată lumea. După aceste injecţii financiare, chelia lui Bazil Apostol continua să reflecteze, ca o bucată de tinichea, jerbe şi opinii în coloanele ediţiei. Ştefania, la fel, continua să arate fericită, având bune relaţii cu persoane de vază. Între timp născuse doi copii. Nici unul din ei, fetiţă şi băiat, precum observase odată Adrian, nu semăna cu Bazil Apostol, decât poate «pe dos».

Controversele dintre tată şi fiu au luat proporţii tot mai mari. După ce frecventă şcoala de pictură din localitate, Adrian îndrăgi pastelul şi acuarela. Apoi se dedă unor încercări moderniste. Iscălea: *Soveja*. Tatăl strâmbă din nas, toate acestea atribuindu-le unei adolescenţe în căutare, atrase de naivităţi rebele. Dar când (prin mijlocirea lui Bazil Apostol) află că Adrian frecventează cercuri tinereşti cu îndreptar politic ilegal, pe linia mişcării antifasciste, se îngrijoră de-a binelea, văzându-şi din senin, bunăstarea şi prestigiul în societate, puse în pericol. În chestiunile politice prefera să se menţină în umbră, socotea că paza bună trece primejdia rea sau că viţelul cuminte suge la două vaci. Adrian, la asemenea discuţii, înghiţea în sec, ferindu-se să-l irite pe tatăl său. Pleca de-acasă şi rătăcea prin vălmăşagul oraşului. Ceea ce nu înţelegea Virgil Tonegaru era înclinaţia lui Adrian spre meditaţia filozofică, «deşarta» reverie, lipsa oricărui interes practic. Trăgea nădejde, că, absolvind liceul şi obţinând bacalaureatul, Adrian îşi va continua studiile la politehnică, medicină, drept, «îşi va băga minţile în cap". Adrian absolvi liceul şi obţinu diploma de bacalaureat, dar hotărî să studieze la facultatea de filozofie de la Universitatea din Arcodabara. De ce filozofie şi nu altă specialitate? Ce-l apucase pe Adrian? Virgil Tonegaru bodogănea zilnic, amărât, dezamăgit de "zurba generaţiei tinere». Ştefania şi Bazil Apostol se alăturară atitudinii lui Virgil Tonegaru. Numai Năstaca îşi mângâia fiul cu o privire duioasă, ocrotitoare.

Pe mine unul, când treceam pe la Adrian, mă amuzau aceste ciorovăieli interminabile şi fără noimă, căci eram de părere că nimeni nu poate şti la sigur ce-l aşteaptă în viitor pe curate om. Trăieşti cât trăieşti, şi iată, izbucnesc tendinţe năvalnice, copleşitoare, neprevăzute, ce-au dormitat înainte

în străfunduri, au mocnit latent în substraturi sufleteşti, izbucnesc şi-ţi zguduie toată fiinţa, du-te şi le prevede cu barometrul tău firoscos, anticipează-le dacă eşti în stare să fii profet. Firea mă predispunea să cred în certitudinea incertitudinilor. Adrian concepea cu totul altfel viaţa tinerilor. El credea în victoria raţiunii umane, a spiritului creator al neobositului homo faber, ce-i un fiu al soarelui dătător de viaţă pe pământ. Optimismul lui Adrian mă învăluia ca o foşnire de primăvară; când Adrian călătorea cu tatăl său pe la mănăstiri, îi simţeam lipsa. Îl aşteptam cu nerăbdare. Tânjeam.

Înr-o zi l-am găsit acasă de unul singur, zăbovind asupra unei icoane de lemn. Izgonirea din rai. Adam şi Eva, supravegheaţi de torţele arzânde ale îngerilor slugarnici. Printre pomii doldora de roadă, abia întrezărită silueta lui Dumnezeu. Porunca e dată de Domnul. Ochiul său, dintr-o chilie triunghiulară, dirijează mai departe orchestra lumii. Facă-se voia lui, a creatorului auster. Nimic din rodul oprit.

Adam şi Eva, scăpând, în fine, de braniştea Domnului, o apucă voios pe cărăruie; torţele arzânde par nişte baloane colorate în mâinile unor copii ce se joacă pe plajă. Braconierii noştri, de la care ne tragem sămânţa, aleargă până la prima colibă, ca să scape de oblăduirea ochiului ceacâr. Facă-se voia lor, a braconierilor îndrăgostiţi. Nimic oprit.

Ochiul pândeşte. Împodobit cu nimbul slavei, pândeşte din chilia triunghiulară, din turnul său de veghe. (Acum înţeleg, era un antecesor al instalaţiei radar pentru a recepta psihologia oamenilor în reţeaua sa de păianjen). Ochiul încruntând sprânceana.

După ce zămisli cerul şi pământul, stelele şi firele de iarbă, se închise în sine Creatorul. Lăsat-a o tablă de materii a poruncilor sale. Vrei nu vrei, ascultă-le. Vrei nu vrei, urmează-le. Vrei nu vrei, bea, Grigore agheazmă.

Vrei nu vrei, cere iertarea păcatelor, Vrei nu vrei, teme-te. Vrei nu vrei, moş Pământe, închină-te Domnului. Posac e Ochiul. Mare pândar e Ochiul. Adam şi Eva l-au sfruntat. Adam şi Eva au cutezat. Şi Ochiul s-a îndepărtat de ei, de oameni. S-a închis în găvanul singurătăţii sale, într-o chilie triunghiulară. Încununat cu aureolă circulară, nu-i pasă de nimeni. Ochi fără oameni. Şi fără dor de ei.

Mi-am împărtăşit lui Adrian impresiile. A râs.

— E tatăl meu, ochiul acesta năboit de orgoliu.

Păstrez în minte o zi ploioasă, de la sfârşitul verii lui 1939. Firele de apă împânzeau pământul. Picăturile cădeau cu ropot, se contopeau la fuga, curgând în şuviţe gâlgâitoare. Şuviţele n-aveau nici ele astâmpăr, se prefăceau în pâraie, pe pavajul de granit, de-o parte şi de alta, îmbulzindu-se cu larmă pe toate străzile, până dincolo de gară, luând-o la goană spre matca Bouraşului, ce le aştepta cu buzele crăpate de sete.

Ramidava, culcată într-o râpă, parcă îşi spăla bucile şi coastele zoioase, aşa trepida sub ploaie.

Ploaia asta caldă, pripită, după multe zile de zăduf, aducea, în sfârşit, o împrospătare plăcută. Tocmai ocupasem împreună cu Adrian, la un birt, o măsuţă. Şedeam în colţul nostru retras cu doi ţapi de bere dinainte, cu mititei şi cu fleici la grătar. Prin fereastra deschisă am văzut băieţandri foind în toate părţile: "puştii" strigau "speciala", ţinând maldăre de gazete subţioară. Îndată ne-am trezit cu "idiţiile" sub nas. Literele de-o şchioapă, frivole şi ţipătoare, mărşăluiau pe toate coloanele, litere ca nişte ţevi de tun, ca nişte zăbrele, ca nişte clopote de alamă, ca nişte seceri ascuţite, ca nişte cozi de zmeu, ca nişte bombe incendiare. Chiar din prima pagină a ziarului am aflat noutatea dramatică: legionarii, cu focuri de pistol, îl asasinaseră pe

Armand... Din clişeul nu prea clar, mânjit cu pete de la tipografie, se putea vedea uşa deschisă a limuzinei, cadavrul răsturnat peste spetează, picioarele spânzurând în gol, drept în stradă. Ploaia ba îşi înteţea răpăitul monoton, ba înceta subit. «Puştii» însă, desculţi, alergau fără preget, anunţând «idiţiile»...

Cel de-al doilea război mondial era gata să se declanşeze. Înarmările se ţineau lanţ, continuau febril, în timp ce starea economică a multor ţări se agrava, coborând la cifre lamentabile. Presa comenta, filozofa, se lăfăia cu elucubraţii profetice, poza în toate chipurile. Orice ziarist îşi asuma dreptul de a fi cel mai perspicace, cel mai clarvăzător, cel mai lucid în abundenţa lui vocabulară, ca şi cum războiul trebuia să izbucnească *aiurea*, la alt capăt al pământului, nici de cum în ţara domniei sale. Că războiul devenise inevitabil, iminent, era o părere ce predomina în toate cronicele, «un război proaspăt şi vesel, pe plaiul zeilor teutoni». Deci tot acolo pe plaiul *lor*!

Parcurgeai cu privirea câteva pagini de ziar şi îţi era limpede: omul simplu, muncind din greu, ducându-şi nevoile şi grijile unui trai nesigur, fără orizonturi mari, se alarma mult mai mult de apropierea urgiei nefaste decât potentaţii zilei. Îl mângâiau speranţele: la toamnă să aibă tubercule de cartof, bulbi de ceapă, ciorchini de poamă, făină de grâu şi de păpuşoi. Din aceste daruri ale naturii el căpăta o parte mizeră, dar nu vroia să piardă şi puţinul ce-l avea.

Orarul oamenilor mari de stat, în schimb, în persoana cărora s-au întruchipat speranţele şi destinele Europei, era cel obişnuit. La 9 iunie Neville Chamberlain *a declarat cu tristeţe în glas* cum că «de un an de zile n-a mai avut un sfârşit de săptămână liniştit până la Rusalii, când a putut, în fine, să arăte scumpilor peşti că n-a uitat de loc arta de

a le înfige undiţa în gât». Bieţii peşti! Din cauza ameninţărilor războinice s-au lipsit atâta timp de amabilitatea stăpânului lor! Oare istoria va putea să ierte o atare neglijenţă? Nici odată. Chiar dacă au şi fost unele cazuri similare în antichitate, civilizaţia modernă le exclude, cere ca peştii să fie mai bine îngrijiţi. Două mii de ani în urmă obştea umană admitea sclavagismul, dar atitudinea conducătorilor de stat faţă de peşti era plină de graţie. Cenzorul Crassus a purtat doliu când a murit unul din peştii săi favoriţi. Iată un adevărat precept de conduită în viaţă, o virtute poetică, de care sunt capabile numai capetele ilustre! Păcat că Cicerone n-a înţeles nimic din această dramă zguduitoare şi a scris către Pomponius Atticus următoarele rânduri: «Marii noştri oameni cred că pipăie cerul cu vârful degetelor, când au în piscine crapi bătrâni, care vin să mănânce din mâinile lor, şi nici nu le pasă de trebile satului». Pe semne, Chamberlain nu-l apreciase la timp pe Cicerone şi se învârtea într-o dilemă grea. În lunile când peştii se plictiseau grozav, scoţând pe gură clăbuci de apă, teoria forţei brutale şi a materiei cenuşii cât mai reduse a pus în mişcare trupele blindate spre a dezlănţui măcelul general. Sinistră dilemă!

— Bestiile spurcă pământul, — a oftat Adrian, lăsând ziarele.

— Nu-i aşa de negru dracul, cum îl zugrăveşte lumea. Poftim, Ducele Mussolini *a declarat,* în discursul de la Torino, că nu se vede nici o cauză care ar putea duce la război. Desigur, aşa cum este situaţia actuală şi după cum se duc negocierile secrete, se poate spune, că nu va fi război între marile state europene.

— Ducele se deghizează mereu, ca să poată acoperi crimele veacului. Vor trece trei sau patru decenii, şi aceste

declaraţii or să sune ca farsele în gura lui Nerone, după ce Romei tot el i-a dat foc.

Ploaia ţârâia, dedublată în foşnetul arţarilor. Convorbirea noastră se pierdea în fumul gros de tutun. Amândoi căutam adevărul. Nici o bănuială că războiul ne va despărţi pe totdeauna: unul va întârzia printre morminte, celălalt, având norocul să scape cu viaţă, se va simţi obligat să-i reconstituie portretul, din scântei galbene şi cenuşă.

4. Ce ai cu noi, Ahşena?

Când vine vara, plecăm în vilegiatură. Acei de la munte, coboară la mare, acei de la mare se urcă la munte. Luăm "familionul", valizele şi dorul de drumeţie, pornindu-ne spre o margine de ţară, ca să ne tolănim lângă flori suave, păsări ciudate, eucalipţi îmbălsămaţi, ape lascive. Fie şi de-o scurtă durată, avem impresia unui trai ancestral de beatitudine şi huzur nelimitat. Între noi şi fluturi, între talazurile mării şi noi parcă nu mai există nici o deosebire; sub bolţile uriaşe ale unui cer senin, pe neaşteptate, ne degajăm de importanţa sâcâitoare a propriei noastre persoane, ca să ne contopim cu miracolele naturii, cu plenitudinea ei; oglinzile pământului joacă în faţa ochilor noştri, de la o răscruce la alta, poposim, în sfrâşit, într-un golf sau o poiană, batem ţăruşii, întindem cortul şi răsuflăm fericiţi; cu toţii suntem egali, preţuim o tovărăşie bună, cu toţii dincolo de măgură, în hârbul depărtat al lunii, descoperim o amforă levantină, vărsătoare de elixir.

Înspre mare, în deosebi, plecările se ţin lanţ, asemenea râuleţelor şi fluviilor, şi marea e ospitalieră, eterna gazdă a călătorilor. Nu întâmplător Marea Neagră, în străvechime,

a fost numită *Pontul Euxin,* adică primitoare, darnică, blajină faţă de oaspeţi. În acest fel au numit-o întâi grecii, apoi şi romanii; după ce i-au străbătut noianul de apă, au construit în găoacele de pe ţărm cetăţi, oraşe, temple şi vile. Da, le-a fost de priinţă şi argonauţilor, ce-au plecat în Kolhida, în căutarea lânii de aur. Urmele tuturora au dispărut, s-au şters demult, le-ai spălat, mare şireată. Ce-ţi pasă dacă arheologii mai sapă, mai scot la iveală mărturii incerte, adăpostite în straturi adânci, parcă nu-s ele deopotrivă cu scoicile tale, incrustate, amuţite pe veci, în pietre calcaroase! Ce-ţi pasă, într-adevăr! Doar e veşnic zâmbetul tău solar, bătăile tale vesele din palme, murmurul tău neogoit, chemător, doar e veşnică nostalgia unor insule misterioase la care visăm cu toţii în anii copilăriei zburdalnice. Ah, mare plină de iluzii şi voluptate!

Ahşena! Acesta ţi-a fost numele de altă dată, pe care, neîmprumutat, l-ai primit de la geţi şi sciţi; le erai gazdă rea, lupoaică desfrânată şi mânioasă, zbârlită, oricând. Ahşena, adică: întunecată, neospitalieră. Din larguri se abăteau nenorocirile şi bieţii băştinaşi se îngrozeau de mugetul tău de fiară turbată, Ahşena. Naiba să ştie care ţi-e numele adevărat, şi faţa adevărată, şi pornirile adevărate, atunci când te întinzi la soare şi dormitezi, în jocul delfinilor, sau atunci când te cuprinde furia oarbă, necruţătoare, gata să dărâmi malurile şi să răstorni lumea!

Lupoaică bătrână, ascunde-ţi puii stelelor de pe cer, nu mai pot să-i privesc, am ostenit, vreau să ajung la ţărm, vreau să trăiesc mai departe, cum mi-e norocul după zodie.

Adrian înota din ultimele puteri. Zorile l-au găsit în largul mării. Ba încăleca pe valuri, ba se culca pe spate, în nemişcare, scormonind cu privirea cerul spălăcit. Zburau pescăruşii, ca nişte răvaşe de jale, împrăştiate din geanta

unui poştaş distrat. Adrian desluşea de-acum siluetele copacilor de pe litoral.

De nenumărate ori întoarse capul înapoi, înspre întinsurile mării, ca să vadă dacă mai înoată cineva. Suprafaţa apei era cenuşie, încreţită de valuri zdrobite, ce fleşcăiau în jurul lui. Nici în apropiere, nici în depărtare nu se zărea nimeni. Măcar un ţipăt disperat de om, măcar o negreaţă de haină în apă, măcar un plescăit de mână. Nici un semn de viaţă împrejur. I-ai înghiţit pe toţi, Ahşena; într-o singură noapte le-ai curmat zilele; fără vină şi judecată i-ai trecut pe toţi în împărăţia apelor, lupoaică hapsână. Până şi spumele tale gălbui, sărate, unsuroase aduc a bale şi urină de căţea, Ahşena!

Se părea că ţărmul îi joacă înaintea ochilor, ireal, întins ca un şarpe fantastic. Impresia aceasta îi trezea fiori de spaimă şi deznădejde, era gata să se scufunde buştean între miriade de peşti. Totuşi ţărmul se contura lămurit, nu mai avea mult până la el. Obosise şi înota, alunga gândurile negre şi înota. Poate, pe ţărm ajunsese cineva înaintea lui? Iată a simţit cu picioarele fundul cu pietre; valurile l-au apucat de subţiori şi l-au azvârlit afară.

Adrian zăcea nici viu, nici mort. Îi clănţăneau dinţii, îi tremura toată făptura. Îşi îngropase faţa în nisipul umed, şi plângea. O jale nesfârşită îl înhăţase, ca un stacoj enorm cu cângile lui; pe mare era pustiu, ca de când lumea; şi pe uscat era pustiu, nimeni să-l cheme, să-i spuie o vorbă caldă. Ahşena, păgână şi nătângă, bolborosea ceva fără noimă: noctambulă cu buzele arse de otravă, râzând spasmodic şi afectat.

Peste un timp elegiile pescăruşilor se îndepărtară. Întrucâtva se linişti şi marea: clipocea guralivă, de parcă un copil alerga pe tivitura ei, zdrobindu-i clăbucii cu picioarele.

Zarea începea să se rumenească, vopsită de-o mână nevăzută.

Adrian se ridică în picioare, clătinându-se. Leşie simţea în gură şi pe suflet, ca şi cum îl bătuse cineva pe nedrept şi crunt. Se dezbrăcă de hainele lui militare, să le usuce la soare. Le stoarse de apă, le întinse pe nisip. Purcese să scruteze ţărmul.

La această margine a mării, de nu începea războiul, ar fi venit o mulţime de oameni, ca să se scalde şi să se pârpălească la soare. Acum nu era nimeni, ţărmul era pustiu. «Se poate să fie cineva, dar stă mai încolo; se poate să fie cineva măcar mort, aruncat de valuri». În gândul lui, rânji amarnic, vezi bine, s-ar bucura acum şi de un mort. Vezi bine, ar prefera să vadă măcar o cizmă soldăţească sau o bonetă militară, sau nişte moletiere, aduse de mare încoace, în singurătatea lui, faţă în faţă cu noianul de ape. Nici un indiciu că în mijlocul nopţii s-a scufundat un vas cu oameni. Zarea arată calmă. Şi cerul nu-ţi spune nimic. Cerul, de unde pe întuneric au tras ucigaşii.

Picioarele se afundau în nisipul moale şi rece. Mergea cu greu, marea îi turnase plumb în picioare. O briză uşoară resfira tufele din apropiere. Frunzele lunguieţe, ca panglicile verzi ale sălciilor, fremătau la cea mai slabă atingere a vântului. Între colinele pleşuve se întindeau ghioluri întunecate. Dincolo de ele, aruncate la întâmplare, tânjeau câteva căsuţe, probabil ale pescarilor localnici. Adrian privi un timp în direcţia lor, deşi de la distanţa aceasta, fără binoclu, nu s-ar fi putut vedea mare lucru. Să meargă, poate, într-acolo? Desigur, ar trebui. Totuşi mai întâi să cerceteze litoralul. Nu mai trăgea nici o nădejde. Mai mult decât toate disperarea îi mişca picioarele, sfâşierea de pe urma nenorocirii ce-l trăznise ca un fulger în noapte.

Apoi, la vre-o sută de paşi, văzu un om întins pe nisip. Întins ca o lespede neagră. Câte un pescăruş se antrena pe sus în viraje domoale, ţipând cu tristeţe ca după ceva pierdut. Marea suspina alături. Vântul înhăţase un ziar îngălbenit; ziarul mototol, trecu pe lângă omul întins pe nisip, ezită o clipă şi o luă la goană până la tufele din apropiere. Omul culcat nu făcu nici o mişcare. Gol, numai în slipuri, cu picioarele lângă apă, parcă aştepta să vie valurile şi să-l ducă în larguri nesfârşite.

Adrian îşi încetini mersul. Era prea târziu ca să-i mai vie în ajutor. Moartea nu aşteaptă, se năpusteşte ca o pasăre de pradă. Tânărul necunoscut ţinea ochii deschişi, pironiţi în tării albastre. Nebărbierit, pământiu la faţă. Adrian trecu pe lângă mort ca şi ziarul îngălbenit de adineaori, în neştire, împins de inerţie, şi ridică de pe nisip un colac de salvare: «Taurida». Adică şi tu eşti de pe vasul scufundat! Dar când se întoarse, parcă îl lovi cineva cu măciuca drept în moalele capului: *înecatul zăcea în altă poziţie,* pironind ochii albaştri, strălucitori, *în urma lui Adrian.* Nu mai încăpea nici o îndoială, mortul îşi aţintea privirile asupra lui!

Aproape ameţit, aproape să strige, se lăsă într-un genunchi lângă necunoscut. Îl apucă de mână, cu înfrigurare. Nemaipomenit: «înecatul» răsufla şi era cald! Ba chiar auzi şi o voce stinsă:

— Nu mai căuta degeaba. Doar o barcă cu soldaţi şi marinari au izbutit să scape. ceilalţi s-au dus...

— Dar tu ce stai aşa, întins pe nisip, ţi-e rău?

— Ascult muzica mării, şi mi-e bine.

— Credeam că eşti mort.

— Cine ştie, poate amândoi suntem morţi şi rătăcim în lumea cealaltă, şi suferim aievea.

Are ţâcneli băiatul, îi trecu prin minte lui Adrian. După o astfel de noapte se poate întâmpla orice. Poţi umbla pe

pământ şi totuşi să crezi că ai păşit *dincolo,* în lumea celor drepţi, ca într-o oglindă cu imagini dispărute, ca într-o peliculă ce nu se mai developează nicicând, nicăieri şi de nimeni.

5. Pribegi

Părăsiră coliba bătrânului pescar, odihniţi şi gata de ducă. Gata de ducă, dar încotro? Îi întâmpină răcoarea de afară a zorilor alburii, când păsările de baltă se trezesc şi fac apelul, strigându-şi numele din ascunzişuri de stuf. Adrian încercă o pâlpâire de bucurie — întoarcă-se pământul la cele obişnuite: râul să-şi poarte valurile, coţofana să meliţe, vulpea să râdă! Încântarea n-a durat mult, se stinse sub răsuflarea neliniştii. Ce urgie îl aşteaptă? Va mai ţine pensula în mână sau miracolele lumii îl vor exclude din sânul lor? Târâtă în vâltoarea războiului, viaţa oricărui e-o mare necunoscută.

— Luntrea-i colea, sub mal, lângă salc, — le-a spus pescarul. — Treceţi balta şi ajungeţi la Genucla. Mai încolo, ca la război, dragii mei, vă descurcaţi şi singuri, dacă vă paşte norocul. Am luptat şi eu, *în cel mondial*. Scapă cine-i ursit. Scapă teafăr, dar rămâne vătămat pe dinlăuntru. Aha, eram să uit! Să vă dau puşca mea de vânătoare. Mai bine cu puşcă decât cu mâinile goale.

Mişcat până la lacrimi, Adrian îl îmbrăţişă pe bătrân, îi sărută obrajii zbârciţi. Apoi porni în grabă. Trebuia să răzbată cât mai repede *la ai săi.* Iasek îl urmă în tăcere. Ochii îi luceau înfrigurаţi, părea absent la toate. Iasek Grinkevici era polonez de origine, tocmai din Pomerania, şi nimerise întâmplător, în împrejurări penibile, pe aceste meleaguri sarmatice. Ce le aducea ziua de mâine? Întrebarea

îi privea deopotrivă, îi răscolea în egală măsură, îşi auzeau inimile bătând cu dangăt de jale ca într-o clopotniţă, amândouă. Poate, anume asta, în tovărăşie se simţeau mai siguri, şi nu mai porneau nimic unul fără altul?

Aseară bătrânul pescar scoase dintr-un sipeţel de papură o cămaşă cârpită şi nişte pantaloni decoloraţi, anapoda de scurţi penrtu figura deşirată a lui Iasek. Moşneagul trăia modest, împăcat cu singurătatea lui amară. Coliba lui, ca şi a lui Diogene, nu prea vedea călători. Aici el i-a găzduit, i-a ospătat, i-a îndrumat *cum să treacă dincolo de baltă*. Dimineaţa le înmână şi un tobultoc cu merinde. «M-aş duce cu voi, ca să vă arăt calea, — zise el, — dar văd ca prin sită». Avea ochii înroşiţi, de parcă se julise cu unghia de marginea pleoapelor.

— Aveţi grijă, dragii mei, să nu vă pape lupul, — a încercat el să glumească. — Mi-a spus un pescar dunărean, cum că neamţul a aruncat un desant în deltă.

Împinsă, luntrea lunecă în baltă. Iasek apucă vâslele şi le coborî în apă. Luntrea se îndreptă uşor prin trecătorile de trestii. Izbucniră de-a valma fluierături, ţârâiri, măcăituri, stârnite cu alarmă în afunduri de păpuriş. Iar de-a lungul zăvoaielor se lăbărţa o negură somnoroasă, ca şi cum fumega pământul. Malul, înalt şi nisipos, unde rămăsese coliba singuratică, abia dacă se mai zărea din cotloanele bălţii. După un timp, Iasek privi peste linia stufăriilor şi oftă cu mâhnire.

— Zadarnică e încercarea noastră. Nu vom răzbate nicăieri. Chiar dacă am lopăta zi şi noapte, zigzagurile noastre n-au nici un rost. Nu vom răzbate nicăieri. Am nimerit în capcană.

— Ce-i cu tine? Ce eşti destrămat şi cobeşti întruna?

— Da ţie îţi vine să râzi? Desigur, cuţitul încă nu te-a ajuns la os. Mie îmi vine să plâng. Pribeag m-a făcut războiul, câine de pripas. De când am părăsit Pomerania, o duc într-o bejenie grea.

— Lasă-mă să vâslesc şi eu. Arăţi foarte slăbit.

— N-ai grijă. Am puteri destule. Doar m-am născut pe ţărmul mării şi pot vâsli oricât.

— Totuşi…

— Nici un totuşi. Păsările acestea de baltă sunt mai norocoase decât mine. Îşi au locurile lor de trai. Toamna pleacă într-aiurea, iar apoi se întorc *la locurile lor,* îşi dreg cuiburile şi se bucură de soare, gâze şi flori. Eu nici dreptul acesta nu-l am.

— Iasek, ţine-ţi firea…

— Îmi ţin firea…Războiul n-o să dureze mult. Mii de oameni, femei şi copii, bătrâni şi tineri, luând câteva boarfe în spinare, îşi părăsesc căminurile, pământul natal şi pribegesc unde le văd ochii… Iar tu zici, să-mi ţin firea.

Iasek râse încetişor. Tocmai se apropiară cu barca de un plaur, pe care se afla un sălaş din papură şi stuf, acum pustiu. Plaurul era în mijlocul bălţii.

— Poate, să ne oprim aici o lună sau două, ce să mai umblăm de colo-colo? — întrebă el sarcastic. Dar Adrian nu-i răspunse, şi Iasek vâsli mai departe. Pe de-asupra capetelor lor fâlfâia în zbor un cârd de gâşte cu gâturile întinse înainte. Zorile se revărsară, şi balta scăpără, înţesată de raze. Adrian se aplecă peste marginea bărcii, scoase din apă un nufăr galben, parcă meşterit din foi de chihlimbar, Iasek lăsă o clipă vâslele. Păstra în buzunar un pacheţel de tutun, pe care i-l dăruise bătrânul pescar. Îşi răsuci o ţigară. O aprinse şi fuma domol, cu nesaţ.

Adrian îşi aminti litoralul şi tot ce se întâmplase în dimineaţa de azi. Mai dăinuia în el impresia că, lungit pe nisip şi numai în slipuri, Iasek îl scruta *ca un mort* şi nu ca unul în viaţă. Era ciudată această privire a lui, înfrigurată şi străină, ca şi cum Iasek Grinkevici, întors de pe lumea

cealaltă, coborâse într-o scurtă vizită, de complezenţă, pe pământ. O impresie grea, de care nu ştia cum să scape şi care îi strecura fiori de gheaţă în toată făptura. Aruncă nufărul în apă şi trecu la mijloc, să-l înlocuiască pe Iasek la vâsle.

La Arcodabara se refugiase mulţi poloneji. Invazia lui Hitler îi silise să treacă frontierele ţării. Printre ei, aruncat de soartă a fost şi Iasek Grinkevici. Adrian îşi încordează memoria, se plasează în 1939, dar silueta lui Iasek se menţine estompată; n-a interceptat-o nicicând.

Adrian îşi aminteşte, că în toamna aceea la Arcodabara, ploaia nu mai contenea, mai ales nopţile turna cu găleata. Vuiau străzile de gelania cerului: un recviem al naturii răvăşite, în prima toamnă a celui de-al doilea război mondial.

Militari poloneji puteai întâlni oriunde, pe bulevarde, în piaţă, în biblioteci, la cafenele. Purtau mantale cu poale foarte lungi, aveau chipiuri înalte, în patru colţuri. Se ştia îndată dacă trecea pe stradă o limuzină poloneză: claxona muzical.

În toate părţile Europei răsuflarea războiului duhnea a pârjol şi ferocitate. Adrian, în afară de vânzoleala ziarelor, încă nu-i resimţea coşmarul. Se apropia furtuna, bântuia în depărtări, însă fulgerele se sfărâmau pe ogoarele megieşe. Numai într-o zi, când sosi în gară un tren cu poloneji răniţi, l-a cuprins o tulburare necunoscută. Ochii oamenilor, cu mâinile, capul, pieptul şi picioarele bandajate, mărturiseau *altceva* decât în timpuri obişnuite. Din ochii lor Adrian înţelese că groaza împânzeşte pământul, îl îmbibă cu sânge şi suferinţă. Momentul i-a rămas în suflet, arzându-l, răscolindu-l, sfâşiindu-l. De fapt ochii lui Iasek… îi par ai *acelor* din trenul cu răniţi, în gară, la Arcodabara.

Stând în capătul luntrii, Iasek privea flegmatic la mişcarea vietăţilor din baltă, fără a spune ceva. Ochii lui înfrigurați rătăceau în altă lume. Era o dimineaţă sinilie, blajină. Soarele

ce sclipea în cer parcă jucându-se arunca petale galbene de lumină în părul lui bălai. Absent la toate, Iasek şedea ghemuit, apăsat de povara sorţii sale. Pe neaşteptate râse încetişor (cum râdea de obicei la izbucnirea unei imagini interioare ce-i aparţinea numai lui), se uită chiorâş la Adrian.

— Nu ştiu dacă te-a preocupat vreodată problema longevităţii. Eu, pe când eram adolescent, în ultimele clase de liceu, mi-o puneam. Mă obseda, mă chinuia zi şi noapte.

— Fiecare şi-o pune, dar nu-i în stare s-o rezolve.

— Atunci, în liceu, credeam că îi voi găsi rezolvarea. Iaurtul şi fagocitele lui Mecinikov nu mă încântau, nu-mi inspirau prea mare încredere. Am început să studiez viaţa plantelor.

— De ce a plantelor şi nu a faunei?

— Lumea vegetală şi lumea animală încalecă bioparalele. Sunt arbori (precum e samşitul), care cresc încet, dar trăiesc îndelung. Au ceva asemănător cu broaştele ţestoase. Şi sunt eferemide, existenţa cărora continuă numai o singură zi. Fenomenele sunt fireşti. Le dirijează însă o forţă nedesluşită, risipită prin spaţii şi pe pământ.

— Din cauza asta ai urmat medicina?

— Într-o măsură, da. Problema longevităţii m-a torturat şi din alte motive. Vroiam ca tinereţea omului să nu veştejească... Apoi, după drangnahostenul lui Hitler, am rămas cu studiile neterminate, hoinar prin ţări străine. Acum "longevitatea" îmi este asigurată undeva printre stele...

— Cobeşti ca o buhnă din pădure.

— Îţi spun: foarte curând n-om mai vedea soarele şi luna, Dunărea şi câmpul verde.

— Uite malul. Mai bine să ne gândim cum să ajungem la Genucla, în pas forţat.

Într-adevăr, maul era sub botul luntrii.

Iasek Grinchevici puse pe umăr arma de vânătoare, iar Adrian luă subţioară tobultocul cu merinde.

Luntrea au lăsat-o în dosul unei sălcii, scoţându-i lopeţile pe mal. Amândoi au ieşit la drum.

Zărind o fântână, Iasek zise:

— Îmi ghiorăie maţele de foame, dragul meu. Hai să înfulecăm ceva din merindele moşneagului. Cine ştie ce ne aşteaptă mai încolo. Poate n-om avea timp nici să mâncăm, nici să bem apă, nici să dormim.

Către Genucla orizontul era mânjit cu o fumăraie negricioasă. Tresăltau bubuituri de tun, înfundate, ca nişte tunete de ploaie, de la mari depărtări. Oare se adevereau spusele bătrânului pescar despre un desant la Dunăre? Adrian, alarmat, studia în sinea lui itinerariul, făcea presupuneri şi socoteli, chibzuia şi cântărea orice amănunt. Probabil, vor fi nevoiţi să apuce pe alt drum, să evite Genucla. Soarele frigea nemilos, vărsa lave topite. Câmpia părea un cuptor fierbinte, sufocant. Numai ţârâitul gângăniilor de prin ierburile îngălbenite suna interminent, ca o tusă seacă.

Nici o suflare de om.

La urma urmelor, mai au timp destul. Nu-i chiar o situaţie disperată, vor găsi o scăpare. La urma urmelor, poate să apară un drumeţ întâmplător şi să le spuie cum stau lucrurile în împrejurimi. Adrian îşi aminti acele dimineţi de vară, când se pornea înarmat cu uneltele sale de pictor, pe plaiuri sarmatice, ca să surprindă niscaiva tablouri inedite. Păşea pe cărăruie, singur. Imensitatea cerului, culorile pământului le absorbea cu o sete nepotolită. De obicei, rareori întâlnea pe cineva. Lumea era la muncă, la sapă. Dar se întâmpla, spre marea lui mulţumire, să vadă tocmai la altă margine a câmpului un punct ce-i venea în întâmpinare. Trecea un timp, şi Ardian începea să desluşească

silueta unui om, cuşma lui, toiagul de pe umăr, pe care spânzura desaga. Distanţa dintre ei se micşora mereu. Apoi se întâlneau pe aceeaşi cărăurie îngustă, îşi dădeau bineţe, se întrebau de câte ceva şi iar se despărţeau, fiecare ducându-se cu interesele sale. Acele bineţe de pe cărărui şerpuitoare au rămas în sufletul lui Adrian ca nişte miresme pierdute pe podişuri.

Câmpia ardea. Şi gândul ardea. Adrian se întreba dacă n-ar fi mai potrivit să se îndrepte amândoi înspre Olbia, de pe râul Hipanis, deşi era o cale lungă până acolo. Da, calea era lungă şi riscantă, dar numai astfel vor ajunge *la ai lor*, pe front. Adrian socoti că hotărârea era ca şi luată. Rămână şesurile natale în spatele lui. Rămână şi cerul acesta albastru, pe care l-a iubit! Antifala, Iolanda Mladin cu pruncul ei încă nenăscut, bătrânii ei duioşi, de bună seamă, îl vor aştepta.

6. Dulapul de apă

Tromba aceea de praf galben zvârcolindu-se în aer, vânzolindu-se pe drum ca o coadă de balaur, întâi a văzut-o Adrian. Parcă vântul spintecase câmpia cu cuţitul, stârnise o volbură nebună. Peste câteva clipe văzu limpede că se precipită o maşină. Sărea hopurile, fără să scadă din viteză. Intrase în lanul de păpuşoi, ca şi cum secera. Adrian îl atinse de umăr pe Iasek (acesta tocmai bea apă din ciutură), îi spuse încet:

— Vine o maşină.

— E o maşină militară! — exclamă Iasek, după ce privi în câmp. Zăpăcindu-se, cuprins de-o presimţire grea, făcu o mişcare bruscă şi, de pe colacul de piatră , îi lunecă în fântână arma de vânătoare. — Nemţii! — mai strigă el cu deznădejde.

Maşina ieşise din lan şi se îndrepta încoace. Învârtejită şi ameninţătoare, tromba de praf îi învălui pe amândoi ca o

plasă de prins fluturi, ca un abur înecăcios. Scrâşniră frânele, şi maşina se opri în dreptul lor, la cinci sau patru paşi.

— Încotro, tinerilor? — întrebă ofiţerul din maşină. Arăta fistichiu la înfăţişare: urmele unei oboseli enorme îi imprimau pe sub ochi cearcăne întunecate. Tinerii se uitară la el uluiţi şi surprinşi, neştiind ce să-i răspundă. Ofiţerul, care avea gradul de colonel, le zâmbea destul de amabil. Alături şoferul ţinea automatul în pregătire, îndreptat asupra lor.

— Urcaţi în maşină! — le zise colonelul, şi ochii îi luciră îngăduitori. — Probabil, vă duceţi la Genucla? — mai întrebă, măsurându-i cu privirea din cap până în picioare şi meditând la ceva al lui, imperceptibil şi enigmatic.

În timp ce se urcau în maşină, colonelul le spuse că la Genucla îi paşte o mare primejdie, toate barierele fiind supravegheate de nemţi. Mai potrivit ar fi să meargă cu el, spre şirul acela de coline, acoperite cu vii şi livezi, *unde se vor simţi la adăpost*. Chiar aşa a zis: *la adăpost*. În fundul maşinii se mai afla un soldat, cu automatul culcat pe genunchi. Adrian şi Iasek se uitară unul la altul, nedumeriţi până la culme. Adăpostul putea fi un lagăr sau altă capcană. Maşina o luă la fugă, stârnind colbăraie în urma sa.

Adrian căuta febril să descifreze intenţiile colonelului german, dar nu făcea decât să se încurce şi mai tare în presupuneri. Colonelul se sucea şi se răsucea mereu, contempla cu plăcere priveliştile din preajmă. Iar când ajunseră lângă un lac mare, împrejur cu mulţi plopi albi, cu ulmi şi sălcioare, el ordonă şoferului să oprească. Ieşi din maşină şi se duse pe malul apei. Se plimbă câtva timp pe sub umbra copacilor, îşi răcori obrajii cu fire de apă din lac. Apoi stătu neclintit şi urmări cu privirea, încântat, cârdul de raţe sălbatice, care, ca o vraişte de frunze negre purtate de vânt, se irosiră în stufăriile îmbelşugate. Ce-l

găsise oare? Se întoarse în maşină, mulţămit, fără a-şi exprima vre-o impresie. Figura lui păsărească se deşira cu neastâmpăr la orice cotitură de drum. Trăda o emoţie inexplicabilă.

«Dacă ne-ar goni într-un tunel, ar fi cam acelaşi lucru: n-am şti ce ne aşteaptă în celălalt capăt», — îşi spuse Adrian, copleşit de trista împrejurare. Se perindau pe lângă el stâlpi de telegraf, copaci, căpiţe de fân, case cu ogrăzile pustii, pâlcuri de flori, alergau, se învârteau în cercuri şi dispăreau, dispăreau ca să nu mai revină, în fluturarea lor înlăcrimată, cu murmur de adio pe buze. Iasek şedea cu capul între palme, tăcut. Numai uneori îşi ridica fruntea roşie, vărgată de strânsoarea degetelor anchilozate, şi se uita furios şi alarmat înainte. Maşina, nepăsătoare la gândurile celor doi prizonieri, îi smulgea de ape şi cer, de lunci şi râuri, şi-i ducea nu se ştie unde. Adrian îl apucă de braţ pe Iasek, aproape îşi înfipse unghiile în carnea lui, când văzu că maşina o luă pe drum pietruit, sub bolţile unui parc secular. Adulmecă evadarea, ca fiara ce-a dat de pădure. Iasek îl înţelese, şi amândoi se pregăteau să acţioneze simultan, muşchii le gemeau de nerăbdare ca pârghiile a două catapulte încărcate.

Peste umăr Adrian surprinse privirea înfrigurată, aprinsă al lui Iasek. Îşi aminti de spusele lui în baltă, când se porniseră la Genucla: *Nu-mi lua pădurea, strigă veveriţa. Nu-mi lua cerul, striga acvila. Nu-mi lua marea, strigă delfinul. Nu-mi lua munţii, strigă cerbul. Dar cursele se întind şi vine moartea sau robia, fără îndurare, împresurând pământul cu văduve, orfani şi refugiaţi.*

Tocmai când tufele de boz, de corn, de răchită se arătară mai dese şi mai atrăgătoare, coborând iureş în vâlcea, colonelul se întoarse către ei, neînvrăjmăşit, de parcă se angajase într-un voiaj de plăcere şi nu într-o incursiune de război:

— M-am născut aici, în această regiune de lângă mare. Acuş nimerim la conac. Moştenire de la bunicul. Vă asigur, era o «colonie» prosperă. Şi totul s-a spulberat într-o zi: cancelarul ne-a chemat în Germania...

Colonelul surâse acru. Desigur, nu-i scăpă din vedere cramponarea furioasă a lui Iasek şi neîncrederea de pe fizionomia lui Adrian, pentru că îi scrută atent pe amândoi şi trecu cu vorba la altceva:

— Când v-am văzut lângă fântână, am hotărât să vă aduc încoace, la conac. Ştiam că după mine, chiar din urmă, mai vin câteva tanchete blindate... N-aveam nici o convingere că şi de pe lumea cealaltă aţi fi în stare să mai ajungeţi la Genucla... — adăugă colonelul, pe deplin satisfăcut de ironia sa maliţioasă. Conacul se profila, într-adevăr, la capătul unei alei, între castani şi tei bătrâni.

Curtea pavată, înconjurată de grilaj, nu era pustie, cum îi păruse lui Adrian de la început. Au şi apărut câţiva militari nemţi, struniţi de un unter-ofiţer, aliniaţi în faţa colonelului din maşină. Adrian înţelese: în ajun colonelul se grăbise să-şi revadă «locul de baştină» şi lăsase un post. Acum i se raporta, sacadat şi metodic, că peste noapte nu s-a întâmplat nimic alarmant. Colonelul dădu din cap a înţelegere şi ieşi din maşină. Îi eliberă pe soldaţi şi avu cu unter-ofiţerul o conversaţie îndelungată, arătând cu mâna undeva spre dreapta conacului taciturn.

Luîndu-i sub escortă pe Adrian şi pe Iasek, unter-ofiţerul se porni pe o alee. Doi câini-lupi fugeau înainte. Unter-ofiţerul fredona un cântecel şi pe jumătate îşi descheiase tunica. Într-un toc de piele îi atârna la şold revolverul. Din desişuri adânci răsunau triluri de păsărele; umbra era răcoroasă şi ospitalieră. Unter-ofiţerul păşea voios, sigur de sine, nici nu-i păsa de cei doi tineri, parcă uitase de ei. Locurile, relieful fuseseră bine studiate încă în ajun.

Când ieşiră tustrei din tihna copacilor, o vale întinsă li se desfăcu rostogol înaintea ochilor. Trecură pe lângă un turn de piatră, de o destinaţie necunoscută, şi unter-ofiţerul strigă ceva înspre cer. În vârful turnului se aflau câţiva soldaţi nemţi, care i-au răspuns prin semne şi exclamaţii. Stăteau de pază în turn, la punctul lor de observaţie. Unter-ofiţerul coborî mai departe, în vale. De aici, de la această margine, începea o grădină de legume, aburită şi molcumă, fără capăt în zări.

Câtă vreme colonelul îl instruise pe unter-ofiţer cu tot felul de ordine, Adrian auzi cuvântul "zarzavat" repetându-se de câteva ori, şi nu-i venea să creadă că "zarzavatul" poate avea vre-o legătură cu soarta lor, a lui Adrian şi a lui Iasek. Încercă să întrebe ceva, dar Iasek îl împinse încet cu cotul, ca să tacă. Apoi colonelul, fără a-şi lua rămas bun, se îndreptă spre conac. Faptul acesta îl nelinişti şi mai mult, şi în timp ce mergeau pe aleea lăuntrică a parcului, Adrian avea năzărirea unei catastrofe inevitabile. Doar Iasek arăta mai puţin îngrijorat, ba chiar un zâmbet misterios i se înfiripă pe buze. El, care în maşină cu greu îşi putuse stăpâni furia! Descoperise ceva comic în toată povestea colonelului, şi pentru prima oară se înveseli, de parcă Sarsailă îl gâdila pe spinare. Adrian cunoştea slab germana, şi mai ales cea vorbită. În clipele acestea de straşnică tensiune interioară orice expresie se îmbrăca în fier, în forme dure şi reci. Nici în vale, la grădina de legume unde s-au oprit, nu-l părăsea obsesia unei prăbuşiri în neant, ca pe drumuri de munte când se lasă negura.

Unter-ofiţerul le explică pe scurt ce trebuiau să facă. Jos e un dulap de apă. Dincolo paşte o mârţoagă împiedicată. S-o înhame şi să învârtă roata de apă de la dulap. Pe scocuri, pe jgheaburi de lemn apa se va împrăştia în grădina de legume, printre straturi.

Iasek asculta cu gura căscată. Apoi pufni în râs. În momentul de faţă mai are cineva nevoie *de zarzavat?* Unter-ofiţerul se încreţi, îl privi fix, bovin. Armata germană înghite de toate, inclusiv legumele. Şi pe urmă zarzavatul e pe *moşia* colonelului, şi ordinul e tot al lui. La noapte somnul şi-l vor petrece în căsuţa cu ferestrele sparte, aproape de turn; căsuţa era, probabil, a paznicului moşiei, în foste vremuri. — Dacă fugiţi, — mai adăugă unter-ofiţerul, — soldaţii din turn o să tragă asupra voastră: pif, paf!

Se îndepărtă cu câinii-lup după el.

— La multe mă pricep, dar nu la cai, — zise Iasek.

— La fel şi eu.

— Şi ce crezi, izbuti-vom oare să salvăm *zarzavatul* armatei germane?

— Suspect «adăpost».

— Mârţoaga, se vede cât de colo, abia îşi duce ciolanele. Să mă duc s-o despiedic. Sunt sigur, roata de la dulap scârţâie de bătrâneţe, ca şi mârţoaga. Hai să controlăm *uneltele.*

— Haide.

Adrian coborî într-o văiugă adâncată, cu apă adunată din curgerea înceată şi somnoroasă a unui izvor. «*Trebuia să alegem un alt itinerar. Cu trecerea prin baltă ne-am înfundat. Dar la noapte o să fugim*. Apa de izvor era limpejoară şi rece. Adrian o sorbi în căuşul palmelor, lacom, nerăbdător.

Când se urcă pe duşumeaua de răzlogi a dulapului de apă, care, precum ghicise Iasek, scârţâia de jale, oftând de atâta singurătate, nu-l părăsi mâhnirea şi nedumerirea: ce să lucreze aici, să care apă, ca Danaidele, fără rost? Împinse drugul, şi roata se clinti din înţepenire, a greu. Văpăile soarelui topite, vărsate peste lume, absorbeau vlaga, aburul, aroma pământului. Valea întreagă era o tigaie fierbinte. Nici sălcii nici răchiţi ca să lase un pic de umbră lângă dulapul de apă.

Soldaţii din turn cântau din armonică, erau bine dispuşi. Ba înceta armonica şi se auzea râsul, ba înceta râsul şi se auzea armonica, ba una şi alta se amestecau, hilare şi nătângi.

Dar iată, râsul se înteţi. Câteva strigăte din vârful turnului, urmate de hohote vesele, au atras atenţia lui Adrian.

Iasek alerga pe câmp după mârţoagă. Despiedicată, îi scăpase. Nici de cum s-o înşface de coamă. O lua razna ca apucată. Scutura din cap şi zdupăia aiurea, rânjind. Adrian sări în ajutor.

— Am încercat să-i pun zăbala în gură, şi parcă a muşcat-o tăunul, — zise Iasek gâfâind.

— E o iapă de pripas, — constată Adrian.

Au prins-o, au înhămat-o. La dulap au legat şlihurile de drug, au mânat calul, şi roata de apă se porni. Ca la moară se învârti roata, doar că ei şi mârţoaga o învârteau, sub soarele torid al stepei, şi nu şuvoiul vreunui râu de munte.

Orele treceau, dar timpul se concentra la drugul în mişcare, la apa turnată pe scocuri, la o acţiune mică şi limitată, care ca un ghimpe începea să irite şi să doară tot mai mult. Soarele încălzea neîndurător, arzând ca un cuptor şi vărându-şi insistent văpăile. Mârţoaga asudată gâfâia, se poticnea, mai curând umbră deşelată decât cal. Tinerii împingeau şi ei drugul, ajutând mârţoaga, deoarece dulapul de apă era vechi, neîngrijit, cu toate încheieturile ruginite.

Pe urmă Iasek se opri, scuipă pe răzlogi cu ciudă, privi întunecat şi straniu la văiuga cu apă de izvor.

Zise:

— Mă duc să mă scald. Nu mai pot.

Adrian continuă să mâie calul. Între altele, observase că Iasek n-avea puteri destule, se mişca leoarcă de sudoare. Furia îl stăpânea pe de-a întregul, mai ales când auzea din turn armonica. Munca le trecea în tăcere, de parcă s-ar fi supărat unul pe altul şi ar fi nevoiţi să-şi ascundă gândurile.

La ce i-a adus încoace colonelul? Să-i scape de la moarte, ori să-şi bată joc de ei? A dispărut fără cuvânt, ireal. Adrian se întreba mereu, dacă nu-i o stratagemă la mijloc. În înălţimile spălăcite avioanele grele de bombardament tulburau văzduhul, luau direcţia spre răsărit. Pământul tresărea zguduit într-o zare nevăzută, unde soarta îşi lepădase măştile de fiecare zi, lăsând deschise porţile infernului, iar el, Adrian, în dosul acestei coline, n-a găsit nimic mai bun decât să învârtă o roată de apă...

Apoi îşi dădu seama că Iasek nu se mai scălda.

Apa sclipea ca oglinda străbătută de soare, lină şi solitară.

Opri mârţoaga. Îl căută cu ochii pe Iasek. Îl văzu lungit pe iarbă. Nu-l înşela auzul, Iasek plângea cu hohote. Plânsul lui dogit, sfâşietor, ca de vită înjunghiată, muribundă, îl cutremură pe Adrian. Se curmară şi plânsul şi zvârcolirea lui, pe neaşteptate, când paşii grăbiţi ai lui Adrian se abătură către el. Acum era cu faţa la cer, ca şi atunci pe litoral. Îl bănui pe Adrian lângă dânsul şi îngână încet:

— Adrian, auzi cum ţipă pescăruşii a jale? Vai, cum răsuflă marea, mânioasă şi pustie!

Numai în suflet mai bântuia mânia mării. Memoria aţâţată dezgropa ţipetele goelanzilor. Grozăvia acelei nopţi a rămas în bezmetica înlănţuire a obsesiilor neînduplecate.

— Ce-i cu tine, Iasek?

— Tu nu vezi? Cerul e acoperit cu ebonită, e negru cerul de-asupra nosatră...

— Scoală, Iasek!

Adrian îl duse la căsuţa fostului paznic şi-l culcă în fân. Cineva adusese fânul aici, poate dormise. Easek nu mai rosti o vorbă, se cufundă în somn îndată.

Naufragierea vasului bombadrat în puterea nopţii, marea tălăzuită, întunecată, morţile oamenilor nevinovaţi, toate

prăbuşindu-se ca uraganul, făcuseră din Iasek Grinchevici o epavă.

«*La noapte o să fugim: lucrul acesta trebuie să-l facem până Iasek mai este în stare să umble*».

Adrian ieşi afară. Amurgul cobora tiptil. În turn nu mai era nimeni. Armonica amuţise. Nemţii dispăruseră. Parcă îi suflase vântul. Curgea un zgomot greu, ameninţător după coama smolită a parcului: pare-se, trecea o coloană de tancuri. Cerul se înroşise aprig la asfinţit, ca şi când prevestea pentru a doua zi furtună.

Scoborî spre dulapul de apă învăluit de umbre triste, ca să dezlege mârţoaga, s-o deshame şi să-i deie drumul în câmp: ducă-se în plata domnului, nu vor mai avea nevoie de cal. «*La noapte vom fugi cât mai departe de aceste locuri*». Adrian o apucă pe cărare, sui panta şi intră în răcoarea parcului mut, îngândurat.

Câteva raze întârziate se strecurau printre crengi ca o flacără de chibrit ce rătăceşte pe întuneric, încearcă să aprindă ceva şi nu poate. Un foşnet de frunze uscate îl făcu să tresară, îl opri locului. Era o jivină de pădure, ce se speriase de apropierea lui.

Pătrunse în curtea conacului. Pustiu. Nici ţipenie. Survenise ceva urgent; probabil, vre-un ordin de la comandament îi grăbise pe nemţi în altă parte. Conacul părăsit, mahmur, bizar, se contura în fâlfâirea umbrelor de seară ca năluca unui plesiozaur din nişte valuri tulburi. Oare pe unde îşi cernea reminiscenţele colonelul, cu blazonul său de «colonist» autohton? Plesiozaurul tăcea, posac, amorţit de uitare şi urât. Timpurile vechi s-au fărâmiţat fără ecou şi urmă.

Cu agerimea unei ciute Adrian dădu fuga până la căsuţă. Dar Iasek lipsea. Adrian se simţi sfâşiat de fiorii spaimei: dacă şi-o fi pus capăt vieţii?

De la dulap răzbătea scârţâitul roţii, ruginit şi trist; apa gâlgâia şi se vărsa în jgheaburile de lemn. Acolo la dulap îl găsi: împingea drugul de unul singur, îndârjit, fără să-i pese că înnoptase între timp şi că luna răsărise mare, roşie peste toată valea. Împingea drugul şi fluiera ceva sub nas ca la mama acasă. Roata se mişca domol, greoi, parcă se împotrivea şi ea acestei opinteli noptatice.

Adrian îl zgâlţâi de umăr, strigând amarnic:

— Ce faci, Iasek? Leapădă îndată...

— Ce să lepăd? Tu nu vezi soarele? — şi Iasek arătă la lună.

— Soarele?

— Da, da. A răsărit soarele... Trebuie să ne apucăm de lucru. N-avem timp de pierdut. Dar unde-i mârţoaga?

— I-am dat drumul în câmp.

— Bine ai făcut. Sărmana, e răblăgită cu totul!

— Haide, Iasek.

— Vrei să ne împuşte nemţii?

— S-au cărat. N-auzi că nu mai cântă din armonică?

— Da, înţeleg. S-au ascuns prin tufe şi ne pândesc. O haită întreagă vrea să ne sfârtece.

— Iasek, leapădă afurisita de roată, şi să mergem.

— Fie, dacă zici.

— N-ai teamă, Iasek.

— N-am teamă.

Părăsi dulapul de apă şi merse alături de Adrian.

— Mi-e cald. *Soarele* de sus străluceşte palid şi rece, *disc* aruncat în cer, iar pe mine mă mistuie focul, nu mai pot de căldură...

După ce au trecut parcul şi au ieşt pe şleah, Iasek se adânci în nişte socoteli misterioase. Ba cerceta atent câmpul adormit, întunecat, ba se uita înapoi, urmărit de vedenii.

— Dacă ţi-a mai rămas un colţ de pâine, dă-mi-l.

Adrian scotoci în torbă, găsi o bucată de pâine uscată. Iasek o ascunse iute în buzunar. Zise:

— Tss! O înfulec mai încolo. Uite în câmp, câte guri căscate aşteaptă să le-o arunc…

În câmp ţârâiau greierii, iar din copacii înşiraţi de-a lungul drumului gângurea câte-o pasăre somnoroasă.

Luna le arăta drumul, adesea foarte întortocheat, printre vii şi livezi învăluite de muţenia nopţii.

— Mă crezi ieşit din minţi, — oftă Iasek, — vorbeşti cu măsură. Te înşeli amarnic. Smintitul în primul rând îşi pierde memoria. Între neghină şi grâu nu mai alege. Smititul le încurcă pe toate de-a valma, şi binele şi răul… Spune-mi deschis: încotro ne duc picioarele? Spre Genucla?

— Nu, Iasek, mergem la Ramidava. Acolo vom găsi o ieşire din situaţie. O să avem şi gazdă, şi de toate.

«De-am putea ajunge mai repede, — îi trecu prin minte lui Adrian, — dintre atâţia cunoscuţi voi găsi pe cineva, doar nu s-au evacuat chiar toţi».

Soarta lui Iasek Grinchevici îl preocupa acum cel mai mult. Nici vorbă, nu putea să-l lase la voia întâmplării, fără o îngrijire medicală serioasă. Omul acesta îi devenise drag, ţinea la el ca la un frate.

Dimineaţa îi află încă pe drum. Pe neaşteptate, în apropierea unei şosele, zăriră o harbuzărie. La marginea ei stătea pitită o colibă de paie: glugă mare aninată de haragi. Erau flămânzi şi obosiţi. Adrian aruncă o privire în direcţia colibei: nimeni!

Câmpul acesta împresurat de zămoşi galbeni şi harbuji tuciurii îl ispitea neoprit.

Au intrat în harbuzărie. Roua scânteia pe fiece frunză. Soarele abia răsărit lumina o jumătate de câmp, cealaltă

mai rămânea în umbră. Harbujii se lăfăiau aburiţi, sugând din curpăn vlaga ca pruncul sânul mamei. Talpa intra uşor în ţărna moale. Adrian se aplecă asupra unui zămos. Era aproape sferic, alb, cu dungi galbene-verzui. Copt. Crăpase o ţâră. Îl desprinse de curpăn şi-l luă în mâini. O miroznă dulce, plăcută, făcu să-i lase gura apă. Fărmă o bucată şi i-o întinse lui Iasek. Acesta muşcă lacom din zămos, dar era aşa de obosit de picura de-a'n picioarele. Se clătina ca beat. Nici dulceaţa acestui dar al pământului nu era în stare să-i alunge somnul şi oboseala ce-i moleşise cu totul făptura.

De lângă colibă nu se auzea lătrat de câine, nu se arăta nimeni. O tăcere se întindea până departe. Poate, dormea cineva în colibă? Soarele se rostogoli în azur. Prospeţimile matinale trezeau la viaţă gângănii şi jivini, fire de iarbă şi jghiuţe de apă.

Adrian se îndreptă înspre colibă. Păşea peste curpeni cu luare aminte, ca să nu strivească nici unul. Iasek îl urma şovăitor.

Tot acum o coţofană începu să meliţe, să meliţe.

În faţa colibei, la vreo zece paşi de la intrare, era săpat un cotlon mititel, iar lângă el se tăvălea o găleată cam turtită, afumată. Mai erau aruncate şi câteva cutii goale de conserve cu etichete străine.

Coliba era încăpătoare, taman pentru odihna amândurora. Adrian intră în colibă ca să aşeze fânul aşternut pe-o rogojină mare.

Explozia ce izbucni de la o bombă ascunsă azvârli coliba în aer, îi împrăştie beţele şi paiele prin toată harbuzăria.

Soarele strălucea în tăriile cereşti, dar nu ca alte dăţi. Adrian îl descoperi, întocmai ca Iasek, pe-o întindere neagră fără hotare. *Discul* soarelui sclipea în noapte. Ca şi cum Adrian coborâse în fântână şi din fundul ei privea

cerul împânzit de stele, luceferi, miriade de bulgări fosforescenţi. Îşi spuse: Adrian, viziunea asta n-o uita. De câte ori ai sesizat fenomene rare în viaţă, ai vrut să le notezi undeva, însă n-ai făcut-o, şi ele s-au şters din memorie. Soarele acesta în eclipsă nu-ţi mai trezeşte impresia unui soare obişnuit. Are protuberanţe luminoase pe margine, fără o radiaţie vizibilă. Discul atârnă în gol, imperturbabil şi rece, după cum şi *luna*, un glob de piatră abiotic. Pun ramaşag: infinitul, precum îl vezi acum de un violet închis, nu ţi-a fost nicicând atât de apropiat, şi tocmai el se află într-o mişcare de neînchipuit, mai grandioasă decât a soarelui. Dacă vei izbuti să răsfrângi aceste miracole în lucrul tău, ar fi ca şi când ai prinde fulgerul din zbor în vârful penelului inspirat.

Până în ultimele clipe omul se gândeşte ce va face mâine şi poimâine. Totuşi nu izbuteşte să le facă pe toate. Zguduirea e primul act de creaţie, întrucât dărâmă ordinea veche. Adrian îşi surâse trist, gândindu-se la vremea, când, încă băietan cu tuleie sub nas, tot căuta zguduirea asta în lectură, în problemele filozofice, în poveşti înşirate de alţii. Parcă nu mai avea ani să aştepte. Căci şi zguduirea e un lucru foarte hâtru. Dacă vine prea timpuriu, omul arde ca lumânarea, se mistuie în flacăra acestei zguduiri. Arde şi rămâne mucul. Adrian îşi surâse trist, gândindu-se că a căutat zguduirea ceea, de parcă îi erau zilele numărate.

Soarele urca, se îndepărta în tăriile cereşti. Cât a trecut: o clipă sau un veac întreg? Când scoţi din ceasornic un şurubaş, arcul se destinde, acele se mişcă pe cadran cu o iuţeală nemăsurată, şi atunci trec orele, zilele, lunile, anii, ca zăpezile prăbuşite-n avalanşă. Asemenea şi cu pământul: există un ceasornic al pământului, deoarece când îi trimiţi o bombă groaznică, un război pustiitor, o secetă cu foamete,

un diluviu năprasnic, doamne, doamne, pământul suferă, ceasornicul îi umblă prea repede, pământul trece subit prin toate vârstele, îmbătrâneşte înainte de vreme.

Adrian tresări: *un fir* se rupsese din el, ceasornicul său încetă să mai ticăie…

7. Letiţia

Cine iubeşte, le face pe toate. Şi chiar urmele iubirii le caută mereu. Din noianul zilelor, al trecerii paşilor pe asfalt, al volatilizării umbrelor în oglinzi, cine iubeşte va căuta un luger uitat, o salbă ce-a sclipit la gât, o carte citită, o vorbă scăpată altcuiva. Când te duci în vizită la un prieten, şi dacă omul drag între timp a plecat, dar a lăsat în scrumieră mucul ţigării, încondeiat cu ruj, a lăsat ziarul ce l-a răsfoit în pripă, te aşezi pe canapea, în urma lui, simţind încă parfumul undeva strecurat printre dulapuri, şi-ţi pare rău că ai întârziat numai acele cinci minute buclucaşe, care te-au lipsit de o fericire meritată. Prezenţa iubirii se află în orice, în văzute şi nevăzute, ca duhul sfânt coborât în mădulare cu gângurit de porumbel. Nişte particule au rămas, plutesc în aer, mai dăinuie o umbră, ce n-o vede nimeni, împrăştiate printre scaune, etajere, aparat de telefon, televizor, scrinuri şi alte obiecte din casă. Iar afară la fel, sub şiragul de vişini îndoi o creangă, pe care câteva clipe mai înainte o curăţea de rod *o căpriţă* nostimă, cu boiul ei fermecător peste frunze.

Te aşezi pe *aceeaşi* canapea, răsfoieşti *acelaşi* ziar şi-ţi laşi ţigara în aceeaşi scrumieră, aşteptând ca umbrele risipite să se condenseze în făptură, să-şi revină la tiparul lor adevărat, să auzi paşi pe nisipul scârţâitor din curte, apoi

să te ameţească o caldă strângere de mână. Însă *căpriţa* în vremea asta traversează o stradă sau se oglindeşte în vitrina unei librării, sau se coafează, mucenica ustensilelor electrice de modelare şi pieptănătură, sau îşi potriveşte o rochie în magazin, sau visează pe canapea în apartamentul ei, nefăcând nimica.

Dar dacă n-a plecat cu cinci minute în urmă şi nu undeva aproape, în forfota Ramidavei, ci *vre-o douăzeci de ani* în urmă, şi a plecat pe totdeauna, în acel neunde, ştiut şi neştiut, din care nu se mai întoarce nici o făptură, ce-ai să-i faci, n-ai să cauţi oare urmele care au fost şi n-au să mai fie? Parcă nu tresari câte odată în autobuz, în metro, în avion, când te aştepţi mai puţin şi la distanţe enorme de Ramidava, văzând o asemănare de chip şi de contur cunoscut, după care ai alergat cu gândul şi evocarea pe toate meridianele? N-ai să tresari, tulburat, gata să pui mâna pe umărul omului şi să-l strigi pe nume? Îţi pare rău că n-o poţi face, în aceleaşi tipare începe altcineva străin. Ciudatele forme ale metempsihozei, avatarii celor dispăruţi, şi-au luat poate într-astfel obârşia, din umbrele noastre pierdute.

Vâscul amintirii îşi caută un arbore puternic, se urcă pe scoarţa lui cât mai sus, luându-i seva cu hapca şi răpindu-i o parte din lumină. Vâscul n-ar putea exista fără acest arbore, se hrăneşte din rădăcina lui, îl strâmtorează în libertate şi neatârnare, îl devastează. Gazda primitoare cedează la început o creangă sau două, care se usucă, iar tot copacul se preface într-un ciolpan desfrunzit, rupt de vânt, cernit şi dărâmat. Şi nu e vina nimănui, vâscul amintirii se caţără singur, aşa cum l-a creat firea.

De pe hârţoage felurite, de pe foliante cu mulţi savantlâc, îţi ridici privirea şi asculţi, asculţi, Mihai Vrâncean, cum te cheamă la telefon acelaşi glas al lui Toma Vicol. Atunci

lingvistica, ocupaţiile serioase de la Institutul de limbă şi literatură, teza ta de candidat în ştiinţe «Evoluţia metaforei» la care ai visat o viaţă întreagă, îşi pierd sensul lor constant, şi te gândeşti că iarăşi nu te-ai ţinut de cuvânt, promisiunea ţi-a fost vagă, suspendată în aer.

Auzi vocea lui Toma Vicol în receptor, în guşă te gâdilă puţintel emoţia, înduioşat că vechii cunoscuţi îţi mai poartă amintirea. Să te duci, să nu te duci, invitat fiind de câteva săptămâni, insistent, ca de pe buza unei goarne?

— Du-te, Mihai, mi-am zis. Du-te şi nu-ţi bate capul, Mihai. De ce eziţi? Filologia are atâţia exegeţi harnici, încât o zi de duminică nu-i mare scofală pentru viitoarele tomuri ştiinţifice. Vor apare, Mihai, în ordinea cuvenită. N-o mai face pe *râmătoriul* în măruntaiele pământului, pune-ţi pălăria pe căpăţână şi du-te. Vara e bine să mai ieşi într-o escapadă intimă. Mai ales când *omul* îşi aminteşte de tine, nu-i uituc alde dumneata, consacrat ştiinţei până la iepuizare. Te pofteşte. Vrea să închine un pahar de vin în casa lui bătrânească, încă teafără ca prin minune lângă Făgădău. Tot aceea, cu patru stâlpi înfipţi în prispă. Tot aceea, unde până la război *tu şi cu Soveja* aţi umblat mereu, el, cu portretele lui în peniţă de stilou sau creion, iar tu, cu păcatele tinereţelor, furat de vraja ochilor Letiţiei. Şi nu mă duce într-o ispită, spuneai tu din psalm, când o zăreai pe Letiţia. Tot aceea, casa din deal; unde Soveja i-a făcut portretele Letiţiei; unde a murit Gligori într-o iarnă, de tifos, după care a plâns maică-sa, lelea Axcinia, fără contenire, până şi-a pierdut vederea şi a intrat în beznă.

Bine, mă duc, mi-am spus. Şi ca soarele să nu mă frigă în creştet, am chibzuit să-mi fac vizita în după amiază. Evolueze *metafora* o perioadă oarecare şi fără amestecul meu! La spate, de departe, mi-a şuierat nostalgia, şi am simţit o lacrimă pe geană.

Pe o ulicioară strâmbă şi prăpădită abia am găsit numărul casei. Dacă nu primeam adresa prin telefon, aş fi rătăcit mult şi bine. În preajmă, dinspre oraş şi către aeroport, pământul luase vesel în spinare clădiri de câte cinci-şase etaje. Am deschis portiţa şi din cuşcă m-a prevenit o javră, dogit.

Soţia lui Toma Vicol, Zinovia, mi-a răspuns la bineţe, dar cu destulă răceală. Era ocupată cu-ale gospodăriei sau îi era lehamite de musafirii bărbatului, care, de regulă, precum am aflat mai târziu, îşi lipeau umbrele de portiţă în fiece duminică. Pe prispă şedea o tânără bălaie, cu o carte în mână, iar alături îşi fuma ţigara un băiat sfrijit, mişcându-şi iepureşte mustăcioara. Zinovia a trecut pe lângă ei grăbită. Mergea, parcă toată se rostogolea, mare şi dolofană, legănându-şi poalele pestriţe. A dispărut în casă. Mă simţeam oarecum, stând în bătătură, lângă o masă lungă, cu rămăşiţe de mâncare şi pete de vin pe ea. Pe semne, cheful abia trecuse, şi Toma Vicol tăifăsuia acum furat de somn, în altă lume şi cu alţi musafiri. Nu-mi rămânea decât să admir panorama văilor, să-mi pironesc ochii în înălţimile albastre, zgârâiate de invizibilele avioane cu reacţie. Dar n-am avut răgaz. De pe prag s-a desprins o figură monumentală, lăbărţată, pântecoasă, cu capul cam turtit între umeri; se îndrepta înspre mine val-vârtej, se clătina de parcă se clătina pământul, striga în gura mare de bucurie, curat Împăratul Roşu când l-a văzut pe Harap-Alb la curţile măriei sale. Din mâneci suflecate, mătăhăind, m-au înşfăcat două labe păroase, pupatul zgomotos mi-a aburit faţa; am icnit încet când m-am simţit rupt de la pământ, imponderabilă pană.

Ceea ce a fost mai pe urmă n-am putut prevedea, deoarece *neprevăzutul* intervine şi el în viaţă (în egală măsură cu fenomenele uşor explicabile, motivate), fie ca surpriză

nostimă, fie ca accident teribil. Cutremurul de pământ se defineşte clar, amănunţit, cu date seismografice, însă nu te aştepţi la el, când te culci în pat şi-l visezi pe Nichipercea dansând twist.

Masa a fost a doua oară întinsă în ogradă, cu mâncăruri fel de fel şi cu două garafe de vin tot timpul pline. Lume multă venise de prin vecini. Vorba tuturora se aprindea şi vibra. *Îmi părea rău că n-a venit şi Letiţia.* Era bolnavă. Mătuşa Casandra, maică-sa, şedea la masă vizavi de mine. O bătrânică vioaie, cu faţa uscăţivă. Avea ceva, prin felul demn şi mândru de a se ţine între oameni, care mă apropia cu amintirea de bunica mea. *Soveja, prietenul meu din tinereţe îi făcuse odată portretul în creion.* Expresiv şi fin, din trăsăturile căruia se releva bunătatea, nobleţea sufletească a acestei femei. Îl mai păstrează, portretul? Nu, din păcate, s-a pierdut. În acest război s-au prăpădit în nimicnicie atâtea altele, mai însemnate şi mai grave. Şi multe, nepomenite, s-au şters şi din memorie. După o vreme oarecare cele dispărute nu mai revin aşa de lesne din nefiinţa lor.

Atunci a fost cam acelaşi chef, în ultima primăvară de război, şi tot *aici,* într-o seară. S-au adunat şi atunci toţi membrii familiei lui Toma Vicol, au venit Gligori şi lelea Axinia, au fost Letiţia şi mătuşa Casandra, maică-sa. Numai bunica mea lipsea. Ea trăia la Broşteni. Vinul se bea cu găleţile, vorbele murmurau ca pâraiele, dar eu tot mă gândeam la bunica mea, aşa cum m-am gândit nu o dată până a mă întoarce din Asia Mijlocie. Pe urmă am observat că Letiţia lipseşte. Mi s-a spus că s-a dus după bunica mea, la Broşteni. Şapte-opt kilometri nu-i o distanţă mică. Dar şi la această distanţă bunica mea a bătut recordul. A parcurs şapte-opt kilometri numai într-o oră, cu sufletul la gură, ca să-şi vadă nepotul, întors din prăpădenia războiului.

Am văzut-o în casa asta, gâfâia greu, umerii îi tremurau mărunţel. Lângă dânsa zâmbea fericită Letiţia. Afară era noapte caldă, înstelată; mă uitam prin ferestrele deschise la cerul *meu,* atât de albastru şi de straniu, şi-mi venea să plâng de bucurie. Găsisem firele mele dragi, încă intacte între ruine şi drame umane. Ascultam tandreţea unei voci demult ştiute.

Însă, în după amiaza acestei duminici, poftit de Toma Vicol, m-am simţit cu *totul altfel* decât *atunci*, două decenii în urmă, de parcă nimerisem în sala de aşteptare a unui aeroport: parcă avionul ce-l aşteptam întârzia; *acolo* mai era negură deasă.

În loc de Letiţia l-am văzut pe Tănase, soţul ei. Tănase, cât şedea lângă soacra lui, lângă mătuşa Casandra, căuta motive de gâlceavă. Letiţia îi născuse şase copii, dar Tănase tot o bănuia că-l înşeală. Când se întorcea acasă de la lucru, o bătea. Patima lui n-avea sfârşit. Acum Casandra şedea lângă el, dădea din cap, mâhnită, şi nu prea avea gust de vorbă. Prin tălăzuirea râsetelor de la masă nu se desluşea sfada intimă dintre Casandra şi Tănase, dar cuvântul *scrântit* a ajuns şi la urechile mele. Tănase nu mânca, şedea molcum. Era clar că nu-i venea ceva la socoteală.

Tănase şedea molcum, îşi mângâia cu palma nasul lung, acvilin. Pe neaştepate a înşfăcat garafa plină cu vin din faţa lui şi a trântit-o cu fundul de masă. Garafa s-a făcut ţăndări, vinul roşu s-a vărsat, o bună parte din el mi-a făcut cămaşa bleoaşcă; Tănase, măcar în acest fel, *a hotărât să pună punctul pe «i»*. Lumea, buimăcită de întâmplare, s-a ridicat de pe scaune.

A urmat o scenă, pe care cineaştii o transpun pe peliculă cu mar plăcere. N-aş putea spune că era o simplă încăierare. Cuvântul «bătaie» nu exprimă pe deplin sensul adânc, filo-

zofic, al acestei datini, de vechime seculară. Termenii contemporani ca «apercut» şi «swing», îmi par nişte fleacuri sportive în comparaţie cu tradiţiile trântei moldoveneşti, ale strămutării maxilarelor. Fixarea cucuielor şi numărarea coastelor frânte se efectuiază, după obiceiul pământului, excepţional de iute şi masiv, ca adversarul să nu se dezmeticească. Am reuşit să observ doar atât, că Tănase descria o piruietă în aer, câteva clipe zbura ca un helicopter, de-asupra căruia se învârtea pălăria cuiva, iar pe urmă a căzut între flori, dincolo de palisadă. Cete de bărbaţi s-au şi repezit după el, era o încercare aprigă între toţi, să-i ajute lui Tănase ca să mai zboare o dată, în aer din partea inversă.

Păcat că lipseau brâiele roşii. După o bătaie înverşunată cu Hanea-Manea, dacă vă mai aduceţi aminte, Toma Alimoş şi-a strâns măruntaiele în brâu şi s-a aruncat din nou la luptă. Aşa a fost în alte vremi. În prezent îţi rămâne doar să tragi cureaua pe altă cheutoare, cureaua e cam subţire şi n-are efect. Da, da, cu brâiele roşii ar fi cu totul altceva. Şi cu cuşmele negre.

Se decolorează obiceiele. Îşi pierd izul. La Cătlăbuga, în codri, cuşmele negre serveau drept camuflaj. Egal cu bezna. Turcii parcă aveau orbul găinilor. Se zbăteau să iasă din încurcătură, dar zadarnic. *Au mâncat o papară bună.* Şi s-a lăsat gerul acela de pomină. Şi moldovenii au ştiut să-i încercuiască pe năvălitori, de s-a împotmolit o oaste întreagă în troiene. Atunci turcii au tăiat caii şi s-au vârât în leşuri calde, ca să scape de nemila gerului. Of, of, of, săraca ţară a Moldovei, prin câte încercări ai trecut! Degeaba mai ruginesc în pământul tău paloşele, săbiile, ghioagele, flintele, durdele, suliţele şi *puşcile.* Că zice şi cronica ţării: «... şi au slobozit toţi odată focul şi puşcile într-înşii. Şi aşa căde turcii, ca când ar cade nişte pere coapte dintr-un păr, cându-l scutură oamenii».

În după amiaza acestei duminici puterile se cheltuiau aiurea, mai mult de dragul petrecaniei. În schimb, taberele erau împărţite în două, aşa cum se cuvine de obicei. Vecinul de la deal de casa lui Toma Vicol şi vecinul de mai la vale de casa lui se alăturară de partea lui Tănase Stoica (precum vedeţi, această pravilă s-a păstrat, vecinii nu te suferă, măcar să fii şi cu stea în frunte), iar Toma Vicol, fiii şi ginerele său, Traian, alcătuiau cealaltă tabără. Numai eu şi tânărul sfrigit, cu buzana de iepuroi, retraşi lângă un sărăieş, folosit şi ca bucătărie de vară, urmăream desfăşurarea luptei în ultimele scăpărări ale amurgului.

Aici, lângă butoi, ne mai clăteam gura cu o duşcă de preamău.

Pământul tresălta, de atâta tropot şi vânzoleală. Luptă necurmată. De odată Toma Vicol s-a desprins de grămadă, în timp ce Tănase zbura a şaptea oară spre palisadă. Scuturându-şi umerii pietroşi, Toma s-a apropiat de noi:

— Aţi văzut cum i-am făcut vânt în sus? — gâfâi Toma şi sorbi pe nerăsuflate o ulcică de vin. — Tănase *nu ştie* cine i-a dat ghiontul...

Şi Toma, mai prinzând la putere şi mutând cureaua pe altă cheutoare, se pierdu de iznoavă în vălmăşagul din ogradă.

Femeile în vremea asta îşi căutau liniştite de treabă. Soţia lui Traian şedea pe prispă şi alăpta pruncul. Casandra, soacra lui Tănase, strângea de pe masă tacâmuri şi farfurii. Lelea Zinovia a intrat în grajd să mulgă vaca. Nimeni dintre femei n-arăta semne de îngrijorare, ferească sfântul. Pe ziua de azi avem croit un alt tip de femeie; în van mai scotem la iveală baladele vechi, în care hiperbola era pe linia întâi. Într-o baladă foarte veche, Gruia lui Novac se plânge că nu poate să se însoare, îl împiedică, îi stă în cale o fată sălbatică «din câmpia Tirasului, din mar-

ginea mărilor», şi într-adevăr! Acea fată mi-era «în spate ca aria şi în cap ca clania», şi îmi avea «buzele ca clisele, ochii ca tănerile, mâinile ca bârnele». Dar acum «fata sălbatică» s-o cauţi cu lumânarea şi n-ai s-o găseşti. Tinerele noastre îs subţirele ca trestia, fiinţe slabe şi îi lasă pe bărbaţi să-şi facă mendrele cum vor.

Şi, la urma urmei, dacă ar fi să ne adâncim în trecut, să răscolim datini şi obiceiuri, să pretindem de la Letiţia şi una şi alta, să vorbim aşa şi pe dincolo, apoi Letiţia i-a născut lui Tănase şase feţi-frumoşi, toţi ochioşi şi cu nasuri de vultur, ca la tata. Tănase n-o crede, o bate, o suduie, pentru că *scrânteala* îi vine de la stricăciunea lui proprie. Iar dacă ar fi să fi fost ceva, într-o depărtare de ani, cât era Letiţia tânără şi nurlie, apoi şi în acest caz Tănase, dacă ţine la datinele noastre, să ţină seamă şi de Pravila Moldovenească, leatul 1646, în care se scrie lămurit, că bărbatul avea voie să-şi omoare nevasta, dacă o prindea cu ibovnicul, însă «alegând să nu fie făcut pace cu dânsa, că, dacă va face pace, nu iasta vreme de-a mai ucidere-a». Tănase, după atâţia ani de viaţă conjugală, cu atâţia plozi în casă, ar trebui să înghită găluşca şi să tacă.

Cam aşa se rosteau femeile lângă sărăieş, până încăierarea bărbaţilor mătura pulberea din ogradă. Ce puteam răspunde împotrivă-le?

Înserarea îşi aduna umbrele de prin văi, se furişa încoace.

Harul luptei se stinse, îmbrânciturile se potoliră.

Vecinii lui Toma Vicol, cu sentimentul datoriei împlinite, s-au cărat pe la casele lor, la neveste şi odrasle. Tănase îşi ţinea capul vârât sub robinet, pe când Toma şi Traian îl spălau pe faţă, îi curăţeau părul din cap de sângele năclăit. Vicleşugul lui Toma Vicol faţă de cumnatul său, izbutise

din plin. Acela, printre lovituri cu ghiotura, nici nu bănuia *cine* l-a pălit mai tare, când zburase a şaptea oară de-a dura peste palisadă. Bietele flori! Dacă ar şti ele că-n bătaie vicleşugul se admite, ar creşte în câmp, ceva mai departe de oameni.

Plecam şi eu acasă, fără a mai găsi urmele celor dragi. *Schiţele lui Soveja nu s-au păstrat nici una.* Letiţia îşi avea familia ei. Bunica zace în pământ. De ce-am venit?

Mi-am luat rămas bun de la Toma Vicol şi de la ceilalţi, şi cu atâta căldură, ca şi cum era vorba să ne vedem cât mai curând. Ştiam însă că n-o să ne mai vedem. Scoboram dealul în altă vârstă şi în altă lume.

Traian se luase după mine, ca să mă conducă până la troileibuz. Mergea cu fătul său în braţe. Era un omoi uriaş Traian acesta, de-o înălţime ameţitoare. Când mi-a întins mâna, am pierdut-o pe a mea ca într-o covată. A râs:

— Dacă suflai o vorbă, mâncai bătaie, n-ai fă scăpat!

O scânteie veselă îi lucea în privire. Avea ochi de un albastru minunat, nici o viorea nu s-ar fi luat la întrecere cu ei.

Preferam atitudinea viţelului cuminte: am tăcut şi de astă dată. Nu de alta, dar mi-ar fi părut rău să sară cioburi geamurile troleibuzului, ca o ploaie fără milă peste capetele pasagerilor. Pur şi simplu, am cules biberonul de pe mâneca lui Traian, ca să-l pun în guriţa scâncindă a pruncului, şi m-am urcat în vagon.

În vagon mi-am scos carnetul din buzunar şi am lunecat cu privirea peste foi. Îmi notasem zisele Casandrei, ale bătrânei:

Mamă, când ai fost cu mine grea,
De ce nu m-ai pierdut undeva,
Să nu mai cânţi de jalea mea.

* * *

Pentru răi se duc şi cei buni, pentru cei buni se duc şi cei răi.

* * *

Măcar să te grăbeşti, să ucizi calul nu se poate.

* * *

Se desfiră ghemul, se desfiră; capătul aţei, apucat de-o mână vânturatică, nu-l mai găsesc decât pe ghicite, iar ghemul se face mititel, n-are cum să se mai desfire. M-a păcălit cineva, când mi l-a dat, mare cât harbuzul? Mi l-a dat să-l port în braţe, ca arahnidele, să nu rătăcesc prin labirinturi, de voi face cale întoarsă. Prin el, prin firul amintirii, mă pot întoarce a doua şi a zecea oară în oglinzi şi în ecouri. Iată-l firul, devine incandescent, din circuit în circuit, scapără şi luminează împrejur. Cu el scrânciobul nu se mai opreşte.

8. Cocorii

Strada Olarilor s-a schimbat şi nu prea. Păşim pe caldarâmul ei în plină amiază. Sub streşinile caselor bătrâneşti, de-a lungul zăplazurilor, ca şi cum toropite de căldură, umbrele se pitesc tăcute, ferindu-se de priviri indiscrete. Coborâm o pantă năvălită de iarbă fragedă şi dăm de un loc viran. «Aici, Marcelo, a fost un turn de apă». Priveşti această răscruce de ulicioare, unde a rămas doar *locul* turnului de apă, şi pavajul de piatră, de fapt, nu-ţi spune nimic...

Mai departe nimerim pe-o hudiţă îngustă, cu orgăzi îmbulzite una peste alta. În fiecare e câte o hulubărie. La capătul hudiţei zăbovim în preajma unor căsuţe pe jumătate intrate în pământ, proaspăt văruite. Pe neaşteptate văd o fereastră mică, despre care îmi povestise bunica. Ţi-o arăt. «Pe fereastra asta m-a răpit bunica de la părinţi». — «Cum aşa?» — «Împlinisem abia un an. Dar părinţii, pentru că

lucrau din zori şi până în seară, mă lăsau singur acasă, cu lacăt la uşă». — «Şi dacă nu te-ar fi răpit?" — «Aş fi în cer, şi nu ne-am cunoaşte nici odată.» — «Înţeleaptă bunică ai avut». Fereastra mică sclipeşte — ochi înlăcrămat.

De pe hudiţa asta nimerim pe una şi mai întortocheată. *Măslinul sălbatic!* În apropierea lui se cască doar o ruptură de pământ. Exact acolo, unde a fost casa lui Virgil Tonegaru, iconarul. Casa e ţăndări distrusă de-o ghiulea. «Aici s-a născut Adrian, tatăl tău.» Te uiţi. Mă uit şi eu, la măslin... N-o mai văd pe Năstaca, pe maica lui Adrian, aplecată asupra straturilor de flori... Degeaba aş fluiera ca mierla sau ca piţigoiul: Adrian nu se mai poate arăta în poartă, de nicăieri. Amândoi tăcem.

Ceva mai încolo, la o întorsătură de stradă, dăm de-o casă de piatră, cu o verandă mare, de sticlă, în curte. Casa lui Niţă Cioflec, dulgher vestit. O ţin minte. (Părinţii mei închiriaseră aici o cameră). S-a păstrat şi poarta. Acum e tare corogită, jerpelită. Zorzoanele vechi n-o mai fac arătoasă. Doi prăsazi înfloriţi, se lăfăiesc la soare. Unul, mai în fund, are crengi puţintele, cât s-a îndurat bătrâneţea să-i lase, iar celălalt, de lângă zăplaz, e o splendoare înspumată. «N-am văzut prăsad mai măreţ!» —zici tu. — «Poate să intrăm în curte?» — «Altădată». Crengile vânjoase, în vuiet de albine, boltesc de-asupra capetelor noastre. Primăvara îşi încearcă viorile şi cântă. *Trebuie să venim la toamnă, când o să fie prăsade coapte*. Pe un balustru de lemn, chiar lângă poartă, te aşezi uşoară, subţire ca libelula. «Ai obosit?» — «N-am obosit. Îmi place prăsadul, moşneagul acesta înflorit".Îţi scoţi ochelarii de soare şi lumina fierbinte îţi cade pe toată faţa. Închizi ochii şi stai, gânditoare şi palidă. Nici nu-mi vine a crede, că sub prăsadul acesta uriaş, pe lângă care mi-a trecut copilăria, încă pe când tu nu erai pe

lume, voi sta la taifas cu tine, crăiasă din poveşti. *Moşneag înflorit!* Şezi aşa, în minijupă, uluitor de frumoasă. Din genunchi şi coapse bronzate ţipă cocorii. Îi aud. *Toţi aţi murit, m-aţi lăsat.* Iar pe mine mă strigă cocorii.

* * *

— Mai îngăduie, — îmi zice Isai Cioflec şi-mi aţine calea spre portiţă, — degrabă se va întoarce şi Fănuş (adineaori, văzându-mă cum stau de vorbă cu Isai, dânsul s-a apropiat, mi-a strâns mâna şi, nerostind nici un cuvânt, s-a dus cu soţia lui la cinema). După atâţia ani, avem ce vorbi, Mihai! Doar n-ai poftit pe la noi fără nici o intenţie, — îşi îndulceşte Isai glasul, gata să-mi facă hatârul cât ai bate din palme.

Mic de statură, foarte vioi, cu faţa buhăită de somn (l-am găsit dormind în pat), are haz când mă apucă de braţ şi nu mă lasă să plec. Tot caută în ochii mei, ca să-mi prindă firul gândurilor, de după lentile. Aproape două ore am depănat povestea anilor, dar numai acum, lângă portiţă, i-a venit cheful cel mare. Arunc o privire asupra bătrânilor prăsazi pe care i-am contemplat zilele trecute, când erau în plină floare şi cu zumzet de albine, şi nu mai regret faptul că, abătându-mă încoace cu Marcela Tonegaru, am şovăit să intru. De multe ori ceea ce se întâmplă anume aşa şi nu altminteri, în cele din urmă, e mai bine.

— Dorul, bată-l vina, mi-a şoptit să vin.

— Asta e, Mihai! Mare şoltic e dorul.

— Spune-mi, ce-i cu Spiridon Lefter, mai trăieşte? Acela care dădea în cărţi şi se ocupa cu vrăjitoria.

— Ţiganul? A murit.

— Păcat. Dacă ar mai fi în viaţă, m-aş duce pe la dânsul. Pe când eram un băietan naiv, mi-a fost tare frică

de el. Toată ziulica, iarna şi vara, din hogeacul casei lui acoperite cu carton gudronat, ca-ntradins, ieşea fum galben cu miros de pucioasă. Îmi închipuiam că, pregătind o vrăjitorie straşnică, el pune la fiert buruieni diavoleşti. Mama, tot timpul suferind de boli, se ducea pe la dânsul. Mi-era frică să n-o otrăvească. Toamna, când îngheţau băltoacele de pe uliţe, eram sigur că şi asta e trebuşoara lui. După atâţia ani, aş fi vrut să-l văd.

— De-acu pe lumea cealaltă, Mihai.

Stau lângă portiţă şi mă uit la bătrânii prăsazi. Nu cred, că unul ca Isai Cioflec să nu ştie nimic, ce s-a făcut cu casa părintească a lui Adrian *în preajma războiului,* şi oare se va hotărî să-mi spuie ceva? Căci Fănuş, fratele său, avut-a năravul a pune mâna pe lucru străin. S-o mai fi întors Virgil Tonegaru, bătrânul iconar, măcar odată în Ramidava? Şi mai cu seamă: o fi rămas casa lui de izbelişte, cu totul pustie? Îmi lunecă întrebarea asta pe limbă ca o mărgică: mă tem să n-o înghit şi mă tem să n-o scap din gură.

Mă «intuieşte» sau o face întâmplător, dar, straniu, lui Isai îi vine ideea că săptămâna viitoare, dacă îi fac o vizită, îmi va pregăti *un suvenir,* cea fotografie veche, în care pozăm tuspatru — Isai, Fănuş, Adrian şi cu mine, în pantalonaşi scurţi şi cu câte o bretea în diagonală peste umăr. Printre vrafuri de hârţoage şi hârtii o va găsi numaidecât, doar să nu uit de ospeţie.

— N-a mai trăit nimeni în casa aceea, — îmi răspunde Isai la întrebare, — căci bătrânul iconar nu s-a mai întors din Ulmetum. Decât o băbuşcă se mai arăta, o cimotie de-a lui Virgil Tonegaru, dar foarte rar. La începutul războiului un puternic bombardament aerian a prefăcut casa într-un morman de pietre.

— Şi nu s-a găsit nimic sub dărâmături?

— Lumea a scociorât printre pietre, după ce bătrânica a cărat o teleagă de vechituri. Numai Fănuş a găsit nişte pânze.

— Nişte pânze?

— Da. Le-a găsit în căsoaie, într-un dulap dosnic, făcut în perete. Tot un fel de icoane, dar tare pocite. Mai ales una înfăţişa o petrecanie neobişnuită: o duzină de vulpi, toate cu chipuri omeneşti, benchetuiesc într-o curte mândră şi bogată.

— Şi unde-s, Isai, pânzele?

— Fănuş le-a dus în Târgul vechi şi le-a vândut. Spre sfârşitul războiului traiul se făcuse cam greu, îi trebuia şi lui o capică.

— Zici, le-a dus la Târgul Vechi şi le-a vândut?

— Da, a fost o zi cu noroc. De la început nimeni nici nu le lua în seamă. Pe urmă s-a apropiat un popă şi, văzând vulpile, a izbucnit în hohote de râs. Se bătea pe burtă şi râdea. S-a bulucit lumea în jurul popii şi al lui Fănuş. Unii îşi scuipau în sân şi-şi făceau cruce, iar alţii se prăpădeau de râs. Popa le-a cumpărat pe toate.

— Tabloul cu vulpi l-am văzut la Adrian în 1939.

— Cum, ai văzut şi tu icoanele?

— Icoane şi nu prea. Aş spune că tablourile prezentau o imitaţie uşoară după Brueghel.

— După cine?

— După Peter Brueghel cel Bătrân, marele pictor flamand. Scena cu vulpi îmi amintea de tabloul breghelian «Lupta dintre Carnaval şi Post». Producea impesie prin colorit, umor şi profunzimea gândului: vulpile bătrâne ce purtau măşti omeneşti personificau pizma, calomnia, avariţia, desfrâul, intriga, lăcomia, cruzimea şi alte vicii nefaste. Vulpile, în aureole de sfinţi, s-au întrunit la cina lor de taină, neştiind că le aşteaptă sfârşitul: gloate de muncitori aduc vreascuri de lemne sub zidurile curţii şi-i dau foc... Pânze preţioase, zămislite cu trudă.

— Tii! Mare greşală a făcut Fănuş. El *a păgubit* degeaba, vânzând pânzele în piaţă. *A păgubit!* Iar noi credeam că le-a zugrăvit tatăl lui Adrian şi le-a dosit în tainiţă ca pe nişte icoane brăcuite.

— Tatăl lui a fost în toate ortodox şi nu putea, din punctul lui de vedere, să săvârşească o astfel de impietate. El când le-a văzut, ţin minte, şi-a pus mâinile în cap, tuna şi fulgera. Erau lucrările de debut ale lui Adrian. Pe atunci el a scris versuri, foarte curioase, de atmosferă. Iată un pastel de toamnă:

Vulpile roşii au trecut buimace prin grădină.
Nisipul frunzelor susură pe ţărmuri de lămâi.
Te aştept, fiică a Obsesiei, de prin horele toamnei.
Dezmiardă-mă tu, când stelele cad pe strunele lirei.

— Da, minunate, — tărăgănează cuvintele Isai. — Dar ce-i cu Adrian, mai trăieşte?

— A căzut, de explozia unei mine, în stepa Bugeacului. Acolo-i mormântul lui.

Mai arunc o privire asupra bătrânilor prăsazi. În preajma lor m-am jucat în copilărie. În preajma lor a păşit mama, tata şi bunica mea. Ei n-o să-i mai vadă foşnind nici azi, nici mâine, precum nici eu n-o să-i mai văd în viitor. Crengoşi, zdraveni, de o vigoare admirabilă, continuă să înfrumuseţeze viaţa acestui colţişor de pământ. Pe când eram copil, n-am ştiut că oamenii în vârstă pot săvârşi fapte de neiertat, urâte şi amorale. Ceea ce mi-a povestit Isai e încă o dovadă că lăcomia şi prostia omenească mai spurcă pământul.

— Te-am jignit, Mihai? N-am vrut să te jignesc. Întradevăr. Fănuş *le-a cedat* foarte ieftin. Dacă ar fi ştiut ce-i

şi cum, le-ar fi vândut la muzeu cu un preţ mai bun. Trebuie să-i spunem acum ce prostie a făcut. Mai îngăduie oleacă, Fănuş se întoarce degrabă…

Pun mâna pe ivărul de la portiţă. Pe neaşteptate Isai plesneşte din mâini şi-mi spune cu mare regret:

— Vai, am uitat să-ţi aduc nişte prăsade. Mai avem în cămară un paner plin. Să-ţi aduc vre-o câteva.

— Bine. Numai una singură.

Isai nu mă contrazice. Dă zor până la cămară. Saltă ca un berbece bine hrănit. Peste câteva clipe se întoarce cu o prăsadă enormă.

— De-o chilă, cel puţin. Cea mai mare prăsadă din ultimii ani! — se făleşte Isai cu isprava pomilor bătrâni.

Iau prăsada de cotor şi mă duc. Prăsada ce mi-a dat-o Isai, mezinul lui Niţă Cioflec. El mai stă în aceeaşi poartă, corogită, stacogie, şi-mi flutură cu mâna. Prea bine ştiu că n-am să mai vin încoace, deşi i-am promis pe cuvând de cinste. Locurile din trecut n-au cum să reînvie, se sting cu încetul ca nişte lumânări de ceară, obosite de atâta ardere. Alte mâini o să aprindă luminiţe de candelabru, ca să se bucure alţi ochi.

Ţin prăsada de cotor, pe când soarele de april, destul de zvăpăiat, îmi mângâie faţa tristă, alunecă spre asfinţit. Duc prăsada, mulţumit, că nu merg singur. O prăsadă mare *cât un fânar*. Lumea când mă vede întoarce capul a mirare. Nu-i o prăsadă de la magazin, altfel m-ar întreba *dacă mai sunt* în vânzare.

În frageda şi sfânta copilărie, cu Isai, Fănuş, Adrian şi alţi titirezi neastâmpăraţi, tot hoinăream prin coclauri, cotrobăind dealurile îngândurate, de culoarea mării adormite, ce împrejmuiesc Ramidava ca o cetate naturală. În

plină libertate a fanteziei ne apucam de pozne, călcam ţarinile cu momâi ciudate, furam harbuji şi bostani, ca să-i curăţim pe dinlăuntru şi să facem din ei *fânare*. Noaptea cu fânarele aprinse băgam lumea în sperieţi: — Oare de iznoavă năvălesc tătarii în târgul nostru? — se întrebau moşnegii.

Nimeresc pe strada Olarilor, stradă piezişă, pavată cu pietre vechi, de granit, cu gândul să străbat oraşul, pe jos, până la lacul Hurmuz, o baltă solitară din Gura Văii. Păşesc pe caldarâmuri desfundate şi ascult vocile timpului. Numai câteva săptămâni în urmă m-am plimbat pe aceleaşi ulicioare, ameţit de enigma unor nostalgii dezlănţuite.

Ţin de cotor prăsada, mulţumit că nu merg singur. Ca prin vis stăruie în jurul meu forfota oraşului, crescândă, densă, pestriţă, şi de odată mă opresc lângă bordură, mecanic, prompt, aşteptând să treacă vacarmul maşinilor. Ca prin vis mă strecor prin furnicarul mulţimii, în timp ce orologiul de la catedrală bate ora, şi tresar: s-a rupt în mine o coardă, de-mi vine să strig de durere. Vai, dimineţile pierdute, dimineţile din primăvara aceasta cu lalele ca nişte cupe cu licoare divină, vai, turlele catedralei din grădina publică, toate cufundate în ceaţă deasă! Aici, doar câteva săptămâni în urmă, răsărea Marcela Tonegaru ca o ciută din pădure. O însoţeam până la minister (lucrează la ministerul de cultură), în fiecare dimineaţă. Ascultam orologiul din ceaţă, aşteptând apariţia nălucii mele. Numai la întoarcere turlele scăldate în soare pluteau în azur, în imense sfere, ca arca lui Noe în noianul de ape.

Iar acum, după puţin timp de la despărţire, într-un mod absurd şi accidental, aceleaşi turle îmi par acoperite cu aramă roşie, în crepusculul acesta învâlvorat. Peste turle, peste pâlcuri de copaci zboară liote de ciori cătrănite. Bat orele, dar bat greu, îndesat, cu caznă, de parcă ar scoate

anevoie ciutura din fântână când îi cumpăna ştirbă, scârţâitoare, bălăbănită, fără buturugă la capăt.

Înfrigurat, simt că-n mine se răstoarnă cerul ca-n oglinzile unui iezer de munte, cerul spre care a zburat Niţă Cioflec luînd în spate traista lui de proverbe şi cimilituri, meşteşugul lucrărilor în lemn şi alte taine de pe pământ. Încă fiind în viaţă, dulgherul a purces *un monument* chiar în ograda sa, pregătit cu grijă şi socoteală, lipit din toate părţile cu vorbe bătrâne, ca o colonadă cu afişe. Întru pomenire l-a lăsat lângă cei doi prăsazi neuitaţi, scorţoşi, care plâng şi acum după stăpân cu lacrimi de petale, în mijlocul unei hore nebune de umbre imperceptibile, dansând în surdină. N-a putut să-şi consimtă dispariţia definitivă în ochii oamenilor. Chipul său spălăcit de pe o foarte veche fotografie îl instaurase pe monument, subt o bucată de sticlă, fără să-şi dea seama că arată ca frunzele uscate de ierbar. Era o încercare naivă de a păcăli moartea înainte de venirea ei, şi nu mai puţin o dovadă de marea anxietate în preajma ei, ca la începutul furtunii pe mare când luntrea îţi pare o coajă de nucă. Alături *de învaţă-te a trăi,* însemnase într-un colţ cu litere şchioape: *învaţă-te a muri.* Când i-am văzut *monumentul,* nenumărate umbre bizare m-au prins în hora lor zănatică.

M-au târât în jocul lor de pantomimă pe scena lumii de ieri, şi-l văd pe Niţă Cioflec zăbovind în lemn cu dalta, hultuieşte pomi, stropeşte butuci de vie, anină colivii cu păsărele cântăreţe pe veranda lui cu multe geamuri; drege teascuri, coboară butoaie în beci, sapă un heleşteu în fundul livezii, în râpă, îl prinde, scos din răbdări, pe Fănuş ori pe Isai, şi rupe o jordie de salcâm pe spinarea unuia din ei, în ore de repaos citeşte reviste, cărţi, cu ochelarii ce-i pică mereu pe nas.

Zadarnic îşi cheltuieşte zelul în bătaie. Cei doi fii ai săi se plictisesc de moarte la vederea cărţilor.

La drept vorbind, pe linia ereditară cei doi fii au luat ceva din agerimea tatei, din neistovita lui inventivitate, din spiritul de aventură, de pozne burleşti, l-au moştenit de la mama. Vasilisa era o femeie voinică, nurlie gata de praznice şi guleaiuri cu orice ocazie. Iată când podelele lui Niţă Cioflec se puneau la încercare, treceau un examen public. Chiar şi bunica mea, la capătul vieţii sale, îmi destăinuise cu mândrie că şi-a rupt piciorul dansând «bulgăreasca» pe podelele lui Niţă Cioflec. Nici tropăitul îndrăcit al femeilor n-a fost în stare să-l frângă...

Iar când Niţă Cioflec se întâmpla să plece la ţară, acceptând unele comenzi ca dulgher, femeile din curte se distrau în voie, scornind o sumedenie de glume pe socoteala vecinilor. Doar nu există zăplazuri fără crăpături şi cine are ochi să vadă, află multe taine.

Ţin prăsada, ca pe o cometă, de coadă. Aroma ei dulce s-a amestecat cu miresmele minunate din livada lui Niţă Cioflec. În cămara ei cosmică s-a adunat trecutul unei vieţi fără întoarcere. Prăsada devine tot mai grea şi o mut dintr-o mână în alta. Dacă spicul de grâu comprimă în el holde de milenii, intemperii de-a valma, nenumărate drumuri lungi de cară, de corăbii în alte zări, de ce prăsada mea să nu prezinte şi ea acel focar al amintirilor, în afara căruia nu se poate concepe o viaţă de om? Parcă se poate şti pe ce culmi, la ce margine de lume a răsărit imaginea ta cea mai dragă? Ai trecut atâtea... Întâia culme de deal am aburcat-o într-o dimineaţă de vară, când abia împlinisem şapte ani. Tare vroiam să ştiu din ce loc răsare soarele. Şi în căuşul unui hârtop am văzut un sat ca oricare altul. Atunci mi-am făcut socoteala că soarelui îi dau drumul oamenii dintr-un

ocol ascuns, ca să pască pe imaşul cerului, să călească săbiile de păpuşoi în câmpuri, să se scalde în apele cu stuh şi peşti ţigăneşti. Fără îndoială, imaginea descoperită mi-a fost mai scumpă decât cea de la şcoală, de mai târziu, a lui Copernic. Dar şi imaginea oboseşte cu timpul. Oboseşte metalul, lemnul. Oboseşte şi imaginea. Întâi e floare, pe urmă e rod, apoi se prăbuşeşte într-o noapte de toamnă, ca prăsada asta din livada lui Niţă Cioflec.

Acum, fără să ştiu de ce, mă mână dorul în căutarea unor umbre pierdute, îmi îndrept paşii spre lacul Hurmuz. N-am nici o speranţă să-mi recâştig bucuria orelor, plenitudinea trăirilor din această primăvară, totuşi colind mereu aceleaşi locuri pe unde m-am plimbat nu demult cu Marcela Tonegaru în fiece amănunt îmi trezeşte amintiri, îmi aduce o alinare. Îi aud vocea. Dintre miile de voci omeneşti distingi *una*: îi cunoşti toate nuanţele — de voioşie, de oboseală, de nerăbdare, de tristeţe. Ziua, în orele de lucru, e a unui prieten, asaltat de griji. Noaptea, în orele târzii, e a unei zâne de veghe.

Când pierzi un prieten adevărat, şi pentru totdeauna, îi simţi zilnic lipsa. Golul sufletesc ce se naşte în asemenea cazuri e chinuitor. Obsesia unei pierderi ireparabile nu te lasă în pace. Nici munca intensă, nici alte ocupaţii nu sunt în stare să te scape din strânsoarea disperării. Uite ce situaţie s-a creat, prăsado.

Au trecut două săptămâni încheiate de când s-au întrerupt întâlnirile noastre. Ca să vezi, prăsado, cum s-a întâmplat. Despărţirea a fost bruscă, neaşteptată, absurdă ca un accident. Nimic nu prevestea acest sfârşit amar. Dimpotrivă, în ajun eram mulţumit de zodia mea norocoasă. În acea după amiază Marcela mi-a telefonat să vin cât mai repede la ministerul de cultură, unde mă aşteaptă o surpriză.

— Există surprize plăcute şi neplăcute, Mihai.

— Asta e o surpriză plăcută, prăsado.

Marcela m-a întâmpinat radioasă, explicându-mi la repezeală istoria unei recente descoperiri arheologice. În apropiere de Arcodabara, în munţi, sub ruinele unei cedtăţi, au fost găsite nişte plăci cu semne bizare. Vechimea lor s-a constatat a fi cel puţin de o mie de ani. Dar ce reprezentau semnele, care era misterul lor? Un tânăr savant, după mulţi ani de investigaţie, a găsit cheia acestei descoperiri, semnele fiind adevărate note muzicale pentru corul bisericesc. Marcela m-a condus într-o cameră aparte şi a pus banda de magnetofon în aparat. «Vreau să asculţi şi tu această muzică neobişnuită», — mi-a spus cu căldură în glas, şi a ieşit, pentru că se întrunise o şedinţă, la care trebuia să asiste. Am rămas singur în faţa istoriei...

Era într-adevăr o muzică divină. Corul bărbătesc pe mai multe voci parcă răsuna de pe zidurile unui castel medieval. Mai curând era o odă păgână închinată atotputernicului soare. Am rămas încântat. Am pus banda de magnetofon ca să ruleze a doua oară. La geamurile deschise răpăi o burniţă veselă. De odată scăpără în apropiere un fulger lung, ca suliţa aruncată de mâna unui războinic. Şi ploaia se înteţi.

Marcela mă găsi cu gândurile în altă lume. Nici n-am auzit-o intrând. A râs cu poftă de starea mea buimacă, mi-a ciufulit părul în cap, pe deplin satisfăcută de efectul acestei muzici străbune. «Ce te uiţi aşa la mine, Mihai?» «Nu te-am recunoscut. Parcă ai coborât din cântece bătrâneşti». Marcela a izbucnit în hohote, ţinând amândouă mâinile la piept, înăbuşindu-se de râs.

Şi cu toate că ploua cu găleata, am hotărât să nu mai aşteptăm, căci înserase. Tocmai trecea un taxi, care ne-a luat ca o şalupă pe străzile invadate de pâraie.

Am intrat în odiaia ei, prea bine cunoscută mie, sobru mobilată, cu o mulţime de cărţi pe rafturi. «În cutia poştală de la uşă ai o scrisoare», — am zis aşezându-mă pe canapea. «O iau mai pe urmă. Nu ştiu unde am rătăcit chieia de la cutie.» S-a retras la bucătărie ca să pregătească o cafeluţă. Totdeauna mi-a plăcut să stau la acest înalt etaj şi să urmăresc de aici circulaţia de pe bulevard, îndeosebi pe înserate, când felinarele se aprind ca nişte crini exotici. Marcela s-a reţinut ceva mai mult, desigur a găsit cheia şi a citit scrisoarea. În tot cazul, când a revenit, era de o paloare stranie. «Nu ţi-e bine?» «Mă simt obosită». Aroma din ceşti şi atenţiile neîntrerupte, pline de gingăşie, ale Marcelei, m-au abătut de la temeri şi presimţiri neplăcute.

Pe urmă, înfrigurată şi tristă, m-a condus până la oprirea troleibuzului. Îşi luase pe umeri o pelerină transparentă uşoară de celuloid, purta pantaloni albi de vară. Anume aşa o ţin minte, în acea ultimă seară, sub ploaie.

În zorii zilei m-a trezit telefonul. Îmi suna Marcela direct din aeroport. Îşi luase bilet ca să plece în Taurida. Soţul ei, pilot al aviaţiei supersonice, cu care întreţinea numai relaţii epistolare, la intervale destul de mari, o chema acum la el, în spital. Ce-a survenit în numai câteva luni de căsnicie vara trecută, ce ruptură s-a produs între tinerii căsătoriţi, n-aş putea spune. Marcela nu s-a atins de latura aceasta delicată. N-am întrebat-o nici eu, presupunând că problema se va lămuri de la sine, mai târziu. Iar acuma Marcela îmi vorbea la telefon: «A izbutit să se catapulteze... abia a scăpat cu viaţă...» Şi aproape strigându-mi cu disperare: «Trebuie să fiu lângă el. Nu vreau să am pe conştiinţă moartea lui...» Vuietul elicelor de pe aerodrom îi acoperi ultimele cuvinte.

Un fluierat strident. Miliţianul din mijlocul străzii, mustăcios, elegant, duce mâna la cozoroc şi-mi spune sec:

— Cetăţene, ai trecut strada contra regulii…

Amendă. Primesc chitanţa. Ca relicvă.

— Vezi, prăsado, ce înseamnă să umbli cu capul în nori. Am dat gologanii pe gârlă.

Fluieratul, scurt şi strident, se repetă.

— Cetăţene, cum te exprimi?

— Vorbeam cu prăsada, nene.

De astă dată îl salut eu pe miliţian, care rămâne perplex, cu mâna ridicată la chipiu.

Curând ajung pe scările ce coboară în parcul de cultură şi odihnă, la cascadele multicolore, având pe margini balustrade de piatră şi glastre mari de flori. Aleea cu plopi freamătă, clipoceşte, zboară scama pe crengile copacilor, apa lacului pulsează între lumini şi umbre, luntrile mai mult stau în înţepenire decât plutesc, ca şi pirogile pline de mister ale Insulelor Canare.

În fundul aleei, pe o bancă, zăresc silueta unei tinere femei. De emoţie mi se aburesc ochelarii. Oare? Aceeaşi bluză albastră, fustă neagră. De după o ramură înfrunzită de salcie apare o claie de păr bălai, şi slabele mele speranţe se risipesc ca firele de nisip printre degete.

— Ce prăsadă colosală! — îmi zice bălăuca, văzând că mă aşez pe bancă. — O bombă…

— Gustaţi! — îi ofer prăsada.

— Sunteţi foarte drăguţ, — îmi zâmbeşte fata şi ia prăsada.

Dinţii ei frumoşi, incisivi, se înfig în prăsadă. În minutele aceste solemne de primă cunoştinţă, ca din pământ răsare un câine subţiratic şi înalt, curat ca o gazelă. Deşi se convinge că stăpâna lui e teafără şi nevătămată, mârâie la mine cu oarecare neîncredere.

— N-aveţi nici o grijă! — mă linişteşte bălăuca. — Este un doberman foarte deştept.

— Totuşi arată cam indispus.

— Îşi face reclamă.

— L-aţi dresat, desigur.

— O, perfect... Îmi poate aduce chiar şi un băţ din lună... A primit medalie de aur. Aici, în parc, mâine va avea loc o mare expoziţie de câini. Veniţi, numaidecât. N-o să vă pară rău.

Câteva albine au şi început să dea târcoale fetei. Zumzetul lor se înteţeşte, devine tot mai insistent.

— Ce au cu mine albinele?

— Au simţit dulceaţa prăsadei...

—Straşnic mă tem de albine şi de viespi! — bălăuca lasă prăsada pe banca de vizavi. — De altfel, e timpul să mă duc. Rex! Rex!..

Silueta fetei dispare printre copaci. Câinele aleargă sprinten, uşor, fără s-o scape din vedere pe stăpână, un veşnic du-te-vino pe alei. Scapătă ultimele pâlpâiri ale soarelui. Un timp oarecare mai aud lătratul lui Rex, pierzându-se în amurg. Mai zăbovesc puţin, apoi mă ridic şi eu odată cu răsăritul lunii în apele negre. Pe cealaltă bancă, de vizavi, a rămas prăsada mea. Potricălită de viespi şi albine, îmi pare scheletul unui delfin singuratic ce-a fost târât şi aruncat pe ţărm de valurile mânioase ale mării.

Noaptea, culcat în pat, ascult cum ţârâie ploaia la fereastra mea deschisă. Şi de odată (am adormit, poate şi visez?) îmi revine imaginea livezii lui Nică Cioflec. Mă grăbesc într-acolo...

Pe un trunchi demult prăvălit la pământ, plin de muşchi şi ciuperci, şade Adrian îngândurat şi tăcut. Hăti, doamne, eu îl caut în toate părţile, iar el, poftim, stă aici şi se hodineşte!..

— Demultişor n-ai dat pe la noi, Adrian.

— M-am reţinut o ţâră. Văleu, Mihai, eşti cărunt la tâmple.

— Dar tu, Adrian, ai rămas tot tânăr şi chipeş ca înainte. Se vede că mare treabă n-ai?

— Mare treabă n-am. Pasc nişte mieluşele.

— Unde le paşti?

— Pe cer, măi frate.

— Şi unde le adapi?

— Pe cel noreţ de ploaie.

— Şi unde le închizi?

— În cel cearcăn de lună.

Mă aşez şi eu pe trunchi, ca să fiu mai aproape de Adrian. Dar îmi pare că-i departe, şi tare abătut.

—Ce te apasă pe suflet, Adrian?

— Mi-e dor de fiica mea.

— Şi mie. Marcela mi-e dragă.

— Cum îi spui?

— Marcela, ochi negri.

— Frumos.

— Şi numai de ea ţi-e dor?

— Mi-e dor *de voi toţi.*

Încet se ridică de pe trunchi, părăseşte livada. Îl chem, îl strig pe nume, dar nu-mi răspunde.

Totuşi bate cineva la uşă sau la geam. Prin fereastra deschisă rourează geana zilei. Aud graurii şuierând. Aud ţipătul cocorilor din înalturi. Mă scol din pat, aproape aiurit de vise, şi mă apropii de fereastră. În cadrul ei primăvăratic îmi surâde Marcela Tonegaru.

ESEURI

MAREA NEAGRĂ

Nu te speria, cititorule, n-am de gând să fac menţiuni estetice despre felul cum este, ori cum a fost descrisă, marea. Capriciile unui zeu ca Neptun, poznele sale cu tridentul sunt captivante pentru călători şi demne de inspiraţie pentru marinişti, însă noi, aceştia din luncile Bâcului, putem vieţui în linişte şi fără minunile mării. Nici n-ar sta bine să-l pastişez pe Dimitrie Cantemir în ale descrierii. Mi-au venit în minte alte imagini, de altă natură şi în alt sens, pe ţărmul acesta abhazian, ocrotit de munţii gloriosului Caucaz. Dorul de locurile natale îmi iscă imagini şi gânduri mult mai importante decât pastelul zugravilor entuziaşti.

Au trecut câteva săptămâni de când mă aflu pe aceste plaiuri de-o frumuseţe aproape sălbatică, şi nicidecum nu mă pot deprinde cu ele. În fiecare seară ascult vuietul profund al valurilor neastâmpărate, iar nostalgia mă poartă în depărtări «sarmatice»: pe maluri dunărene, în stepele bugeacului, în codrul orheian, în stuhăriile de lângă Munceştii copilăriei mele, şi parcă apele sărate ale mării îmi spală unele răni sufleteşti de mult uitate, îmi readuc melodia unui cântec tânguios, irosit ca nişte frunze de toamnă pe drumurile întortocheate ale vieţii.

Marea se zbuciumă…

În puterea unei nopţi de vară, fără lună, numai cu licurici zburând în întuneric, marea se frământă, răsuflă adânc,

oftează, îşi zdreleşte valurile năprasnice de bolovani, se retrage în larguri enigmatice, apoi revine, aruncându-se cu muget peste faleză. Se zbuciumă, neogoită şi tulburată, ca un titan în plină zămislire. În faţa mea, în imensitatea beznei, se-nşiruie câteva şalupe de pescari, ard lumini pe catargele abia deslușite. Forţe uriaşe, descătuşate într-un tumult îngrozitor, ameninţă malurile străvechi.

În solitudinea asta nocturnă îl aud pe bătrânul Tacit vorbind: «Poeţii, cum afirmă ei înşişi, trebuie să se retragă în păduri şi dumbrăvi, adică în singurătate». Aşa să fie? Depinde *cum* e înţeleasă singurătatea. Dacă e luată ca îndepărtare de evenimentele vieţii, de tot ce-a creat şi creează spiritul omenesc, în acest caz singurătatea nu-i decât o izolare absurdă, un nonsens care miroase a peşteră afumată cu tămâie; şi dimpotrivă, dacă singurătatea e necesitatea unei "linişti" în timpul procesului de creaţie, atunci o înţelegem condiţional drept element al mediului în care se naşte opera de artă. Nimic nu trebuie să te sustragă de la lucru. Ceea ce îţi vine acuma în minte, arderea ta lăuntrică, poate dura numai o perioadă anumită. Dacă le scapi — stările sufleteşti, gândurile, imaginile — rişti să nu le mai trăieşti a doua oară cu aceeaşi intensitate. Vin *altele,* odată cu viaţa în veşnică schimbare, şi ele se cer exprimate imediat, spre a nu fi pierdute, stratificate-n sediment. Ceea ce n-ai fixat acum în scris, cu timpul se decolorează, slăbeşte, îşi pierde prospeţimea, ineditul, devine un fel de balast pe seama conştiinţei tale, ca o datorie neachitată. Mai târziu îţi pare nespus de rău că ai lăsat să-ţi treacă frământările sufleteşti aşa, ca nişte umbre mute, nedându-le permisul de liberă trecere pe tărâmul artei. Aceste gânduri îmi vin în preajma stihiilor descătuşate ale Mării Negre, şi ajung la încheierea că poetul, chiar în singurătate fiind, are nevoie de prieteni şi mai ales de o înţelegere sufletească.

În adânc de noapte marea vuieşte şi geme…

Aproape două mii de ani în urmă Publius Ovidius Naso a fost osândit să-şi ducă amarnicul surghiun între neamuri sarmatice, la Pontul Euxin, unde părăsitul şi înstrăinatul latin avea impresia că barbarul este el însuşi, nefiind înţeles de nimeni pe acele meleaguri sălbatice. Aici a văzut poetul că Ursa Mare şi Ursa Mică nu se cufundă în mare niciodată, că în decembrie suflă vânturi turbate, cu ger ca focul, şi fulguie şi ninge, ninge fără contenire. În văgăuni se află straturi îngheţate, aduse de crivăţ, "zăpezi de două ierni". Dunărea, bătrânul Istru, "cât mai adie vântul răcoritor al verii", era singura ocrotire împotriva invaziilor nordice. "Vai, însă, când soseşte posomorâta iarnă," se tânguie poetul, aproape cuprins de groază… Dar să-i auzim (în tălmăcirea lui Hasdeu) elegiile amare:

… Se zguduie atuncea din temelie polul,
De spaimă se-nfioară sălbaticele ginţi!
Şi barbarul îmbracă nădragi şi piei informe,
Cât din a lui făptură de-abia se văd obrajii,
Dar până şi prin blană dă gerul în putere,
Şi pulberea de gheaţă pe barbă scânteiază;
Şi te cuprinde groaza când sloiuri cristaline
Se-ncheagă printre plete şi se ciocnesc cu freamăt
L'a capului mişcare, şi-n vas îngheaţă vinul
De-l scoţi în bolovani, păstrând figura oalei,
Şi-n loc de-a soarbe spuma, mănânci bucăţi de vin…

El a scris epistole în versuri, stropite cu lacrimi, trimiţându-le în patrie, la Roma alintată de soare şi bucuriile vieţii, epistole adresate nu atât nemuririi, cât prietenilor întru ajutor şi îndurare. În aceste margini de pământ

marele poet îşi trăia anii din urmă, poezia îi era singura mângâiere. Şi totuşi, amicii nu descoperă altceva în scrisorile lui decât marea-i tristeţe, care, pentru ei, e prea monotonă, fiindcă se tot repetă, şi de asta preferă înălţimile în artă ale operelor lui precedente, mai senine şi închegate, cum sunt *Metamorfozele, Heroidele, Arta de a iubi.* Amicii n-au depus nici un efort să mediteze asupra priveliştilor exotice, descrise atât de concret, cu toate asprimile unui trai primitiv, cu toată mirozna de ţărână sub copitele cailor sălbatici, cu tot vuietul îngrozitor al mării, cu toată suflarea Ghenarului mânios; nici nu s-ar fi potrivit aceste privelişti de *existenţă reală* în mijlocul patricienilor cu fascinante mituri şi idoli închipuiţi. Poetul a fost nevoit să le răspundă că tristeţea lui e într-adevăr plicticoasă, dar el o împărtăşeşte unor persoane diferite…

Am fost şi eu pe meleaguri dobrogene, într-o călătoie de iarnă. Trebuie să spun că nicăieri n-am dat de o climă mai capricioasă şi aspră; crivăţul chiar îşi făcea de cap, îşi poartă de colo-colo viscolele; sunt zile când negurile se agaţă de crestele munţilor bătrâni, dar nu e zi să fie ceva constant în firea întreagă. Când se lasă noaptea, auzi cum şuieră vântul a pustiu, de se cutremură casa; dispare somnul, n-ai hodină până dimineaţa. Peste Dunărea îngheţată am văzut cum trec încet-încet carele ţărăneşti, oameni călări ori pe jos. Gândurile îmi zburau încă pe atunci la Ovidiu şi, poate sub presiunea unei imaginaţii prea neliniştite, natura asta viforoasă, multicoloră, în care îşi duc traiul de toate zilele atâtea seminţii felurite la limbă şi port, mi-a trezit, ţin minte, fiori de teamă în suflet. Mişcările oamenilor aici sunt iuţi, atitudinea dârză, iar cântecele bătrâneşti grăiesc de lupte înverşunate împotriva mişeilor şi celor nedrepţi. O mulţime de legende şi întâmplări fantastice am tot auzit

povestindu-se pe aceste plaiuri dure, buimăcindu-mă cu dinamismul lor. Şi asta cu nouăsprezece veacuri după moartea lui Ovidiu. Se vede că natura, ca şi arta de altfel, e în stare să păstreze unele tipare mai esenţiale pe o vreme îndelungată.

Din Tomis, din cetatea lui de exil, poetul a fost nu o dată martor ocular al năvălirilor îndrăzneţe, războinice peste Istrul prins de gheaţă.

... Atunci dar, când Pontul şi Dunărea spumândă
De iarnă-mbrăţişate prin pieliţă de gheaţă,
Pe-a Istrului lucioasă şi măturată cale
Călări pe cai sălbatici vrăjmaşii vin încoace,
Vestind a lor sosire săgeţile ce zboară
Şi rămânând drept urmă pământul despuiat!
Ţăranii fug departe, lăsând câmpia pradă
Şi barbarul răpeşte puţina-i avuţie,
Tot ce-a putut să strângă săteanul cu sudoare:
Şi carele, şi turme, şi sărăcia toată!
Apoi pe robi îi leagă cu mâinile la spate...
Se duc, se duc sărmanii, privind cu disperare
În urma lor ogoare ce n-o să le mai vadă...
Şi focul ce se-nalţă din şubrede colibe,
Căci barbarul aprinde, doboară, nimiceşte
Tot ce nu poate duce, tot ce nu vrea să ducă;
Şi stoluri de victime sucumbă sub săgeata
La vârf încârligată, al cărei fier supsese
Din ierburi ucigaşe un suc înveninat!
Aici şi-n timp de pace războiul ne-ngrozeşte,
De nu mai vezi pe barbari, e spaima ce ţi-o lasă;
Şi nimeni nu cutează pe câmp să tragă brazde;
Şi, ţelină uitată, rămâne sterp pământul;
Nici desfătatul strugur nu creşte-n umbra viţei,

Nici fierbe mustul dulce în naltele basinuri;
Un pom nu se zăreşte, pe care ca-n vechime
Să scrie un Aconţiu cuvinte de iubire...

Şi nu numai martor ocular a fost, dar şi cu arma-n mâini a părăsit cetatea, ca să ieie parte la multe lupte crâncene cu năvălitorii de la miazănoapte. Trăia în veşnică nelinişte. De la început nu i-au plăcut obiceiurile pământului, nici trânta şi bătaia cu pumnii pe maidane în timpul jocurilor getice, nici judecata aborigenilor, când se hotăra adesea ca păgubaşul să se încaiere cu pricinaşul, şi cine prin forţă brută ieşea învingător, de partea aceluia era şi dreptatea morală. Apoi învaţă cuvinte barbare, şi cu prilejul morţii împăratului August scrie în limba getică un poem, pe care îl declamă în faţa băştinaşilor uimiţi, trezindu-le o puternică impresie. Ani întregi se spulberau în singurătate, în primejdii de tot felul, în sărăcie. În starea asta de lucruri *arta* nu putea izbucni cu zvăpăieri exuberante, cum ar fi dorit-o amicii de la Roma. Singurătatea, izolarea forţată, impusă, surpă, ruinează puterile sufleteşti. "Talentul, mâncat de rugină, — zice Ovidiu, — amorţeşte, pierde mult din puterile sale vechi". Poetul nu se poate împăca nicidecum cu sterilitatea în viaţă, caută să-i lămurească provenienţa. "Chiar de-i fertil un ogor, dacă nu e arat fără preget, nu va produce decât iarbă, scaieţi şi ciulini. Calul ce-a stat prea mult în grajd o să alerge anevoie şi va rămâne codaş. Lemnul crapă şi începe a putrezi, dacă barca e depărtată multă vreme de valul ei obişnuit". Aceste încheieri le găsim în *Tristia*; ele prezintă, de fapt, tot un fel de răspuns indirect la reproşurile estetice ale amicilor săi exigenţi de pe cele şapte coline ale Urbei. Ovidiu, însă, a luptat cu dârzenie împotriva ursitei sale vitrege, câştigându-şi cin-

stit dreptul de a spune la bătrâneţe: «Când voi muri, n-o să-ţi cad ţie pradă, pământ!»

Artistul, chiar în singurătate fiind, are nevoie de prieteni şi mai ales de o înţelegere sufletească. Eminescu şi Creangă au fost mari prieteni. Când a murit Eminescu, Creangă a suferit enorm această pierdere, s-a simţit dintr-odată pustiit şi singuratic. Puşkin i-a dat lui Gogol ideea *Revizorului* şi a *Sufletelor moarte*. Înţelegerea asta sufletească e tot atât de necesară unui artist, cum sunt necesare vieţii aerul, lumina. E de mirare, când cineva respinge această înţelegere. E de mirare, când inima surdă la bucuriile şi durerile altora se pretinde generoasă. Gândurile se cer mărturisite, sentimentele — aşijderea. Există o comunitate între făuritorii de artă. Pictorul I. Şişkin a dat o pânză, rară prin puterea ei de expresie, "Dimineaţa într-o pădure de stejari", în care urşii sunt creaţi de K. Saviţki, un alt pictor ilustru. Vestitul maestru I. Aivazovski creează un minunat tablou "Puşkin pe malul mării", în care figura poetului e zugrăvită de marele Repin. Colaborarea lor, cum vedem, a dat în cazul de faţă rezultate admirabile. A renunţa conştient la această comuniune rodnică înseamnă a renunţa la multe — din ignoranţă ori în numele unui blazon imaginar. Ovidiu a fost lipsit cu *de-a sila* de comuniune; numai fiind geniu, el a izbutit să învingă încercările singurătăţii; a izbutit însă nu prin opere epice, de altădată, ci prin lirismul său elegiac, neobişnuit de sincer şi confesional. Oare se pot încumeta mulţi a pretinde la asta? Greu de închipuit.

În depărtări scapără flăcări zigzagate, frânte. Se simte a ploaie, a furtună, nu ştiu. Când fulgeră din bolţi şi se luminează întunericul nopţii pe o clipă, departe, în largul mării zbuciumate, se conturează nişte corăbiii singuratice, ancorate. Fulgerele mişună intens. Cerul opac atârnă greu,

gata să erupă. Marea e stranie. Se duce o luptă pe care n-o pot înţelege, e ceva ce se petrece în adâncuri, în noianuri, în depărtările nopţii. Marea se zbuciumă, groaznic. Îmi răsar în minte versurile lui Walt Whitman, imaginea stejarului părăsit în câmpie:

Am văzut un stejar în Luisiana,
solitar în câmpie, cu crengile-n muşchi atârnând;
a crescut stejarul acesta, singur, fără tovarăşi,
în foşnete vesele de frunziş întunecat;
era neînfrânt, noduros, puternic, asemenea mie,
dar mi-a părut ciudat că era în stare
fără nici un prieten, atâta de vesel
să foşnească din frunzele sale,
fiindcă eu n-aş fi în stare.
O ramură am rupt, am învelit-o în muşchi
şi am aninat-o în odaia mea
ca s-o văd mereu,
şi nu de aceea ca aminte să-mi aducă
de prietenii mei dragi
(doar şi fără asta în zilele acestea
nu mă gândesc la nimeni altul),
ci el îmi rămâne drept simbol strălucit,
silindu-mă să mă gândesc la prietenie.
Şi fie ca stejarul din câmpia largă,
acolo, în Luisiana, să sclipească singuratic,
în vesela foşnire a frunzelor sale
pe toată viaţa, fără nici un prieten,
prea bine ştiu
că eu n-aş fi în stare.

În toată noaptea asta fulgerele aspre şi repezi s-au repetat la nesfârşit, izbucnind în întuneric dens, stând de vorbă cu

zbuciumul mării neliniştite. Se conturează corăbii, maluri abrupte, păduri îngândurate. Stejarul din câmpie, singuratic, le ascultă vorbele furioase, iuţi. El freamătă semeţ, plin de vigoare...

Marea, la aprinsul zorilor, apare atât de calmă şi solemnă, de parcă niciodată n-a fost covârşită de zbucium şi mânie; apare într-o măreţie nouă, prinsă de vraja soarelui, a bolţilor albastre, a munţilor cu păduri seculare, a pământeştilor minuni. Marea toată se străvede în lumină şi te farmecă toată. O admiri, te simţi încântat, dar nu te întrebi prin ce zbucium a trecut, ce furtuni i-a fost dat să sufere o noapte întreagă, spre a fi, în sfârşit, sublimă şi maiestoasă dimineaţa. Astfel, poate, şi uriaşul Michelangelo, închis în atelierul său, tăia aşchii cu dalta, smulgea bucăţi din marmora moartă şi rece, se frământa ca urmărit de blestem, pentru ca a doua zi să-şi dezvăluie lumii gândurile, în *Moise*. Pe semne, mulţi au rămas încântaţi, uluiţi de neobişnuita forţă a sculpturii, de perfecţiunea ei divină, s-au grăbit să-şi exprime admiraţia, dar foarte puţini s-au întrebat prin ce zbucium a trecut c r e a t o r u l până a o săvârşi în întregime.

Te încântă marea, la ore matinale...

CHEILE ARTEI

Există o veche şi povăţuitoare credinţă, că dacă găseşti *iarba-fiarelor,* o iarbă vrăjită, nespus de rară, ascunsă de ochii oamenilor obişnuiţi, capeţi deplina putinţă să deschizi cu firul ei orice lăcăţi, orice zăvoare, orice cătuşe, ca la urmă să pătrunzi în cetăţile cele mai ferecate şi să descoperi comori şi minuni ţinute în taină.

Dar nu fiecare e sortit să afle iarba asta ascunsă, cheia asta fermecată, nu fiecare are ochii s-o vadă, nu fiecare are norocul s-o ţină în mâini. Aşa zice credinţa, păstrată din vremuri de demult, ca o lacrimă înăbuşită, după un oftat de părere de rău. Pentru că mulţi ar dori să fie în posesiunea acestei chei minunate.

Între tineri scriitori, între poeţi şi prozatori, de la începutul începuturilor, când abia le mijeşte mustaţa şi întâia metaforă, parcă odată cu apariţia primelor poezii ori schiţe şovăielnice, încă plăpânde, se iscă un fel de convingeri, că au fost găsite *cheile artei,* că de aici încolo n-au decât să scrie o seamă de bucăţi literare, şi restul se rezolvă de la sine. Dar anii trec. Bucăţile apar una după alta, iar cheile adevăratei arte, tainele ei, încă nu-s descoperite, şi le cauţi tot altele, având impresia că încă n-ai scris ce se cuvine şi că adevărata operă literară o vei scrie abia *de acum înainte.* Unde-i iarba fiarelor, unde-s cheile tale vrăjite? De ce arta rezistă? Şi oare ce adevăr al vieţii, ce zbucium omenesc te îndeamnă să sporovăieşti în ale scrisului? E bine să nu fie arta o nălucă deşartă, ci o chemare la fapte bune pentru oamenii tăi, un drum bine definit spre inima lor. Fără oameni, arta-i un cântec în pustiu, o şuierare de vânt prin pârloage. Căci tot ce s-a durat, de sute de mii de ani, în artă, s-a durat pentru oameni, şi nu pentru altceva. Căci frumosul cuprinde în sine adevărul, iar adevărul cuprinde în sine frumosul.

E foarte greu să explici de ce cutare poet ori cutare romancier a început să scrie literatură. În orice caz nu talentul explică totul, fiindcă nici talentul nu-i întotdeauna explicabil, îndeosebi la o vârstă mai fragedă, când experienţa vieţii, în imagini şi gânduri proprii, e mărginită încă.

Sunt esteţi şi profesori în materie literară, care îţi înşiră ca pe degete toate legile artei, şi totuşi nu-s în stare să deie

la iveală un poem ori o nuvelă, chiar fie şi mediocre. Prin urmare, ar fi naiv să credem că arta se poate naşte numai din asimilarea obişnuită a câtorva reguli literare, extrase din manuale. Doar sunt şi alte reguli, nu oricui accesibile.

Dacă ar fi cazul să fac unele confesiuni literare (acest drept mi l-am câştigat extrem de puţin din cele scrise până azi), n-aş putea preciza îndată de unde s-a iscat în mine dorinţa de a mă arăta în lume ca făcător de versuri. Ştiu că din primele poezii m-am ostenit să descriu meleagurile de lângă Chişinău, meleagurile pline de legende curioase, fantastice, pe lunci cu şuieratul stufului de baltă şi focul de târşi în străfundul nopţilor de vară. Ştiu că îmi pierdeam zilele prin bălţile Bâcului ca Tobultoc-haiducul şi căutam nu o dată «hrubele» lui Kotovschi prin văile de la Mălina Mică... Nu exagerez şi nu adaug nimic de la mine când spun asta. Ecouri, demult pierdute, se trezeau pe atunci în sufletul meu cu o rezonanţă imensă, zguduitoare. Ca să le exprim, m-am folosit de versuri populare. De alte «chei» n-aveam ştiinţă.

Literatura predată în şcoli are o mare influenţă asupra fanteziei copilului. Am scris după «Înşiră-te mărgărite» câteva poveşti în versuri, dedicate «primului amor». Am călătorit cu «El-Zorab» prin deşerturile Araviei, dând de palmieri şi oaze salvatoare. Am tresărit nu o dată cu Călin în faţă, seara, pe pervazul poleit de lună... Dar poate şi mai mult decât toate, m-au impresionat peregrinările sciţilor pe plaiuri basarabene, comoara lui Dromihete, ascunsă în vadurile noastre moldoveneşti, apoi şi «Marea Sarmatică», despre care ne vorbeşte fiecare piatră calcaroasă incrustată cu scoici... Aceste toate, vă spun, le-am pomenit în versuri stângace, trandafirii, strigate din inimă, băieţeşte. Nimeni nu m-a consultat cum să-mi dreg «gersul», apărând efemer pe paginile unor tipărituri locale, ca să mă cunoască un cerc restrâns de oameni.

Sărăcia lucie în care trăiam mă împingea să-mi aflu refugiul cel puţin în lumea visurilor ireale. Altfel n-aveam încotro.

Orizontul basarabean m-a chemat întotdeauna spre depărtări necunoscute. Urci dealul şi de pe culmea lui vezi altă vale şi alt deal, şi iarăşi cobori şi iarăşi te ridici, ca să vezi ce-o fi mai departe. Pe drum îţi cântă piţigoiul, te îmbată mirozna de pelin, îţi clipoceşte un şipot de izvor, neaşteptat, în văgăună. Oraşul a rămas în urmă, graurii izbucnesc în zbor dintr-un zarzăr ori vişin, de parcă droaia frunzelor de toamnă, bătute de brumă, a rupt-o la goană peste câmpuri. Împrejur e linişte nesfârşită sub cerul siniliu ca nişte perje coapte, şi versul se deapănă uşor, gândurile se rostesc cu glas tare.

Hoinăreşti prin coclauri, umbli rătăcitor prin pârloage, iar în amurg te întorci din nou pe ulicioarele tale tăcute, cu case bătrâneşti, înfundate pe jumătate în pământ, şi te întrebi: unde-s oare cheile poeziei, unde-i iarba fiarelor ca să descui tainele ei minunate, unde-i marele înţeles al vieţii tale? Îl citeşti pe Eminescu şi Coşbuc, dar vei putea şi tu să scrii ceva aidoma? Tata, venind acasă ostenit, auzindu-mi poeziile, a dat din cap a neîncredere. Să fii medic ori inginer e o profesie. Iar poetul — cum să trăiască? Dar oamenii, ca să poată trăi în pace, trebuie să lucreze... Arde lampa până târziu pe masă, şuieră vântul lângă obloanele închise. Poezie. Sărăcie.

LINGURI DE LEMN

E lesne să defineşti pe unul ce pastişează în literatură: tren accelerat cu toate semafoarele deschise şi acari zâmbăreţi pe dinaintea haltelor fugare; lucrează prodigios şi luând-o la sigur. Îi aleargă condeiul scăpărând pe hârtia albă, ima-

culată (el n-o mâzgăleşte, ca alţii, de pomană), mai rupe de ici, mai ciupeşte de colo, ba o metaforă dintr-un clasic răposat, ba o rimă înflorită din folclor, şi de odată te trezeşti cu o cărţoaie în scoarţe tari, de rămâi ca viţelul la poarta nouă. Şi chiar să nu fii viţel cu coadă şi coarne, observi fără să vrei şi boielile verzi de pe poartă (care vin de la expresia de «frunză verde»), şi cocoşul de lemn, dat cu stacojiu, pe fronton (care trebuie să însemne cântatul zorilor de dimineaţă). Mai zi ceva, dacă te lasă inima, împotriva tradiţiilor naţionale în artă...

Talentele autentice asimilează tot ce le oferă realitatea înconjurătoare, tot ce se imprimă în sufletul lor sensibil, de la jucăriile din leagăn până la noţiunile cele mai abstracte, le asimilează potrivit caracterului propriu, potrivit concepţiei proprii. În schimb, mediocrităţile strâng de-a valma tot ce le nimereşte sub mână, pozând în faţa lumii cu lucruri seci. Eminescu întreabă "unde vei găsi cuvântul ce exprimă adevărul", iar nulităţile literare declară cuvinte cu duiumul, din izvoade vechi, neînţelegând că numai cugetarea, ideile necesită cuvântul, cuvântul cel mai potrivit cu putinţă. Astfel întâlnim pastişarea formelor populare, rime arhicunoscute, epitete şterse, dulcegării de-o vechime seculară, pasteluri de altădată, maxime din "O mie şi una de nopţi"; acelaşi lucru în proză: ritm şi stil *din* Creangă, peisaj *din* Sadoveanu, dialog *din* Negruzzi, iar compoziţional — totul e contemplat din pragul anului 1940, dus şi întors. Totodată nu-i nimic mai simplu să observi că un acelaşi scriitor, înzestrat cu talent, îşi *creează* mijloacele *diferite* de creaţie de la o lucrare la alta, depinde de conţinut. Flaubert: «Madam Bovary» şi «Salammbô»; Caragiale: «O scrisoare pierdută» şi «Năpasta»; Alexei Tolstoi: «Petru Întâi» şi "Aelita". Fără îndoială, cuvintele, notele, culorile se pot copia uşor, nu însă trăirile sufleteşti, gândurile,

zbuciumul, revelaţia originalului, trecându-le dintr-o epocă în alta, ca pe nişte floricele de gherghef; trebuie şi singur să adaugi măcar ceva nou la materialul acumulat, să vii cu experienţa propriei tale vieţi; în sfârşit, să dai o aşchie de cristal în care (anume — prin tine) să răsfrângi prezentul, zguduit de atâtea prefaceri uriaşe. Ce rost are pastişarea, dacă nu aduce nimic nou în artă, nici sentimente, nici gânduri, nici expresii originale? Mai bine taci, zăludule, ca să nu asurzeşti lumea, de prisos, cu zorzoanele tale sterpe.

Îmi vei spune, prietene, că tinereţea este influenţabilă, preferă nu o dată imitaţiile; că în căutarea unui *stil* prea bine individualizat ele sunt inerente; că în drumul aproape oricărei personalităţi au existat şi ele, într-o măsură sau alta; că subiectele sunt călătoare, asemeni zicalelor de tot felul, asemeni berzelor în cele două anotimpuri; că în univers formele se repetă una pe alta, evoluează încet, sute şi mii de ani. Replici cuminţi. Dar când omul o viaţă întreagă, ani şi ani de zile nu face altceva decât să fie harnic la însuşirea imaginilor străine, când omul nu ne dă nici o metaforă nouă, măcar una, de pe înălţimile artei, ce pretendent mai poate fi dânsul la tronul nemuririi, cine să-i admire figura nătăfleaţă, iar dacă se află vreun tont să-l şi admire, care e acela, Ţepeş-Doamne, cum de-l mai rabdă pământul?

De aici urmează şi alte concluzii, destul de grave şi ele. Pastişarea nu îmbogăţeşte gândirea, n-aduce descoperirea unor fenomene noi, nu relevă dintr-o iniţiativă proprie zbuciumul contemporanietăţii. Pastişarea, dimpotrivă, îşi rezervă rolul de a repeta papagaliceşte lucruri, strălucit exprimate cu altă ocazie, la timpul lor şi la locul lor, exprimate de *creatorii* artei. Numai lipsa integrităţii literare şi absenţa unei veneraţii dezinteresate faţă de marile valori artistice îl poate duce pe om la pastişare. Faptul că Petroniu îl pastişează

pe marele Virgiliu îi oferă lui *Lessing* prilejul să observe: «Dacă imitatorul nu-i lipsit de aplomb, rareori se va abţine de a nu înfrumuseţa originalul, şi dacă înfrumuseţarea asta îi izbuteşte, el se grăbeşte, asemenea vulpii, să şteargă urmele ce-l trădează. Dar anume dorinţa asta vanitoasă de a întrece originalul, străduinţa asta de a se arăta original îl şi demască. Fiindcă, ceea ce consideră el drept înfrumuseţare, de obicei e o exagerare ori un rafinament nefiresc. Aşa, de pildă, Virgiliu spune «coamele sângerii», iar Petroniu — «coamele lor flocoase ard ca focul...» E limpede. La asta se mai poate adăuga o vorbă moldovenească: ba-i ca vârtecuşul de vânt, ba-i ca vulpea: cu piciorul face urmă şi cu coada o strică. Altceva mai potrivit, nu-mi vine în minte.

Sunt opere de artă care izbucnesc dintr-odată, ca nişte munţi în câmpie. Cum se explică apariţia lor? N-am un răspuns ştiinţific la asta, prietene, dar îmi pare că există o cerinţă internă social-istorică să apară aceste miracole şi aceste personalităţi, pentru a deveni şi sprijinul, şi tăria spiritualităţii unui popor pe scara dezvoltării sale. În 1835, când literatura finlandeză se afla abia în faşele ei, apare «Kalevala» (dată la iveală de un medic), din comorile nepieritoare ale creaţiei populare. Totuşi limba literară în ţară continua să fie suedeza. A trebuit să vie un tânăr de la ţară, Aleksis Kivi, care pentru întâia oară scrie în limba naţională piese şi romanul «Cei şapte fraţi», devenind celebru şi tradus în toată lumea. Mediul, timpul a necesitat asemenea valori spirituale. Acelaşi lucru s-a întâmplat şi cu poetul scoţian Robert Burns, care a dat la iveală balade şi strofe de satiră socială, în dialectul său, obţinând un succes enorm printre ţărani. A fost o cerinţă a epocii să apară un astfel de poet. Nu mai puţin Sandor Petöfi, genialul poet maghiar, a răsărit din vâltoarea răscoalelor ţărăneşti,

ca în cele din urmă să moară eroic pe câmpul de luptă. Numai timpul, mediul puteau să nască pe pământ făclia asta luminoasă. Aş putea spune că tot astfel şi cântecele noastre bătrâneşti — create de popor, purtate din gură-n gură, întrucât vremea le cerea să fie ascultate pe drumuri de ţară, la vetrele ţărăneşti şi-n inima codrilor viforoşi — ne surprind şi astăzi prin vigoarea şi originalitatea lor artistică. Prin urmare, dacă răspundem la întrebarea de mai sus, condiţiile social-istorice *necesită* opera de artă. Există un raport de corespondenţă între una şi alta.

Iată de ce, îmi pare, oricine, la chemarea insistentă a muzelor, dacă porneşte să-şi facă un nume în lumea literelor, trebuie să mediteze mult mai bine *de-a cui nevoie* scrie cele ce scrie. Să nu-şi închipuie, însă, că, dându-ne "necesarul", restul vine de la sine. Departe să-şi închipuie aşa ceva. Cum se zice în poveste: înainte mult mai este... Odată ucenicii lui Socrate, ştiind că înţeleptul lor învăţător consideră *frumosul* în îmbinare cu *utilul*, au întrebat: «Ce e pentru noi mai frumos — lingura de aur sau cea de lemn?" La asta Socrate a răspuns: «Lingura de lemn». Ucenicii au rămas foarte uimiţi. Atunci învăţătorul le-a explicat de ce crede astfel: "Lingura de lemn nu sparge strachina cu mâncare"... Aşadar, utilul, în antichitate, colabora cu noţiunea de frumos. Elementul de util a evoluat cu timpul, a progresat, ca să devină mai târziu, în formele noi de artă, *o necesitate spirituală*. Frumosul e necesar cât împlineşte funcţia unei valori spirituale. Mitul a fost de la început, la obârşia lui, *util*, devenind mai apoi *frumos,* adică o metaforă poetică. Iar ceea ce devine *frumos* intră în noţiunea de necesitate a spiritului nostru de cunoaştere.

«În arta contemporană e greu să vii cu ceva nebănuit şi original, s-au scris prea multe şi mai bine», — am auzit

spunându-se într-un cerc de tineri literaţi. Spusa lor, de la prima vedere, pare verosimilă. Într-adevăr, după atâtea opere strălucite şi variate, eterne în toate privinţele, îţi vine nespus de greu să cutezi şi tu o faptă mai adevărată în ale creaţiei, cu atât mai mult că fiecare se crede *sortit* să săvârşească fapta asta divină, dacă nu eroică. În zadar vei încerca «să te sui pe scara cerului», aşteptând să-ţi coboare întru ajutor Măria Sa Inspiraţia, făcătoarea de minuni. În artă se cere: *studiu,* o profundă studiere a problemelor, *talent* înnăscut, *experienţă de viaţă* adecvată liniei tale în creaţia realistă, *stil individual*; toate acestea, luate împreună, trebuie să descopere *viaţa* şi *psihologia omului modern,* fără invenţii supte din deget, fără scheme apriorice, fără chipuri şi imagini dinainte fixate (aidoma, se vede, Marelui Anonim, propus de Hegel); să ne dezvăluie omul real, în împrejurări reale, pentru ca prin perfecţiunea şi marele adevăr al operei tale să avem omul tipic, în împrejurări tipice. Doar adevărurile, chiar dacă sunt abstracte, sunt concrete în necesitatea lor.

Acum să-l întrebăm pe cel ce pastişează în literatură: de ce scrii? Ca să arăţi o bucată de viaţă? Dar îţi cunoşti «bucata», ai studiat-o adânc, te-ai frământat în procesul cunoaşterii, ai ajuns la anumite încheieri filozofice? Arta fără *gând* nu este artă. Dar gândul acesta nu cumva e prea minor, merită gândul *tău* să fie dat în vileag, să fie dat publicităţii largi? N-ai să te faci de râs, expunându-l? De unde eşti sigur că basmul *tău* în versuri, ori cântecul tău de dragoste, ori amintirile *tale* din anii războiului, pastişate după alţii în zeci şi sute de variante, nu-s o aiureală curată, dacă vorbim de *valori* în lumea literară? De ce crezi că opinia publică va rămâne impresionată de «marile» tale gânduri, de «înaltele» tale sentimente? De ce scrii? Eşti absolut sigur că lumea are nevoie de operele tale, iar dacă

n-are nevoie, de ce nu treci la altă meserie, ca să fii *integru* cu tine însuţi şi faţă de poporul tău... Arta include, prin urmare, şi noţiunea integrităţii absolute, ca o noţiune ce nu s-a despărţit niciodată de viaţa oamenilor muncii, de la sapa de lemn şi până la satelitul cosmic din zilele noastre.

Dar să ne întoarcem la spusa tinerilor literaţi, care afirmă că în arta contemporană e greu să vii cu ceva nebănuit şi original, pentru că s-au scris prea multe şi mai bine. Repet, asta pare verosimil, numai de la prima vedere. Ori de câte ori te adresezi biografiei vreunui mare scriitor, rămâi uimit de *munca* aceea uriaşă pe care a depus-o artistul gânditor pentru a da fiinţă operei sale. Nu-mi închipui cum, fără o muncă de titan, ar fi putut Walt Whitman să-şi scrie poemele. Întâi a debutat cu poezii slabe, scrise pe calapoduri clasice. Debuturile sale, faţă de ce-a plăsmuit mai târziu, sunt nişte exerciţii. Apoi, pe neaşteptate, a făcut cunoştinţă cu folclorul «peilor roşii». Cântecele, versurile triburilor indigene din America se deosebeau mult de folclorul european prin repetiţia unor denumiri poetice de oameni şi locuri. Repetiţia asta fragmentează în interior versul şi totodată îi dă o melodie neobişnuită, un ritm de mare energie. Whitman s-a folosit de asta într-o versificare nouă, modernă, a găsit *cheile artei,* dându-ne răsuflarea imensă de ocean zbuciumat în poemele sale din «Fire de iarbă». La fel de enorm a muncit şi poetul Longfellow, dând naştere capodoperei «Hiawatha», inspirată din folclorul indienilor Americii de Nord.

După cum mărturiseşte autorul însuşi în prolog, el a luat "aceste basme cu mirozna de pădure, prospeţime de pe şesuri, fum albastru de vigvamuri, vuiet de căderi de ape, vuiet aspru cu ecouri, ca în munţi prelungul tunet," auzindu-le de la muzicantul Nawadaga, care şi el le-a auzit în

străfundurile continentului american, departe, «unde-s munţi şi tundre, mlaştini, unde umblă printre papuri barza vânătă Şuh-şuh-ga.»... Ambele creaţii, pomenite de mine, sunt într-adevăr «nebănuite şi originale». Autorii au atacat cu îndrăzneală inexplicabilul, ineditul. Operele lor nu stau cu nimic mai prejos decât acele ale predecesorilor. Prin urmare, arta literară cere o muncă neprecupeţită în studierea fenomenelor înconjurătoare, cere o mare apropiere de oamenii pământului tău natal, dacă vrei să găseşti *cheile* acelui «nebănuit şi original», la care visează mulţi.

Când scriitorul se aşează «la masa lui de brad» ca să plăsmuiască o «istorie», ori cum se zice la ţară, să ne povestească o «pătăranie», după mine, el are în faţa ochilor săi tabloul, imaginea lucrurilor ce le descrie (termenul de «icoană» e prea oleografic). Această imagine, izvorâtă din firea concretă a lumii înconjurătoare, trebuie să aibă trăsăturile unor fenomene reale, să le reprezinte de parcă există, chiar dacă n-au existat niciodată, de fapt. Iar dacă eşti sărac în ce priveşte viaţa multilaterală cu trăirile ei puternice, dacă n-ai fost zguduit de nimic în viaţă, zguduit până-n adâncul sufletului, dacă imaginile vieţii au trecut pe lângă tine ca prin faţa unei oglinzi de gheaţă, atunci, fiind sărac în aceste imagini şi punând mâna pe condei, mai bine aşterne «vreo istorie pe apă“, fă şi tu ceva, cum au mai făcut-o şi alţii, “dedicând broşuri la dame a căror bărbaţi ei speră c-ajungând cândva miniştri le-a deschide carieră». Altă putinţă n-ai ca să ieşi din încurcătură, ca să scapi, vorba ceea, cu faţa curată. Totuşi nu-mi închipui să descrii destinele omeneşti fără să ai înmagazinate în tine imaginile unor oameni, cunoscuţi de tine însuţi, cum să zugrăveşti natura fără să porţi în tine imaginile unor locuri georgafice, cum să-ţi muţi “la ţară locuinţa

ta de vară», dacă nu ştii unde creşte ridichea ori când face păstăi fasolea, cum să descrii o şatră ţigănească, dacă n-ai fost la nici una, cum «să faci» lirică intimă, dacă n-ai avut sentimente nobile de iubire adevărată, cum să vorbeşti de-o înmormântare, dacă la mort nu te-ai gândit niciodată... Ce-ţi mai rămâne, dacă n-ai toate acestea? Aha, rămâi cu talentul tău, talentul de a-i pastişa pe alţii, care, slava domnului, au înmagazinat o sumedenie de imagini de prisos. Ori îţi mai rămâne ceva: suflă în figurile de lut, în argilele arse şi le învie. Nimic mai simplu. Da, da. Însă după ce *modele* să-ţi faci figurile tale de lut? Doar modelele le poate face numai *creatorul*...

MASA DE SCRIS

Ce e? O scândură lată, sprijinindu-se în patru picioare, ca spinarea unui telegar? Cum să-i prindem nuanţa justă, să-i definim — începutul, infinitul — ca un simplu patrulater al calculului practic? Oare nu se aseamănă cu prispa de la ţară, cu stâlpii de lemn înfipţi în streaşină, sub care rândunicile îşi clădesc cuibul, scot pui şi le aduc gârgăriţa mică din văzduhuri? Sau e tejgheaua tâmplarului, lângă care trebăluieşte meşterul într-un vifor de strujituri şi aşchii? Să fie altar, poate, o dumbravă înflorită, o creastă de munte bătută de vânturi?

Publicul curios îşi închipuie atelierul scriitorului ca un obiect real: o masă de scris cu telefon pe margine, cu multe sertare încuiate şi vrafuri de hârtie albă. Dacă rămâne postum stiloul, publicul se uită la el exact ca la beţigaşul fachirului, în stare dintr-o mişcare să scoată din buzunar rulouri de mătasă şi, dacă poftiţi, să le prefacă iar în gogoşi. De fapt, cu toţii suntem tentaţi să coborâm miraco-

lul la un fapt banal, apropiat comodităţii noastre. Dar cum, din larvă, şi-a luat fluturele atâtea culori bogate, de unde şi de când? Îl prindem, ne mânjim degetele cu boiaua lui, apoi îl aruncăm în aer, însă fluturele nu mai poate zbura, despuiat de enigma ce-i aparţine numai lui.

Sunt mese de scris ce nimeresc pe la muzee şi stau stinghere în ungherul lor de criptă. Sub sticlă s-au adăpostit inscripţii de-o perfectă caligrafie şi o sobră informaţie. Doar flacăra ce ardea deasupră-le a dispărut într-un asfinţit incendiar. Publicul îşi lunecă privirea peste lemnul amuţit şi încearcă în câteva clipe de contemplaţie să-şi strămute gândul în alt secol, în misterul anilor. Relicva tace, cum tace muntele părăsit de fostul ocean.

Culegătorii de perle biografice caută să explice munca unui scriitor prin diferite orarii, apucături ciudate, preferinţe ieşite din comun. Toate acestea se înşiră pe-o aţă cu mărgelele colorate în vişiniu, albastru, negru, portocaliu, devin o podoabă nostimă, agreabilă pentru o minte naivă. Apucăturile ciudate nu pot fi un angajament. Şi nici orarul. Şi nici preferinţele. Hemingway scria în picioare, în ore de dimineaţă. Desigur. Şi Petöfi scria în picioare, la o măsuţă fixată în firidă. Ibrăileanu scria numai noaptea, iar ziua dormea. Firește, ziua nu ar avea aceleaşi împrejurări. Van Gogh a pictat noaptea, pe malul Ronului şi în cafeneaua din Arles. Dar şi Rembrandt a pictat noaptea. Maiakovski ticluia versuri mergând pe stradă. Cervantes şi-a început capodopera sa "Don Quijote" în închisoare, când împlinise cincizeci de ani. Ion Creangă nu s-a ţinut de nici un orar şi n-a avut telefon pe masă. A murit la cincizeci de ani şi a lăsat numai o singură carte de vreo optsprezece coli. Eminescu scria oricând îi venea să scrie şi arunca prin toată odaia cocoloaşe de hârtie. Dickens aproape nu îndrepta nimic şi se angaja să acorde cititorului englez continuarea roma-

nului săptămână cu săptămână. Ce se poate alege, ce conduită e mai dreaptă, mai fecundă? Face oare să pătrundem în această enigmă, şi la ce?

Masa de scris poartă mai degrabă un caracter imaginar, pentru că acel real îl poate obţine oricine nu-i leneş. E o masă, dar nu ca în Cina cea de taină, unde s-au adunat apostolii, ca să-l descopere pe Iuda. E tot ca în Cina cea de taină, însă fără nimeni în preajmă, după ce toţi au plecat, şi trebuie să reconstitui cele întâmplate. Masa de scris e aceea de piatră, masivă şi largă, cu scăunele mici de piatră, a lui Brâncuşi, peste care domneşte *tăcerea,* lângă care ne putem imagina ce ar putea să se întâmple mâine sau poimâine. Masa de scris e în primul rând imaginaţia cea mai teribilă, din volbura căreia apar chipuri, nenumărate chipuri din popor. Şi tăcerea e spartă de vocile lor neastâmpărate. Poţi fi surd ca Beethoven, dar *auzi* muzica acestor voci pline de viaţă.

E o bibliotecă ambulantă, un dor ce te urmăreşte fără capăt, e un tril de ciocârlie când se trag brazdele pe ţarina omului.

ENERGII

Oamenii trec în fiecare zi pe lângă flacăra plopilor îndreptată spre cer. Şi nu văd nimic, şi nu vor vedea nici mâine. Traiul lor începe de la imediat (adică de la nemijlocit). A pătrunde mai departe cu mintea înseamnă risc şi anomalie — independentă de agreabil. Ce să mai caute în mândria unei flori cu râs delicat? sau în largul apelor? sau în liniştea nopţii? Semnificaţia metaforică aruncată cu atâta nelinişte de artist, cuprinde un miez fals, va spune acest om cotidian grăbit după comoditate. Halal să-i fie aceluia, care visează. Plopii? Am auzit un nebun, vorbind

că plopii au fost mandoline, pe care a cântat şi el odată. Şi plângea, că plopii au crescut prea iute şi l-au uitat. El a rămas singur şi pustiu. Muzica s-a apropiat de cer (e atâta vuiet acolo, mi-a strigat nebunul), iar viaţa lui de odinioară, anii (ştii cine sunt anii mei? — şopti cu înţeles nebunul) s-au risipit ca foile de toamnă pe uliţele oraşului. Deaceea nebunul când trece pe lângă plopi socoteşte o datorie să-şi lipească urechea de tulpina lor şi să asculte îndelung.

Visarea, întrucât e rară şi întrucât e profundă, capătă înţeles de artă. Şi invers. Energiile naturii se realizează visând. Energia atomică e în veşnică mişcare, aleargă după un făgaş fix. Şi floarea, omul, piatra, indiferent ce lucru, sunt forme de energie, biruinţi, care există. Fără a se obiectiva, energiile naturii s-ar scămoşa în nehotărâre şi ceaţă. Orice existenţă vie sau imobilă, fiind un act de prezenţă, ascunde în interior energii de foc.

În momente de reflexie atribuim veşminte acestor energii, ce s-au realizat — şi le simţim cu noi alături, le iubim. Poezia începe aici. Toamna, de pildă, n-ar fi în sufletul nostru decât un gol incert, dacă n-ar veni rostogolindu-se ca un ghem amintirea şi nu s-ar răscoli nostalgiile, şi nu ne-ar izbi vânturi de viaţă prăpădite undeva. Firul de nisip e şi el energie. Umbra — atât de banală — aşijderea. Şi numai antropomorfizarea aceasta a luminii externe scoate la iveală omenescul... căci antropomorfizarea lucrurilor hotărăşte revelaţia unei energii. Ochiul nostru — sclerotică retină, celule bipolare, muşchi ciliari, iris — vede altfel orizontul cosmic, vede viabil, şi nu ca simplă reflecţie a luminii în oglindă, şi nu ca simplă prindere de imagini în obiectiv, într-un fel abiotic. Iar ceea ce vede ochiul, umanizează mintea în centrele nervoase (acea materie complicată cu dendrite, nevrodii, etc.)

Frumuseţea lumii se deschide în miracole: şi dedesubtul fiecărui fenomen mocneşte o energie, pe care noi o descoperim. Viaţa apare interesantă şi plină de belşug. Sufletul freamătă în căutarea sensurilor.

Plopii? Sunt ca o vijelie, care s-a ridicat de la pământ (ca un cântec încremenit, ar fi spus nebunul) şi deci o energie verticală.

1939

DEMIURG MUCALIT

Coboară eroii lui Creangă, din fundul munţilor coboară către noi, glumeţi şi tot atât de vii, ca un veac în urmă, când au fost zămisliţi. Un demiurg mucalit i-a dat la iveală pe Dănilă Prepeleac, Stan Păţitul, Harap-Alb, Nichifor Coţcarul, şi-a depănat amintirile din copilărie. Nu s-a putut despărţi de aceste imagini dragi, le-a purtat în suflet toată viaţa. Cine ştie, poate l-au urmărit şi mai mult după ce a plecat la învăţătură la Iaşi. Dusu-s-a în depărtări, părăsind Ozana cea frumoasă, în curgerea-i curată, de oglinzi. Pornitu-s-a la drum, aruncând o ultimă «căutătură jalnică spre munţii Neamţului: urieşii munţi cu vârfurile ascunse în nouri, de unde purced izvoarele şi se revarsă pâraiele cu repejune...» De unde, vom adăuga noi, şi-a luat focul său creator.

Iscusitul meşter povestitor humuleştean s-a priceput («atâta m-am priceput şi atâta am făcut») să dezlege puterile vrăjite ale făpturilor supranaturale, fantastice, punându-le să cotrobăiască prin lună, să bea din iazuri şi gârle de apă, să înghită cuptoare de pâine, să sufle cu ger şi totodată să trăiască într-un mediu simplu, ţărănesc. Dintr-o singură mişcare de condei întâmplările nemaipomenite, de necrezut, devin cele mai fireşti, nu trezesc nici o îndoială. Şi totul prinde grai...

Limba scrierilor lui Creangă este de o precizie uluitoare, scăpărătoare, are un raport concret şi direct cu faptele, portretele şi locurile descrise, niciodată nu-i înfloritură, podoabă, jonglerie lexicală. Opera lui n-are nici un lustru cărturăresc, nu-i pudrată şi parfumată cu eufemisme, ci păstrează fondul primordial al vorbirii populare. Din te miri ce episod de trai, aflăm o mulţime de amănunte, povestite exact şi cu măsură. Strânse laolaltă, adică îndeletniciri, obiceie, datini, stări sociale, probleme etice şi estetice, căpătăm o adevărată enciclopedie a vieţii rurale de atunci, o carte de adâncă înţelepciune populară, model de artă pentru toţi. Opera lui Ion Creangă, pătrunsă de o dinamică vie, optimistă, trează, ingenioasă, ne farmecă şi ne cucereşte cu vorba ei dulce, legănată şi cuminte. Ceea ce n-a izbutit să facă nici un scriitor «cu lecturi europene şi teorii», a făcut-o un fiu din Humuleşti, un simplu «ţăran necioplit din creştet până în talpă, gros şi gras, nepieptănat şi îmbrăcat prost», precum îl ironizează Iacob Negruzzi de pe înălţimile sale imaginare.

Este un mare merit al lui Eminescu, un adevărat noroc pentru literatură, că eminentul poet l-a descoperit pe Creangă. L-a intuit pe meşterul fabulei artistice şi l-a îndemnat să scrie. O astfel de întâmplare era pe deplin posibilă, pentru că Eminescu în multele lui peregrinări avusese prilejul nu o dată să întâlnească oameni sfătoşi, să asculte cântece şi poveşti, să înregistreze în caiete mărgăritare ale creaţiei populare. El îşi dădea seama că în faţa lui a răsărit un uriaş, o figură neobişnuită. Şi s-a legat între ei o prietenie durabilă, gingaşă, când fiecare are ce spune şi se caută unul pe altul. Cu toată deosebirea în ce priveşte erudiţia intelectuală, esenţa lor artistică are aceleaşi origini. Citim, bunăoară: «Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare şi limpede ca cristalul, în care se oglindeşte cu mâhnire Cetatea Neamţului de atâtea veacuri! Dragi-mi

erau tata şi mama, fraţii şi surorile, şi băieţii satului, tovarăşii mei din copilărie, cu cari în zile geroase de iarnă mă desfătam pe gheaţă şi la săniuş, iar vara, în zile frumoase de sărbători, cântând şi chiuind, cutrieram dumbrăvile şi luncile umbroase, prundul cu ştioalnele, ţarinile cu holdele, câmpul cu florile şi mândrele dealuri, de după cari-mi zâmbeau zorile în zburdalnica vârstă a tinereţei!» Mediu de la munte, farmecul incomparabil al căruia trece prin operele celor doi scriitori ca un fulger încremenit, peste veacuri. Tot acelaşi fior:

Sara pe deal buciumul sună cu jale,
Turmele-l urc, stele le scapără-n cale.
Apele plâng, clar izvorând în fântâne:
Sub un salcâm, dragă, m-aştepţi tu pe mine.

Chiar şi prin destin, îi vedem alături: amândoi au trecut prin cumpene grele, denigrări, amândoi s-au publicat în «Convorbiri literare», persiflaţi de obrazurile mai «subţiri» ale "Junimei", amândoi au murit în acelaşi an. Iar în cultură — ce zbucium teluric, ce luciferică înălţare, ce umanism infinit — de la care ne tragem obârşia.

Vioiciunea, isteţimea, umorul cu care sporovăiesc eroii lui Creangă sunt de o plasticitate extraordinară. Dialogurile lui Harap-Alb cu făpturile fantastice Ochilă, Setilă, Gerilă, Flămânzilă, Păsări-Lăţi-Lungilă n-au nimic argotic în ele (sau «rabelaisian», cum se afirmă), sunt naturale, realiste, adevărate scene de la ţară. Capra cu trei iezi stă de vorbă cu lupul, o conversaţie cu şiretlicuri diplomatice pe uliţa satului. Stilul lui Creangă niciodată nu-i vulgar. Harabagiul moş Nichifor Coţcarul din Târgul Neamţului face un drum cu Malca până la Piatra, dar drumul se lungeşte până dimineaţa... Povestirea n-are nici urmă de triviali-

tate, deşi e pe muchie de cuţit (învăţătură pentru prozatorii noştri contemporani, care în asemenea împrejurări mai sar şi peste băţ). Fineţea analizei psihologice, nota lirică a acestei povestiri îţi aduce o desfătare estetică dintre cele mai rare. O justă şi atotcuprinzătoare caracterizare creaţiei lui Ion Creangă a dat-o criticul Ibrăileanu: «Autorul profund — demiurgos — al operei lui Creangă e poporul: concepţiile lui Creangă sunt ale poporului, al lui Creangă e numai talentul pe care-l are de la naştere». Într-adevăr, suflarea, simţirea şi înţelepciunea poporului s-au adunat laolaltă în meşterul Creangă, ce-a dat la iveală minunatele zăcăminte şi comori spirituale din munţii de baştină.

GENIUL

Daţi la o parte draperiile, stingeţi lumina, ieşiţi la balcon şi închipuiţi-vă, în fapt de seară, larma oraşului şi graba secolului XX nu vă priveşte, ci mai mult răsăritul lunii, ci mai mut cerul presărat de stele şi visurile poetului. Fâşie asfaltul mai încet sub roţile maşinilor, exclame în surdină claxoanele, estompeze-se reclamele luminiscente ca să ascultaţi *înlăuntru*, din alt veac vocea gravă a marelui prieten ce ne însoţeşte prin forfota lumii, nedespărţit ca umbra ce naşte odată cu leagănul şi vatra, odată cu noi. Bătăile inimii le auzim când inima saltă de emoţie sau dor. Bătăile ornicului din perete trec pe neobservate, însă ne întrerup gândurile când medităm în singurătate. Şi versurile asemenea (nu toate se citesc de la tribună) devin mai apropiate în orele de reculegere, de interiorizare a eului propriu. Ca un stol de grauri din coroana nucului bătrân, se smulg imagini şi ecouri din oglinzile amintirilor ce înfioară. Zice-se că vorbele păstoreşti nu pot fi arhaice, căci aşa

cum sună în prezent (stână, comarnic, mioară), au sunat o mie de ani în urmă. Nici iubirea şi dorul, naşterea şi moartea nu-s limitate în timp, toate-s vechi şi nouă toate…

Stau în cerdacul tău… Noaptea-i senină.
De-asupra-mi crengi de arbori se întind.

Iubirea era în floare, mai bine zis rodul oprit a fost gustat din plin. Evoluase până în marginile ei când se cer hotărâri practice în viaţa reală. De o parte, în odaia luminată, *femeia* ce-şi despleteşte părul înainte de culcare, satisfăcută de bucuriile fugare ale iubirii, de altă parte *geniul* cuprins de presimţirea unei catastrofe inevitabile. Irezolvabilul macină nervii. Iubiţii trăiesc ca soarele şi luna întâlnindu-se şi văzându-se numai câteodată, ascuţind şi mai mult tăişul deznădejdii. Începe să fulguie mâhnirea:

Desfaci visând pieptarul de la sân,
Încet te-ardici şi sufli-n lumânare…

Deasupra-mi stele tremură prin ramuri,
În întuneric ochii mei rămân,
Ş-alături luna bate trist în geamuri.

În întuneric ochii *lui* rămân. Şi luna bate *trist* în geamuri. O lună mare, plină. Ca şi aceea de la Văratic, de lângă Târgul Neamţ, la neuitatele lor întâlniri. Atunci s-a întâmplat o minune, descoperirea unei fericiri nemaivăzute. Toate crângurile cutreierate, izvoarele şi grohotişurile au lăsat imagini neşterse. În deosebi branişte a de mesteceni numită «Pădurea de argint» şi pârâul din «Poiana Ţigăncii» (în undele căruia, după moartea lui Eminescu, Veronica îi va vedea umbra). Aici ei s-au simţit atât de singuri şi atât de fericiţi — sentiment euforic ce a germinat poemul «Călin», ţesut din fire luminoase.

De treci codrii de aramă, de departe vezi albind
Ş-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.
Acolo, lângă izvoară, iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet,
Pare că şi trunchii vecnici poartă suflete
sub coajă
Ce suspină printre ramuri cu a glasului
lor vrajă.
Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind.

Au trecut doar câţiva ani de la cele întâlniri de la Văratic, din Pădurea de argint, şi iată că acum *în întuneric ochii lui rămân*, şi luna bate trist în geamuri, ca-n faţa unei fatalităţi implacabile. De acum focul aprins va lua proporţii uriaşe.

Durerea unui geniu este neobişnuită, universală, ca şi poezia ce-o făureşte. Refularea suferinţelor caută o ieşire, ca şi vulcanii ce erup cu fulgere şi lavă. Poetul a erupt în *Luceafărul*, în piscul creaţiei sale.

Geniul lui Eminescu a îmbinat cunoştinţele vaste de literatură veche, de filozofie, de istorie, de folclor cu virtuţile unui suflet nobil, prea sensibil la fenomenele din afară şi dinlăuntru ale lumii. Arta lui sună ca o muzică divină în catedrală, gravă şi solemnă, tulbutător de sinceră şi profundă. Dacă vrei să cunoşti magia cuvântului, o găseşti la Eminescu. Dacă ţi-e dor de frumuseţile pitoreşti ale naturii moldave, le afli zugrăvite la Eminescu. Dacă eşti răscolit de iubire, de marea enigmă a acestui sentiment, îţi găseşti de prieten pe Eminescu. Vraja poeziei eminesciene te urmăreşte o viaţă întreagă. Geniul arde în flacăra trăirilor proprii. Marele poet s-a mistuit în văpaie, iar lumina i-a rămas nestinsă, călătoare şi eternă.

ARTĂ ŞI NATURĂ

Primăvară. Trezite la viaţă de marile legi interne, florile de vişin, de persic, de porumbrel se scaldă în lumina soarelui, pădurea se încheie, iar cerul siniliu scoboară ca o paraşută uriaşă peste orizonturi. Te uimeşte această armonie multicoloră, în fiecare an. Oricare ţi-ar fi vârsta, freneziile creatoare ale naturii într-o eternitate de necuprins, miracolele ei te covârşesc. În repetarea lor există, probabil, o rânduială anumită, după cum e în mişcarea stelelor. Dar faptul cel mai de necrezut, în afară de armonie şi ordine, e frumuseţea imensă a fenomenelor naturale: lăcrimioara diferă de lalea, prunul înfloreşte altfel decât liliacul, fiecare îşi păstrează strict individualitatea, aici e tot farmecul. Firea însăşi a lucrurilor impune geometrii şi culori specifice oricărui cristal, fulg de zăpadă, curcubeu, stalactită. Fiecare pasăre pe limba ei cântă. Aripioarele unui fluture sunt trăsătura de penel a unui geniu necunoscut. Nu numai dezvoltarea dialectică, mişcarea perpetuă a materiei caracterizează legea eternă a acestui univers, dar şi alegerea formelor diverse de armonie arhitectonică, de inventivitate plastică, de frumuseţe discretă sau evidentă, constituie o parte integrantă a naturii, o parte indisolubilă, fără de care lumea ar fi de neconceput.

Gânditorii din antichitate au observat că arta imită natura, deşi nu-i poate fi superioară, nu poate concura cu operele naturii. În schimb, arta are o altă superioritate, precum găsea Socrate, prin faptul că adună fragmente ale frumosului, ce le descoperă în natură şi le concentrează într-o lucrare unică, le centralizează, le polarizează. Se crează un întreg indestructibil. Însă arta mai este înzestrată şi cu altceva, o trăsătură ce-i aparţine mereu: ne lasă în suflet un simţământ de uşurare, de bucurie, ne eliberează de patimi. Idealul omului antic era aşa-zisa «kalokagathia», adică

acea contopire armonică dintre bine şi frumos, acea întrunire a valorilor etice şi estetice, prin care omul atinge culmile perfecţiunii sale. În arta antică se cerea ca frumuseţea exterioară să fie îmbinată cu virtuţile morale, spirituale şi mai ales politice, adică sociale.

Adevărul descoperit cu mii de ani în urmă rămâne valabil şi în prezent. Natura este oarbă în frumuseţile ei, înfloreşte primăvara, încearcă diversităţi de forme şi culori, dar ce urmăreşte ea în finalitatea ei, este vreo *comunicare* între miracolele zămislite? Ar fi riscant să afirmăm ceva precis, deoarece n-avem o siguranţă absolută de ce albina, furnica şi viespea *diferă* între ele. În formele de existenţă terestră sunt enigme inexplicabile. Eu, de pildă, nu ştiu de ce efemerida trăieşte o singură zi, de dimineaţă şi până-n seară, iar broasca ţestoasă trăieşte trei sute de ani. Ce i-a trebuit naturii să aşeze vieţile operelor sale în albii diferite? Biologii îmi pot explica uşor anumite lucruri din laborator, dar enigma rămâne.

Omul în vastele spaţii universale a venit cu frumuseţea spiritului său. El dezleagă tainele naturii şi le pune la lucru, spre a se folosi de ele. Le dezleagă încet, şi procesul acesta va dura necontenit. Puţin câte puţin tainele devin descifrabile, o necesitate a vieţii de toate zilele. Enigmele se descompun în formule ştiinţifice, în noţiuni limpezi şi simple, aproape ordinare.

Dar patimile omeneşti se schimbă mai greu, şi arta care le reflectă încearcă forme diferite spre a le exprima. Arta tinde să-l facă pe om mai frumos *în interior*, să scoată la iveală virtuţile lui sufleteşti. Iată de ce creaţiile apărute la distanţe mari şi în timpuri îndepărtate una de alta *comunică* între ele, au calitatea persistenţei prin imagini ce nu se ofilesc. Şi faţă de natură superioritatea artei umane constă anume în binele şi adevărul ce le exprimă puse în conflict cu

realitatea imperfectă sau care tinde spre perfecţiune. În acest sens zbuciumul artei n-are limite, fiindcă patimile omeneşti n-au limite. Relaţiile dintre oameni, virtuţile sufleteşti sunt principiul etern al artei. Adevărul e vechi, de la Socrate.

GÂNDUL

Calculatoarele electronice!... Ele uluiesc, deoarece au luat ceva din firea gânditoare a omului, deoarece parţial se trudesc în aceeaşi direcţie, îl repetă pe om, în mare măsură îi uşurează soarta. Îndrăzneala acestor invenţii tehnice a dat un imbold de a crea *roboţi* cu acţiuni multiple, ajustate la diferite împrejurări. Pare-se, şi-au spus savanţii şireţi, s-ar putea plăsmui o maşină sau un aparat, care, în genere, să îndeplinească funcţiile creierului omenesc, să cugete...

Să cugete? Fizicienii, ce-i drept, au prins fulgerul din ceruri, ei şi l-au însuşit în laborator, provocând acea descărcare electrică între doi electrozi, pe care au numit-o arc voltaic. Dar gândul? Cum să-l zăvorăşti între şuruburi, scripete, roticele şi alte piese ale mecanicii?

A repeta (prin analogie) ceva din ceea ce aparţine omului, e un proces îndelung şi străvechi. Probabil, această imitaţie a dat naştere la primele unelte. Omul lovea în nucă cu pumnul, ca să-i scoată miezul, dar s-a convins că mai lesne ar fi să lovească cu o piatră. Piatra şi braţul "s-au transformat" în ciocan. Omul bea apă din căuşul palmelor, şi atunci şi-a făcut căuş din lemn, de lut, apoi căni şi ulcioare. Omul curăţea cu palma ceea ce era de curăţit, şi palma s-a transformat în lopată. El îşi vâra mâna în căpiţa de fân, îşi îndoia degetele, ca să apuce şi să smulgă un şumuiag, şi degetele îndoite s-au prefăcut în cârlig. Tot-

odată, degetele răşchirate s-au prefăcut în furcă. De asemenea, văzându-şi silueta întipărită pe nisip sau umbra sub clar de lună, omul a încercat să repete acelaşi lucru pe pereţii peşterilor, în zugrăveli misterioase. În acest fel (sau în altul), lumea se oglindea în om, dar şi omul se răsoglindea — prin creaţie — în obiectele din afară.

Au trecut milenii şi spiritul omenesc s-a îmbogăţit enorm. Ar putea oare să-l repete vreo maşină? Automatele cibernetice efectuează calcule minuţioase şi practice, rezolvă probleme ştiinţifice cu o iuţeală de bolid, pe când mintea omenească ar trebui să mai parcurgă o bună bucată de drum, poate chiar să rătăcească de la o răscruce la alta, până să obţină în cele din urmă aceleaşi rezultate. Dar înseamnă asta oare că maşina e capabilă să substituie creierul omenesc? Să scrie romane şi stihuri, să picteze tablouri? Ar fi greu de crezut.

Cu toţii în copilărie ne-am jucat cu vreun ciob de oglindă. Prindeam razele soarelui în «fundul» acestui ciob şi trimiteam «iepuraşi» pe pereţi, pe garduri. Însă reflectarea lumii din afară în conştiinţa noastră nu-i pur şi smplu o răsfrângere mecanică, rece, moartă. Imaginile ce vin sunt dinamice, vii, în continuă aţâţare. Prin ele căpătăm noţiuni. Dar şi noţiunile nu stau pe loc, împietrite, anchilozate. [...] Ele trebuie să fie «cioplite, frânte, flexibile, mobile, relative, legate reciproc, unificând contrariile, ca să cuprindă lumea». În acest vârtej de scântei imagistice gândul omenesc se zbate, ca să descopere legile interne ale fenomenelor în manifestarea lor concretă. Ar putea oare maşina să repete multipla acţiune a gândului? Doar gândul nu numai că reflectă lumea înconjurătoare, dar mai este înaripat şi de imaginaţie...

Gândul se sprijină pe fapte concrete, dar îl animă şi fantezia. Imaginile trăite, substanţializate, transformate în simboluri, declanşate de-a valma, se suprapun, se înca-

lecă, se încrucişează, şi prin puterea asociaţiei, a alăturării, creează ceva nou, adaugă la natura cunoscută zămisliri originale, nebănuite. Cunoştinţa reflectă şi creează. Creează, fiindcă nu-i suficient numai să reflecte, ar fi o atitudine contemplativă, pasivă faţă de realitate. Gândul aleargă vertiginos, necontenit. În mintea unui artist lucrurile obişnuite se prefac în imagini transfigurate, dar verosimile, în tablouri dinamice, extraordinare. Să presupunem că avem în faţă un simplu măr, fructul acesta banal, ştiut de toată lumea. El poate trezi o sumedenie de asociaţii, şi nu pentru că a căzut de pe creangă, cum spune legenda, dându-i lui Newton ocazia fericită de a descoperi legea gravitaţiunii terestre. Pur şi simplu, un măr ca acesta poate fi şi o legătură între plaiuri, între ziua de ieri şi ziua de mâine, între cele reale şi ireale, ba mai mult, se mai poate «prefface» şi în scoică de mare, cu ecouri într-însa. Federico Garcia Lorca face o însemnare: «... un simplu măr în lumea lui e la fel de infinit ca şi marea în a sa. Viaţa unui măr, începând de la gingaşa floare şi până în clipa aceea când, auriu, se desprinde din pom şi cade în iarbă, — cuprinde aceeaşi enigmă, ca şi ritmul sacadat al mareei». Conştiinţa artistului plăsmuieşte din imaginile acumulate un aliaj minunat, îmbogăţeşte natura prin «jocul» fecund al închipuirii.

Ca urmare, gândul îşi are albia sa, în care procesele psihice şi deducţiile logice se întretaie mereu, ceea ce nu-i în stare să facă nici o maşină din lume. Maşina e doar un bastard al gândului. Unealta e o copie a mişcării fizice, de travaliu, maşina e o copie a calculului practic, dar şi una şi alta sunt moarte în lipsa omului, nu-l pot înlocui în mod absolut, fiind mai curând nişte roboţi ai lui. Şi romanele, şi poemele, şi pânzele pictate vor fi totdeauna zămislite numai de om. Şi aici e toată măreţia lui.

REFERINŢE CRITICE

Rădăcinile creaţiei lui George Meniuc stau înfipte adânc în colinde şi balade, în reprezentările populare (adică în arhetipurile mitice), iar vârfurile ei le găsim de acum înălţate semeţ în aerul distins al culturii universale; elementara schimbare de dealuri şi văi moldave, toropite de verdele mătăsos, iată că alternează cu culorile aride şi sângerii ale peisajelor flamande, care, trecute prin penelurile lui Vincent Van Gogh şi Paul Gauguin, devin prilej de reflecţie tot asupra tainei artei…

O predispoziţie nativă spre vis ne întâmpină de oriunde: poetul e prin exelenţă un visător şi un meşter de visuri. Visul nu e doar proiecţie a fanteziei: e chiar realitatea cea mai vie a artei. E mijlocul universal de transfigurare artistică. E existenţă umană superioară, ridicată la treapta demnităţii. Prin vis realizezi o împlinire umană desăvârşită. Căci lunca Bâcului de care e legată copilăria scriitorului (născut la Chişinău în 1918), nu are decât stuf des ce şuieră tăios în bătaia vântului, dar ea îi stimulează pornirile de a scrie "despre mări şi oceane, despre corăbii cu pânzele în vânt". Nimeni nu l-a consultat "cum să-şi dreagă "gersul": poetul a coborât pur şi simplu cadenţele naturii în cadenţele sonore ale poeziei. Fantome de basm şi legendă îl înconjoară şi îi întovărăşesc hoinărelile băieţeşti: primele chei ale artei i le servea folclorul nostru, *«Călin"* şi *"El Zorab"*. Poetul se naşte într-o atmosferă specifică de periferie chişinăuiană săracă, bizară şi străjuită de un "cer siniliu ca nişte perje coapte", la un hotar ce îngemănează realul crud şi visul fraged, poetic prin substanţa lui imaterială.

Această atmosferă de cadru tăcut, scufundat în întuneric, esenţialmente cehovian, în care se consumă drame omeneşti, dar în care apar şi primele îndemnuri la solidaritate proletară, va fi fixată

ca atare în prozele, poezia şi eseurile scriitorului, fie sub aspect de însemnare documentară seacă, fie sub formă de amintire, fie ca moment de reflecţie poetico-filozofică. Este cercul originar din care creşte organic trunchiul subţire şi fin al întregii sale creaţii.

Sărăcia cadrului material va fi compensată de bogăţia fanteziei creatoare; ariditatea realului se va întâlni cu sclipitoarele podoabe imagistice. La baza operei meniuciene de tinereţe stă, astfel, un efect *compensativ*, realizat de capacitatea artei de a lărgi orizonturile, de a deschide căile ademenitoare ale posibilului. Poezia începuturilor (placheta de debut "Interior cosmic" a apărut la editura chişinăuiană "*Itinerar*", 1939) ne produce impresia unei spargeri de limite, a unei dislocări temporale: dincolo de dimensiunile reale ale lucrurilor se naşte o calitate nouă a lor. Poetul le vrăjeşte şi ele încep să trăiască o viaţă mai plină de frumuseţe, de lumină şi sens. Depărtarea dă mereu năvală în cadrul îngust al locului, hotarele se mută (hotarul Ierbii "înşfacă de păr sonora pădure din Văi"), tot ce-i static capătă mişcare, poetul însuşi are senzaţia că devine un val, în somnul veşted al naturii se strecoară trezia, din putregaiuri răsar flori aromatice, tăcerile se tulbură, "plopii bat din frunze, parcă vor să zboare", trecerea orelor se poate desluşi clar…

Din chiar începuturile sale se impunea formaţia *intelectuală* a scriitorului. În bojdeuca din râpile Munceştilor, evocată şi în poezia "*Bordei*" (1937), "singuratică, uitată", cu lutul curgând de pe pereţi, tânărul poet îşi alege, firesc, un idol modelator: sărmanul Dionis eminescian. Laitmotivul cugetărilor acestuia sună distinct în finalul eseului "Cheile artei": "Arde lampa până târziu pe masă, şuieră vântul lângă obloanele închise. Poezie. Sărăcie". Modelarea intelectuală a tânărului poet are loc, astfel, în împrejurări specific eminesciene şi în spiritul fundamentalelor întrebări pe care şi le-a pus marele poet ("Ce e poezia? Fericirea? Geniul? Dreptatea? Amorul? Eminescu a răspuns în felul său la aceste întrebări şi la multe altele", — citim în eseul "*În căutare*"). Întrebările înfrigurate îi marchează începuturile, dar vor suna cu aceeaşi putere şi mai târziu, la maturitate: el va căuta iarba fiarelor de-a lungul întregii sale vieţi, impunându-se ca un creator mereu în căutare.

Mihai CIMPOI

Se impune o trăire adevărată cu gânduri de multe ori nedumerite şi cu scormoniri, ca un canon de pedeapsă, în necunoscut şi singurătate. Se adună oamenii, cărţile, amintirile, pânzele lui Van Gogh, poezia lui Eminescu, doinele şi baladele venite de prin veacuri. De faţă cu toate acestea, se zbate, confruntându-se permanent, poezia lui Meniuc. Putem intra şi noi încoace, dar nu aşa nitam-nisam. În lumea cunoscută, cărţile sale te introduc ca printr-o uşă de iznoavă, care se descuie numai cu o anumită cheie. E o viziune artistică inedită.

Din relaţii logice, comune, poetul deschide meandre uimitoare cu retrăiri proiectate în adânc. Îmi vine a crede că nici nu poate evada fără primejdii din cruditatea fanteziei. Ar rămâne stingher, ca un prezbit fără ochelari sau poate ca perimatul albatros din poezie, cu care muza lui moldavă comunică uneori. Rânduiala gândurilor şi a argumentelor pentru el se dezleagă nu în silogism, ci într-o spontană şi nealterată emoţie artistică. Vorbindu-i accidental despre culoarea asfaltului, te poţi aştepta la orice salt în poezie:

Perişorul lui —
Pana corbului,
Mustăcioara lui—
Spicul grâului...

Numai că, păzea! Dominanta fantastă, în cazul lui Meniuc, ne va juca o festă neaşteptată. Ai gândi că ea îl izolează, rupându-l din zbuciumul zilei? De fapt îi adânceşte rădăcinile şi le prinde în relaţii vitale, undeva la izvoare. Logica e subtilizată de tremurul viu al intuiţiei.

Poetul îţi leagă de suflet atitudinile şi stările sale proprii, printr-o virtute superioară a talentului, pe care aş putea-o numi identificarea cu adevărul poeziei. E o contopire deplină a gândului cu visul şi cu naiva credinţă în cuvântul artistic. Cu această virtute răspunde Meniuc la prima chemare a muzelor: se caută pe sine în vălmăşagul uman, caută a înţelege zbuciumul din jur, îndrăzneşte a dibui tainele creaţiei şi ale existenţei.

Vorbesc de credinţa cea de la început, dar n-aş vrea să-i atribui sensul de atitudine deliberată, voluntară. Nostalgia adevărului era

ca ceva hărăzit "din naştere", ca un embrion material care avea să-i determine rodul viitoarelor împliniri. Citesc în paginile lui de atunci nişte stranii mărturisiri de adolescent, în care zvâcnesc parcă tâmple cărunte, multînţelegătoare. De pildă:

Fântânile trecutului de cleştar nu seacă.
Nu toate stelele se sparg în copilărie.
Iată-le, străjuiesc cu aceeaşi mare bucurie.
Ascultă-le, bat în amintiri ca o toacă.

Tânărul poet, în vârstă de 20 de ani, ieşit din mahalaua Munceştilor, cauta a-şi limpezi faţa lumii cu opaiţul acela în care credea neclătinat — cu poezia.

Înainta după tremurul acestei lumini. Şi iată-l nimerit în hăţişuri mult mai grele, unde se cereau dezlegate noduri de gând înfiorătoare:

Stranie trecere
Pe drumuri de fier.
Stranie trecere
Sub vânătul cer...
O sută de glasuri răspund: ba mergem!
Invalidul: unde mi-s braţele? Au fost...
Minerul: viermele beznei e omul...
Plugarul: ogorul şi ce singurătate...

("Clasa a III-a", 1938)

Întrebările băteau la uşa poetului venind dintr-o lume de coşmar, în care se întunecau "fântânile de cleştar" ale trecutului. Dar întâlnirea venea nu numai din afară. Era o cumplită dramă a oamenilor, în care poezia cinstită îşi cauta sensuri. Aici nu mai poate fi despărţită metafora de lumea obiectivă. Versul are un grad de intensitate care te zguduie, legându-te de faptele vieţii. De pe acest prag nu te mai poţi refugia în nepăsare.

Andrei LUPAN

Prin ce s-a mai impus el, pe lângă înzestrarea deosebită, căreia-i zicem talent? *Prin demnitate şi omenie* (o omenie oarecum aspră, neafişată, zgârcită în manifestări exterioare); *prin probitate intelectuală, gust artistic şi tact; prin exigenţa faţă de sine şi faţă de alţii.*

Spirit romantic, dublat de luciditate, un visător şi un căutător de esenţe, receptiv la miracolele existenţei, Meniuc a trăit nostalgia idealităţii şi a transcris-o în poezie şi eseuri, şi-a modulat versurile cu rigoare şi forţă, fiind un inteligent cunoscător de poezie, cultivat cu lecturi substanţiale, capabil de a vedea frumos, de a simţi delicat, de a capta interesul.

George Meniuc reprezintă generaţia antebelică, o promoţie formată în limitele cronologice ale anilor 25—40. Acelaşi timp i-a modelat tinereţea şi primele idealuri: orizontul formativ similar, sincronizarea cu tensiunile estetice ale momentului, unitatea contextului istoric şi cultural, lecturile — toate l-au apropiat de colegii săi de generaţie. Totuşi, diferenţele lăuntrice sunt mai multe decât asemănările. De-a lungul anilor personalitatea scriitorului s-a constituit clar şi distinct, oferindu-ne reperele unei biografii în multe privinţe semnificative. Debuta în 1934, elev în clasa a şasea a liceului; editorial debuta în 1939 cu placheta "*Interior cosmic*", impunându-se încă pe atunci cu o formulă personală, prin viziune şi printr-o vocaţie aparte de a înfrânge inerţia cuvântului, de a-i încerca sensurile, de a le supune.

Făcându-şi intrarea în lumea scrisului în anii 30, tânăr, necomplexat, cu o inteligenţă ascuţită şi cu un acut simţ al cuvântului, Meniuc a îmbinat în structura sa intelectuală — atunci şi mai târziu — rigoarea cu pasiunea romantică, luciditatea şi reflexivitatea cu vibraţiile afective. Complexă, neordinară, tutelată pe plan stilistic de creaţia simboliştilor francezi, cartea cuprindea o serie de confesiuni şi reflecţii, în care un erou liric, sensibil la discordanţele timpului, îşi calmează dramatic singurătatea, se căinează şi întreabă, se frământă şi se închide în "interiorul răvăşit", visează şi evadează în vis: "Iarăşi plec, căsuţa mea, departe, departe..."

Semnificaţia acestei prime plachete o aflăm în faptul că prin ea se desenează formula poetică a lui Meniuc, se conturează câteva din preferinţele tematice, câteva din semnele modului său de a plăsmui şi

de a rosti poezia. Spontanietatea imaginativă, dar şi elaborarea, continua deplasare a sensurilor, libertăţile de limbaj, ambiguitatea deliberată, iar uneori—formulele ermetizante, capacitatea de evocare şi cuprindere în vers a arderii interioare sunt câteva din particularităţile poeziei lui, care se conturau încă în această primă carte. [...]

A revenit editorial, după o anumită tăcere, cu culegerile *"Versuri", "Versuri alese", "Vremea lerului", "Scrieri"* în două volume, *"Florile dalbe", "Toamna lui Orfeu"* ş.a. Sunt cărţi care completează în mod fericit drumul de creaţie al scriitorului. Mai ales *"Vremea lerului"* şi *"Toamna lui Orfeu"*, având ca titlu nişte sintagme emblematice, trebuie considerate în continuitatea organică a poeziei lui Meniuc din anii 30. Anii 60 aduceau, aşa cum se ştie, un climat efervescent, mai eliberat de dogme, cu mai multe căutări creatoare, cu o mai mare diversitate de individualităţi şi formule. În acord cu solicitările contextului general, cu spectaculoasa ecloziune a poeziei lirice, dar şi cu particularităţile propriului har, Meniuc renunţă la discursivitatea logică în favoarea unei logici predominant metaforice. Înregistrând importante sporuri de calitate şi de originalitate, poezia lui se îndreaptă preponderent către sugestia simbolică; accentul pe ambiguitate a devenit astfel o normă stilistică a creaţiei lui (este, într-un sens, revenirea poetului la mai vechile sale unelte). Meniuc n-a fost un creator de metafore artizanale, dar a ocolit cu abilitate locurile comune, a exploatat limbajul simbolic-sugestiv, şi metafora arhetipală, a mizat pe elementul livresc, şi-a afirmat prin toate atitudinea lucidă şi responsabilă faţă de cuvânt. Manifestul direct, adeseori patetic, reflecţia sugestivă, susţinută de subtile metafore şi asociaţii, acuitatea mesajului, confesiunea moderată a omului cam închis în sine, care se deschide anevoie, cu zgârcenie sau cu un fel de sfioşenie, sau cu delicateţea aceluia care nu vrea să pară sâcâitor sau logoreic, — această impresie ne-o lasă poezia lui. Sobre, consistente, de o emotivitate reţinută şi de un patetism implicit, poeziile se dezvoltă după propriile lor legi, revelând un suflet organic, adânc,frământat. Un semn care leagă şi apropie scrierile lui George Meniuc, indiferent de specia lor, este *hamletizarea,* frământul interogativ: în poezie, în proză, în eseuri scriitorul se frământă, interoghează existenţa, se

întreabă şi ne întreabă. Şi dacă o formulă ideală a expresiei conflictualităţii lăuntrice este dialogul, apoi în poezia lui (în opera lui) prezenţa dialogului (de multe ori — a dialogului cu sine) este o formă de a accentua firea dilematică a eroului liric, combustia lui interioară, zbuciumul şi neîmpăcarea.

Majoritatea trăsăturilor la care ne-am referit se relevă şi în *eseistica* lui G. Meniuc, partea cea mai neordinară din avutul lui literar. Anume în eseuri aflăm marca inconfundabilă a personalităţii scriitorului: aici se obiectivează o conştiinţă autentică de om al scrisului, cu un remarcabil simţ al observaţiei, cu o admiraţie sinceră pentru valori, cu o atitudine activă faţă de viaţă şi artă; aici se relevă preferinţele estetice ale scriitorului, claritatea şi puterea analitică, sensibilitatea specifică şi forţa de seducţie a reflecţiilor lui.

Dubla vocaţie a scriitorului — de poet şi de eseist — se manifesta încă în perioada debutului, intrarea lui în circuitul valorilor realizându-se şi prin poezie, şi prin eseuri: *"Imaginea în artă"* îl anunţa ca pe un eseist de indiscutabil talent, uimind şi azi prin judecata matură a tânărului de atunci, prin receptivitatea lui acută la frumos. *"Iarba fiarelor"*, *"Tovarăşul nostru de drum — Poezia"*, *"Cadran solar"*, *"Eseuri"*, reunind un impresionant număr de scrieri eseistice, constituie nişte momente de referinţă în istoria literaturii noastre, o sursă documentară, sigură şi utilă, pentru o mai bună înţelegere a scriitorului şi a crezului său.

Eliza BOTEZATU

Intrat în târziul *"toamnei lui Orfeu"*, cleştarul "impur" îşi limpezeşte apele, în oglinzile lor realul îşi vede imaginea clară şi plină de concretă identitate. Poetica de până la război crea o ţară a negurilor, cu un topos neidentificabil, cu o geografie bizară de şes sau stepă mărginită doar de un orizont închis, dominată de o climă rece a pelagicului. Acum geografia are repere concrete (Dunărea, Păcurari, Astrahan, Hiva-Oa, Fugi Yama etc.); concrete sunt şi personajele (Rembrandt, Columb, Cantemir, Chira, Sofia Ardilean, Franţ etc., etc.) Există chiar şi o concretică strictă a mitului (Sisif, Ulise, Raigardas, Făt-Frumos).

Se molcomeşte palpitaţia trăirilor: tânărul Meniuc vede lumea prin simţuri, prin vagul deformant al impresiei, tabloul era, deci, mozaical şi în fluctuaţie continuă. Excesul trăirii deştepta excesul metaforizării: "Singurătatea Ierbii am auzit-o. Hotarul ei/ Înşfacă de păr sonora pădure din Văi./ Atâta surâs!/ S-a căznit, razelor s-a deschis.// Zgomotoase Văi: această iarbă cu rouă! Interval uluit, pentru cine floarea ta nouă?" (*"Interval"*, 1939).

În această poezie a nesaţului emotiv, verbul, expresia cresc direct pe nervul simţirii. În versul maturului Meniuc între acestea două (simţire şi verb) e un spaţiu al tăcerii şi analizei, un spaţiu al cumpătării: "... cuvântul de adevăr,/ Curat şi nezugrăvit,/ *Cere faptă, simţire,/ Mai întâi sunt cecle văzute şi auzite,/ Apoi/ Sunt cele nevăzute şi neauzite,* Pe care se cere a le ghici,/ A le adulmeca sub semnul înţelepciunii." (*"Prinţul"*, 1986). Prinţul este Dimitrie Cantemir, cel care prin ieroglife ("cele văzute şi auzite") vădea noimele adâncurilor, ale celor "nevăzute şi neauzite". În *"Cade rouă"* bătrânul filozof le dă elevilor cam aceleaşi învăţături, deprinzându-i să caute la rădăcina lucrurilor: "Armoniile ascunse, — grăi el ucenicilor săi, —/ Sunt cu mult mai motrice decât acelea aievea".

În fond, poetica tinereţii e în consens cu cea a maturităţii prin faptul că G. Meniuc rămâne un explorator al profunzimilor; tânărul poet era însă captivat de armonia secretă a materiei şi a universului raţionat heraclitic, opera maturităţii e alimentată de ideea armoniilor ascunse ale frumosului şi binelui socratic. Acum lumea e văzută epic, versul are respiraţia lungă, netulburată de zvârcolirea senzorialului, fraza e a povestitorului şi e pătrunsă chiar de un fel de sfătoşenie mucalită: "Din zări o femeie venea/ Dalbă ca lacrima,/ Eu pe deal am ghicit-o./ Mi-era femeia iubită./ /Trecea râul, trecea valea,/ Nu se oprea din cale./ Despletită, slabă, şuie,/ Trebuia ceva să-mi spuie" (*"Mărul roşu"*). De aici şi predilecţia pentru formele epice ale poeziei: colindul, balada, cântecul. Discursul poetic se apropie fără superstiţii de limbajul comun, "curat şi nezugrăvit": "Învăţătorul s-a îndepărtat de catedră,/ A luat creta şi a scris pe tablă".

Poezia precedentă era a "eu"-lui, poezia actuală e populată intens cu personaje, care caută acele "armonii ascunse": Creangă *("Prole-*

gomene") încearcă să descopere armonia înţelepciunii, Gauguin *("Noa-Noa")* a frumosului pictural, restauratorii *("Rembrandt")* vor să regăsească frumosul periclitat de furia herostatică, Columb (poemul omonim) a lumilor virgine, Sisif *("Haos")* caută armonia plinului, Făt-Frumos din poemul cu acelaş titlu — pe cea a frumosului originar, nemutilat de invazia tehnicismului ş.a.m.d. Poezia poeziei — dacă putem spune aşa — se înfiripă, deci, nu la nivelul dramei epice, ci în adâncul contextului şi voita prozaizare nu-i supără delicateţea, nu-i înnăbuşă suflul liric.

Poetul furat altădată de rezonanţa savantă a neologismului descoperă mândreţea pierdută a cuvântului neaoş.

Scoase din relicvarul limbii aceste podoabe ale graiului devin prin inocenţa lor originară podoabe ale poeziei. Respectându-le personalitatea, meşterul le repune în seva intimă şi domoală a melosului popular, găsind eufonii uitate în această eră a decibelilor megavatici. Astfel George Meniuc reînvie o artă relictă, o artă a cântecului de frunză: "Sculaţi, zorilor pe rouă,/ Mânaţi oile împroor./ Sculaţi, păsări mâţâţele,/ Ciripiţi pe crăcurele./ Sculaţi, ciute şi cerboane,/ Iarba-i otova-n poiană" ("*Colind de băiat*"); "Zorile pripesc pe culmi,/ Aprind creştete de ulmi./ Păsări se trezesc şi ele,/ Ciripesc în crângurele./ La o poală de pădure/ Cu rugi înfloriţi de mure/ Şed doi doişori în iarbă,/ Se sărută, se dezmiardă.../ Ea îi Stanca, el îi Stan,/ Frunză verde măghiran" *("Colind de fată mare")*.

Baladescul, simbolica poeticii populare (mărul roşu, Lerul, Măiastra, şarpele casei), situează opera de maturitate a lui George Meniuc în spaţiul autentic autohton.

Eugen LUNGU

Cred că George Meniuc a scris întotdeauna din nevoia de a se mărturisi, egală cu a se dărui. Aerul care îl înconjoară în intimitate este cel care umple botcile vocalelor şi spaţiul dintre rânduri.La urma urmelor, ce este poezia sau măcar un anumit fel de poezie, dacă nu un aer luminând, poetul fiind măsura aerului?

"Sticleşte Vâlcovul, veneţian,/ Jur-prejur cu burta pe apă/ Şi cu durăt de vânt pogan./ Aici, în prundul Mării Negre/ Am tras în

gazdă la pescari/, Roşu soarele să-l prind/ În boială şi oglind:/ Zugrave albastre, toporăşii,/ — Cu stele ca nişte făclii,/ /Zugrave toporăşii, albastre — /Cu dulci anemone în glastre,/ Zugrave cu păsări din buhaz/ Pe catarge de barcaz./ Şi, abia am bucurele/ Din vravul zugravelor mele/ Dulf de mare se arată,/ Îmi dărăşte pânzele toate…"

Copleşit de nostalgii subţiri, ca un izvor ce curge prin câmpie, George Meniuc a căutat umbra sălciilor, umbra stâncilor. În timp ce alţii vociferau la aştri, el inventa soarele şi răsărea luna, în timp ce alţii se pârjoleau la mare, el gândea marea, gândea mările: "Copile, muzica nu moare, lunecă pe raze. Ghiocul tău, din care marea s-a retras, auzi-l". Trebuie să ai suflet neîntinat de copil (iertat fie-mi acest adevăr banal), ca să poţi auzi simultan glasul Sarmaticei Mări, şi al Mării Nordului, şi al Caraibilor, şi al Mării de Lumină. Şi mai e nevoie de o mare linişte în forul interior pentru a auzi marea din ghioc. Cred mulţi că Meniuc e de felul său un taciturn, dar el nu este decât paznicul din umbra turnului tăcerii. Consemnul îi cere să vorbească numai duminica şi de sărbători. Pentru că restul e veghere. Din umbra cuvântului până în dimineaţa graiului.

Umbra tocmai, mi-am zis, încercând să pătrund sensul cifrei unu, umbra o fi partea de mister a luminii, dăruită pentru gândire, şi tot din umbră spectacolul de pe scena luminată a lumii se vede mai clar: "Cade rouă… — rosti Heraclit, în zori, pe răcoare./ — Uitaţi-vă, soarele e cât o călcătură de om./ Armoniile ascunse, — grăi el ucenicilor săi,/ Sunt cu mult mai motrice decât acele aievea./ În timp ce vorbea, un abur pe mare se ridica./ Din măsura apei în măsura aerului se prefăcea./ Aerul în broboane de rouă se condensa./ Psyheea din rouă se zămislea".

Voluptatea lui George Meniuc de a se juca cu verbele pare a se asemui cu fanatismul însinguraţilor şlefuitori de nestemate. Şlefuirea unui diamant durează ani în şir. Lucirea cuvintelor e prea puternică, e prea puternică pentru a îndrăzni că le lucrezi în bătaia soarelui. Oricum, nu sunt eu judele, dar bănuiesc că George Meniuc n-a spart şi n-a stricat nici un cuvânt. Orice stricăciune de acest fel înseamnă faliment. Vorbind despre lucruri simple, cum ar fi primordialul boţ de humă sau marmora sculptată, George Meniuc se leagănă pe versanţii munţilor adânciţi în sine care sunt văile, pentru că aşa e firesc, şi

înainte de a fi al soarelui trebuie să fii al umbrei. Înaltul nu este decât cealaltă extremitate a adâncului. Şi invers. Sinceritatea este spontană ca şi primăvara. Dar şi toamna întrebărilor grave este tot a sincerităţii: "Parnas imaginar, alintat de nimfe şi muze,/ Cu murmur veşnic de cascade şi fântâni vrăjite,/ Chiar şi trupul soarelui îţi coboară muntele-n apus./ Cobor şi eu. Întunecându-mă? Luminând?"

Ce alta poate fi poetul dacă nu un aer luminând şi ce poate fi poezia dacă nu măsura aerului? Adânca înţelegere a rostului unui trăitor în limbă mi se pare această confesiune a modestiei: "Isteţ la vorbă n-am fost niciodată./ Când şi când am drămăluit cuvintele, pe gânduri".

Şlefuind pentru a da de lumina cuvântului, George Meniuc a şlefuit un stil şi o atitudine, un semn al trecerii prin timp şi, implicit, un semn al timpului. E mult, e puţin?

Ştiu atât — alături de bătrânul cronicar, ar putea murmura senin: eu voi da sama de ale mele câte scriu.

Ioan MÂNĂSCURTĂ

Scriitor de o aleasă cultură literar-artistică, George Meniuc şi-a îndreptat încă din anii studenţiei atenţia către bogăţiile creaţiei orale a poporului. El a luat parte la expediţii sociologice, colindând în timpul vacanţei de vară aşezările săteşti de pe meleagurile basarabene. A studiat tot ce era gând frumos, concretizat în cuvânt, în piatră sau în lemn. Poetul a căutat să afle valorile artei dincolo de vremile pe care le cunoaştem, s-a străduit să înţeleagă "limba vechilor cazanii", şi ale cronicilor de demult, atât moldoveneşti, cât şi ale popoarelor vecine, a făcut în investigaţiile sale nu numai analiză a fenomenului artistic, ci şi istorie a limbii, ajungând cu ochiul pătrunderii până dincolo de perioada creştinizării acestor pământuri.

Deaceea nu-mi pare deloc întâmplător faptul că Meniuc şi-a îndreptat osârdiile creatoare spre câmpiile bâlinelor ruse, spre acel monument genial care este "*Cuvânt de oastea lui Igor*". L-a preocupat pe poet, de asemenea, şi "*Cântecul lui Roland*", şi cel a Nibelungilor, şi farmecul statuii "*Arborele vieţii*", înălţate în parcul Wigheland din Oslo, apoteoza nemuritorului Giordano Bruno, liber-cugetătorul filozof şi poet.

Bogdan ISTRU

George Meniuc a scris poezii, a elaborat poeme, a dat la iveală povestiri, eseuri, literatură pentru copii, a oferit cititorului şi un roman de analiză psihologică. Aceste preocupări au detereminat critica noastră să-l califice drept un "scriitor total".

Refuzul de a se închide în limitele unui gen literar, nu înseamnă în cazul lui George Meniuc o dorinţă de a se afirma cu orice preţ în toate ipostazele scrisului: poezie, proză, eseu, dramaturgie. Nu, fenomenul are o explicaţie mai adâncă. E vorba de caracterul specific al temperamentului său de creaţie, de înclinaţia scriitorului spre meditaţie.

Chiar de la primii săi paşi în literatură eseistul se simte în toate. El nu se miră numai, se opreşte doar la pragul entuziasmului primar sau descumpănirii de ceea ce vede. În întrebările scrisului său el caută sensul ordinar al fenomenelor, despică firul în patru pentru a revela legătura veşnicelor teme — arta, viaţa, moartea, dragostea...

Cugetătorul liric ori, dacă am face o trimitere la biografia autorului, studentul (şi absolventul) facultăţii de litere şi filozofie este mereu identic cu sine. Fie că scrie poezii cu trimiteri la un cadru convenţional ori la un peisaj autohton stilizat, fie că se dedă reflecţiilor pur eseistice, fie că ne invită într-un zbor pe undele ficţiunilor narative, dezbaterea de idei rămâne spiritul constant care animă întreaga creaţie a lui George Meniuc. Acest spirit poate fi uşor sesizat în toate cărţile sale de la "*Interior cosmic*" şi "*Imaginea în artă*" până la "*Ultimul vagon*", "*Disc*", "*Toamna lui Orfeu*". Meditaţia este blazonul lor inconfundabil...

Andrei ŢURCANU

Având multiple puncte de interferenţă cu folclorul, poezia lui G. Meniuc nu se limitează la tipare şi înveliş exterior, ci caută să se pătrundă adânc de spiritul creaţiei populare, de focul ei sacru. Nu numai imaginile şi simbolurile multor poezii ale lui G. Meniuc, nu numai modalităţile stilistice şi formele de versificaţie, dar şi ideile, gândurile, sentimentele acestor creaţii au o coloratură folclorică pe cât de pregnantă, pe atât de captivantă. Aceasta din cauză că pentru

el folclorul a fost întotdeauna un nesecat izvor de inspiraţie, din care oricând şi-a putut alege "mineralul preţios al cuvântului", ce exprimă simplu, plastic şi cu plinătate adevărul, frumosul, binele.

Mihail DOLGAN

Poeţii tineri din toate generaţiile de după el l-au considerat drept un simbol al poeziei moderne în acest spaţiu, un poet care a cunoscut Ithaca românească şi care a impus la noi o formulă lirică mult deosebită de celelalte, un limbaj cult, intelectual, filozofic... "Avangarda" noastră literară, atât cât a existat şi există, numai pe el, pe George Meniuc, îl poate avea în capul listei...

Arcadie SUCEVEANU

"Gestul face mâna" — afirmă magistral savantul Marcel Sendrail în monografia *"Sagesse et delire des formes"* (tradusă româneşte "Înţelepciunea formelor". Bucureşti, 1983). Asumându-ne riscul ce-l implică orice comparaţie — riscul de-a merge balansând pe două sârme paralele (de troleibuz, sau, dacă sârma-i ghimpată, de hotare pe de-o parte şi alta a unui râu!) — îndrăznim a zice: acea scriitură, care l-a marcat pe Robot, şi-a lăsat amprenta şi asupra creaţiei lui George Meniuc. Mai mult chiar: Robot şi Meniuc sunt cele două mâini ale poeziei româneşti din Basarabia, făcute de "gestul închis" barbian (astfel sterilitatea maestrului după editarea *"Jocului secund"* — 1930 — fiind revendicată de cele două oaze ale emulilor săi). O mână (Al. Robot) a fost trunchiată în circumstanţe necunoscute după câteva zile de la începutul războiului (iunie, 1941); alta — răsucită poliţieneşte la spate şi pusă-n cătuşele canoanelor dogmei "realismului socialist" pe-o vreme îndelungată, până când vigoarea de tinereţe revine în braţul crezut supus — volumele *"Vremea lerului"* (1969), *"Toamna lui Orfeu"* (1983) fiind revelatorii în spaţiul poeziei româneşti de la noi.

Emilian GALAICU-PĂUN

CUPRINS

Notă asupra ediţiei.....3
Tabel cronologic.....4

POEZII

CARUSELUL.....19
CÂNTEC DE OLAR.....20
PRELUDIU.....22
FIOR.....23
ŞERPII.....23
APUS.....24
CERC MEDIAL.....25
MÂINE ALBINELE.....26
GENEZĂ.....27
CLASA III.....27
ACESTUI APRIL.....30
COSMOGONIE.....31
CE VRAJĂ?.....32
ÎN SURDINĂ.....32
BUCURIE.....33
UMBRE.....34
FREAMĂT.....35
CICLU SFÂRŞIT.....36
SUB CER.....37
TĂGĂDUIRE.....38
ÎNSERARE.....39
BORDEI.....39
ELEGIE.....40
DESTIN.....41
PĂDURILOR!.....42
ÎNSEMNĂRI.....43
EPISOD.....43
SINGUR.....44
COPILĂRIA-MI VERDE..45
MUZEU.....46
VLAGĂ.....46
HĂLĂDUIRE.....47
FÂNTÂNILE TRECUTULUI.....48
OSEMINTE.....48
UNIRE.....49
CLEŞTAR IMPUR.....50
INTERVAL.....51
PE CĂRAREA CU GHIOCEI.....52
INTERIOR RĂVĂŞIT.....53
NAUFRAGIU.....54
BALADĂ.....55
PEISAJ.....56
PARADISUL PIERDUT..57
POEM.....58
RÂSUL UMBREI..... 60
GAUGUIN.....62
TOAMNA LUI ORFEU.....63
CAVALCADA.....65
MĂIASTRA.....67
HAIDE.....68
ÎN LUMEA ORAŞULUI MARE.....69
CADE ROUĂ.....70

MĂRŢIŞOR 71
O ALTĂ FEMEIE 72
COLINDUL CERBULUI 73
LA "PORTRETUL LUI DORIAN GRAY" 75
COMETA 75
REMBRANDT 76
TAMIRIS 77
POSTUM 78
FOSILE 79
VĂMILE VĂZDUHULUI 80
NOA-NOA 82
BOLERO 83
CLOPOTELE 85
ŞOLTUZUL GRAUR 86
COLIND DE BĂIAT 101
COLIND DE FATĂ MARE 103
LULU 106
VASUL-NĂLUCĂ 107
PORUMBEII LUI FRANŢ 108
OBSESIE 109
COLIND PENTRU ALBINĂ 110
ARC VOLTAIC 111
CÂNTECUL LUI ROLAND 112
MUNTELE FUJI 112
PERLA 113
CRINUL VĂILOR 114
OMUL DE STICLĂ 115
ECOURILE MEMORIEI 116
VOUĂ 118
DE DRAGOSTE 118
SOFIA ARDILEAN 120
CÂNTIC DE IUBOSTE 121
CALEAŞCA SOARELUI ... 122
HAOS 122
SFINX 126
COLUMB 126
RAIGARDAS 128
LAMURĂ 129
SOLITUDINE 130
VESTIGII 131
AFRICA 132
AŞIJDERILE 133
COLIND DE ZUGRAV 136
MĂRUL ROŞU 137
CHEILE 139
ADIO, MUZE! 143
PAPAGALUL 144
LA DULCE BUCOVINĂ 148
PROLEGOMENE 149
ÎNTOARCEREA LUI ULISE 150
LERULE 152
OGLINZI FERMECATE 153
BASTONUL 155
STRÂMBĂ-LEMNE 156
CERESCUL VULTUR 157
BALADA PIRAMIDELOR 158
FĂT-FRUMOS 159
INTERLUDIU 161

BALADA ŞARPELUI DE CASĂ 162
PRINŢUL 163
BISERICA VASILE BLAJINU 166
CADRAN 167
METAFORE 168
TURNUL FAIMEI 169
HAI, SOARE! 170
ÎNTR-O ZI PLOIOASĂ 171
CÂNTEC 172
BALADA STELELOR 172

PROZĂ

DISC 174

ESEURI

MAREA NEAGRĂ 263
CHEILE ARTEI 271
LINGURI DE LEMN 274
MASA DE SCRIS 282
ENERGII 284
DEMIURG MUCALIT 286
GENIUL 289
ARTĂ ŞI NATURĂ 292
GÂNDUL 294

Referinţe critice 297

George Meniuc

INTERIOR COSMIC

Poezii. Proză. Eseuri

Apărut: 1997. Format: 70x108$^{1}/_{32}$
Coli tipar: 13,65. Coli editoriale: 12,87. Tiraj: 5000 ex.

Casa de editură «LITERA»
str. B.-P. Hasdeu, nr. 2, Chişinău, MD 2005, Republica Moldova
Culegere şi paginare computerizată: LITERA
Corector: *Lucia Suceveanu*
Redactor de carte: *Arcadie Suceveanu*
Director fondator: *Anatol Vidraşcu*

Tiparul executat sub comanda nr. .
Combinatul Poligrafic, str. Mitropolit Petru Movilă, nr. 35,
Chişinău, MD 2004, Republica Moldova

Departamentul Edituri, Poligrafie şi Comerţul cu Cărţi